

UNIVERSITEIT GENT
1998 - 1999
GERMAANSE FILOGIE

TAALGEBRUIK, TAALATTITUDES
EN
LEXICALE STANDAARDISERING
IN ZOTTEGEM

Promotor: Prof. Dr. J. Taeldeman

**Verhandeling voorgelegd aan de Faculteit
der Letteren en Wijsbegeerte, groep
Germaanse Filologie, voor het verkrijgen
van de graad van licentiaat, door Jan
Coessens**

AC 717654

Woord vooraf

In dit voorwoord dank ik iedereen die mij bij het maken van deze licentiaatsverhandeling geholpen heeft.

In de eerste plaats wil ik Christof Vanden Eynde danken voor de vele tijd die hij voor mij vrijgemaakt heeft. Maar ik wil zeker ook Prof. Dr. Taeldeman danken omdat hij mij bij de keuze en invulling van mijn onderwerp geïnspireerd heeft.

Mijn ouders en mijn vriendin ben ik voor zowel hun morele steun als voor allerlei praktische hulp dank verschuldigd. In het bijzonder wil ik mijn moeder vermelden, die een onschatbare hulp was bij het zoeken naar informanten.

Ten slotte ben ik ook alle informanten heel dankbaar. Zonder hen was dit onderzoek onmogelijk.

INHOUDSTAFEL

<u>I.</u>	<u>Inleiding</u>	1
<u>II.</u>	<u>Methodologie</u>	5
<u>III.</u>	<u>Taalattitudes</u>	
<u>1.</u>	<u>Inleiding</u>	15
<u>2.</u>	<u>De resultaten per vraag</u>	
2.1	Vindt u van uzelf dat u zeer slecht, slecht, matig, goed of zeer goed dialect spreekt?	18
2.1.1	Algemeen	
2.1.2	Per parameter	
2.2	Vindt u van uzelf dat u zeer slecht, slecht, matig, goed of zeer goed AN spreekt?	22
2.2.1	Algemeen	
2.2.2	Per parameter	
2.3	Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?	26
2.3.1	Algemeen	
2.3.2	Per parameter	
2.4	Vindt u AN gezelliger dan dialect?	31
2.4.1	Algemeen	
2.4.2	Per parameter	
2.5	Vindt u dialect mooier dan AN?	35
2.5.1	Algemeen	
2.5.2	Per parameter	
2.6	Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw?	40
2.6.1	Algemeen	
2.6.2	Per parameter	
2.7	Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?	44
2.7.1	Algemeen	
2.7.2	Per parameter	
2.8	Zou u willen spreken als de Nederlanders?	48

2.8.1	Algemeen	
2.8.2	Per parameter	
2.9	Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?	52
2.9.1	Algemeen	
2.9.2	Per parameter	
2.10	Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?	57
2.10.1	Algemeen	
2.10.2	Per parameter	
2.11	Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?	61
2.11.1	Algemeen	
2.11.2	Per parameter	
<u>3.</u>	<u>Dialectattitude</u>	65
3.1	Algemeen	
3.2	Per parameter	
<u>4.</u>	<u>Zuidelijk gerichte attitude</u>	69
4.1	Algemeen	
4.2	Per parameter	
<u>5.</u>	<u>Endogene attitude</u>	73
5.1	Algemeen	
5.2	Per parameter	
<u>6.</u>	<u>Besluit</u>	76

IV. Situationeel taalgebruik

<u>1.</u>	<u>Inleiding</u>	81
<u>2.</u>	<u>De resultaten per vraag</u>	
2.1	In welke taal bent u thuis opgevoed? Dialect of AN?	83
2.1.1	Algemeen	
2.1.2	Per parameter	
2.2	Wat spreekt u met uw partner? Dialect of AN?	86
2.2.1	Algemeen	
2.2.2	Per parameter	
2.3	Wat spreekt u aan het loket van de post? Dialect of AN?	90
2.3.1	Algemeen	
2.3.2	Per parameter	

2.4	Wat spreekt u met uw collega's op het werk? Dialect of AN?	93
2.4.1	Algemeen	
2.4.2	Per parameter	
2.5	Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé? Dialect of AN?	96
2.5.1	Algemeen	
2.5.2	Per parameter	
2.6	Wat spreekt u met het personeel op het gemeentehuis? Dialect of AN?	99
2.6.1	Algemeen	
2.6.2	Per parameter	
2.7	Wat spreekt u met uw burens? Dialect of AN?	102
2.7.1	Algemeen	
2.7.2	Per parameter	
2.8	Wat spreekt/sprak u met een (vroegere) leraar van uw kind? Dialect of AN?	105
2.8.1	Algemeen	
2.8.2	Per parameter	
2.9	Wat spreekt/sprak u met uw ouders? Dialect of AN?	106
2.9.1	Algemeen	
2.9.2	Per parameter	
2.10	Wat spreekt u met uw kinderen? Dialect of AN?	109
2.10.1	Algemeen	
2.10.2	Per parameter	
2.11	Wat spreekt u met uw overste op het werk? Dialect of AN?	112
2.11.1	Algemeen	
2.11.2	Per parameter	
2.12	Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen? Dialect of AN?	115
2.12.1	Algemeen	
2.12.2	Per parameter	
2.13	Wat spreekt u bij de slager/bakker/kruidenier in uw buurt? Dialect of AN?	118
2.13.1	Algemeen	
2.13.2	Per parameter	
2.14	Wat spreekt u met een onbekende die u hier in Zottegem de weg vraagt in het AN?	
	Dialect of AN?	121
2.14.1	Algemeen	
2.14.2	Per parameter	
2.15	Wat spreekt u met uw huisdokter? Dialect of AN?	122
2.15.1	Algemeen	

2.15.2	Per parameter	
<u>3.</u>	<u>Coëfficiënten voor negen situaties</u>	125
3.1	Algemeen	
3.2	Per parameter	
<u>4.</u>	<u>Besluit</u>	128

V. Lexicale standaardisering

<u>1.</u>	<u>Inleiding</u>	131
<u>2.</u>	<u>De cijfers per item</u>	
2.1	Woorden waarvan de endogene variant AN is	134
2.1.1	Ook de exogene variant is AN	
2.1.2	De exogene variant is geen AN: de purismen	
2.1.3	Besluit over woorden die een endogene AN-variant hebben	
2.2	Woorden waarvan de endogene variant dialect (en geen AN) is	140
2.2.1	De endogene variant is [-Frans]	
2.2.2	De endogene variant is [+Frans]	
2.2.3	Besluit over woorden die een dialectische endogene variant hebben	
<u>3.</u>	<u>Onderzoek van de features</u>	
3.1	AN-score	151
3.2	Dialectismen	153
3.2.1	Franse dialectwoorden	
3.2.2	Niet-Franse dialectwoorden	
3.3	Exogenisme	157
3.3.1	Standaardtalig exogenisme	
3.3.2	Hypercorrectie	
3.4	Besluit over het feature-onderzoek	161

VI. Verbanden tussen de zelfbeoordelingen, de taalattitudes, het situationele taalgebruik en de lexicale standaardisering

<u>1.</u>	<u>Inleiding</u>	163
<u>2.</u>	<u>De cijfers</u>	
2.1	De zelfbeoordelingen met de attitudes, het situationele taalgebruik en de lexicale standaardisering	165
2.1.1	Algemeen	

2.1.2	Per parameter	
2.2	Het verband tussen de attitudes en het situationele en lexicale taalgebruik	171
2.2.1	Algemeen	
2.2.2	Per parameter	
2.3	Het verband tussen het situationele taalgebruik en de lexicale standaardisering	174
2.3.1	Algemeen	
2.3.2	Per parameter	
3.	<u>Besluit</u>	177

VII. Algemeen overzicht

1.	<u>Inleiding</u>	180
2.	<u>Methodologische opmerkingen</u>	181
3.	<u>Overzicht</u>	182
4.	<u>Een tanende standaardtaalwil?</u>	185
5.	<u>Algemeen besluit</u>	186

<u>Bibliografie</u>	187
----------------------------	-----

Bijlage

1.	<u>De vragenlijst</u>	192
2.	<u>De items</u>	198
2.	<u>De database</u>	201

INLEIDING

Door haar bewogen geschiedenis is de Vlaamse taalsituatie een interessant onderwerp voor wetenschappelijk onderzoek. Hoe ziet de Vlaamse taal eruit, meer dan vierhonderd jaar na de val van Antwerpen (1585), het Nederlandse ‘cultural accident’? Ondervindt de Vlaamse taalgebruiker vandaag nog invloed van de onnatuurlijke taalevolutie in Vlaanderen?

Het is onmogelijk een volledige beschrijving van de toestand van een taal te geven. Onder invloed van J. Taeldeman heb ik geopteerd voor drie invalshoeken op het Vlaamse Nederlands. Er komt in dit onderzoek zowel sociaal-psychologisch, sociaal-situationeel als kwantitatief-correlationeel onderzoek aan bod. Ik heb de taalattitudes met betrekking tot AN, dialect en Noordelijk Nederlands onderzocht. Ik heb ook de situationele verdeling van de twee variëteiten AN en dialect nagegaan, en tenslotte heb ik nagegaan hoe het AN van Vlamingen er op het vlak van de lexicale standaardisering uitziet. Geografisch heb ik mij tot Zottegem beperkt. Het is niet de bedoeling de Zottegemse gegevens als representatief voor heel Vlaanderen te beschouwen. Er zijn op verschillende andere plaatsen in Vlaanderen analoge onderzoeken¹ uitgevoerd, waardoor wij een duidelijk beeld krijgen van de globale Vlaamse taaltoestand. Deze kennis is noodzakelijk omdat elke vorm van taalpolitiek erop gebaseerd is. Door de ruime aandacht voor variatie krijgen wij ook informatie over sluimerende veranderingen in de taal. Tenslotte kunnen de gegevens leerzaam zijn voor inzicht in taalprocessen op een algemener niveau.

Tussen sociolinguïstiek en dialectologie is de grens moeilijk te trekken. Ik wil hier niet dieper ingaan op terminologische kwesties. In plaats van zoals J. Daan (1985) te spreken over ‘variantenlinguïstiek’, gebruik ik de term sociodialectologie. Het zij duidelijk dat hiermee het overgangsgebied tussen sociolinguïstiek en dialectologie bedoeld is. De situatie in Vlaanderen, waar het dialectgebruik sterk sociaal bepaald is, leidt ons naar dit onderzoeksgebied. Overigens zal dit onderzoek onder meer nagaan of de bovenstaande redenering vandaag nog gegrond is.

Met J. Taeldeman (1993) zie ik een taal als “een geheel van variëteiten met een sterke historische verwantschap en een duidelijke structurele parallelle, waarvan er tenminste één een overkoepelende functie heeft en gestandaardiseerd is”. Een

¹ Zie hoofdstuk methodologie, p. 6.

standaardisering is een officiële, normatieve codificering. Voor Vlaanderen, net zoals voor Nederland, is deze overkoepelende taal het AN (Algemeen Nederlands). Dat wil meteen zeggen dat Nederland en Vlaanderen tot hetzelfde taalgebied behoren. Toch is er binnen deze eenheid zeker plaats voor variatie. Op die manier is taal een middel tot sociale profilering.

In Vlaanderen is het, nog volgens Taeldeman, niet enkel de situatie die bepaalt welke variëteit gesproken wordt. Er is de geografische factor. Per streek zijn er duidelijke verschillen te constateren (Willemjns: 1979). West-Vlamingen spreken bijvoorbeeld het meest dialect. Ook de tegenstelling stad/platteland wordt in het taalgebruik weerspiegeld: in steden horen wij meer AN. Er is ook de sociale status van de taalgebruiker. Dat omvat zowel leeftijd, sekse, beroep als opleidingsniveau. De minste impact heeft de factor sekse, hoewel er een tendens bestaat dat vrouwen minder dialect gebruiken dan mannen. De factor leeftijd gaat met grotere verschillen gepaard: algemeen geldt dat jongeren meer AN gebruiken dan ouderen. Zij genieten dan ook langer en beter onderwijs. De belangrijkste sociale factor is het beroeps- en het opleidingsniveau. Hoe hoger de kwalificatie, hoe meer AN gebruikt wordt. Tot slot is er uiteraard de situationele factor. Hier staat solidariteit gradueel tegenover sociaal prestige en macht zoals dialect tegenover AN staat. Het onderzoek van de invloed van de parameters neemt in deze licentieverhandeling veel plaats in. Wie dit alles te gedetailleerd vindt, kan via de algemene paragrafen en de besluiten per hoofdstuk de (interessantste) bevindingen van dit onderzoek meevolgen.

J. Stroop (1992) denkt echter dat de stelling over de sociale status vandaag niet meer opgaat voor het AN. Hij stelt dat de standaardtaal enerzijds door een informalisering in onze maatschappij in de verdrukking komt. Anderzijds stelt hij dat taal als middel tot sociale profilering afgedaan heeft omdat het via het onderwijs voor iedereen bereikbaar geworden is. Een dure auto, merkkleding of een GSM zijn probatere middelen. Concreet zal ik nagaan hoe groot de invloed van de factor sociale klasse nog is.

D. Geeraerts (1993) bespeurt ook voor Vlaanderen een tanende 'standaardtaalwil', vooral bij jongeren- zelfs bij aankomende germanisten. Hij relateert dat aan de postmoderne evolutie. Hij bemerkt een onthiërarchisering en een dehistorisering. De klassieke indeling in hogere cultuur en lagere cultuur is achterhaald en de hogere pool geldt niet meer als natuurlijk eindpunt. De hogere cultuurwaarde is ook gefragmenteerd in

verschillende waardesystemen. Geeraerts ziet de overgang van een Verlicht model (met AN als factor van emancipatie en gelijkheid) naar een Romantisch model (met AN als het onnatuurlijke dat de natuurlijke eigenheid bedreigt).

Ik neem de visie van Johan Taeldeman als uitgangspunt, maar in het slothoofdstuk zal ik ook (beknopt) nagaan of er bij de jongeren inderdaad een tanende ‘standaardtaalwil’ is, hetzij door een informalisering van de maatschappij, hetzij door de postmoderniteit.

METHODOLOGIE

Het is niet mijn bedoeling hier een wetenschapsfilosofisch traktaat naar voren te brengen. Ik wil wel duidelijk stellen dat wetenschappelijkheid in zeer grote mate van de methode van het onderzoek afhangt. Daarom vind ik het noodzakelijk om die methode duidelijk te schetsen. Eerst zal ik een beeld geven van de traditie van onderzoeken waartoe dit werk behoort. Ik heb zowel oog voor de gelijkenissen (de enquêtering) als voor de verschillen. Aansluitend bij mijn positie binnen de traditie volgt wat algemene informatie over de stad Zottegem. Het laatste deel over statistiek is vrij technisch en uitgebreid omdat het deels bedoeld is als achtergrond voor toekomstige onderzoekers.

Aan de universiteit van Gent is er onder impuls van J. Taeldeman een bescheiden traditie gegroeid in wat 'functioneel, monotopisch, diastratisch dialectonderzoek' genoemd wordt. Deze traditie omvat licentiaatsverhandelingen over taalgebruik, taalattitude en lexicale standaardisering in verschillende steden/gemeentes. Aan de hand van enquêtes wordt voor verschillende plaatsen materiaal verzameld, dat dan onderzocht wordt op invloed van de parameters leeftijd, sekse en sociale klasse. De traditie loopt van Roelants (1988), Erregat (1988), Van Den Meersschaut (1989), De Boeck (1991), Strijkers (1991), tot Degoe (1994) en De Bruyckere (1996). Gebaseerd op deze traditie stelde Van Leirbergen (1999) een nieuwe, analoge enquête op. Opdat de resultaten beter met elkaar te vergelijken zouden zijn, namen Van Parijs (1999), De Vogelaer (1999), Dermaut (1999) en ik die enquête over.

De volledige enquête kan u in de bijlage terugvinden. Over het opstellen ervan kan ik niets vertellen omdat ik de enquête van Van Leirbergen (1999) overgenomen heb. Hieronder bespreek ik kort hoe de vragenlijst opgebouwd is.

Eerst worden aan de mensen de persoonlijke gegevens gevraagd. Er worden vrij veel gegevens gevraagd, hoewel er weinig mee gebeurt. De bedoeling is er een verklaring voor afwijkende antwoorden in te vinden. Zaken als het diploma van de partner oefenen geen systematische invloed op de antwoorden uit. Het diploma en het beroep van de informant zal ik daarentegen veel gebruiken. Daarnaast zal ik gebruik kunnen maken van de reële leeftijden.

In het stuk taalgebruik wordt eerst gevraagd of de informant nog dialect spreekt en in welke taal hij of zij opgevoed is. Dan volgt een zelfbeoordeling voor het dialectspreken en voor het AN-spreken. De informant moet kiezen uit vijf opties: zeer slecht, slecht, matig, goed, zeer goed. Door te werken met een ratingschaal (de mensen een gradatie van bijvoorbeeld één tot vijf laten kiezen), kunnen correlaties² berekend worden. Dit principe moet in toekomstig onderzoek zeker behouden blijven. Ik zou het zelf uitbreiden naar de vragen over taalgebruik en taalattitude.

Na de zelfbeoordeling volgen veertien formele en minder formele situaties (bij de slager, bij de dokter...) waarbij de informant moet zeggen wat hij in de genoemde situatie spreekt. Ik vernoemde enkel dialect en AN, tenzij de informant zelf vroeg of er geen tussenmogelijkheid was. Dan noteerde ik tussentaal. In de toekomst kan men zelfs in dit geval met een puntenschaal werken. Voor sommige informanten zal het wat raar aandoen maar deze aanpak benadert beter de echte situatie van een taalcontinuüm.

In het volgende deel van de enquête onderzoeken wij de lexicale standaardisering. De informanten moesten eenenvijftig AN-woorden geven voor de getoonde foto's of omschrijvingen. De woorden zijn gekozen omdat ze nogal problematisch zijn. Er zitten typische purismen in, woorden die in Van Dale het label 'gewestelijk' dragen, woorden die een Frans-klinkend (al dan niet dialectisch) equivalent hebben...

Begrijpen

Het laatste deel zijn attitudevragen over dialect en AN, met aandacht voor de verschillen tussen de noordelijke en de zuidelijke variëteit. Er werd gevraagd naar de beschaafdheid, de gezelligheid de rijkdom enz. De informant moest ook altijd argumenteren waarom hij iets antwoordde. In de toekomst zou hier beter met een puntenschaal (gekoppeld aan een open waaromvraag) gewerkt worden.

Zoals gebruikelijk in de 'traditie' zijn de enquêtes persoonlijk bij de mensen thuis afgenomen. Deze methode van enquêteren biedt verschillende voordelen. Je kan vragen uitleggen, zodat ze beter begrepen worden. Je krijgt extra-informatie in plaats van enkel een antwoord op de vraag. Qua nadelen is er ten eerste de onbewuste beïnvloeding door de enquêteur. Ten tweede zijn er oneerlijke antwoorden omdat de informanten rechtstreeks

² Voor uitleg over correlatie: zie alinea over statistiek.

met de interviewer geconfronteerd worden. (Hoewel anonimiteit verzekerd werd.) Om dat wat te beperken zou een mengvorm gebruikt kunnen worden, waarbij de informant sommige vragen op het enquêteformulier invult. Ten derde vraagt de enquêtering veel tijd. De enquête duurt minstens drie kwartier, en daarbij komt nog de tijd om gepaste informanten te zoeken, afspraken te maken, en ook nog de verplaatsingstijd, tijd voor een nabespreking... En dat allemaal zo'n honderd keer.

De methode van Van Leirbergen en Van Parijs komt zowel voor de keuze van de informanten als voor de verwerking van de gegevens met die van de traditie overeen. Zij hebben zeven groepen gekozen op basis waarvan zij de antwoorden voor de parameters leeftijd, sekse en sociale klasse kunnen onderzoeken. Bij de bespreking van de resultaten geven zij de resultaten van de groepen met het gemiddelde van alle groepen samen. Om de invloed van de parameters na te gaan worden dan de groepen met elkaar vergeleken.

Een nadeel van die werkwijze is dat de invloed van een parameter voor alle vragen uit de lijst op de vergelijking van steeds dezelfde groepen gebaseerd is. Als voorbeeld geef ik hieronder de groepen van De Bruyckere (1996):

Groep	Leeftijd	Sociale klasse	Sekse
I	16-25	Arbeider	Man
II	35-50	Arbeider	Man
III	60+	Arbeider	Man
IV	35-50	Arbeidster	Vrouw
V	35-50	Bediende	Vrouw
VI	35-50	Kleine zelfstandige	Vrouw
VII	35-50	Hoge opleiding	Vrouw

De invloed van de factor leeftijd steunt op de vergelijking van de groepen I, II en III (de mannelijke arbeiders). De factor sekse wordt nagegaan door de groepen II en IV (informanten uit de arbeidsklasse van de middenleeftijd) met elkaar te vergelijken. De factor sociale klasse gaat terug op de vergelijking van de groepen IV, V, VI en VII (vrouwen uit de middenleeftijd). Omdat er binnen de traditie verschillende pilotgroepen gekozen zijn, zijn de cijfers eigenlijk niet vergelijkbaar. De invloed van de parameter sekse

zou bijvoorbeeld in de arbeidersklasse anders kunnen zijn dan in de bediendenklasse. Onderling zullen Van Leirbergen en Van Parijs wel goed kunnen vergelijken.

Bij De Vogelaer worden de gegevens van twee plaatsen met het statistisch computerprogramma SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) onderzocht. SPSS verlicht in de eerste plaats het rekenwerk. Door de gegevens als elektronische databank te verwerken, kunnen op vrij gemakkelijke wijze bijkomende zaken berekend worden. De Vogelaere werkt ook met een zevental groepen.

Dermaut wijkt vrij veel van de traditionele methode af. Hij voerde een random-steekproef uit in drie verschillende wijken. Hij concentreert zich op de problematische indeling in sociale klassen. De klassieke indeling in sociale klassen (arbeiders, kleine zelfstandigen, bedienden en een universitaire klasse) is problematisch omdat de laatste groep op basis van een diploma onderscheiden wordt. Ook is het begrip bediende eigenlijk te ruim. Een ander probleem is dat zaken als financiële gegevens tot de privacy van de informanten behoren. Daarom vertrekt Dermaut van de gemiddelde grootte van de bouwgronden als criterium voor de sociale klasse. Deze indeling is wat te eenzijdig op het materiële gericht, maar helaas heeft elk criterium zijn beperkingen. Voor de verwerking maakt hij ook gebruik van SPSS.

Ik heb voor mijn onderzoek gekozen voor een algemene, gerichte steekproef. Als we de mogelijkheden van de drie parameters leeftijd, sekse en sociale klassen vermenigvuldigen, krijgen we ($3 \cdot 2 \cdot 4 =$) 24 profielen. Voor al deze profielen heb ik 4 informanten gezocht. Zo kom ik aan een totaal van 96 mensen. Ik maak dus gebruik van de traditionele sociale klassen. Als antwoord op de problematische indeling zal ik de resultaten van de parameters diploma, beroep en de traditionele sociale klasse afzonderlijk weergeven. De algemene, gerichte steekproef biedt twee voordelen. Als ik een algemene score bereken, wordt die niet door de keuze van pilootgroepen beïnvloed. En voor de invloed van de parameters ~~moet~~^{leef} ik mij niet op een bepaalde klasse en leeftijd baseren. Mijn gegevens worden ook met SPSS verwerkt. Dat heeft als voordeel dat ik op een vrij eenvoudige manier bijkomende zaken zal kunnen berekenen. Ik kan allerlei coëfficiënten berekenen (voor de dialectattitude, voor de AN-score...) en vooral allerlei verbanden nagaan. In het voorlaatste hoofdstuk ga ik de verbanden na tussen de verschillende onderzochte componenten.

De keuze voor Zottegem lag voor de hand: ik ben er geboren en getogen. Dat maakte de zoektocht naar informanten makkelijker.

Zottegem is een stad in Oost-Vlaanderen met ongeveer 25.000 inwoners. Het huidige Zottegem bestaat uit een centrale kern met tien deelgemeentes. Danny Lamarcq omschrijft Zottegem als een “verzorgingscentrum met een ongewoon hoge concentratie winkels, financiële instellingen, administratie, vrije beroepen, horecabedrijven en onderwijsinstellingen“(1989: 56). Het is het belangrijkste pendelcentrum van Zuid-Oost-Vlaanderen: ongeveer de helft van de Zottegemse actieve bevolking is buiten de stad tewerkgesteld. Sinds de jaren zestig en zeventig zijn meer en meer mensen in nieuwe verkavelingen net buiten het centrum gaan wonen. Het gemiddeld aantal inwijkelingen van de laatste vijf jaar is (voor Zottegem-centrum) 254,4. Daartegenover staat een gemiddelde van 234,4 voor de vertrekkers.

Voor dit onderzoek heb ik mij beperkt tot het Zottegemse kerngebied in dialectologische zin. Dat komt niet overeen met de bebouwde kom of enig ander officieel vastgelegd gebied. Het bestaat uit het gebied dat aan elkaar gebouwd is. In dat Zottegemse kerngebied wonen ongeveer zesduizend mensen. Omdat de grenzen van dit gebied niet echt duidelijk vastgelegd zijn, geef ik hieronder een kaartje (Streets 97 s.v. Zottegem) waarop de bebouwing goed te zien is.

Statistiek wordt in mijn licentiaatsverhandeling vrij belangrijk. In tegenstelling tot wat Willemijns zegt in de inleiding van zijn artikel "Attitude en gedrag: de (soms) verhullende rol van cijfers"(1981: 138), geloof ik dat cijfers een heel nuttige rol kunnen, zelfs moeten vervullen in de sociolinguïstiek. Een juist gebruik van statistiek zorgt ervoor dat cijfers minder verhullend werken. Cijfers en grafieken zijn voor een geoefende lezer een compactere en objectievere weergave van de gegevens dan een tekst kan zijn. M.a.w. statistiek is onmisbaar voor ons streven naar een zo objectief mogelijke weergave en interpretatie van gegevens. Dit onderzoek is slechts een stap in de richting van een beter gebruik van de statistische hulpwetenschap. Het zal op statistisch vlak zeker nog niet perfect zijn.

Eerst wil ik de aandacht vestigen op twee soorten statistiek: de verklarende en de beschrijvende.

Het meest zal ik gebruik maken van de beschrijvende statistiek. Deze beoogt het samenvatten of beschrijven van een reeks gegevens. Van deze informatieve, samenvattende getallen (zoals het gemiddelde) wordt in alle bovenvermelde licentieverhandelingen gebruik gemaakt.

De tweede soort statistiek overbrugt de stap van de bestudeerde bevolking naar de reële bevolking. De inferentiële of verklarende statistiek zegt ons de kans (een percentage) dat een fenomeen dat wij in de gegevens ontdekken ook op de reële bevolking van toepassing is. Daarvoor wordt gewerkt met hypothesen die getoetst worden. Hoe groter de steekproef, hoe minder sterk een fenomeen moet zijn om statistisch significant te zijn. En omgekeerd.

De term statistisch significant vraagt om meer uitleg omdat het een sleutelbegrip is. Bij het werpen met een dobbelsteen hebben wij een kans van $1/6$ (0,167) om een twee te gooien. (Eén van de zes mogelijkheden is een twee.) De significantie is de kans³ die wij (moeten) inbouwen dat wij een foute conclusie trekken. Meestal wordt ervoor gekozen dat die kans niet groter dan $5/100$ (0,05) mag zijn. Bij een significantie van $10/100$ of 0,1 spreekt men van een tendens.

³ In statistisch jargon: type 1 fout. Er is ook een type 2 fout (de nulhypothese niet verwerpen terwijl zij niet klopt), maar dat zou ons hier te ver leiden.

Een ander belangrijk onderscheid is dat van het meetniveau van de variabele. Men onderscheidt vier niveaus: nominaal, ordinaal, interval en ratio. Het nominaal niveau is het laagste meetniveau. Helaas is dit in de linguïstiek het meest voorkomende type. Een voorbeeld is de variabele sekse. Een ordinaal niveau veronderstelt ordenbaarheid. Een voorbeeld is de aankomstvolgorde van een wielervedstrijd (eerste, tweede, derde...) Een intervallschaal vereist ordenbaarheid en een meeteenheid, d.w.z. dat de afstand tussen de gradaties overal even groot moet zijn. Temperatuur in graden Celsius is hiervan een voorbeeld. Een ratioschaal is een intervallschaal met een absoluut nulpunt. Bijvoorbeeld de lichaamslengte. Hoe hoger het meetniveau, hoe interessanter de parameters die je kan gebruiken. Als de gradatie niet overal even sterk is, mag je bijvoorbeeld geen gemiddelde berekenen omdat je met de sterkte van die gradaties geen rekening kunt houden. Twee voorbeelden om dat te verduidelijken: Als het gisteren 15°C was en vandaag 10°C, dan is het vandaag niet 1,5 keer zo warm als gisteren omdat 0°C geen absoluut nulpunt is. Als Jan 150 cm meet en Filip 100 cm kan men wel zeggen dat Jan anderhalf keer zo groot is als Filip.

Het is belangrijk om de parameters van positie en de parameters van spreiding te onderscheiden. Dat gaat het best door zich deze visueel voor te stellen. Denk aan een grafiek. De parameters van positie laten toe de waargenomen verdeling op de abscis (de X-as of horizontale as van de onafhankelijke variabele) te situeren. De interessantste parameters van positie zijn de centraliteitsparameters. Die geven een centrale waarde voor de waarnemingen weer. De bekendste centraliteitsparameters zijn het (rekenkundig) gemiddelde, de modus en de mediaan. De parameters van spreiding zijn minder bekend. De bekendste is de standaardafwijking, die op de afwijkingen t.o.v. het gemiddelde gebaseerd is. Het weze duidelijk dat variabelen met eenzelfde mediaan of gemiddelde toch heel verschillende verdelingen kunnen hebben.

De belangrijkste inferentiële parameter is chi kwadraat. Chi kwadraat is een test op nominaal meetniveau. Chi kwadraat is gebaseerd⁴ op het verschil tussen de geobserveerde frequentie en de frequentie die verwacht wordt gesteld dat de variabelen onafhankelijk zouden zijn (=nulhypothese). De nulhypothese is als het ware de advocaat van de duivel.

⁴ De formule is de som van het quotiënt van de gekwadrateerde verschillen tussen de geobserveerde en de verwachte score met de verwachte score: $\sum (\text{count} - \text{expected count})^2 / \text{expected count}$. Op basis van die waarde wordt dan de p-waarde (een kanspercentage) afgeleid.

Het is de hypothese die wij proberen te falsifiëren (cf. Popper). Om de invloed van de factor leeftijd aan te tonen, zullen wij de hypothese dat de leeftijd geen impact heeft, moeten falsifiëren. Bemerkt in het voorbeeld dat de verwachte score (expected count) voor elke leeftijdsgroep gelijk is.

Voorbeeld⁵:

Wat spreekt u met uw ouders? * leeftijdsgroep Crosstabulation

			leeftijdsgroep			Total
			1,00	2,00	3,00	
Wat spreekt u met uw ouders?	DIA	Count	22	26	27	75
		Expected Count	25,0	25,0	25,0	75,0
	TT	Count	7	4	0	11
		Expected Count	3,7	3,7	3,7	11,0
	AN	Count	3	2	5	10
		Expected Count	3,3	3,3	3,3	10,0
Total	Count	32	32	32	96	
	Expected Count	32,0	32,0	32,0	96,0	
	Count					

Hoe kleiner chi kwadraat is, hoe kleiner de kans dat men een foute conclusie trekt uit de steekproef. Chi kwadraat is niet geldig als een van de cellen uit de kruistabel een waarde kleiner dan één heeft of als 20% van de cellen een waarde kleiner dan vijf hebben. Ik wil er tenslotte op wijzen dat er een groot verschil is tussen het niet kunnen verwerpen van de nulhypothese en het bewijzen van de nulhypothese!

Er zijn ook inferentiële parameters van een hoger meetniveau. Kendalls tau houdt rekening met de rangorde van de gegevens. Het is een parameter van ordinaal meetniveau, die de bovenstaande beperkingen niet kent. De parameter is gebaseerd op de correlatie: evolueren twee variabelen in gelijke of in tegengestelde richting. Aan de hand van deze correlatie wordt een significantie berekend. Ik zal ook gebruik maken van Pearsons correlatiecoëfficiënt en van de ANOVA-techniek maar dit uitleggen zou ons hier te ver leiden.⁶

⁵ De terminologie van dit voorbeeld is Engels omdat er van SPSS geen Nederlandstalige versie bestaat.

⁶ Voor meer uitleg verwijs ik naar A. Woods, P. Fletcher en A. Hughes: "Statistics in language studies" (1986).

TAALATTITUDES

1. Inleiding

Voor de informanten omschreef ik taalattitudes altijd als 'wat er zo allemaal rond taal gedacht wordt'. Voor taalkundigen kan ik het begrip best omschrijven met de woorden van Deprez (1981:15):

Attitudes lijken het best benaderd te kunnen worden als multikomponentiële, en multidimensionale onderliggende mentale constructen die gedrag (kunnen) beïnvloeden.

Deprez onderscheidt drie componenten: een cognitieve, een affectieve en een conatieve component. Met de cognitieve component zijn de gedachten en overtuigingen van de taalgebruiker bedoeld. Wat iemand over taal weet, wordt bepaald door eigen ervaringen met een taalvariëteit, door associatie en door uitspraken van 'autoriteiten' (een leraar, een auteur...). De tweede component is de affectieve: taalattitudes omvatten een positieve dan wel een negatieve vorm van evaluatie. De 'evaluatie' steunt op cognitieve elementen. Als derde component onderscheidt Deprez de conatieve of gedragscomponent. Met deze component worden de gedragsintenties of reactieeigingen bedoeld: hoe iemand zich spontaan zou willen gedragen. Deze gedragsintenties botsen voor het reële taalgedrag met de normatieve attitudes. De cognitieve en de affectieve component beïnvloeden de uiteindelijke keuze. Mijns inziens is de conatieve component minder interessant voor attitude-onderzoek omdat het een nogal vaag begrip is. Deze component bevindt zich op de grens tussen ideeën en intuïties met het gedrag. Deprez onderscheidt een eerste intentie, die gevolgd wordt door een tweede intentie die van de situatie afhankelijk is. Die intenties monden dan uit in reëel taalgebruik. Behoren die secundaire intenties echter tot de ideeën of tot het gedrag? Hoe dan ook, naar de gedragscomponent wordt hier niet gevraagd. In het voorlaatste hoofdstuk zal ik onderzoeken wat de invloed van de attitudes op het (gerapporteerd) taalgebruik is.

De drie componenten omvatten verschillende aspecten of dimensies, zoals bruikbaarheid, nut, schoonheid... Dat is wat Deprez met 'multidimensioneel' bedoelt. Hiernaar verwijzen de concepten die in de vragenlijst voorkomen. Attitudes zijn niet binair maar omvatten een breed spectrum. Daarom spreekt men soms ook van laltitudes. Deze eigenschap zou men met een puntenschaal kunnen vastleggen.

Attitudes leveren nuttige informatie over de achtergrond van de taaltoestand. Zij kunnen een antwoord geven op de vraag waarom het taalgebruik is zoals het is. Zij kunnen ons een idee geven van de richting waarin de taaltoestand waarschijnlijk zal evolueren. Er kunnen overeenkomsten maar ook discrepanties tussen attitudes en gedrag voorkomen. In dit verband zal het voorlaatste hoofdstuk over de samenhang van de attitudes met het situationele en het lexicale onderzoek verrijkend zijn.

Via de vragen van de enquête wil ik een beeld krijgen van de Zottegemse taalattitudes. In de inleiding heb ik met Taeldeman gesteld dat het taalgebruik van de Vlaming afhangt van geografische, situationele en sociale factoren. In dit hoofdstuk onderzoek ik de invloed van de factoren leeftijd, sekse en sociale klasse op de taalattitudes. Bij de sociale klasse onderzoek ik ook de invloed van het diploma en het beroep afzonderlijk.

Ik zal de enquête vraag per vraag overlopen. Voor elke vraag geef ik eerst een algemeen beeld. De gegevens worden in een staafdiagram weergegeven omdat die sneller een globaal beeld bieden dan kruistabellen. Daarna onderzoek ik de verschillen per parameter. Eerst geef ik een staafdiagram dat opgesplitst is naar de waarden van de parameter. Vervolgens geef ik een korte bespreking van het staafdiagram en dan zeg ik of de invloed van de parameter op de antwoorden significant⁷ is. Het gekozen significantieniveau is 0,05; ik spreek van een tendens bij een significantieniveau van 0,1. Naargelang van het meetniveau van de parameter (nominaal of ordinaal), gebruik ik ofwel chi kwadraat (voor sekse⁸) ofwel Kendalls tau (voor leeftijd, sociale klasse, diploma en beroep). Ik beschouw naast leeftijd dus ook sociale klasse, diploma en beroep als ordinaal omdat er een (weliswaar niet onbesproken) rangschikking is, gebaseerd op prestige.

⁷ Significant: (zoals in het hoofdstuk 'Methodologie' uitgelegd is:) Iets is significant als de betreffende coëfficiënt kleiner is dan het gekozen significantie-niveau. Dit niveau is de kans die wij (moeten) inbouwen dat wij uit de gegevens een verkeerde conclusie trekken. Daarnaast is er ook de reële significantie die niet zo technisch is maar van het gezond verstand afhangt.

⁸ Behalve als sekse gerelateerd wordt aan een ordinale variabele, bijvoorbeeld zelfbeoordeling voor AN en dialect.

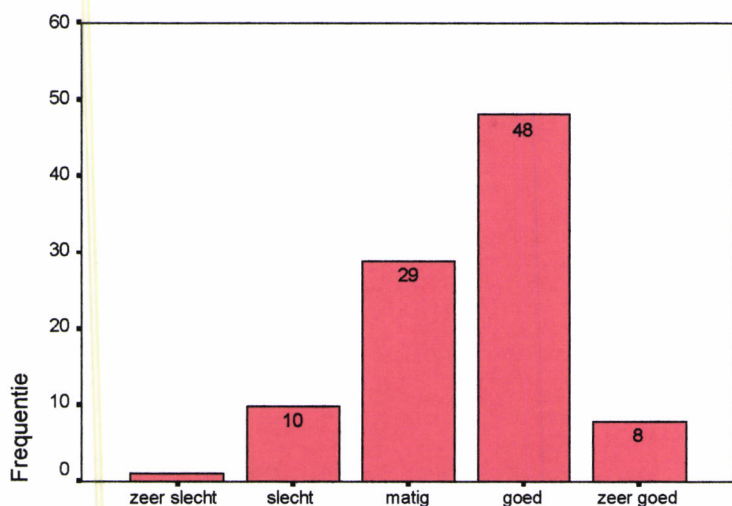
Afhankelijk van de aard van de antwoorden⁹ geeft chi kwadraat soms een significantie waar Kendalls tau dat niet doet. Ook dat wordt gesignaleerd. Alle significante relaties probeer ik te verklaren. De diagrammen van de parameters diploma en beroep zijn uitgedrukt in percentages omdat het aantal informanten in de drie categorieën er niet even groot is.

⁹ Als de middengroep zich niet als middengroep profileert. Bijvoorbeeld als de kleine zelfstandigen voor een uitschieter in de antwoorden zorgen, is chi kwadraat significant en Kendalls tau niet.

2 De resultaten per vraag

2.1 Vindt u van uzelf dat u zeer slecht, slecht, matig, goed of zeer goed dialect spreekt?

2.1.1 Algemeen

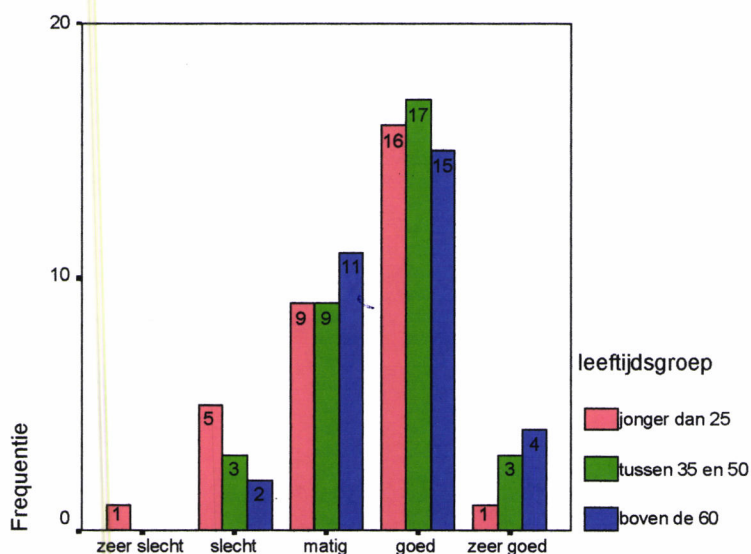

zelfbeoordeling voor dialect

De meeste informanten kiezen ‘goed’. De tweede grootste categorie is ‘matig’. Maar één van de zesennegentig informanten liet ‘zeer slecht’ optekenen.

2.1.2 Per parameter

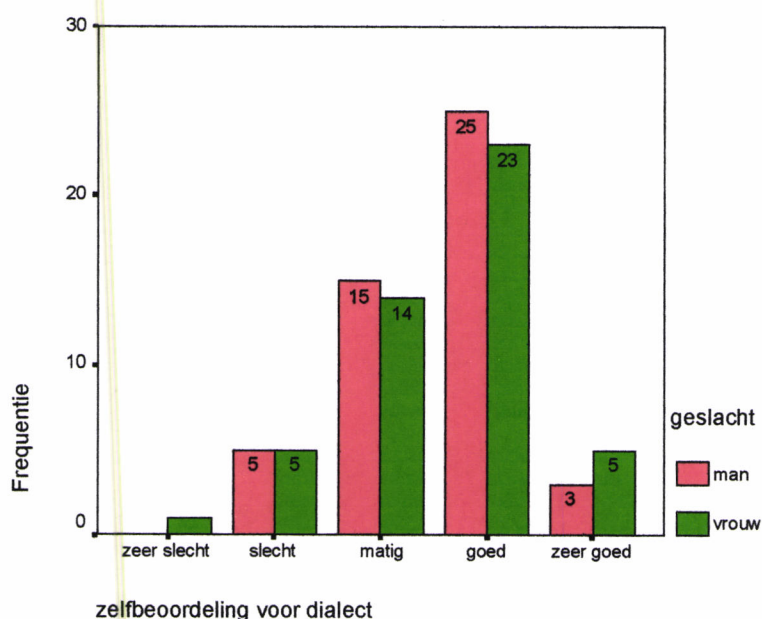
2.1.2.1 Leeftijd

zelfbeoordeling voor dialect

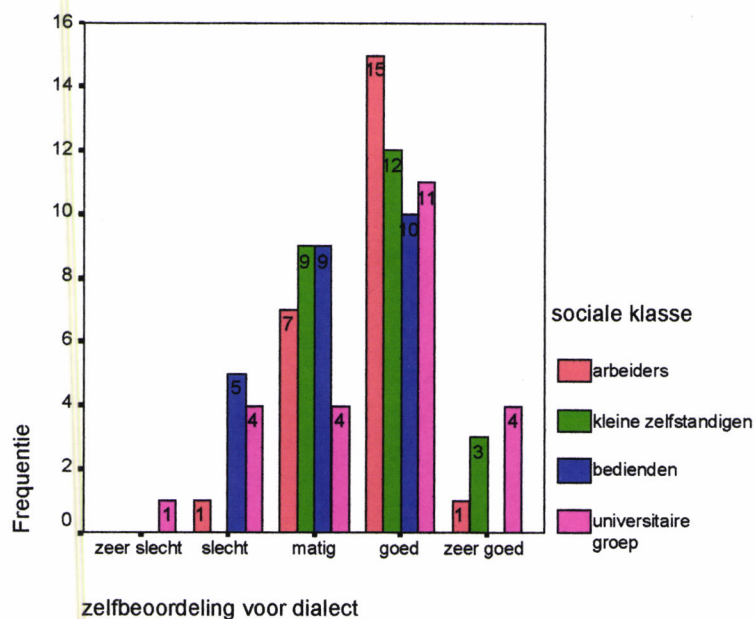
De jongeren kiezen van de drie leeftijdscategorieën het meest 'slecht'. De middenleeftijd kiest het meest 'goed', terwijl de oudste leeftijdsgroep veel voor 'matig' en 'goed' kiest. De cijfers geven niet de verwachte afname van de dialectkennis aan. Ik denk dat informanten geneigd zijn een neutrale keuze te maken. Vooral voor vage vragen speelt dit fenomeen. Dialectkennis is voor de meeste mensen iets vaags. Waaraan refereert overigens 'zeer goed' en waaraan 'matig'? Waarschijnlijk is er een groot verschil met de werkelijke dialectkennis. Er is geen significante relatie tussen de leeftijd en de zelfbeoordeling voor dialect.

2.1.2.2 Sekse

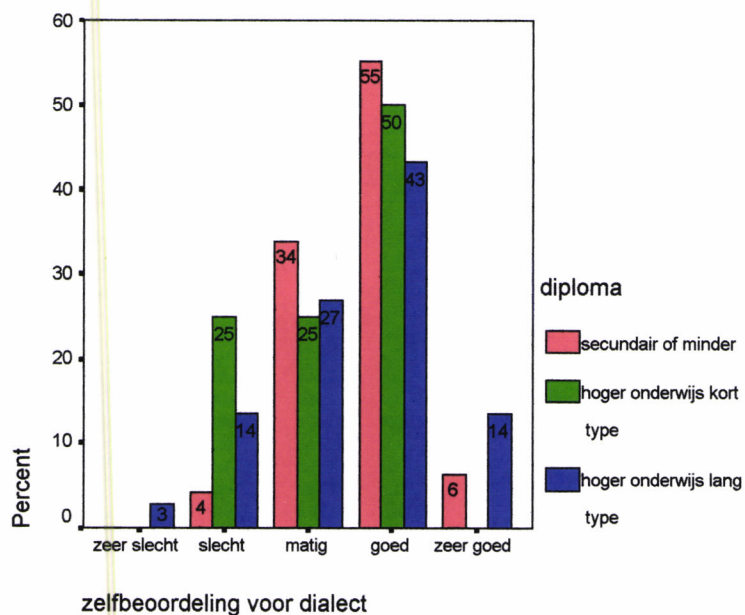
Vrouwen meten zichzelf niet minder dialectkennis toe dan mannen. Op enkele kleine verschillen na, komen de verdelingen overeen. Het verband tussen de zelfbeoordeling voor dialect en het geslacht is niet significant.

2.1.2.3 Sociale klasse

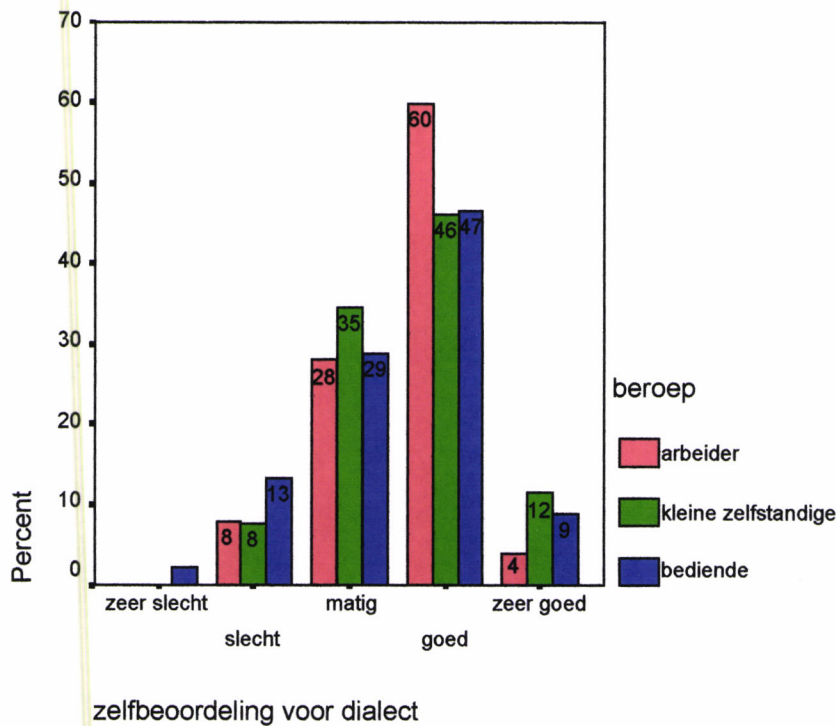
De bedienden scoren in het algemeen ietsje lager dan de rest. De scores van de universitaire groep zijn vrij heterogeen. Maar één arbeider en geen enkele kleine zelfstandige beoordeelt zijn dialectkennis als slecht. Er zijn opvallend weinig typerende verschillen tussen de klassen. De factor sociale klasse is hier niet significant.

Diploma

Er valt weinig over de verschillen tussen de groepen te zeggen. De verdeling van de minst geschoolde groep concentreert zich rond ‘matig’ en ‘goed’. De antwoorden van de middengroep vallen iets meer naar de ‘slecht’-pool te situeren dan de andere. De factor diploma op zich is niet significant.

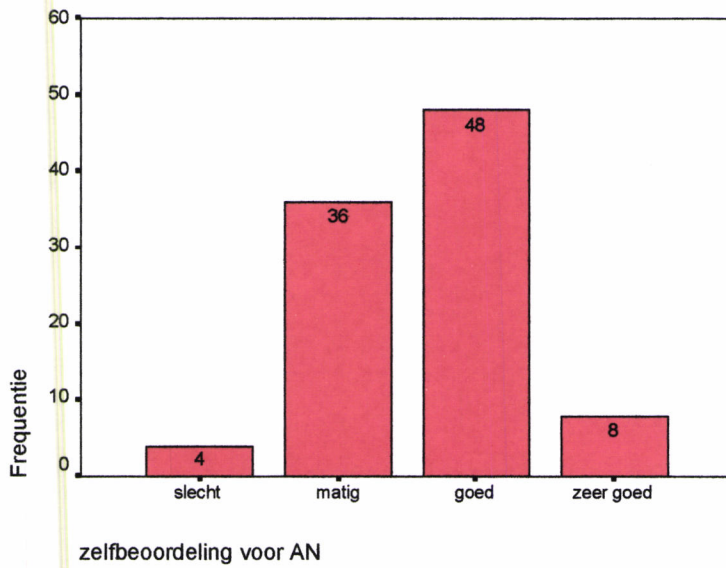
Beroep

De verdelingen verschillen niet veel van elkaar. Die van de arbeiders heeft een wat scherpere top bij ‘goed’. De informanten uit de bediendengroep schatten hun dialectkennis lager dan de kleine zelfstandigen in. Het beroep op zich is niet significant.

2.2 Vindt u van uzelf dat u zeer slecht, slecht, matig, goed of zeer goed AN spreekt?

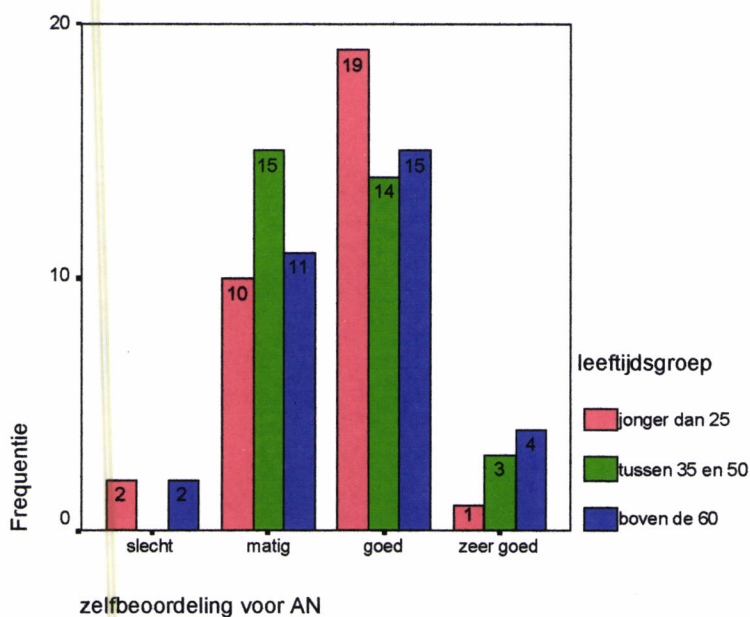
2.2.1 Algemeen

De mediaan is ‘goed’. De verdeling is min of meer identiek aan die voor dialect. Velen schatten hun AN-kennis als matig in. Het antwoord ‘zeer slecht’ komt niet voor.

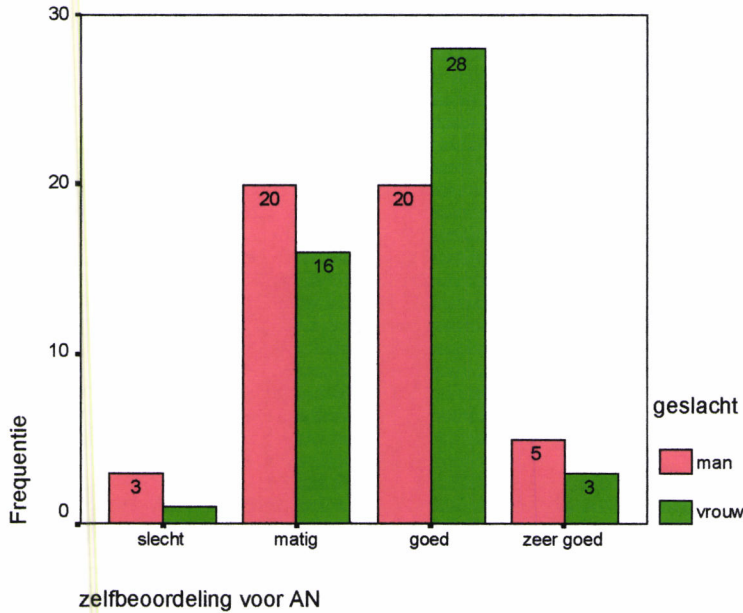
2.2.2 Per parameter

2.2.2.1 Leeftijd

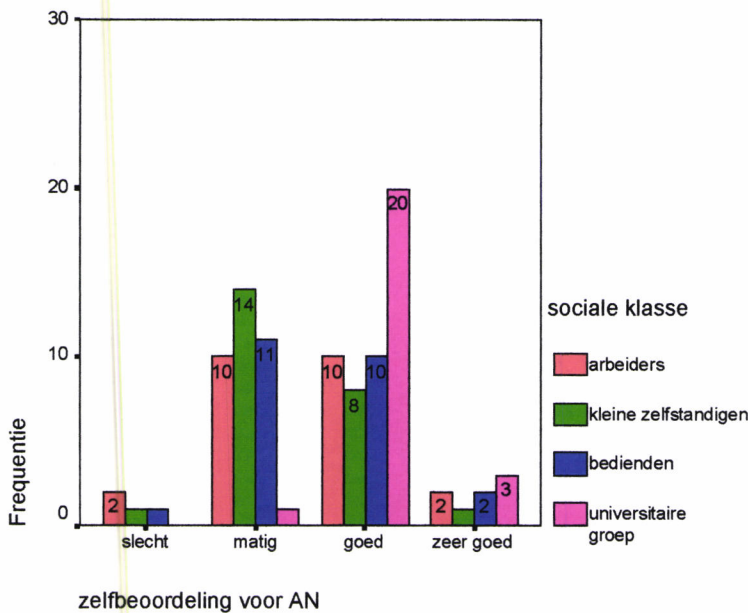
Op de grafiek zijn geen leeftijdsspecifieke verbanden vast te stellen. Enkel dat de jongeren een heel klein beetje hoger scoren dan de oudere groepen. Leeftijd is hier geen significante parameter.

2.2.2.2 Sekse

Wij zien op de grafiek dat vrouwen het meest voor ‘goed’ kiezen. Het gros van de mannen situeert zich meer naar de ‘slecht’-pool dan de vrouwen. De mannen antwoorden even veel ‘goed’ als ‘matig’. Het geslacht is niet significant in relatie tot de zelfbeoordeling voor AN.

2.2.2.3 Sociale klasse

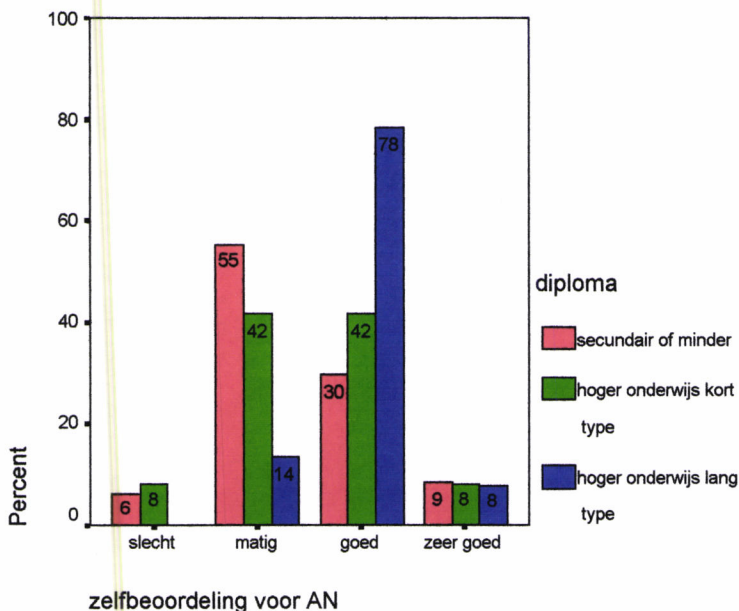

De piek van de universitaire groep bij 'goed' is zeer opvallend. De antwoorden van de arbeiders verschillen weinig van die van de bedienden. Het zwaartepunt ligt bij 'matig' en 'goed'. De kleine zelfstandigen schatten zichzelf iets lager in voor AN-kennis.

De parameter sociale klasse is hier significant op een niveau 0,05. De universitaire klasse schat haar AN-kennis het hoogst in.

Het lijkt mij duidelijk dat diploma en beroep, waarop de sociale klassen gebaseerd zijn, een invloed uitoefenen op de taalkennis en de zelfbeoordeling hiervan. Door langer te studeren en via het uitgeoefende beroep komen bepaalde mensen (universitair geschoolden) meer in contact met het AN dan anderen (arbeiders). De positie van de kleine zelfstandigen verbind ik met een zelfgenoegzame houding. Daarmee bedoel ik dat zij, in tegenstelling tot de arbeiders, het AN waarschijnlijk minder nodig hebben omdat zij vaak het gevoel hebben met hun eigen zaak heel wat bereikt te hebben. Daardoor kunnen zij het zich permitteren de maatschappelijke druk te negeren. In het voorlaatste hoofdstuk zal ook het verband met de reële AN-kennis blijken.

Diploma

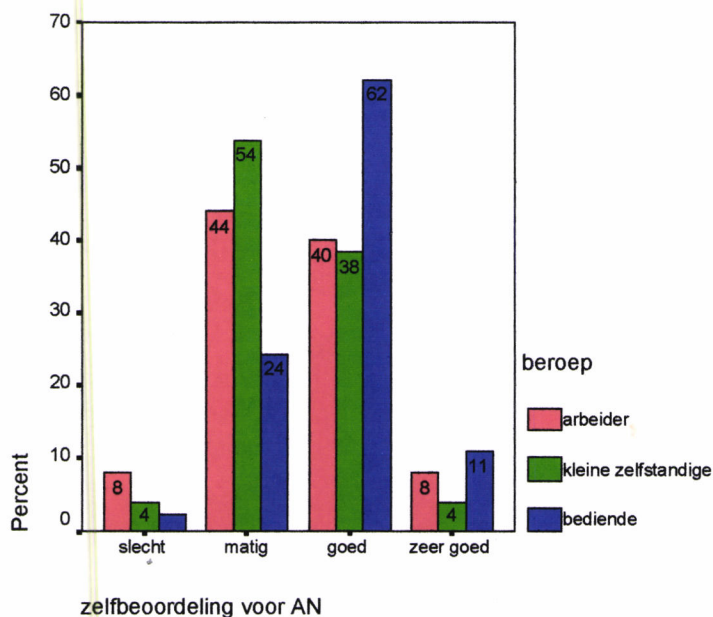

Hier zien wij duidelijk dat wie meer gestudeerd heeft, zijn AN-kennis beter inschat. De groep met hoogstens een secundair diploma antwoordt het meest 'matig'. De

middengroep antwoordt evenveel 'matig' als 'goed'. En de meest geschoolden kiezen duidelijk het meest voor 'goed'.

De factor diploma op zich is significant op een niveau van 0,05. Hieruit blijkt nog maar eens dat het genoten onderwijs op taalvlak een bepalende rol speelt.

Beroep

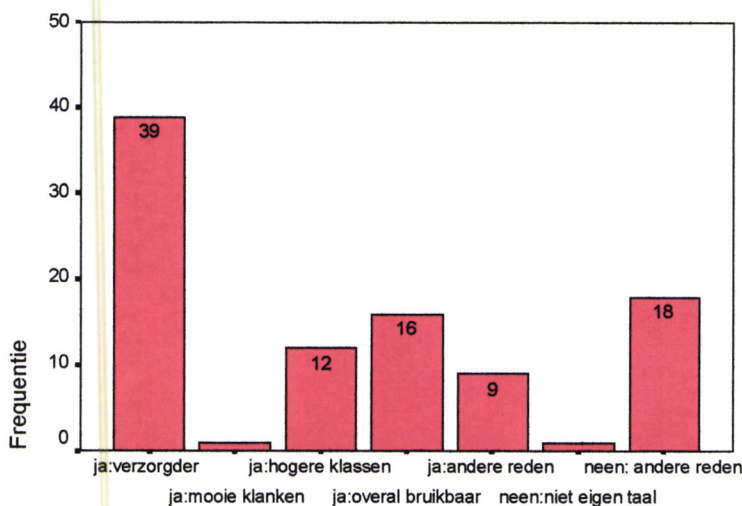
De bedienden schatten hun kennis het hoogst in. De kleine zelfstandigen en de arbeiders kiezen het meest voor 'matig' en 'goed'. De verdeling van de arbeiders is minder scherp rond 'matig' gelegen dan die van de kleine zelfstandigen. Die laatste nemen geen tussenpositie in tussen de bedienden en de arbeiders. Het verschil met de arbeiders is helemaal niet groot.

Ook de parameter beroep is significant op een niveau van 0,05. Bedienden schatten hun kennis hoger in dan arbeiders en kleine zelfstandigen. Beroepsmatig hebben bedienden meer contact met het AN.

2.3 Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?

2.3.1 Algemeen

De eerste echte attitudevraag gaat na of AN-sprekers een beschaafdere indruk nalaten dan dialectsprekers. Wij vroegen ook waarom dat al dan niet zo is. Als de informant geen reden kon verwoorden (wat vaak voorkwam), stelde ik enkele mogelijkheden voor.

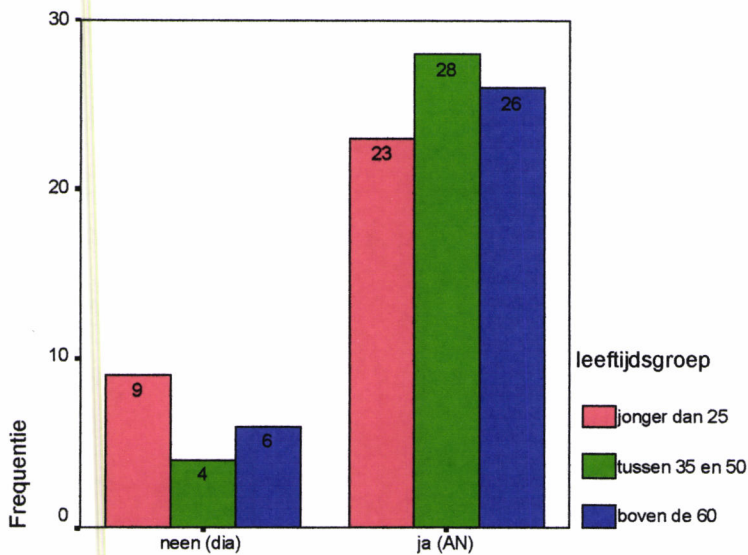

Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?

Een heel grote meerderheid (80%) vindt dat AN-sprekers een beschaafdere indruk nalaten dan dialectsprekers. De belangrijkste reden is dat AN verzorgder is (40,6%). Twee andere, maar half zoveel gekozen redenen, zijn het bruikbaarheidsargument en het feit dat AN de taal van de hogere klasse is. Het valt op dat de redenen om AN-sprekers niet beschaafder te vinden nogal heterogeen zijn. ("Iedereen is gelijk. Niet wat men spreekt maar de daden zij belangrijk...") Deze redenen zijn waarschijnlijk een moeizame poging om het eigen taalgebruik te legitimeren.

2.3.2 Per parameter

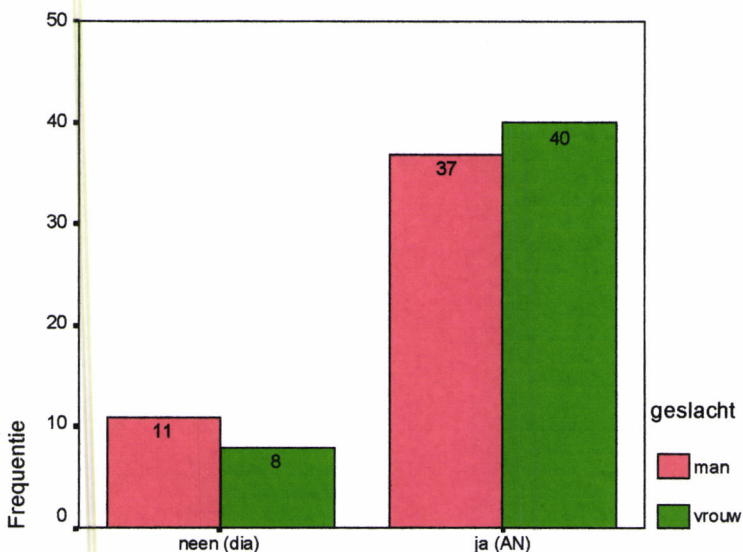
2.3.2.1 Leeftijd

Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?

De middenleeftijd neigt het meest naar het AN. Wij vinden geen aanwijzingen voor de hypothese dat de attitude omgekeerd met de leeftijd evolueert. De relatie tussen de parameter leeftijdsgroep en de attitude tegenover de beschaafdheid van AN-sprekers is niet significant.

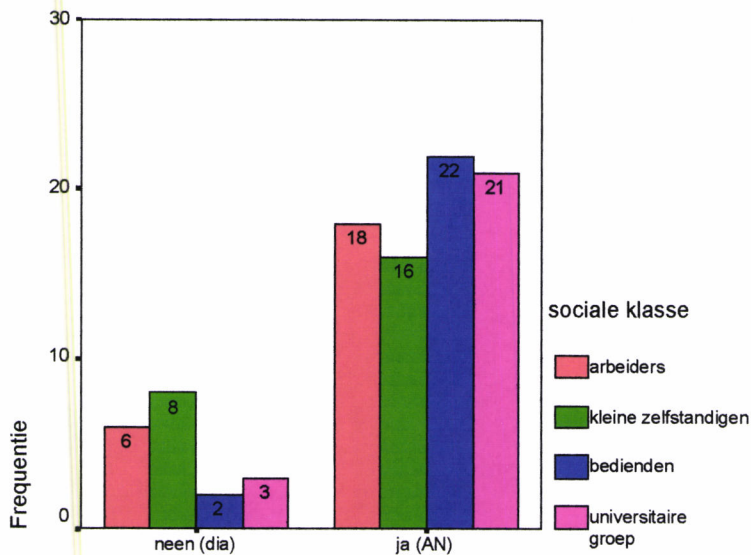
2.3.2.2 Sekse

Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?

Het lijkt alsof vrouwen iets positiever tegen het AN aankijken dan mannen. Het verschil is echter niet significant. De significantie berust nochtans op twee groepen van 48 personen, wat niet weinig is. Dat hoeft niet te betekenen dat de hypothese verkeerd is. De hypothese is wel niet bewezen.

2.3.2.3 Sociale klasse

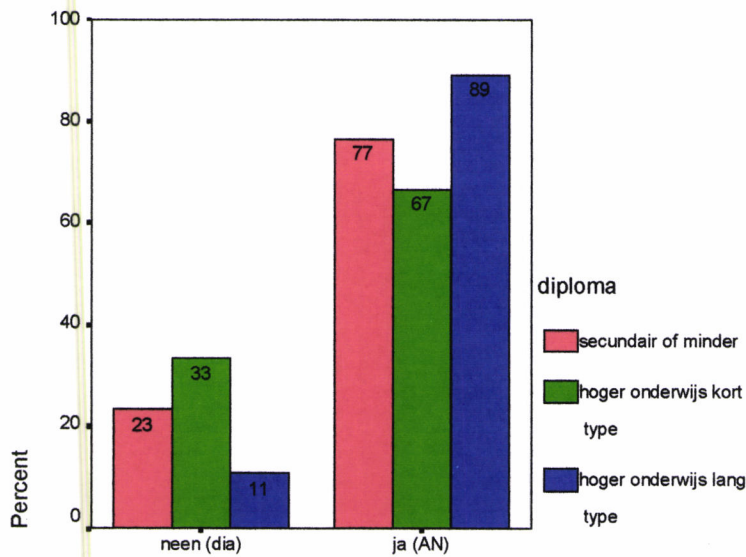
Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?

De universitaire groep en de bedienden scoren hoger voor ‘ja’ dan de arbeiders en de kleine zelfstandigen. De kleine zelfstandigen scoren nog ietsje lager dan de arbeiders.

Wij zien een tendens¹⁰ dat de sociale klasse en de beoordeling van AN-sprekers met elkaar in verband staan. Hoe hoger de sociale klasse, hoe meer informanten AN-sprekers beschaafder vinden. Dit is waarschijnlijk te verklaren in samenhang met de zelfbeoordeling voor AN. Daar scoorden de hogere klassen ook hoger.

¹⁰ De invloed van de parameter sociale klasse is significant op een significantieniveau 0,1.

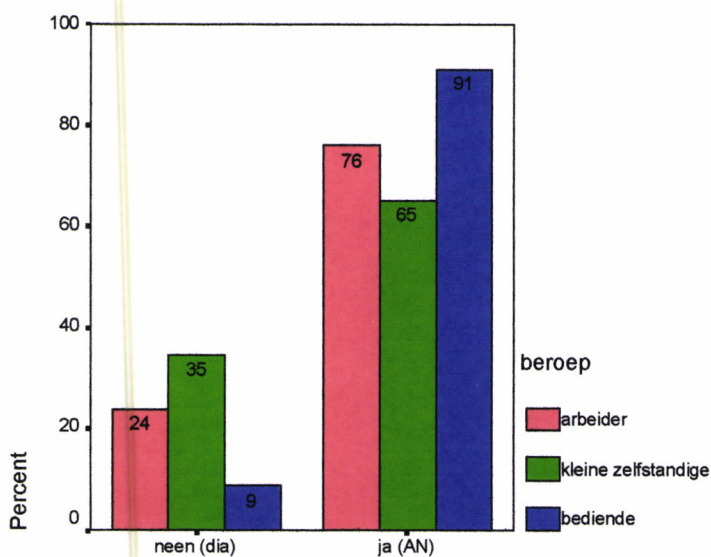
Diploma

Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?

Dit staafjesdiagram geeft percentages weer omdat de drie categorieën niet gelijkmatig vertegenwoordigd zijn bij mijn informanten. Wij zien dat de hoogst geschoolden wel degelijk AN-sprekers het beschaafdst vinden. De minst geschoolden kiezen ook veel voor ja. Meer zelfs dan de middengroep. De invloed van enkel het diploma is niet significant.

Beroep

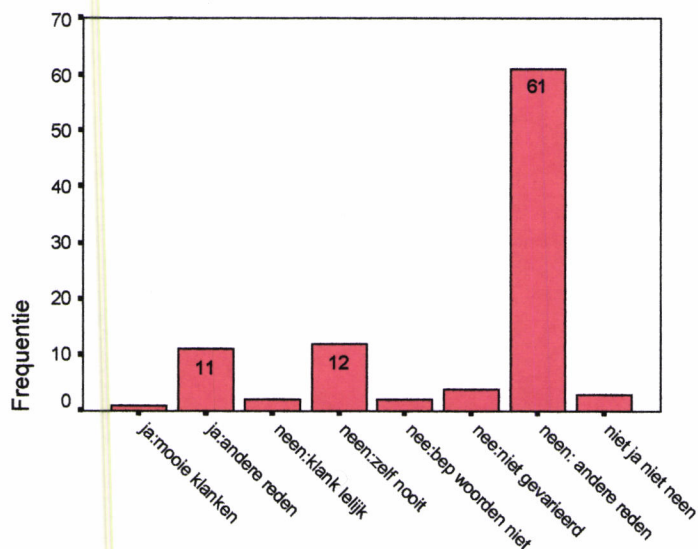
Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers?

Het valt op dat de kleine zelfstandigen lager scoren dan de arbeiders. Er is een zeer groot verschil met de opvattingen van de bedienden.

De invloed van de parameter beroep is significant op een niveau van 0,05. De bedienden, die het AN beroepsmatig meer gebruiken, vinden AN-sprekers duidelijk het beschaafdst. Arbeiders en kleine zelfstandigen vinden dat een stuk minder.

2.4 Vindt u AN gezelliger dan dialect?

2.4.1 Algemeen

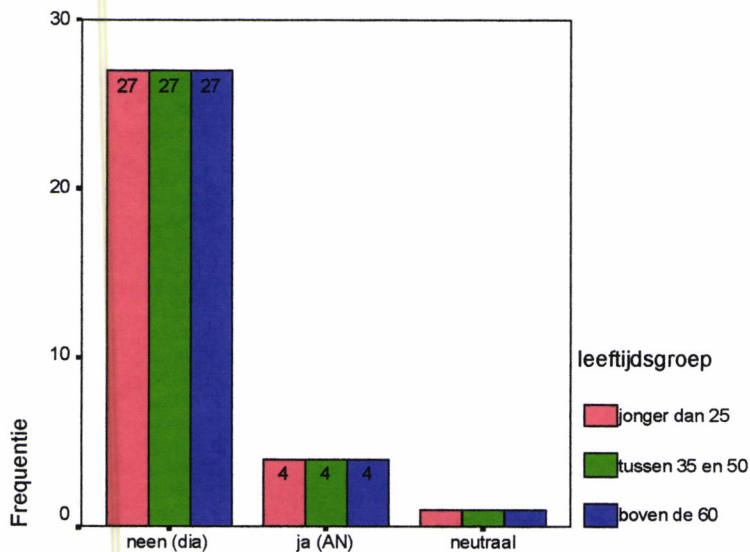

Vindt u AN gezelliger dan dialect?

Maar 12,5% vindt AN gezelliger dan dialect. 3,1% van de informanten geeft een neutraal antwoord. Al de rest vindt dialect gezelliger dan AN.

2.4.2 Per parameter

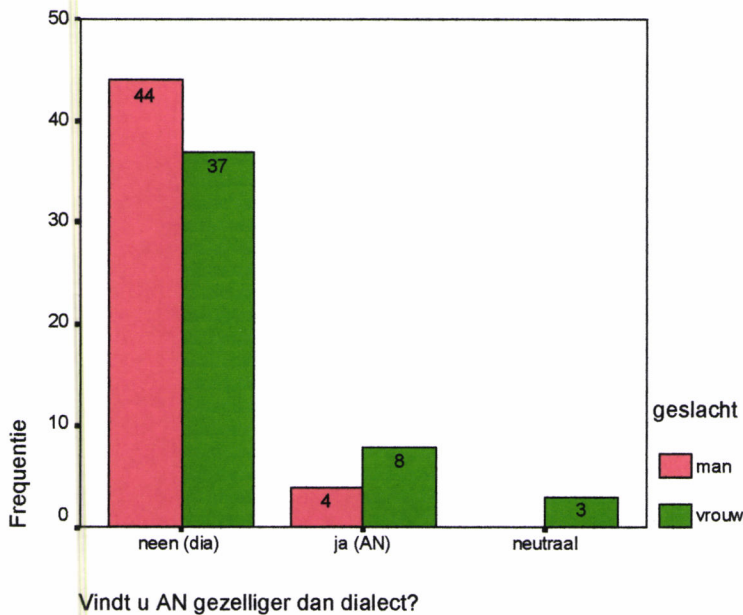
2.4.2.1 Leeftijd

Vindt u AN gezelliger dan dialect?

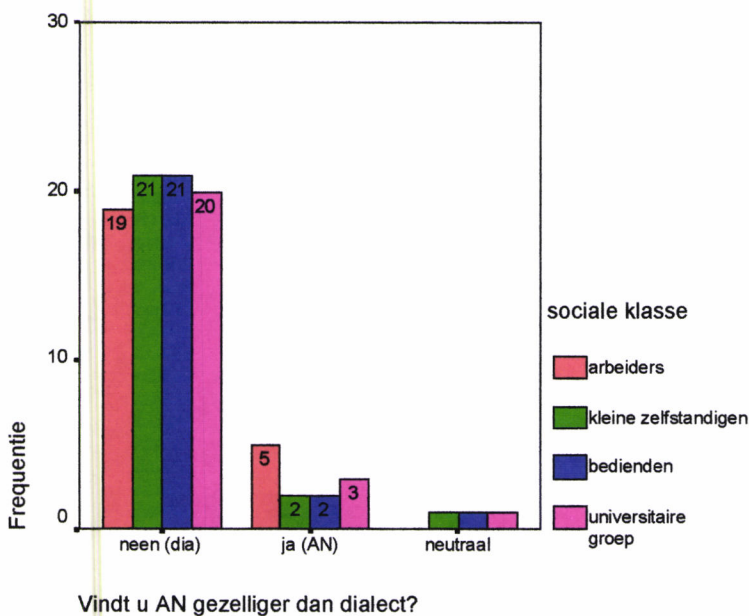
De spreiding op deze grafiek is uitzonderlijk. Alle leeftijden beoordelen de gezelligheid van het AN gelijk. Er zijn weinig mensen die het AN gezelliger vinden en er zijn er nog minder die beide variëteiten even gezellig vinden. De invloed van de leeftijd is niet significant.

2.4.2.2 Sekse

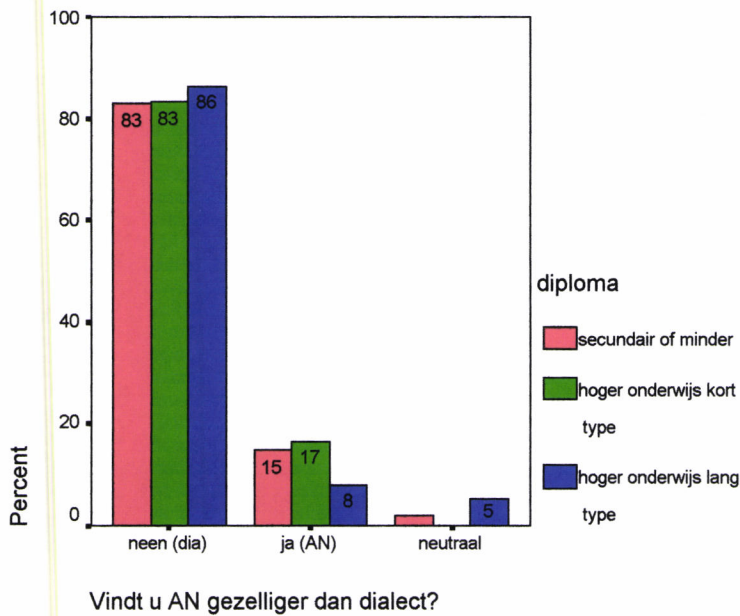
Meer vrouwen vinden AN gezelliger dan mannen. Drie vrouwen (tegenover geen enkele man) vinden de beide variëteiten even gezellig. Deze cijfers hebben de waarde van een tendens.

2.4.2.3 Sociale klasse

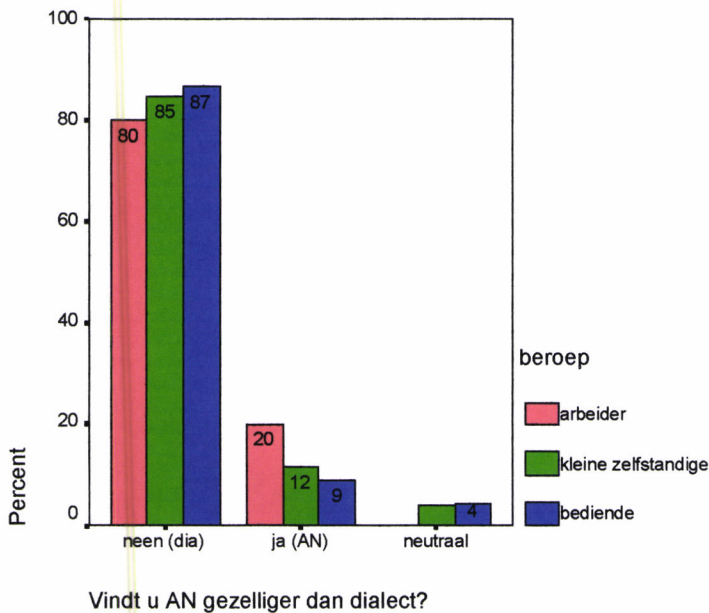
Verschillende universitaire informanten vinden het AN gezelliger. Twee arbeiders meer vinden dat ook. De verschillen zijn echter niet groot. De parameter sociale klasse is niet significant voor het al dan niet gezelliger vinden van het AN.

Diploma

De verschillen tussen de groepen zijn zeer klein. De invloed van enkel het diploma is niet significant.

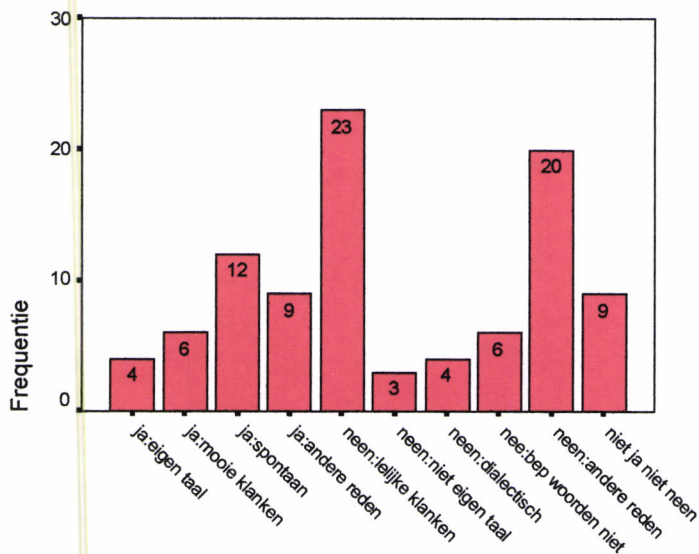
Beroep

Het is niet zo dat de informanten die beroepsmatig het meest met het AN vertrouwd zijn, de bedienden, deze variëteit het gezelligst vinden. Het is eerder omgekeerd. Geen enkele arbeid(st)er antwoordt neutraal. De verschillen zijn niet groot. Ook de variabele beroep is niet significant.

2.5 Vindt u dialect mooier dan AN?

2.5.1 Algemeen

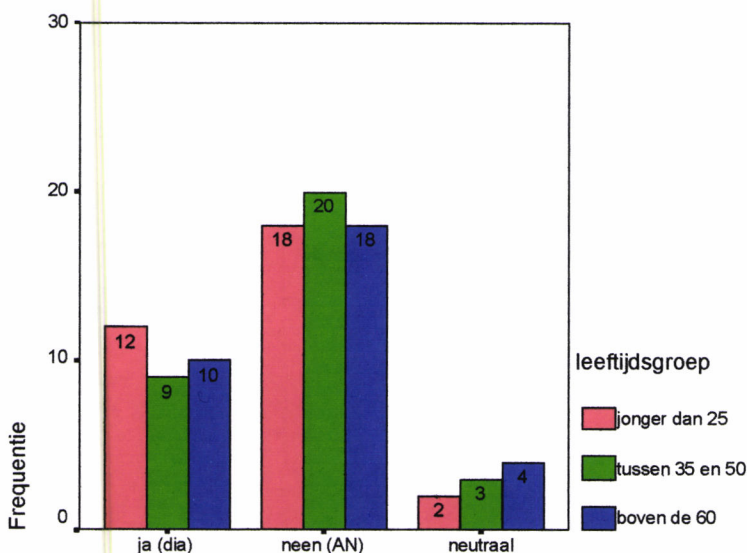

Vindt u dialect mooier dan AN?

De meerderheid (58,3%) vindt dialect niet mooier dan AN. Maar 9,4% vindt beide variëteiten even mooi. De overige 32,3% vindt dialect mooier dan AN. Het meest geantwoorde argument tegen dialect zijn de lelijke klanken. Dialect wordt anderzijds verdedigd omdat het een spontane taal is. Het AN doet het hier heel wat beter dan bij de vraag naar de gezelligste variëteit.

2.5.2 Per parameter

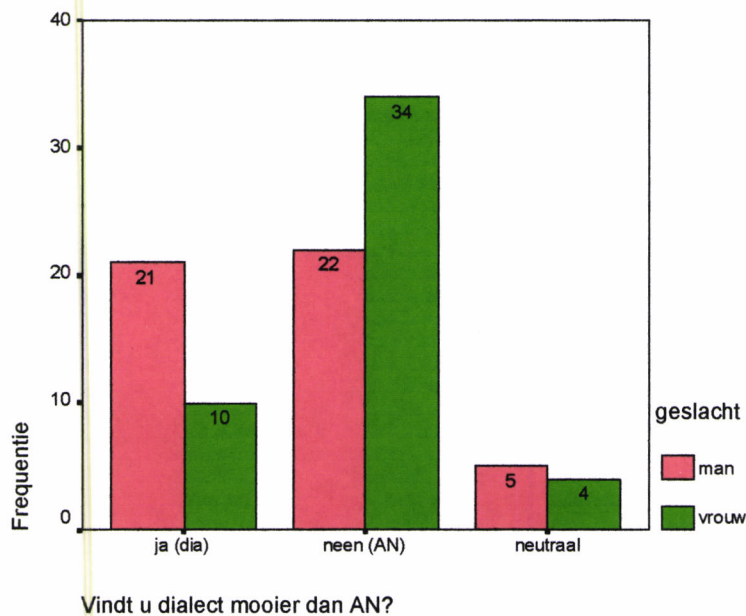
2.5.2.1 Leeftijd

Vindt u dialect mooier dan AN?

De jeugdige informanten vinden het dialect het mooist. De geconformeerde middenleeftijd verkiest het AN. De antwoorden van de ouderen liggen ertussenin. Deze antwoorden zijn niet zo verwonderlijk. De verschillen zijn wel kleiner dan verwacht. De variabele leeftijd is niet significant voor het mooier vinden van het dialect.

2.5.2.2 Sekse

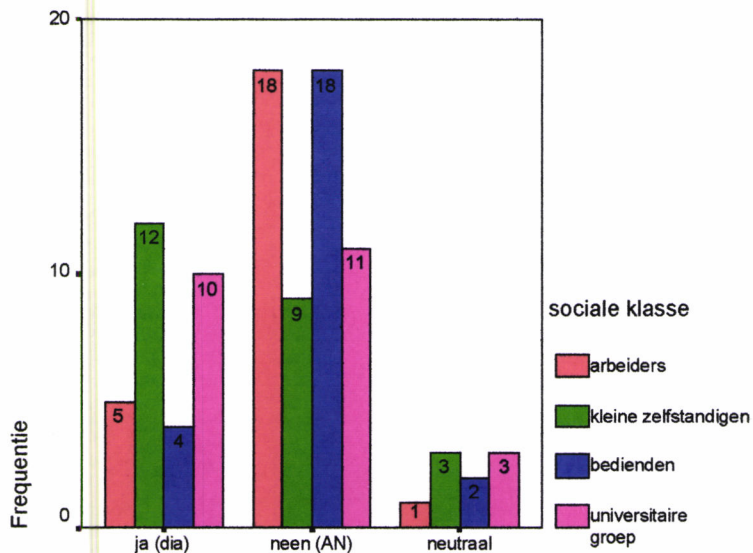
Bij de mannelijke informanten zijn de meningen verdeeld over het mooier vinden van het dialect. De vrouwelijke informanten daarentegen vinden het dialect duidelijk niet mooier dan het AN.

De factor geslacht is significant op een significantieniveau van 0,05¹¹. Het is opvallend dat het sekseverschil net significant is voor een vraag over schoonheid. Het zou best kunnen dat een vrouwelijke hang naar uiterlijk prestige en een vrouwelijke zin voor het esthetische hier samen spelen.

¹¹ Met de neutrale antwoorden kon geen rekening gehouden worden omwille van het aantal nulcellen.

Als meer dan 20% van de cellen uit een chi kwadraattabel een waarde lager dan vijf hebben, verliest de test haar betrouwbaarheid. Om het aantal van deze lage cellen te verminderen, is een reductie van de antwoordcategorieën aangewezen.

2.5.2.3 Sociale klasse

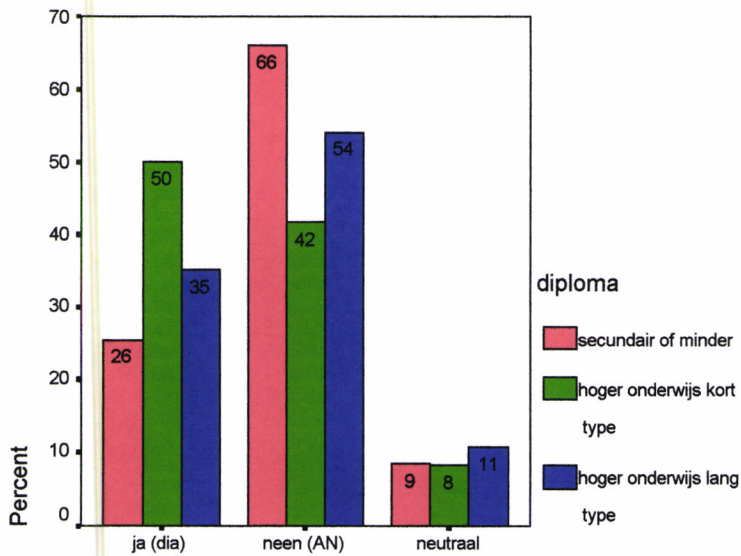

Vindt u dialect mooier dan AN?

Het is niet zo dat de hogere klassen het AN mooier vinden. De meeste arbeiders en bedienden vinden het dialect niet mooier dan het AN. Bij de kleine zelfstandigen vindt de meerderheid dialect het mooist. De universitaire groep antwoordt ongeveer evenveel 'ja' als 'neen'.

Als wij de parameter soziale klasse als nominaal beschouwen, is hij significant op een niveau van 0,05 . Dat komt doordat er grote verschillen tussen de klassen zijn, die echter niet overeenkomen met de veronderstelde rangschikking. Het zijn de kleine zelfstandigen en de universitaire klasse die los van enige sociale druk het meest 'ja' durven antwoorden. De arbeiders en de bedienden, die opkijken naar de klasse boven hen, durven dat volgens mij meestal niet. Het komt mij ten slotte voor dat bij subjectievere vragen de attitudeverschillen duidelijker zijn omdat er minder sociale druk speelt.

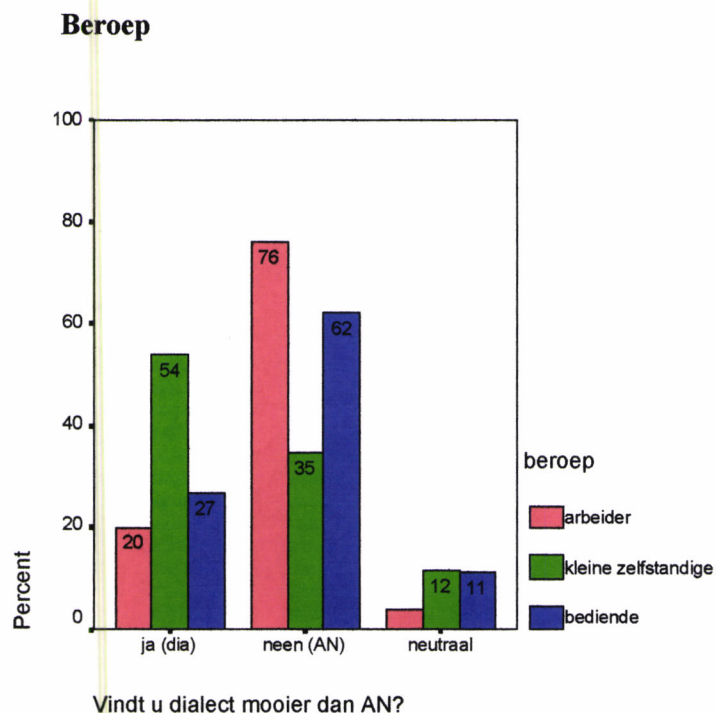
Diploma

Vindt u dialect mooier dan AN?

Minder geschoolde informanten vinden dialect zeker niet mooier dan meer geschoolde. Van de minst geschoolde informanten vinden er het minst dialect mooier. Na hen volgen de hoogst geschoolde, en daarna de middengroep.

De invloed van het diploma is significant als wij het nominaal opvatten. De minst geschoolde durven volgens mij niet te beweren dat zij dialect mooier vinden dan AN. De middengroep voelt zich wat sterker en durft zoiets al sneller te zeggen, terwijl de universitaire klasse waarschijnlijk meer voor het AN kiezen omdat zij aanvoelen het AN beter te beheersen (cf. zelfbeoordeling).

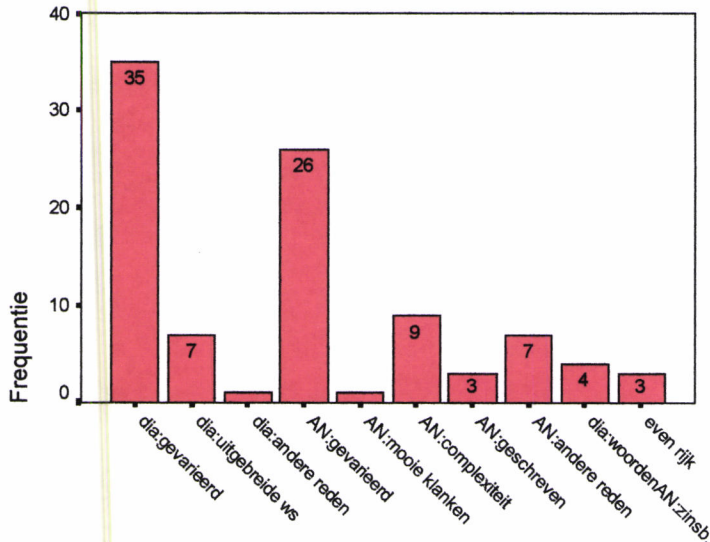

Arbeiders vinden dialect niet mooier dan bedienden; wel integendeel. Zij antwoorden nog wat meer 'neen'. Weer zijn de kleine zelfstandigen het positiefst over dialect.

De invloed van enkel beroep is, als wij de parameter nominaal opvatten, significant op een niveau van 0,05. Ter verklaring denk ik dat de kleine zelfstandigen ongecomplexiseerd antwoorden wat ze aanvoelen. Arbeiders durven dat waarschijnlijk niet. De bedienden kunnen goed AN, wat gepaard gaat met het mooier vinden.

2.6 Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw? AN of dialect?

2.6.1 Algemeen

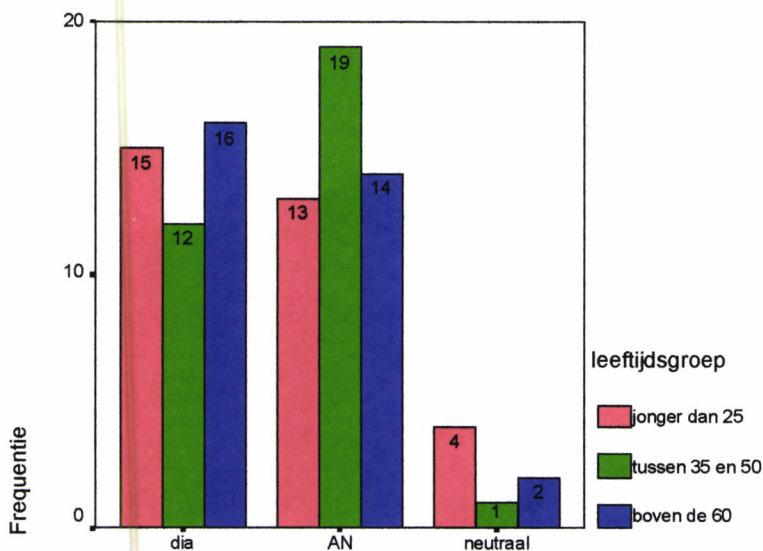

Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw?

Het verschil tussen het aantal dat AN kiest en het aantal dat dialect kiest, is klein. AN haalt 47,9%, dialect 43,8% en de neutrale antwoorden 7,3%. De belangrijkste reden is dat het AN respectievelijk het dialect gevarieerd is. Specifiek voor dialect wordt de uitgebreide woordenschat veel genoemd. Voor AN is de complexiteit de meest gehoorde specifieke reden.

2.6.2 Per parameter

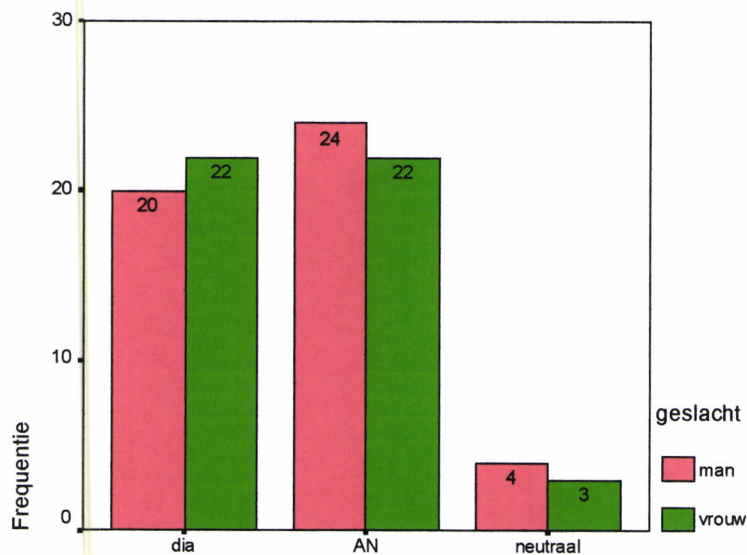
2.6.2.1 Leeftijd

Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw? AN of dialect?

De informanten van middenleeftijd vindt het AN het rijkst. De scores van de twee andere leeftijden liggen dicht bijeen. De oudsten zijn iets meer AN-georiënteerd. Meer dan de helft van de (7) neutrale antwoorden komen van de jongeren. De invloed van de leeftijd is echter niet significant.

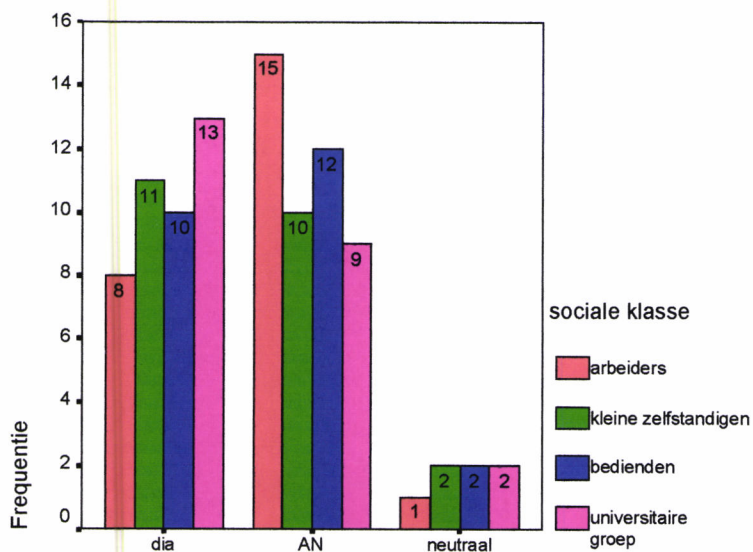
2.6.2.2 Sekse

Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw? AN of dialect?

Meer mannen dan vrouwen kiezen voor AN. De verschillen zijn niet echt groot; maar dat zijn ze bij geslacht bijna nooit. De parameter sekse is niet significant bij de keuze van de rijkste variëteit.

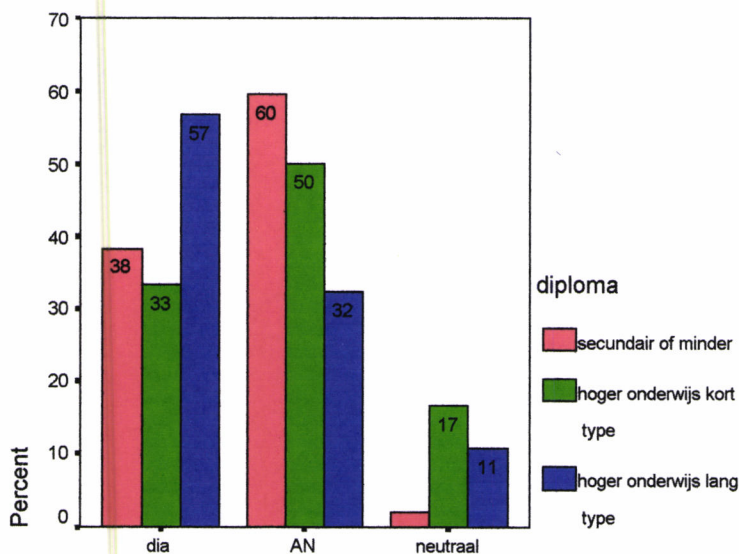
2.6.2.3 Sociale klasse

Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw? AN of dialect?

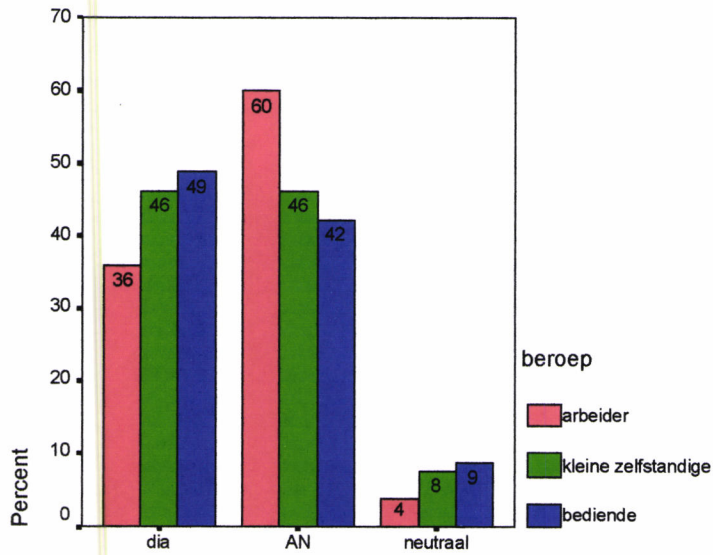
Het is weer niet zo dat een stijgende sociale klasse met een meer AN-gerichte attitude overeenkomt. Bij de kleine zelfstandigen en universitaire klasse kiest een meerderheid van de informanten voor dialect. Vooral voor de universitaire klasse is dat een onverwacht cijfer. De arbeiders en de bedienden opteren het meest voor AN. Het behoren tot een bepaalde sociale klasse is niet significant voor de keuze van de rijkste variëteit.

Diploma

Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw? AN of dialect?

Er is op de grafiek een merkwaardig verband te zien voor de AN-keuze. Hoe hoger het diploma, hoe lager de score voor de rijkdom van het AN is. Van de minst geschoolden kiezen er maar twee voor een neutraal antwoord. De invloed van het diploma is niet significant.

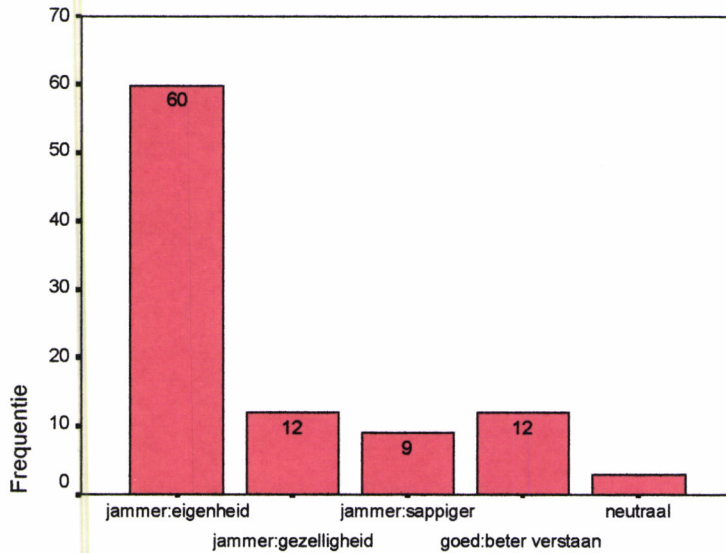
Beroep

Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw? AN of dialect?

In tegenstelling tot wat wij verwachtten, antwoorden informanten met een hoger beroepsprestige het meest dialect. De informanten lijken niet te antwoorden wat zij het best kunnen. De parameter beroep op zich levert echter geen significant cijfer op.

2.7 Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?

2.7.1 Algemeen

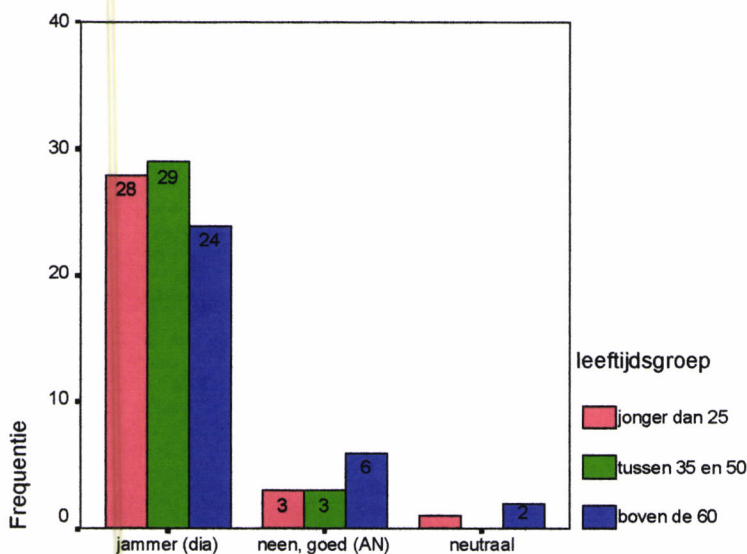

Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?

Velen, nl. 84,4% van de informanten zou het jammer vinden als onze dialecten uitsterven. 12,5% zou het goed vinden omdat wij elkaar dan beter zullen verstaan. Zo'n 3,1% laat het onverschillig. Het argument van de eigenheid wordt het meest gehoord. Sommigen vermelden de gezelligheid en het sappige van dialect.

2.7.2 Per parameter

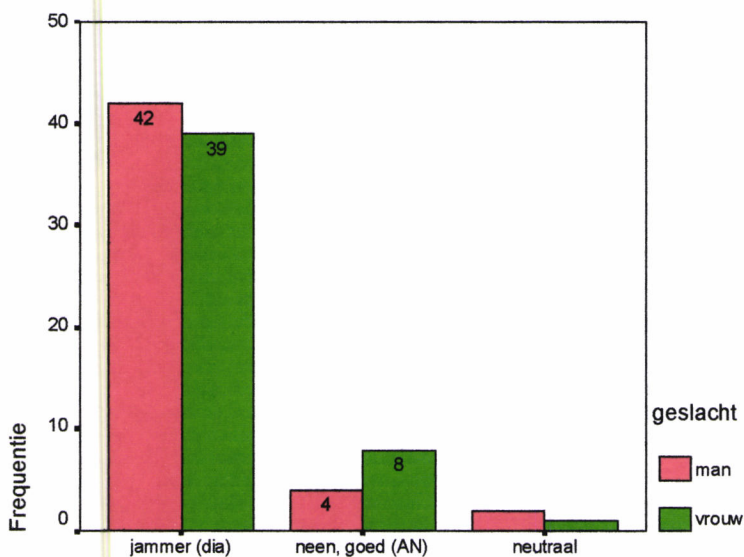
2.7.2.1 Leeftijd

Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?

De informanten van de jongere en de middelste leeftijd zouden het verdwijnen van de dialecten het meest betreuren. De middenleeftijd scoort bij 'jammer' één informant hoger dan de jeugd. De oudste leeftijdsgroep is het meest overtuigd van de slechte invloed van de dialecten. De leeftijd heeft geen significante invloed op het al dan niet jammer vinden.

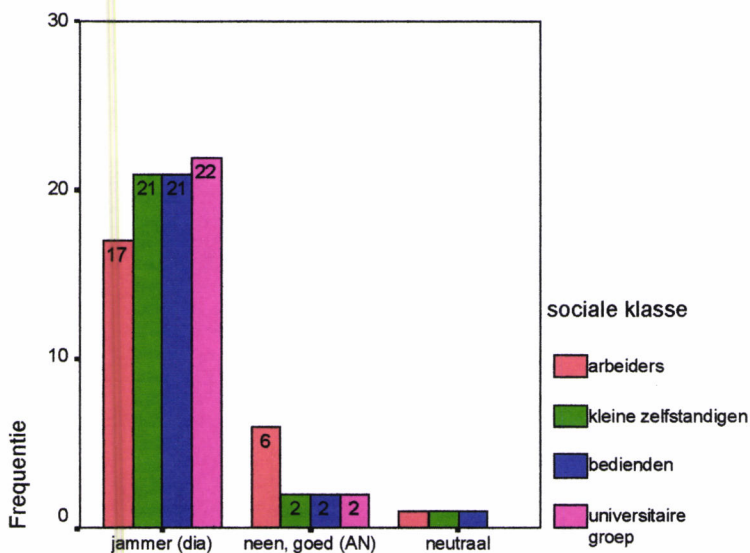
2.7.2.2 Sekse

Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?

Meer mannen dan vrouwen zouden het verdwijnen van het dialect betreuren. Maar de verschillen zijn klein. De invloed van het geslacht is niet significant.

2.7.2.3 Sociale klasse

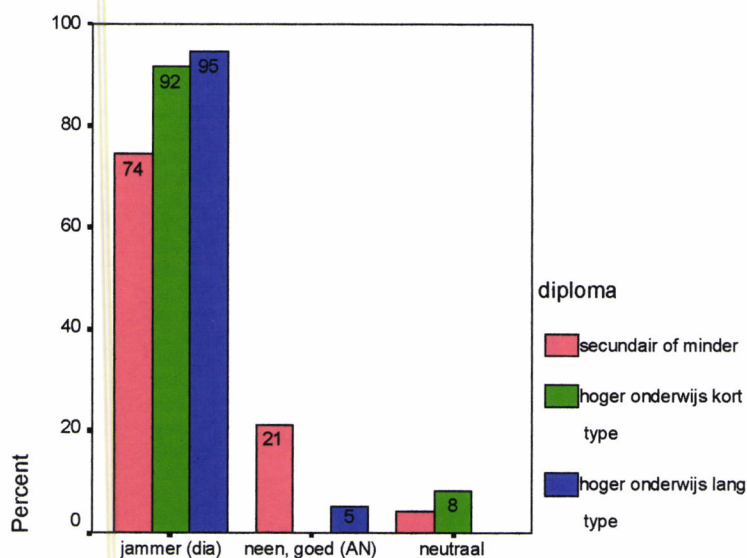

Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?

Hoe hoger de sociale klasse hoe meer men het verdwijnen jammer zou vinden. De cijfers van de verschillende groepen liggen heel dicht bijeen. Enkel de arbeiders zouden het verdwijnen minder jammer vinden.

Er is een tendens dat de lagere sociale klassen het dialectverlies minder zouden betreuren dan de hogere klassen. Voor de lagere klassen zou immers een vorm van discriminatie wegvallen. Daarbij kan het ook dat de hogere klassen in het algemeen gevoeliger zijn voor verdwijnend cultureel erfgoed.

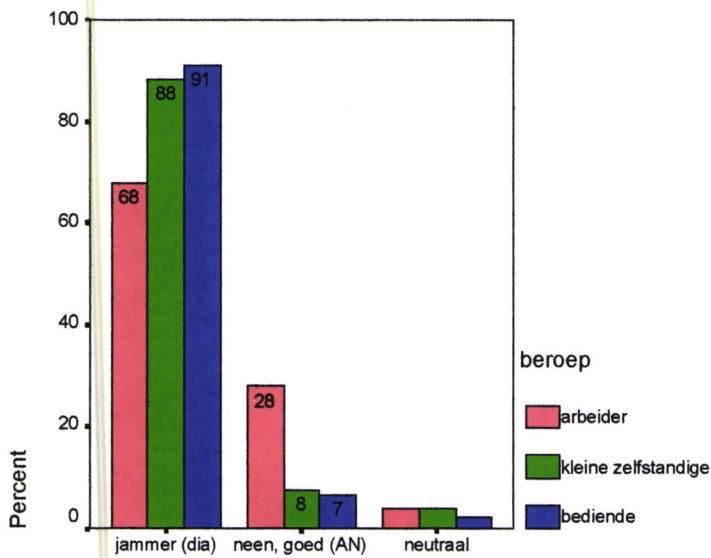
Diploma

Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?

Hoe meer men gestudeerd heeft, hoe meer mensen het jammer vinden dat dialecten zouden verdwijnen.

Wij merken dat deze factor na reductie van de neutrale antwoorden significant is op een niveau 0,05. Als verklaring kan hier gelden dat een deel van de minder gestudeerden met het dialectverlies het verlies van een negatieve stempel associëren. En, hoe meer men gestudeerd heeft, hoe minder last men ondervindt van een negatieve stempel door dialectgebruik.

Beroep

Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven?

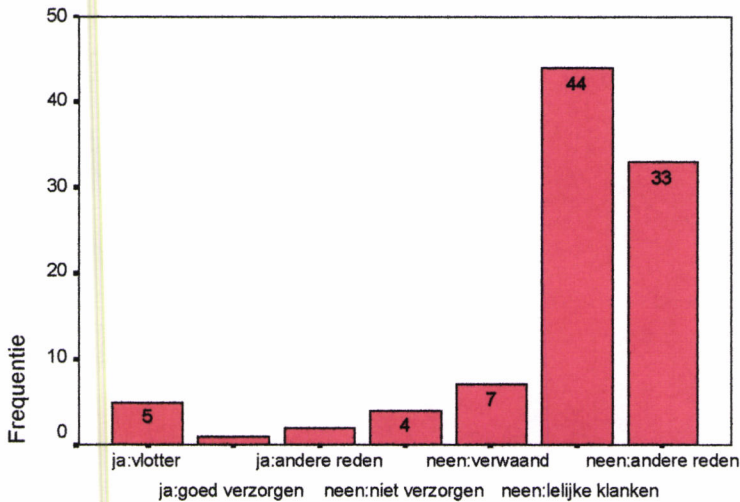
Hoe hoger de beroepsklasse (richting bediende), hoe meer mensen het verdwijnen van het dialect betreuren. De kleine zelfstandigen sluiten hier nauwer bij de bedienden dan bij de arbeiders aan.

Bekijken we enkel de factor beroep, dan is de relatie na reductie van de neutrale antwoorden ook significant op een niveau 0,05. De verklaring komt overeen met die van bij de parameter diploma: arbeiders ervaren dialect waarschijnlijk als een negatieve factor.

2.8 Zou u willen spreken als de Nederlanders?

2.8.1 Algemeen

Na de vragen over dialectattitudes vroeg ik de informanten naar hun houding tegenover het Nederlandse AN. De eerste vraag is tamelijk algemeen: zou u willen spreken als de Nederlanders.

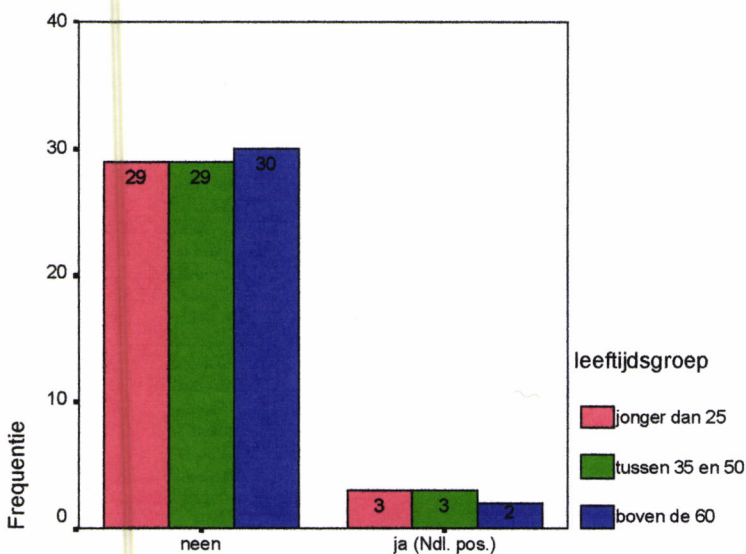

Zou u willen spreken als de Nederlanders?

Een overtuigende meerderheid wil niet als de Nederlanders spreken (91,7%). De belangrijkste reden zijn de lelijke klanken. Velen zeggen neen om andere redenen. ("Ik moet niet van Nederlanders hebben." Wij moeten opkomen voor onze eigenheid...") De belangrijkste reden om ja te antwoorden is de vlotheid van de Nederlanders.

2.8.2 Per parameter

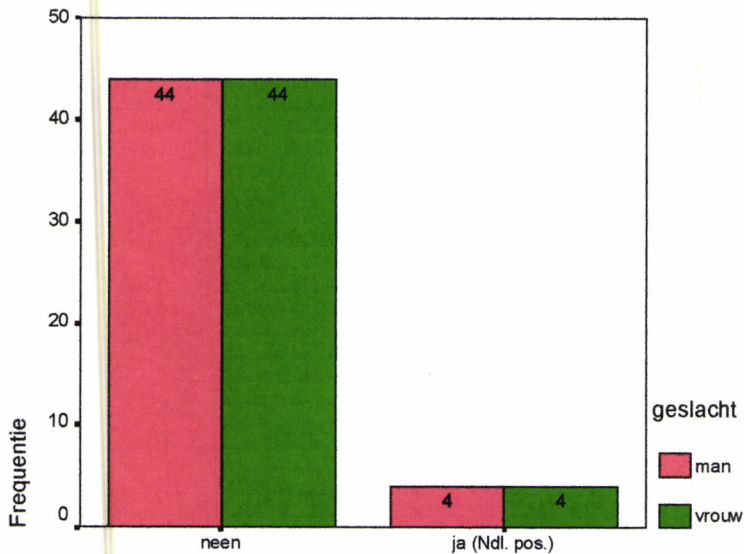
2.8.2.1 Leeftijd

Zou u willen spreken als de Nederlanders?

Er zijn slechts minimale verschillen. In de oudste groep antwoordt één informant meer neen. De parameter leeftijd is dan ook niet significant voor het als de Nederlanders willen spreken.

2.8.2.2 Sekse

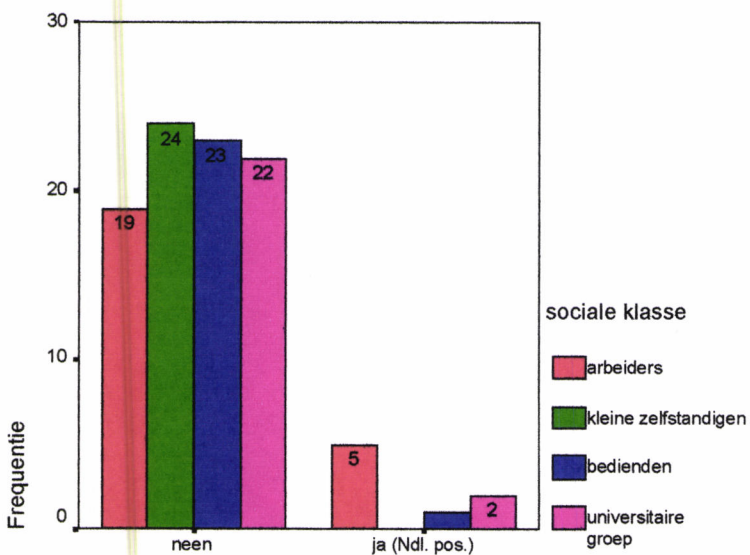

Zou u willen spreken als de Nederlanders?

De antwoorden van de mannen en de vrouwen zijn voor deze vraag volledig gelijk.

De invloed van het geslacht is dus zeker niet significant voor deze vraag.

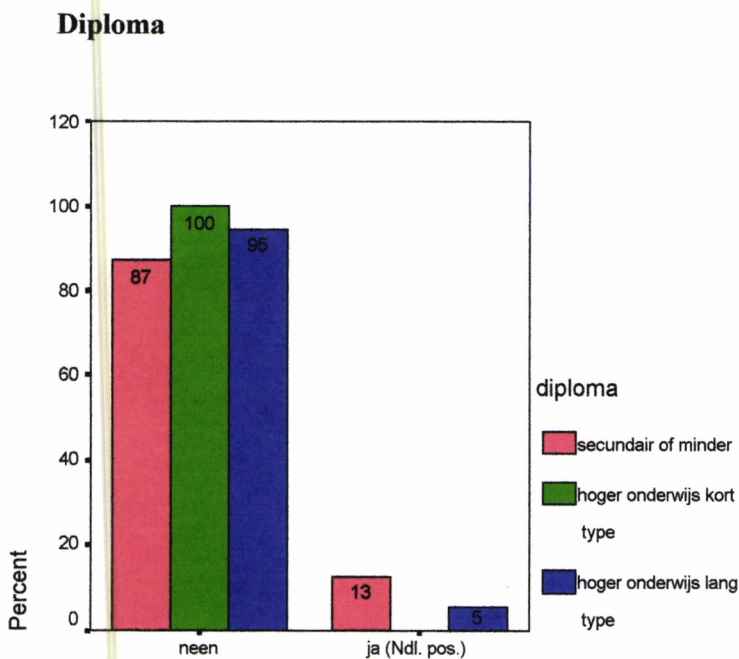
2.8.2.3 Sociale klasse

Zou u willen spreken als de Nederlanders?

De arbeiders verrassen door zoveel 'ja' te antwoorden. Daarnaast is er een miniem trapje te zien bij de neen-antwoorden, dat stijgt met het lager worden van de klasse.

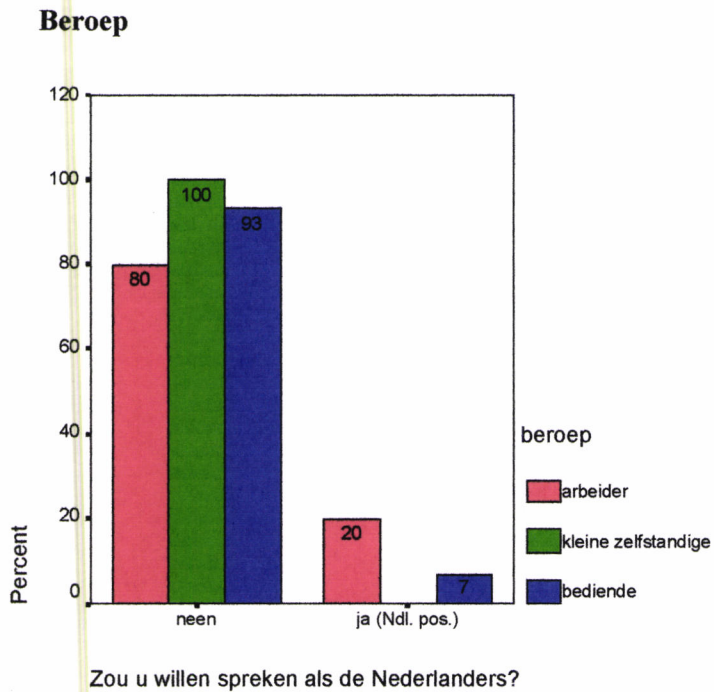
Er is een tendens¹¹ dat de sociale klasse het als de Nederlanders spreken beïnvloedt als wij sociale klasse nominaal opvatten. Waarschijnlijk hopen de arbeiders dan niet meer gestigmatiseerd te worden.

Zou u willen spreken als de Nederlanders?

De informanten van de laagst geschoolde groep beweren van alle informanten het minst op onze zuidelijke uitspraak gesteld te zijn. Er is ook een heel klein groepje van de hoogst geschoolden, dat als de Nederlanders wil spreken. De invloed van het diploma apart is echter niet significant.

¹¹ De sociale klasse is significant op een niveau van 0,1. De test steunt op te veel lage celwaarden.

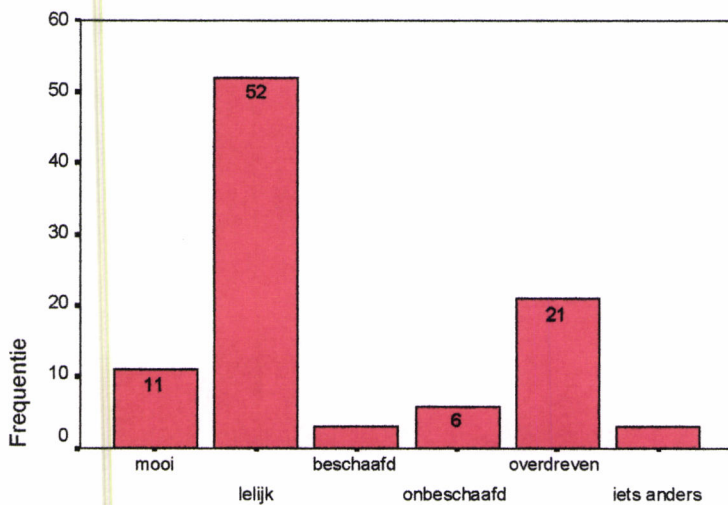
Hier zien wij hetzelfde als bij de parameters sociale klasse en diploma. De grote meerderheid wil niet als de Nederlanders spreken. Een groepje arbeiders wil dat wel.

De invloed van de factor beroep is significant als wij beroep nominaal zien. De chi kwadraattest steunt op te veel nulcellen. Waarschijnlijk willen de arbeiders van een vorm van discriminatie afgeraken.

2.9 Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

2.9.1 Algemeen

Na de vorige, algemene vraag over spreken als de Nederlanders, gaat het hier om de uitspraak van de Nederlanders.

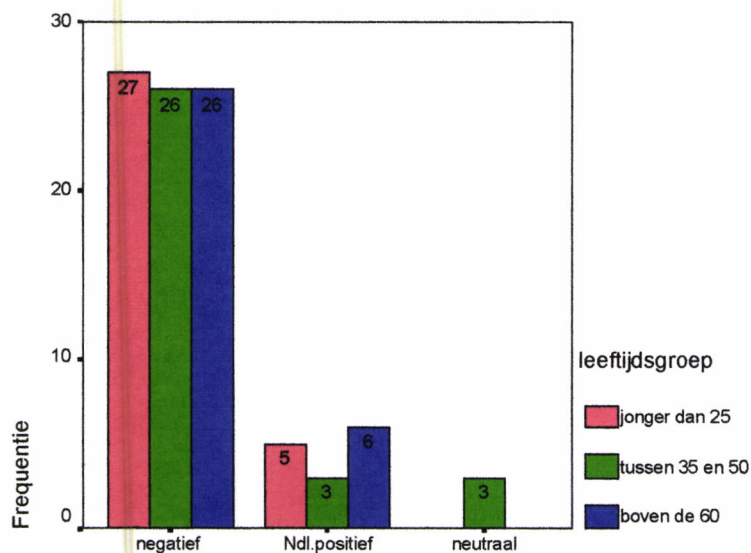

Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

De Zottegemnaars houden niet van de uitspraak van de Nederlanders (82,3% geeft een negatief antwoord). De meest gehoorde omschrijvingen zijn 'lelijk' en 'overdreven'. Bij de 14,6% die een positief oordeel vellen, scoort 'mooi' het meest. Gevolgd door 'beschaafd'.

2.9.2 Per parameter

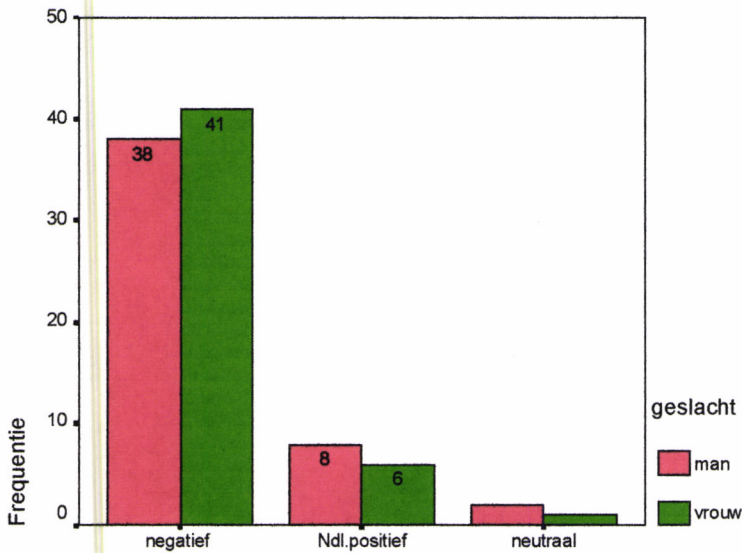
2.9.2.1 Leeftijd

Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

Enkel de middenleeftijd geeft een neutraal antwoord. De ouderen kijken iets minder negatief tegen de Nederlandse uitspraak aan, maar deze verschillen zijn verwaarloosbaar. Er is geen significante invloed van de leeftijd op de beoordeling van de Nederlandse uitspraak.

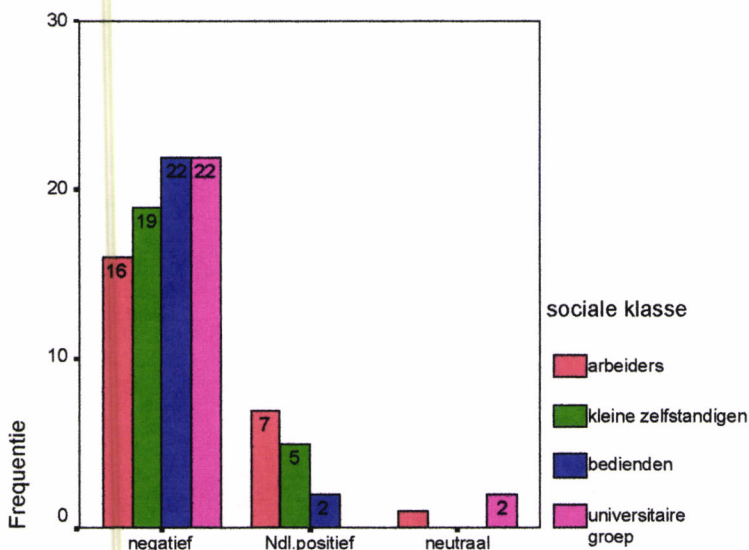
2.9.2.2 Sekse

Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

Er zijn enkel kleine verschillen. De mannen staan iets minder negatief ten opzichte van de Nederlandse uitspraak. De verschillen tussen de beide seksen zijn niet significant voor het oordeel over de Nederlandse uitspraak.

2.9.2.3 Sociale klasse

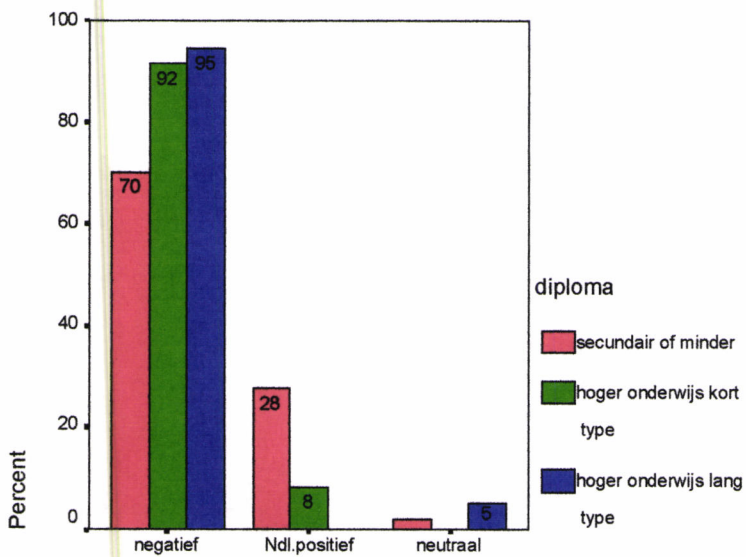

Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

Hoe hoger de sociale klasse, hoe minder positief men tegen de Nederlandse uitspraak aankijkt.

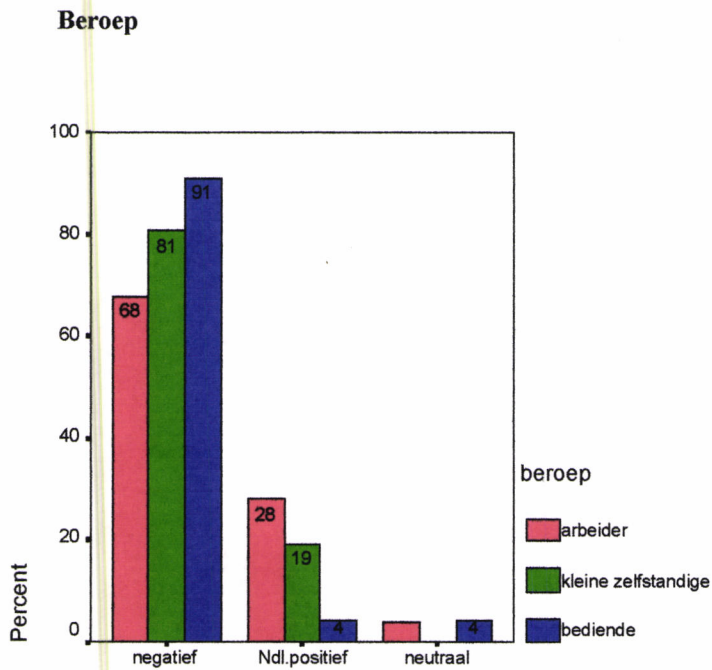
De invloed van de sociale klasse is significant op een niveau 0,05. Waarschijnlijk moeten wij dit zien in het licht van een 'discriminatie' van de lagere klassen. Daardoor hebben zij wat meer ontzag voor de mooie, vlotte uitspraak van de Nederlanders.

Diploma

Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

Hoe lager het diploma, hoe minder negatief men de Nederlandse uitspraak waardeert. De factor diploma is significant op een niveau van 0,05. De verklaring hiervoor is dezelfde als bij de factor sociale klasse.

Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

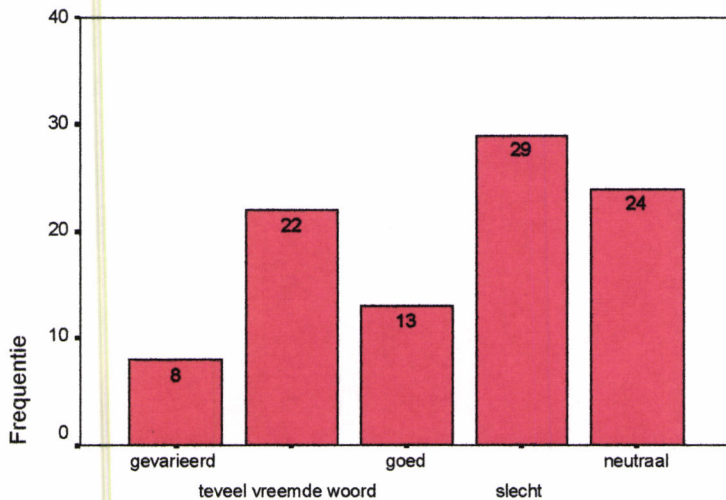
De arbeiders zijn het positiefst, dan volgen de kleine zelfstandigen en dan de bedienden.

Ook de invloed van enkel het beroep is, na reductie van de neutrale antwoorden, significant op een niveau 0,05. Misschien vinden de bedienden dat zij al beschaafd genoeg spreken, in tegenstelling tot de arbeidersgroep en in zekere mate de kleine zelfstandigen.

2.10 Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?

2.10.1 Algemeen

Als aanvulling bij de vraag over het spreken als de Nederlanders vroeg ik ook wat de informanten van het woordgebruik van de Nederlanders vinden.

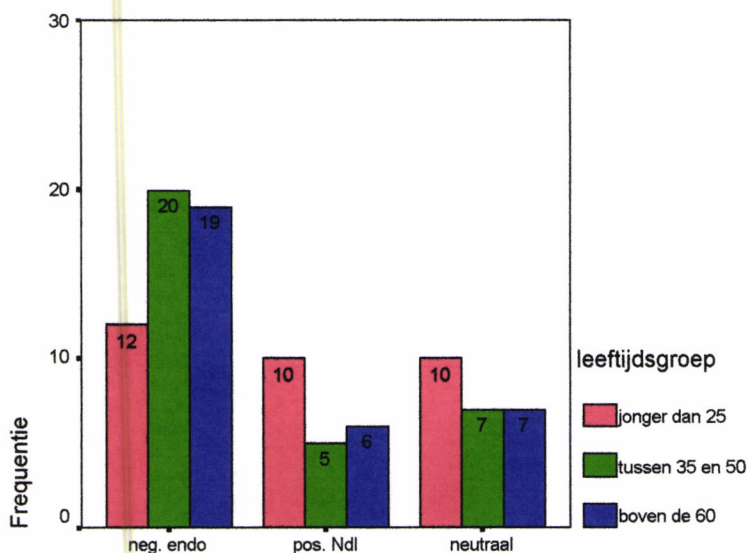

Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?

Meer dan de helft (53,1%) vindt het woordgebruik van de Nederlanders niet goed. Hun omschrijvingen zijn 'slecht' of 'zij gebruiken te veel vreemde woorden'. Eén vierde geeft een neutraal antwoord. De omschrijvingen 'goed' en 'gevarieerd' zijn samen goed voor 21,9% van de antwoorden. Deze antwoorden zijn duidelijk minder negatief dan die over de Nederlandse uitspraak.

2.10.2 Per parameter

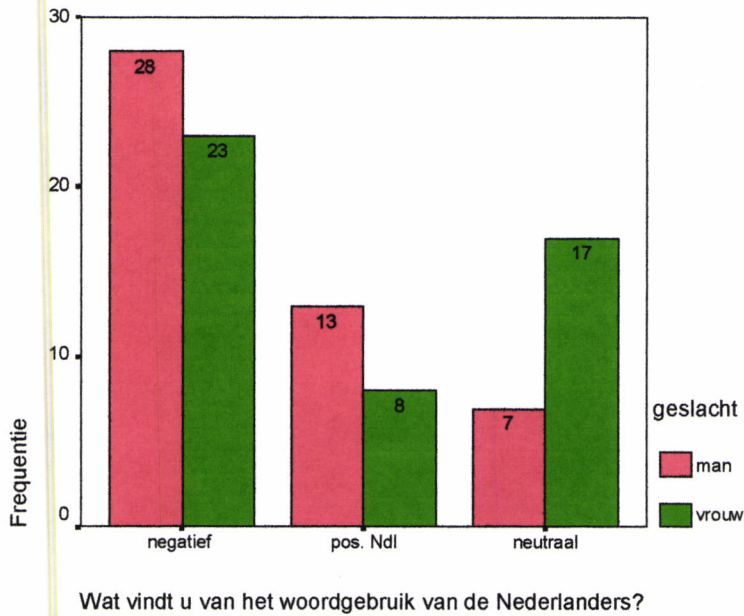
2.10.2.1 Leeftijd

Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?

De middenleeftijd en de ouderen staan negatiever ten opzichte van het Noord-Nederlandse woordgebruik. De jongeren scoren voor de drie antwoordmogelijkheden ongeveer even veel. De leeftijd speelt geen significante rol bij de beoordeling van het woordgebruik van de Nederlanders.

2.10.2.2 Sekse

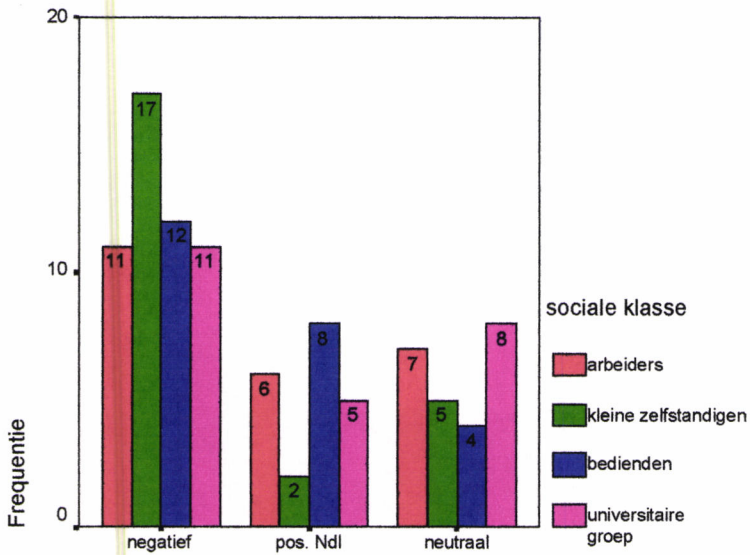

De vrouwelijke informanten geven meer neutrale antwoorden. Uiteraard geven zij dan minder positieve en minder negatieve antwoorden.

Er is een (weinigzeggende) tendens¹² dat het geslacht de waardering van het Nederlandse woordgebruik beïnvloedt: vrouwen geven meer neutrale antwoorden.

¹² De factor sekse is significant voor het oordeel over het Nederlandse woordgebruik op een niveau van 0,1.

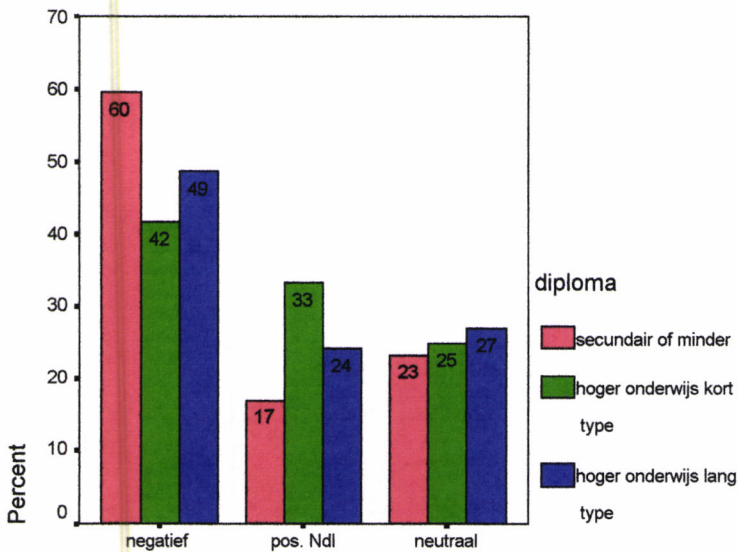
2.10.2.3 Sociale klasse

Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?

De kleine zelfstandigen staan negatief tegenover het noordelijke woordgebruik. Er zit geen bepaald patroon in de cijfers zoals bij de antwoorden over de uitspraak. Er is geen significante relatie tussen de sociale klasse en de beoordeling van het Nederlandse woordgebruik.

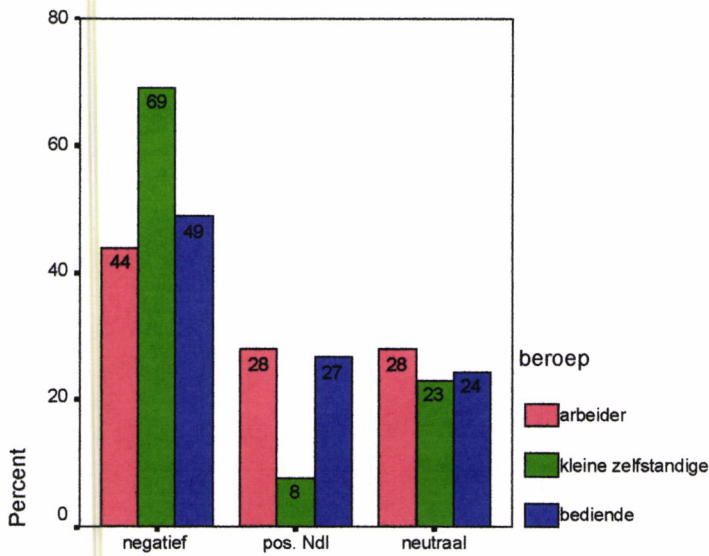
Diploma

Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?

Hier zijn de minst geschoolden het negatiefst. De middengroep staat het positiefst tegenover het Nederlandse woordgebruik. De parameter diploma is niet significant in dit verband.

Beroep

Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?

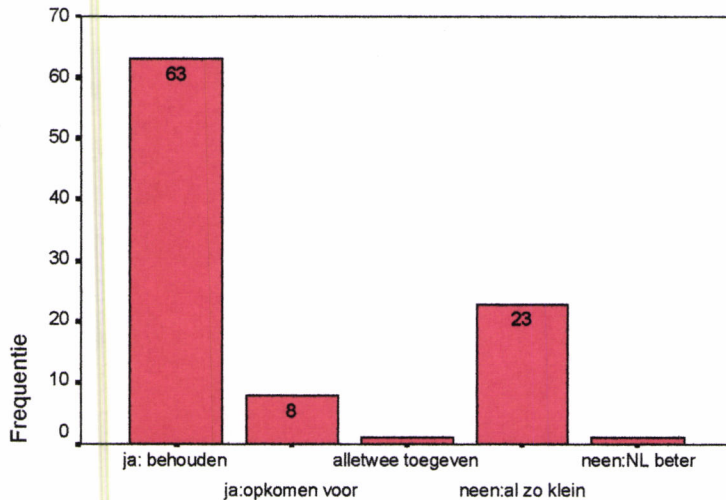
De antwoorden van de kleine zelfstandigen springen in het oog. Zij kijken zeer negatief tegen het Nederlandse woordgebruik aan. De bedienden zijn iets negatiever dan de arbeiders. Ook bij deze twee groepen kiezen de meesten voor een negatief antwoord.

Er is, als wij beroep nominaal opvatten, een tendens¹³ dat het beroep het oordeel over het Nederlandse woordgebruik beïnvloedt. De kleine zelfstandigen zijn veel negatiever over het Nederlandse woordgebruik dan de bedienden, die iets negatiever zijn dan de arbeiders. Ik zie niet echt een verklaring waarom de kleine zelfstandigen zo negatief zijn. Het is echter niet onmogelijk dat zij door de opkomst van Nederlandse winkelketens het minst sympathie voor Nederlanders hebben.

¹³ De parameter beroep is zonder neutrale antwoorden significant op een niveau 0,1.

2.11 Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?

2.11.1 Algemeen

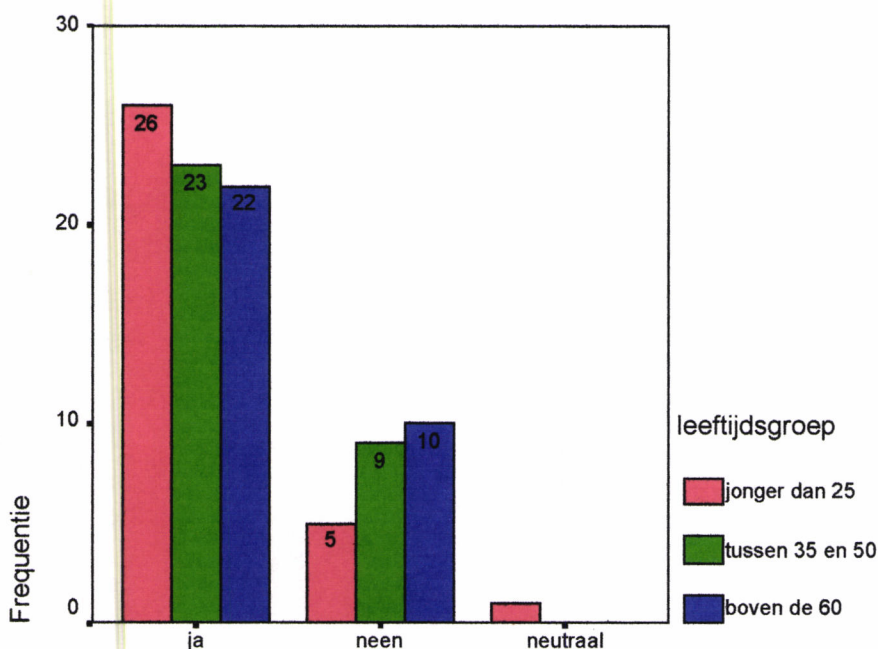

Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?

De grote meerderheid (74%) wil een eigen Vlaamse taal. Belangrijk hierbij is dat van die meerderheid een goede zestig procent vindt dat wij die eigen taal al hebben. Bij de 'integrationisten' vinden de meesten ons taalgebied al klein genoeg. De nuances tussen de verschillende antwoorden (onze taal behouden, opkomen voor onze taal) mogen wij niet uit het oog verliezen.

2.11.2 Per parameter

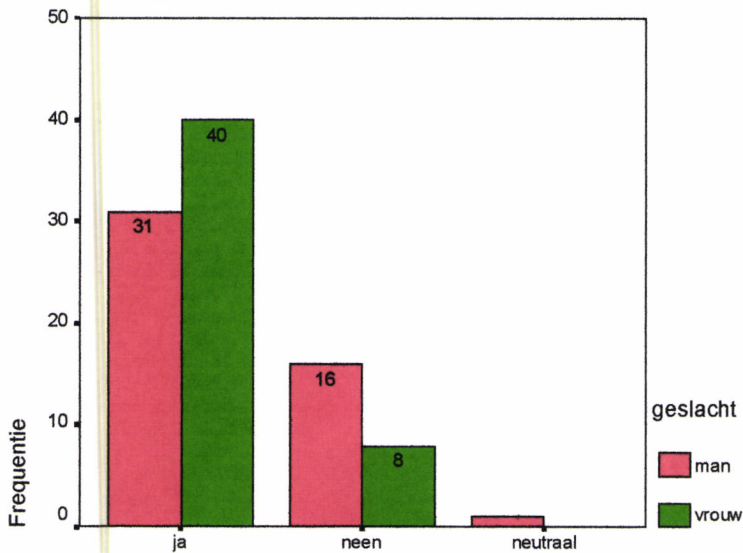
2.11.2.1 Leeftijd

Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?

Op de grafiek lijkt het particularisme omgekeerd met de leeftijd te evolueren. Dat is een andere constatactie dan bij de vraag over het woordgebruik. De factor leeftijd is echter niet significant bij het oordeel over een eigen Vlaamse taal.

2.10.2.2 Sekse

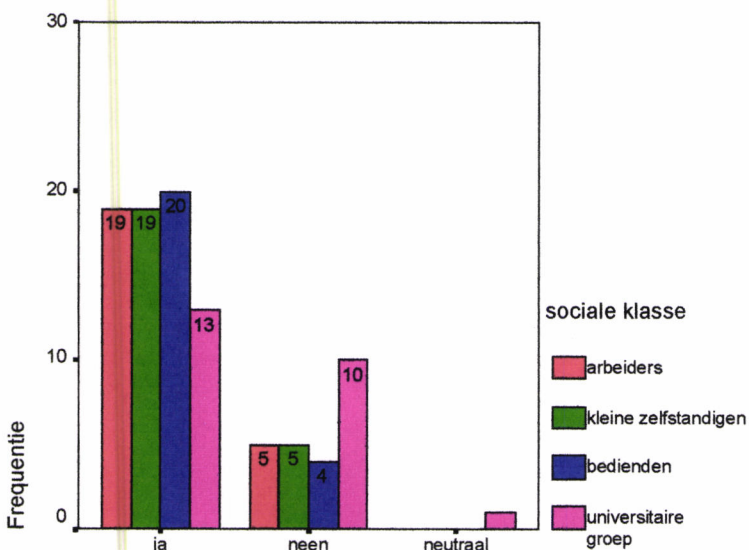

Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?

Vrouwen kiezen meer voor een particularistische koers dan mannen.

Een verklaring voor deze tendens¹⁴ vind ik niet echt. Ik wil nog eens wijzen op de grote verschillen die binnen de 'ja'-groep vervat zijn.

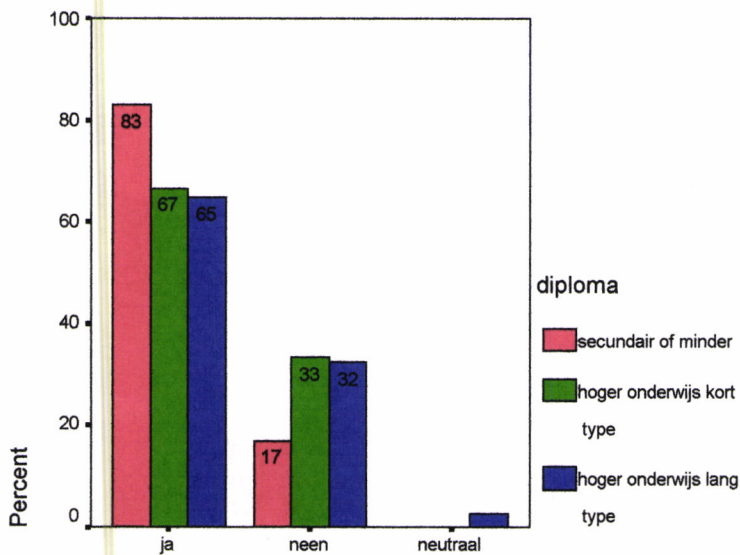
2.10.2.3 Sociale klasse

Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?

Bij de universitaire groep zijn de meningen min of meer verdeeld. De drie andere klassen vinden dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal. De parameter sociale klasse is niet significant.

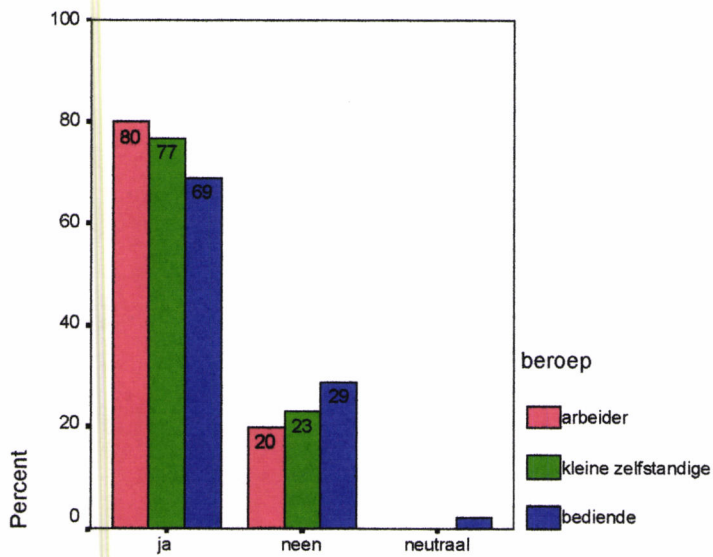
Diploma

Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?

De laaggeschoolden vinden het meest dat wij naar een eigen Vlaamse taal moeten streven. De meerderheid van de twee andere groepen vindt dat ook, maar die meerderheid is iets kleiner.

Er is een tendens dat men meer 'neen' antwoordt naarmate het diploma hoger is. Ter verklaring denk ik dat de meer geschoolden die beter AN kunnen, zich minder van het Noorden verwijderd voelen.

Beroep

Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal?

De arbeiders kiezen meer voor een eigen weg dan de kleine zelfstandigen, die op hun beurt iets particularistischer zijn dan de bedienden. De verschillen zijn maar klein. Als wij enkel naar het beroep van de informanten kijken, zien wij geen significante relatie.

3. Dialectattitude

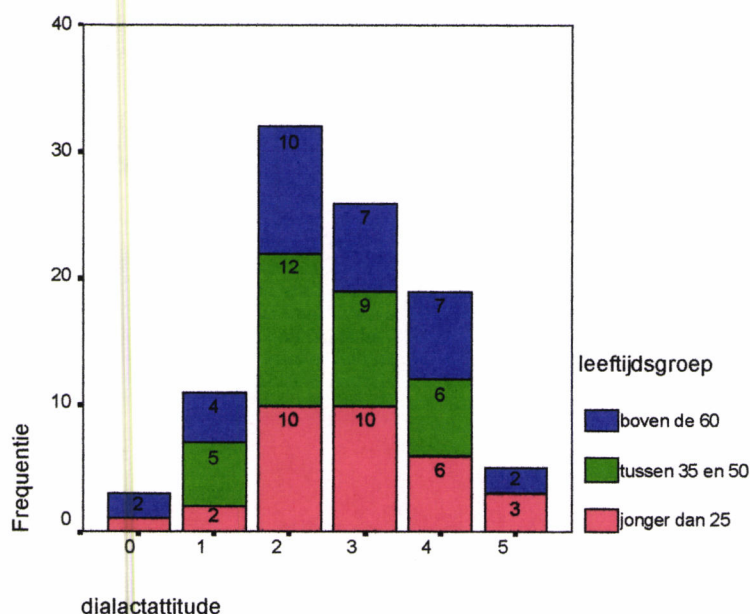
3.1 Algemeen

Ik heb de vragen die over dialect handelen samengenomen. Er waren vijf vragen: vindt u AN-sprekers beschaafder, is AN gezelliger, is dialect mooier, wat vindt u het rijkst en zou u het verdwijnen van de dialecten betreuren. Voor elk antwoord waarbij voor dialect gekozen werd, kreeg de informant een punt. Deze score geeft geen absolute indicatie van de dialectattitude omdat ze afhankelijk is van het aantal vragen, de formulering ervan... De score is wel interessant om de globale invloed van de parameters op de attitudes na te gaan. De maximumscore is vijf omdat er zoals vermeld, vijf attitudevragen over het dialect gesteld zijn. De gemiddelde score is 2,65. De standaardafwijking¹⁵ is 1,17. In het voorlaatste hoofdstuk onderzoek ik het verband tussen de zelfbeoordelingen en de attitudes.

3.1 Per parameter

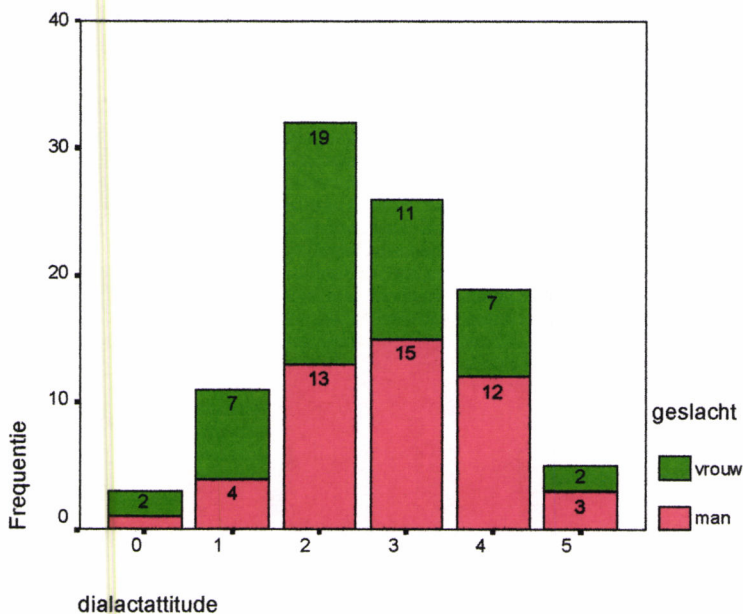
Ik geef hieronder gestapelde staafdiagrammen. De resultaten van de subgroepen worden op in plaats van naast elkaar geplaatst, omdat een teveel aan staafjes de tabellen anders onoverzichtelijk zou maken.

3.1.1 Leeftijd

De middenleeftijd is homogeen verdeeld rond de waarden 2 en 3. De jeugd scoort ietsje hoger voor de coëfficiënt van de dialectattitude. Ook de verdeling van de oudste groep is niet zo homogeen. Het centrale punt van de oudere groep ligt minder hoog dan dat van de jeugd. De invloed van de parameter leeftijd is niet significant voor de relatie tot de coëfficiënt van de dialectattitude.

3.2.2 Sekse

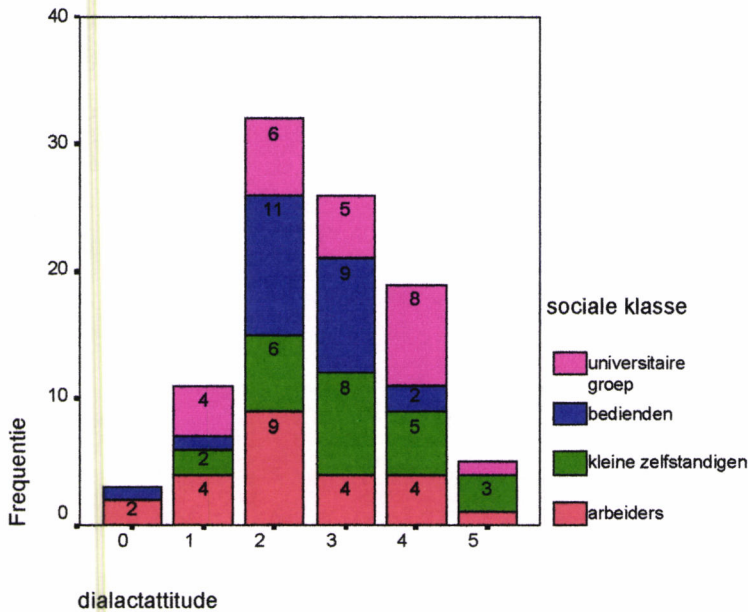

Wij zien duidelijk dat vrouwen in de linkerhelft van de grafiek (voor de lage dialectscores) altijd boven de mannen uitsteken. In de rechterhelft, voor de hoge scores, tornen de mannen boven de vrouwen uit.

De invloed van de parameter sekse is significant¹⁶ voor de dialectattitude. Vrouwen staan negatiever tegenover dialect dan mannen. De klassieke verklaring hiervoor is dat vrouwen meer aandacht hebben voor vormen van externe appreciatie. Zo zijn uiterlijk en taal (en de conventies hieromtrent) voor vrouwen belangrijker dan voor mannen.

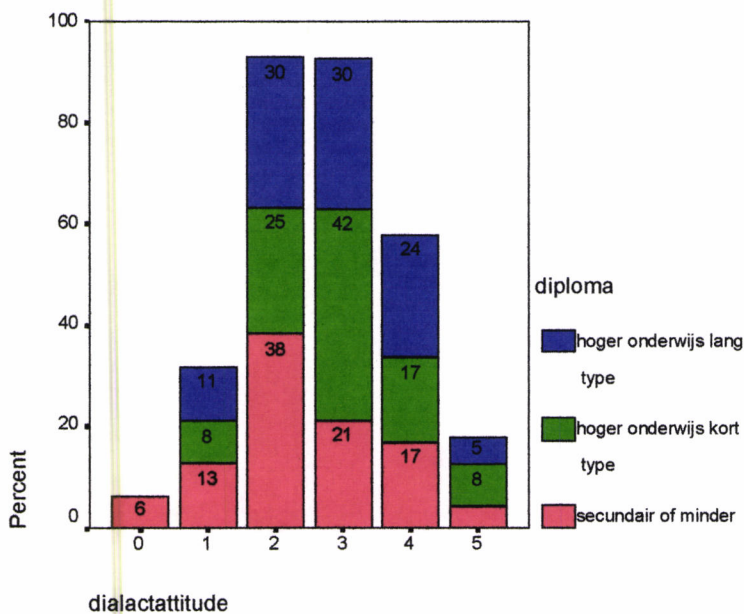
¹⁶ Deze significantie duikt niet op in een ANOVA-analyse; wel met Kendalls tau. ANOVA is een techniek die de gemiddelden van de subgroepen vergelijkt. Voor meer informatie verwijst ik naar Woods, Fletcher en Hughes (1986).

3.2.3 Sociale klasse

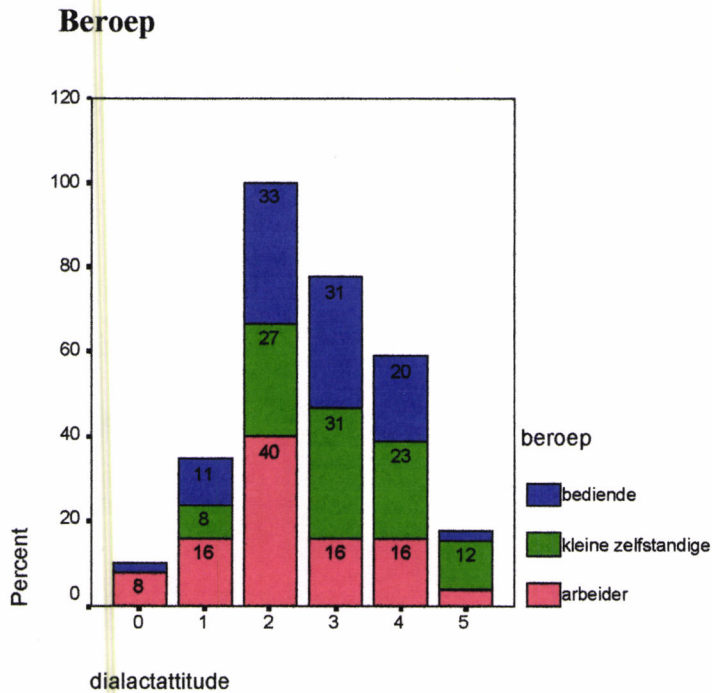

De arbeiders scoren laag op de dialectcoëfficiënt, net zoals de bedienden. De verdeling van de bedienden is geconcentreerd rond twee en drie. De verdelingen van de kleine zelfstandigen en de universitaire klasse lijken goed op elkaar. Zij scoren vrij hoog. De invloed van de parameter sociale klasse is echter niet significant.

Diploma

De laagstgeschoolden scoren het laagst. Hun verdeling gaat in de richting van een klokcurve met twee als hoogste score. De middengroep en de hoogstgeschoolden scoren hoger. Hun verdelingen lijken goed op elkaar. De factor diploma, is hier niet significant.

De arbeiders scoren het laagst, wat wij niet verwachten. De bedienden scoren gemiddeld even hoog als de kleine zelfstandigen. Deze relatie tussen het beroep en de dialectcoëfficiënt is een tendens. Waarschijnlijk ervaren arbeiders dialectgebruik als beperkend en laten zij zich daardoor negatiever uit over dialect.

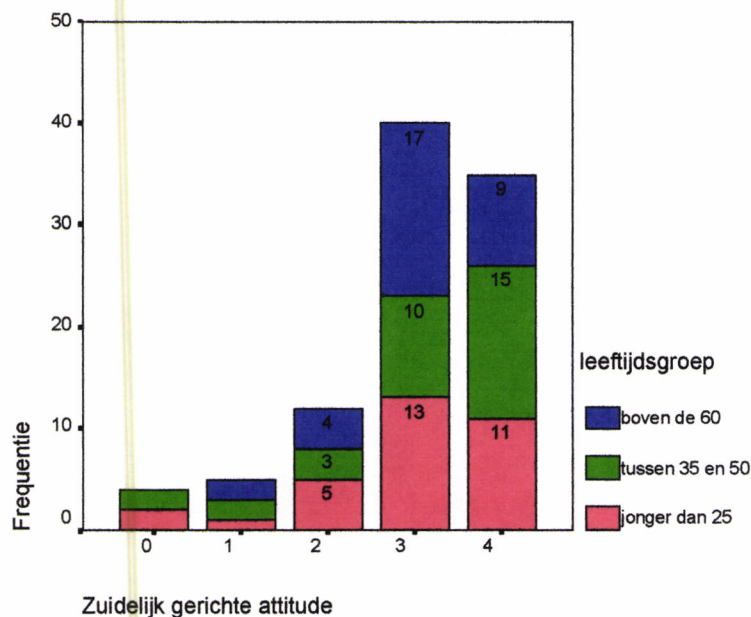
4. Zuidelijk gerichte attitude

4.1 Algemeen

Om een beter overzicht te krijgen op de antwoorden heb ik die vragen samengenomen die over de botsing tussen de zuidelijke en de noordelijke variëteit gaan. Voor elk antwoord waarbij de informant voor het zuidelijke Nederlands kiest, heb ik een punt toegekend. De coëfficiënt heeft als maximum 4 omdat er vier vragen over de houding tegenover het Nederlands van het Noorden gesteld werden. De maximumscore houdt in dat het noordelijke Nederlands negatief beoordeeld wordt. De algemene bespreking zegt niet veel omdat de vier vragen veel te beperkt zijn om een volwaardig beeld van de endogene attitudes te vormen. De coëfficiënt is vooral interessant om de invloed van de parameters na te gaan. Het gemiddelde is 3,01 (met als maximum vier). De standaardafwijking is 1,04.

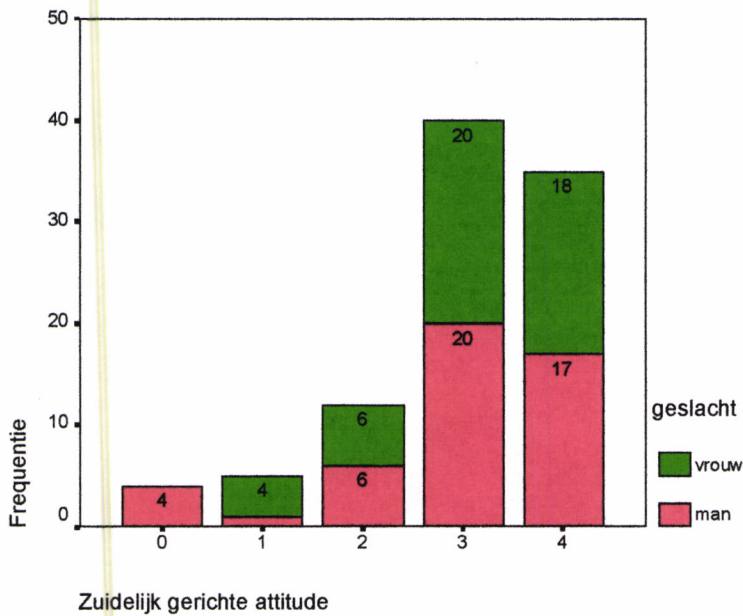
4.2 Per parameter

4.2.1 Leeftijd

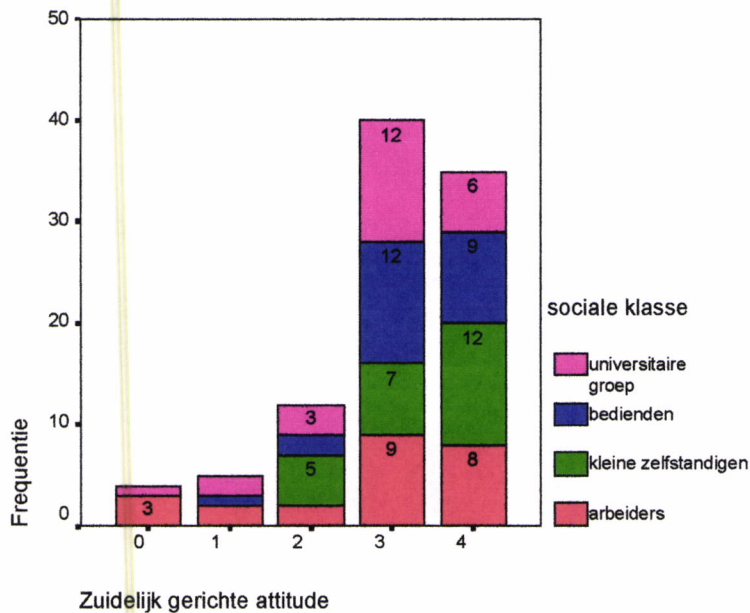
De mediaan is voor alle leeftijden drie. De jongeren zijn wat minder endogeen gericht dan de oudere leeftijden. De parameter leeftijd is echter niet significant voor de relatie tot de zuidelijke attitudecoëfficiënt.

4.2.2 Sekse

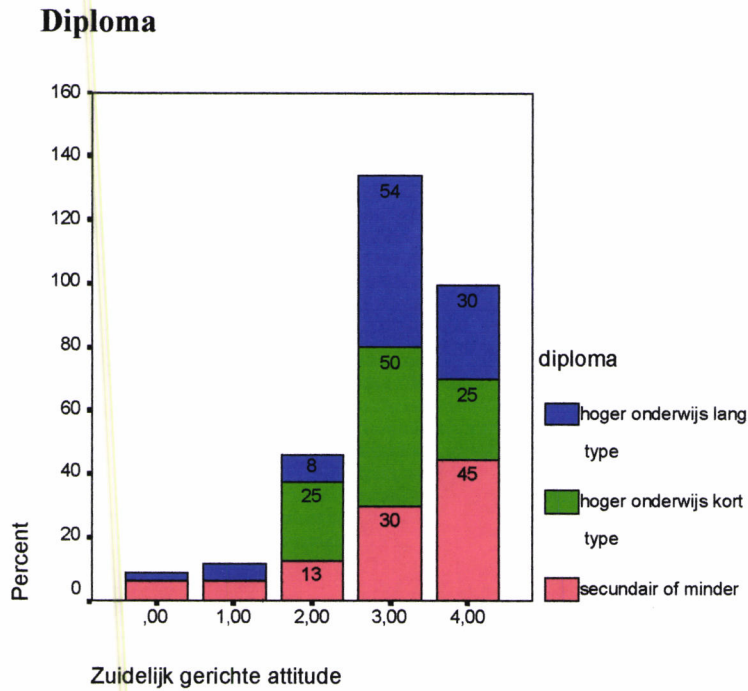
De houding tegenover het Noordelijke Nederlands verschilt bijna niet voor mannen en vrouwen. De factor sekse is hier niet significant.

4.2.3 Sociale klasse

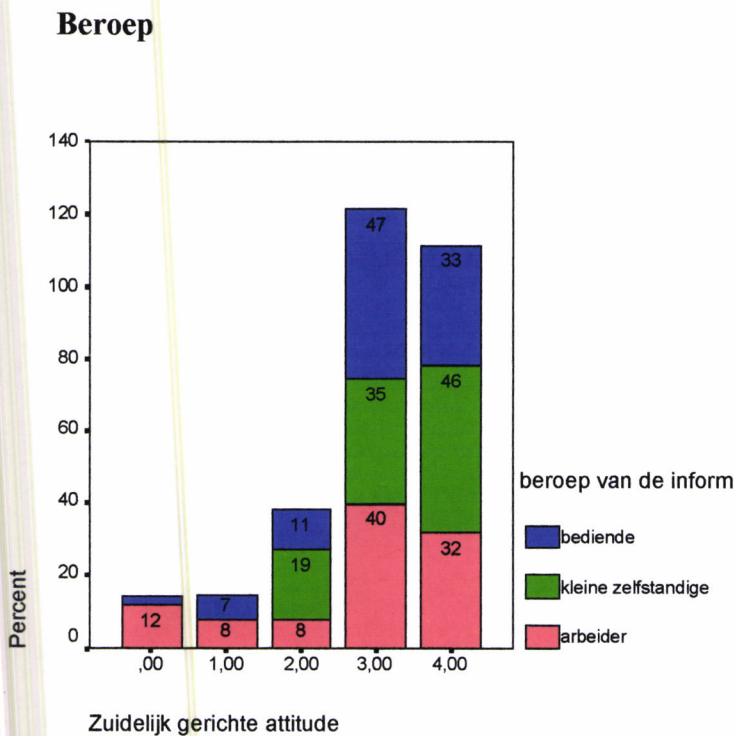

De mediaan is voor de arbeiders, de bedienden en de universitaire klasse drie. Ook vele informanten scoren vier. De kleine zelfstandigen scoren iets hoger voor de coëfficiënt van de Vlaamsgezinde taalattitude. De verdeling van de arbeiders kent een grotere

spreiding. De sociale klasse heeft geen significante invloed op de relatie met de zuidelijk gerichte attitude.

De hoger geschoolden scoren het meest drie. De minst geschoolden halen het meest vier. Zij zijn het minst homogeen in hun antwoorden. De middengroep is het homogeenst. De hoogst geschoolden scoren globaal het hoogst. De parameter diploma is hier niet significant.

De mediaan is voor alle groepen drie. De arbeiderscores zijn minder homogeen. De verdelingen van de bedienden en de kleine zelfstandigen zijn quasi identiek. De kleine zelfstandigen scoren het meest vier. De parameter beroep is niet significant.

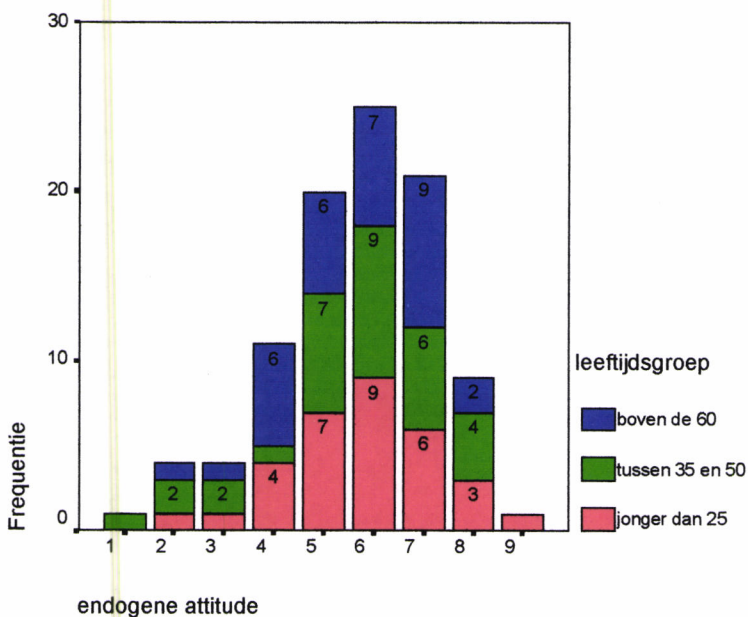
5 Endogene attitude

5.1 Algemeen

Deze coëfficiënt is een combinatie van de twee bovenstaande. Ik heb de twee scores opgeteld, waardoor ik cijfers van één tot negen bekom. Deze cijfers zijn gebaseerd op een waardering van het eigene; zowel het eigen dialect als de eigen standaardtaalvariëteit. Net zoals bij de twee bovenstaande scores geldt ook hier dat de coëfficiënt vooral voor de invloed van de parameters interessant is. De gemiddelde score is 5,66 (op 9), en de standaardafwijking 1,60.

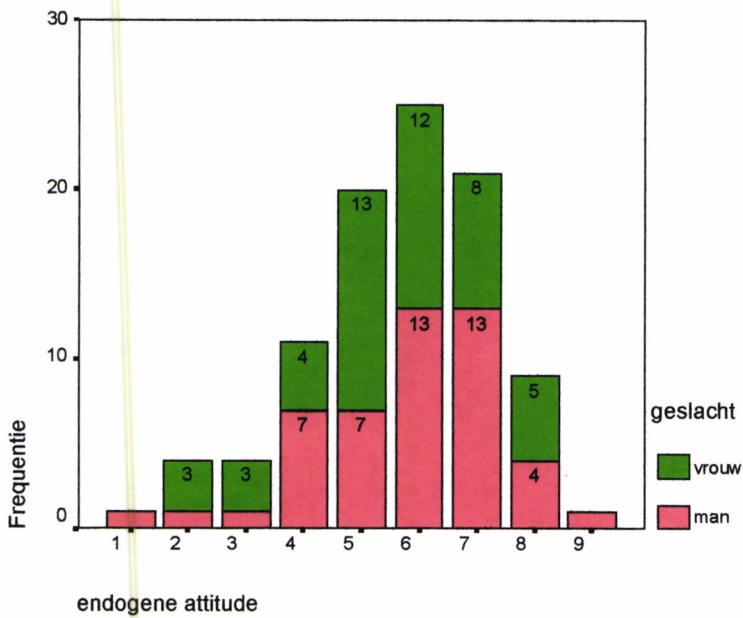
5.2 Per parameter

5.2.1 Leeftijd

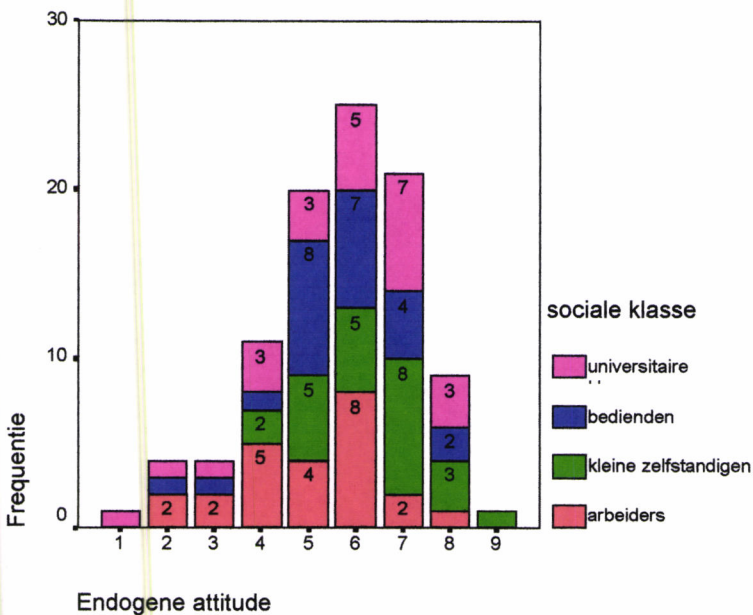
Er zijn weinig verschillen tussen de scores van de leeftijdsgroepen. De invloed van de leeftijd is niet significant voor de score op de endogeniteitscoëfficiënt.

5.2.2 Sekse

De vrouwen halen een iets lagere score voor de endogeniteitscoëfficiënt. Er kan echter geen significantie gevonden worden.

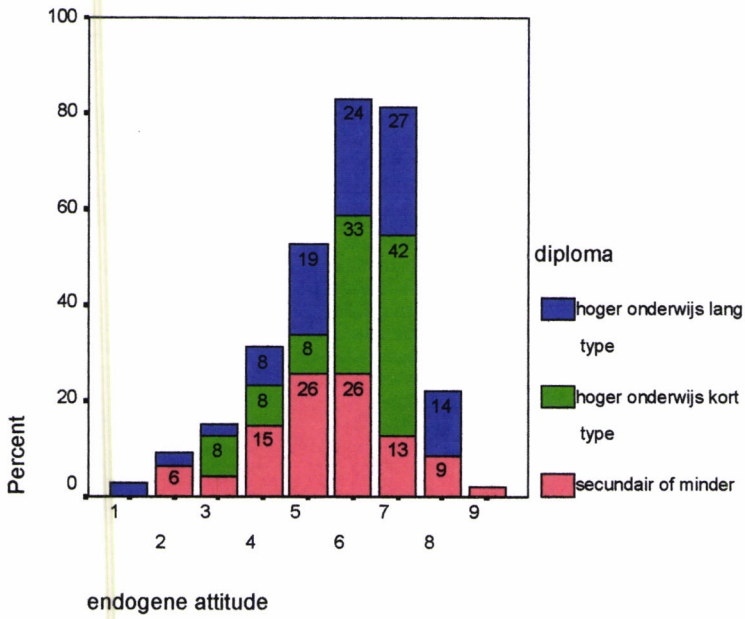
5.2.2 Sociale klasse

De arbeiders scoren het laagst voor de endogeniteitscoëfficiënt. De andere drie klassen scoren het hoogst tussen de 5 en de 7.

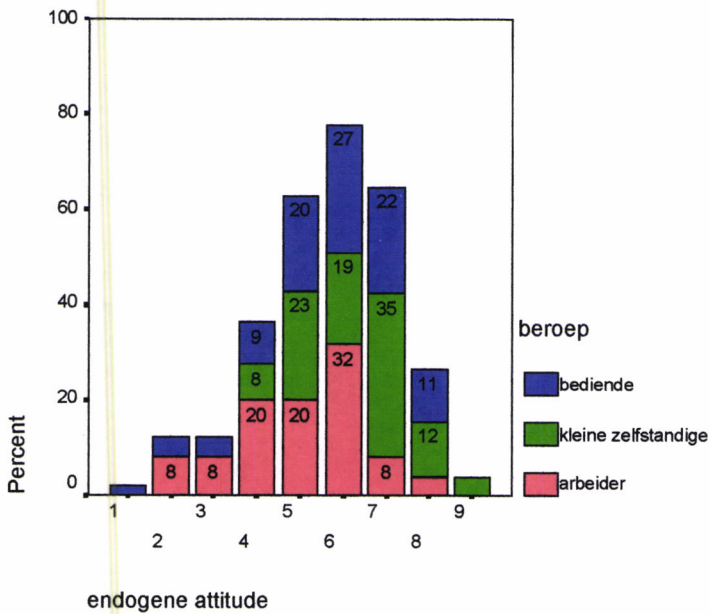
Het verband met de sociale klasse is niet significant. Er is wel een tendens te zien dat een hogere sociale klasse met een hogere eigenheidscore overeenkomt.

Diploma

De minst geschoolde groep lijkt veel lager dan de andere te scoren. Nochtans is het opleidingsniveau niet significant voor de endogene attitude.

Beroep

De arbeiders scoren lager dan de twee andere beroepsgroepen. Het verband tussen beide variabelen is significant. Waarschijnlijk zijn de arbeiders het minst gelukkig met de eigen situatie, waardoor zij die minder verkiezen.

6. Besluit

De eerste indruk is dat de parameters heel weinig invloed lijken uit te oefenen. Althans heb ik weinig significante verbanden tussen de parameters en de attitudes kunnen optekenen. Ik wil hier nog eens wijzen op de mogelijkheid op type-twee-fouten (de nulhypothese niet verwerpen terwijl ze niet klopt) die inherent is aan de inferentiële parameters. x

De parameter leeftijd blijkt nergens significant voor de attitudes en zelfbeoordelingen. Nochtans verwachtten wij dat de zelfbeoordelingen serieus zouden verschillen tussen jong en oud. Niets daarvan blijkt echter significant uit de antwoorden. Voor de dialectbeoordeling scoren de jongeren iets lager dan de ouderen en voor de AN-beoordeling scoren alle leeftijden opvallend gelijk. De jongeren geven op de attitudevragen iets meer dialectgerichte antwoorden dan de oudste groep. De meest geconformeerde middenleeftijd is het minst dialectgezind. Ik denk dat de werkelijke opvattingen van de informanten te weinig naar voren komen, vooral bij de ouderen die minder op hun gemak waren. Velen praten de enquêteur (die Germaanse studeert...) naar de mond of spelen op veilig door neutrale antwoorden te geven. Naar verder onderzoek toe zou ik een aanpassing van de vragenlijst aanbevelen. Wij zouden bijvoorbeeld aan de informanten kunnen vragen verscheidene eigenschappen (beschaafdheid, gezelligheid, mooiheid, woordenschat, grammatica...) te beoordelen op een schaal van één tot vijf, zowel voor dialect, voor AN als voor noordelijk Nederlands.

Van de parameter sekse wordt verwacht dat hij voor kleine verschillen zal zorgen. Vrouwen zouden meer naar het AN neigen. Voor één vraag toonden de cijfers een significant verband. Op de vraag of *dialect mooier* is dan AN antwoorden de vrouwen minder ja dan de mannen. Dat net deze vraag een significantie laat optekenen zou wel eens kunnen samenhangen met het feit dat met schoonheid een concept bevraagd wordt dat weinig sociale druk oproept. Het geslacht zorgt voor constante verschillen, die wanneer men ze optelt tot een *dialectcoëfficiënt*, de waarde van een tendens hebben. Vrouwen worden waarschijnlijk meer beïnvloed door conventies over omgangsvormen zoals uiterlijk en taal. In het kader van deze kleine constante verschillen wil ik nog vermelden

dat de vrouwen hun AN-kennis ook iets hoger inschatten dan de mannelijke informanten. Tenslotte was er nog een tendens dat meer vrouwen het AN gezelliger vinden dan dialect.

De traditionele sociale klasse zou een sterkere invloed uitoefenen dan de sekse. Toch zijn de verschillen niet groot en niet constant genoeg om in relatie tot een van de coëfficiënten significantie te vertonen. De sociale klasse en de *zelfbeoordeling voor AN* staan wel in een significante relatie tot elkaar. Hoe hoger de sociale klasse, hoe hoger de het cijfer van de zelfbeoordeling is. Dat is logisch omdat de sociale klasse naast een (ietwat vage) ordening van aanzien en prestige, in de eerste plaats een weergave is van diploma en beroep. En via onderwijs en werksituatie komen mensen meer of minder dan anderen in aanraking met het AN.

Nominaal beschouwd is de sociale klasse ook significant voor het oordeel over de *schoonheid van dialect*. Hier antwoorden de kleine zelfstandigen en de universitaire groep bevestigend terwijl de arbeiders en de bedienden het AN verkiezen. Ik verklaar deze situatie vanuit een maatschappelijke voldaanheid bij de kleine zelfstandigen, waardoor zij de sociale druk naast zich neer durven leggen, en een grotere AN-kennis bij de universitaire groep. Vele arbeiders denken respect te moeten betuigen aan wat zij minder kunnen. Vele bedienden tenslotte opteren waarschijnlijk onder sociale druk voor AN.

Het verband tussen de sociale klasse en de mening over de *Nederlandse uitspraak* is ook significant. De hogere klassen vellen een negatiever oordeel over de uitspraak van onze Noorderburen. Een vraag die in dezelfde lijn ligt, is 'Zou u willen *spreken als de Nederlanders?*'. Op nominaal niveau beschouwd, is de sociale klasse hier ook significant. Het is opvallend dat de arbeiders weer het positiefst staan ten opzichte van de noordelijke variëteit. (Voor alle duidelijkheid: de overgrote meerderheid van de informanten wil niet als de Nederlanders spreken.) De arbeiders voelen spreken als Nederlanders waarschijnlijk als een bevrijding aan. Dan zouden zij niet meer benadeeld worden door hun dialectgebruik. De hogere klassen spreken beter AN en zijn minder ver verwijderd van het noordelijke Nederlands.

Met betrekking tot de sociale klasse zijn er nog *twee tendenzen*. De sociale klasse tendeert analoog met het de mening over *de beschaafdheid van AN-sprekers* te evolueren. De arbeidersgroep en de kleine zelfstandigen antwoorden hier heel wat minder bevestigend

dan de bedienden en de universitaire groep. Een verklaring is dat de twee 'lagere' klassen minder AN kunnen. De tweede tendens is dat arbeiders de *teloorgang van het dialect* minder betreuren dan de hogere klassen. De verklaring ligt voor de hand: arbeiders ondervinden het meest hinder van mogelijke stigmatiseringen door dialectgebruik.

Ik heb de klassieke sociale klasse opgesplitst in twee aparte parameters, nl. diploma en beroep. Deze factoren vertonen heel wat gelijkenissen maar hebben toch hun eigenheden. De factor diploma vertoont vijf significante relaties en twee tendenzen, tegenover de factor beroep, die zeven significanties vertoont en twee tendenzen. Net zoals de sociale klasse hebben beide factoren een significante relatie met de *zelfbeoordeling voor AN*. Hoe 'hoger' het beroeps- of diplomaniveau, hoe hoger men zijn kennis inschat. Nog zoals de sociale klasse zijn de variabelen over *de Nederlandse uitspraak* en over *het mooier vinden van dialect* voor beide factoren significant. De verklaringen zijn dezelfde als die voor de klassieke sociale klasse. Analoog met de tendens tussen *dialectverlies* en de klassieke sociale klasse, is er bij beide factoren een significant verband. Hoe 'lager' het beroeps- of opleidingsniveau, hoe minder men dialectverlies betreurt. De verklaring hiervoor heb ik hierboven ook reeds vermeld.

Specifiek voor de factor diploma is de significante relatie met de keuze van de *rijkste variëteit*. De hoger-opgeleiden kiezen meer dialect terwijl de lager-opgeleiden meer AN kiezen. Ik denk dat men kiest voor wat men minder kent en wat daardoor complexer lijkt.

Ten slotte is er specifiek voor de factor diploma nog een *tendens*. De antwoorden over de *eigen weg* van het Vlaamse Nederlands tenderen meer naar een aansluiten bij Nederland naarmate het opleidingsniveau stijgt. Waarschijnlijk ligt hun Nederlands al dichter bij dat van het Noorden dan dat van de minder geschoolden.

De factor beroep staat in een significante relatie tot *het beschaafder vinden van AN-sprekers*. De bedienden vinden meer dat AN-sprekers beschaafder overkomen dan de arbeiders en de kleine zelfstandigen. De bedienden spreken zelf meer (en beter) AN, wat lijkt samen te gaan met het beschaafder vinden. Het beroep is ook significant in relatie tot de *endogene attitude*. De arbeiders scoren hier het laagst. Waarschijnlijk zijn zij het minst tevreden met hun taalsituatie zodat zij minder vaak dat endogene verkiezen. Als beroep

nominaal beschouwd wordt, is ook het verband tussen beroep en *het als de Nederlanders willen spreken* significant. De arbeiders zeggen minder categoriek 'neen' dan de bedienden. Waarschijnlijk hopen sommige arbeiders een stigma kwijt te spelen. Ten slotte zijn er nog twee *tendenzen*: ten eerste dat arbeiders de *Nederlandse woordenschat* minder afwijzen dan de bedienden. De verklaring hiervoor hangt samen met die van het 'als Nederlanders willen spreken'. Ten tweede dat de *dialectattitude* met het beroep samenhangt. Arbeiders staan het negatiefst tegenover hun dialect. Waarschijnlijk ervaren zij hun mindere AN-kennis als beperkend, en bestempelen zij daardoor hun dialect negatief.

Los van de parameters hebben wij interessante informatie over de opvattingen van de Zottegemnaars. Voor de meeste vragen heerst er opvallend veel eensgezindheid.

Voor de zelfbeoordelingen kiezen de meeste mensen 'goed' en in de tweede plaats 'matig'. Deze vage antwoorden geven volgens mij aan hoe vaag mensen maar met taal bezig zijn. Vier op vijf informanten vinden AN-sprekers beschaafder dan dialectsprekers. Al even duidelijk is het algemene oordeel over de gezelligheid van het AN. Meer dan vier op vijf informanten vinden dialect gezelliger. Over wat nu de mooiste variëteit is, zijn de informanten het oneens. De meerderheid verkiest AN. Velen antwoorden dialect en niet weinigen geven een neutraal antwoord. Ook de over de keuze van de rijkste variëteit zijn de meningen verdeeld. AN en dialect halen beide iets minder dan de helft. Weer meer dan vier op vijf informanten zouden het uitsterven van de dialecten betreuren.

Bijna niemand wil als de Nederlanders spreken. De grote meerderheid beoordeelt de Nederlandse uitspraak dan ook niet positief. Het Nederlandse woordgebruik wordt maar door ongeveer de helft afgekeurd. Misschien willen sommige informanten het Nederlandse taalgebruik niet volledig afbreken. Ten slotte vinden 74% dat Vlaanderen een eigen koers moet varen (tgov. 91,7% die niet als de Nederlanders wilden spreken).

SITUATIONEEL TAALGEBRUIK

1. Inleiding

In dit hoofdstuk behandel ik de antwoorden op de vraag wat de informanten in de hun voorgelegde situaties spreken. Dat ik het hier niet over reëel taalgebruik heb zij van in het begin duidelijk. Kas Deprez (1981: 2) zegt hierover hetvolgende:

Gerapporteerd taalgedrag zegt waarschijnlijk vaak meer over de gedragsintenties dan over het daadwerkelijke gedrag.

Met die gedragsintenties sluiten wij aan bij de conatieve attitudecomponent. Toch worden hieronder geen attitudes onderzocht. De vraagstelling duidt expliciet op het taalgebruik, het spreken. Door de onmogelijkheid om het reële situationele taalgebruik van onze informanten vast te leggen, moeten wij ons noodgedwongen met het gerapporteerde taalgebruik behelpen. Een ander heikel punt is dat de omschrijvingen 'dialect', 'tussentaal' en 'AN' verschillende inhouden hebben voor verschillende mensen. Vooral het begrip 'tussentaal' kent een ruime invulling. Noodgedwongen moeten wij werken met een intentionele definitie van dialect, tussentaal en AN. Zo is bijvoorbeeld AN de taal waarvan de informant denkt dat het AN is. In de toekomst lijkt het mij subtieler met een puntenschaal te werken waarbij één bijvoorbeeld voor puur dialect staat en vijf (of tien) voor zuiver AN. In mijn onderzoek heb ik geprobeerd het gebruik van het meerduidige begrip 'tussentaal' tot een minimum te beperken door het nooit zelf als optie voor te stellen. Het zij tenslotte duidelijk dat de intenties en intentionele definities van de informanten ons voor een beschrijving van het taalgebruik tot een idealisering dwingen.

Wij verwachten ten eerste dat er meer AN zal gesproken worden naarmate de situatie formeler wordt. Volgens Taeldeman zal, zoals in de algemene inleiding vermeld, behalve de situatie ook de sociale status een belangrijke rol spelen. De invloed van de parameters leeftijd, sekse en sociale klasse (diploma en beroep) zal ik uitgebreid onderzoeken.

Ik zal voor de bespreking de volgorde van de vragenlijst overnemen. Zoals bij de attitudevragen geef ik eerst een algemeen beeld en bespreek ik daarna de verschillende parameters. Voor het algemene beeld geef ik enkel drie percentages. (Omdat er maar drie antwoordmogelijkheden zijn, is een diagram zoals bij de attitudes overbodig.) Deze

*Maar
mogelijk
te maken
zijn*

percentages evenals de significantieberekeningen laten personen die geen antwoord konden geven op een vraag buiten beschouwing. Voor de bespreking van de parameters geef ik een opgesplitst staafjesdiagram, dat ik kort zal bespreken. De diagrammen voor diploma en beroep zijn in percenten weergegeven omdat elke categorie niet even veel informanten telt. Ik ga met Kendalls tau¹⁸ altijd na of er een significant verband is tussen de vraag en de parameter. Voor elk significant verband¹⁹ wordt de meest plausibele verklaring gezocht.

¹⁸ Kendalls tau is een ordinale significantieparameter; ik beschouw de antwoorden (dialect, tussentaal, AN) als ordenbaar. (cf. inleiding)

¹⁹ Een verband is significant als Kendalls tau kleiner is dan 0,05. Ik spreek van een tendens als de parameter maar op een niveau van 0,1 significant is.

2. De resultaten per vraag

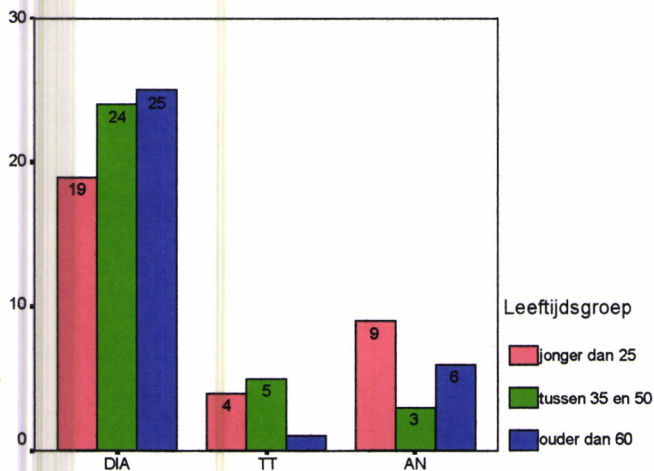
2.1 In welke taal bent u thuis opgevoed? Dialect of AN?

2.1.1 Algemeen

De overgrote meerderheid van de informanten is opgevoed in het dialect: 70,80%. Een op tien (10,40%) zegt in een tussentaal opgevoed te zijn, terwijl 18,80% in het AN opgevoed is.

2.1.2 Per parameter

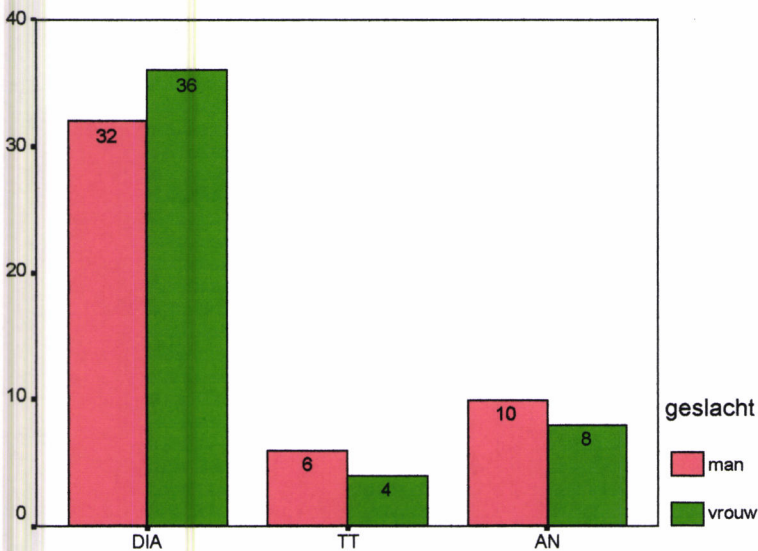
2.1.2.1 Leeftijd

In welke taal bent u thuis opgevoed?

Jongeren zijn minder in het dialect opgevoed dan de middenleeftijd, die op haar beurt minder in het dialect opgevoed is dan de oudste groep. Het verband met de leeftijd is nochtans niet significant.

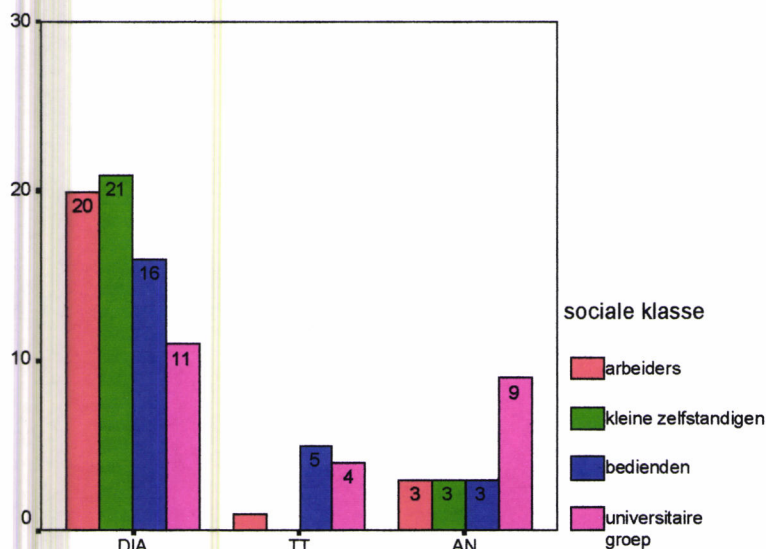
2.2.2.2 Sekse

In welke taal bent u thuis opgevoed?

Er zijn vier vrouwen meer in het dialect opgevoed. De verschillen tussen de seksen zijn niet significant.

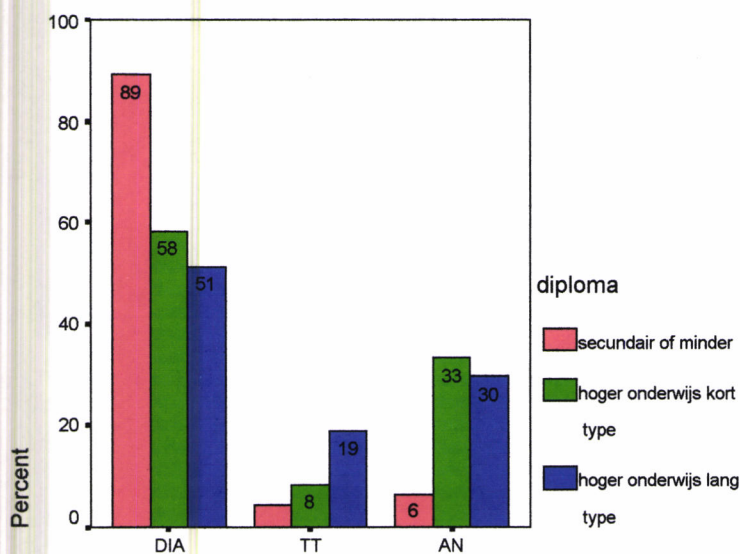
2.2.2.3 Sociale klasse

In welke taal bent u thuis opgevoed?

Op de grafiek zien wij mooi dat de lagere klassen meer in het dialect opgevoed zijn dan de hogere. De kleine zelfstandigen gedragen zich zoals de arbeidersgroep. Het verband is significant. Aangezien de meeste informanten tot dezelfde klasse van hun ouders zullen behoren, kunnen wij stellen dat de hogere klassen blijkbaar de kennis en de wil hebben/hadden om hun kinderen in de standaardtaal op te voeden. Het kan ook meespelen dat een AN-opvoeding een stimulans is om tot een hogere klasse 'toe te treden'.

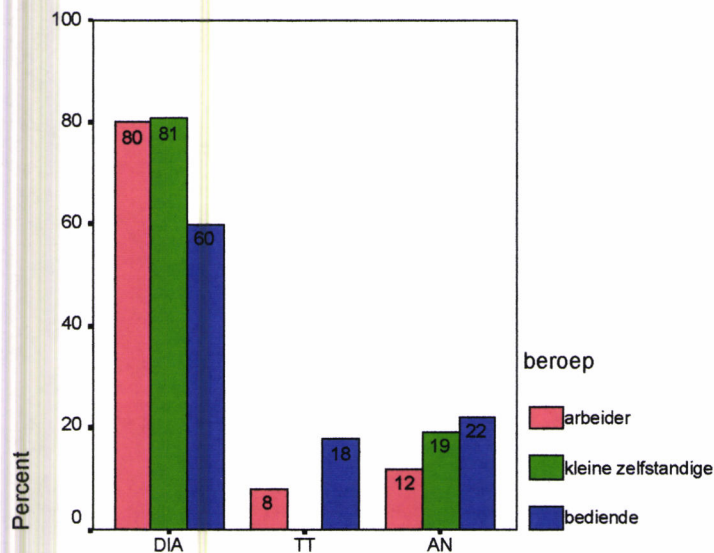
Diploma

In welke taal bent u thuis opgevoed?

Hier zien wij nog duidelijker dan bij de sociale klasse dat minder opgeleiden meer in het dialect opgevoed zijn, en hoger opgeleiden meer in het AN. Het is via mensen als Bernstein en Labov al langer bekend dat dialectsprekers lagere schoolresultaten halen.

Beroep

In welke taal bent u thuis opgevoed?

Wat opvalt is dat de kleine zelfstandigen zich weer hetzelfde gedragen van de arbeiders. De bedienden zijn minder in het dialect opgevoed. Dit verband is echter niet significant. Wij zien dus dat de kennisfactor (diploma) een groter aandeel heeft in de sociale klasse dan de prestigefactor (beroep).

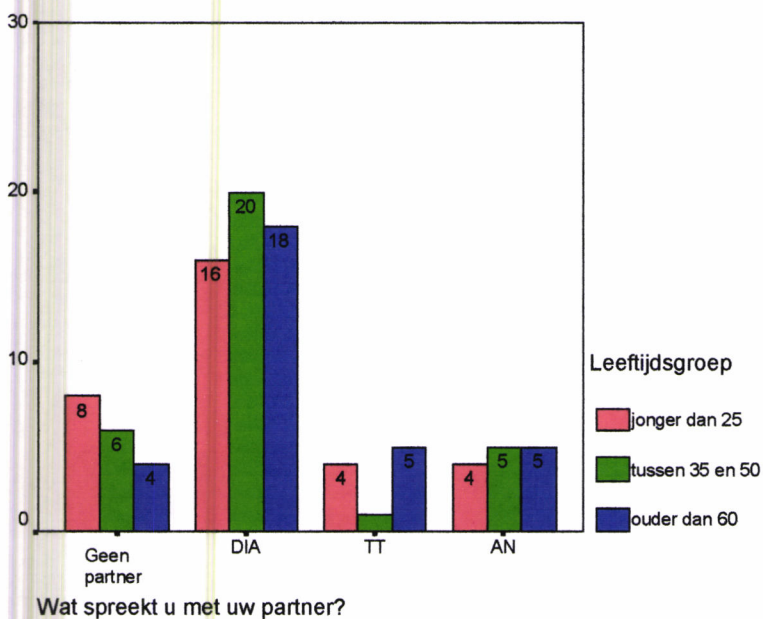
2.2 Wat spreekt u met uw partner? AN of dialect?

2.2.1 Algemeen

Iets meer dan de helft (69,2%) van de informanten spreken dialect tegen hun partner, 12,8% spreekt een tussentaal en 17,9% spreken standaardtaal. Hierbij moet ik nog vermelden dat 18 informanten geen partner hadden. Deze cijfers kunnen eigenlijk moeilijk los gezien worden van de plaats waarvan de partner afkomstig is. Deze bepaalt voor zo'n 44%²⁰ welke variëteit men spreekt.

2.2.2 Per parameter

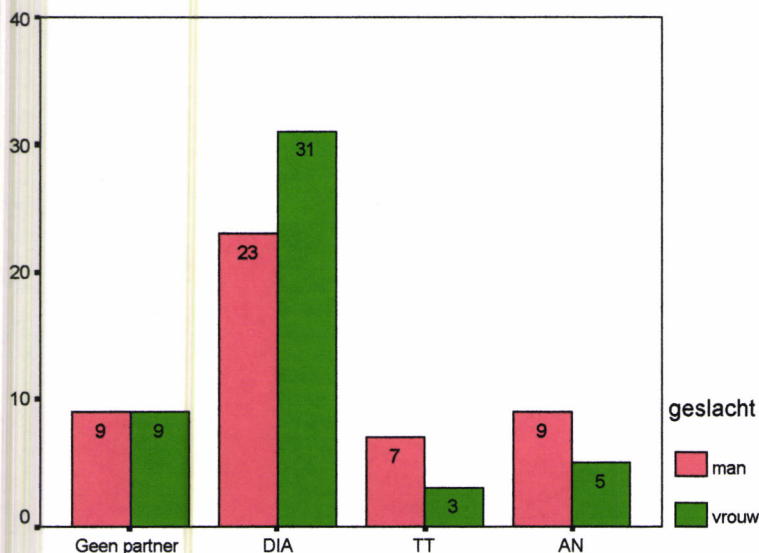
2.2.2.1 Leeftijd

Er zijn geen systematische verschillen vast te stellen. De verschillende leeftijden spreken ongeveer even weinig AN. Hoewel iets minder informanten van de middengroep een partner van buiten Zottegem hebben, geven deze informanten te kennen iets meer tussentaal te spreken met hun partner. Het verband met de leeftijd is niet significant.

²⁰ Dat is de waarde van de gekwadrateerde correlatieparameter R^2 .

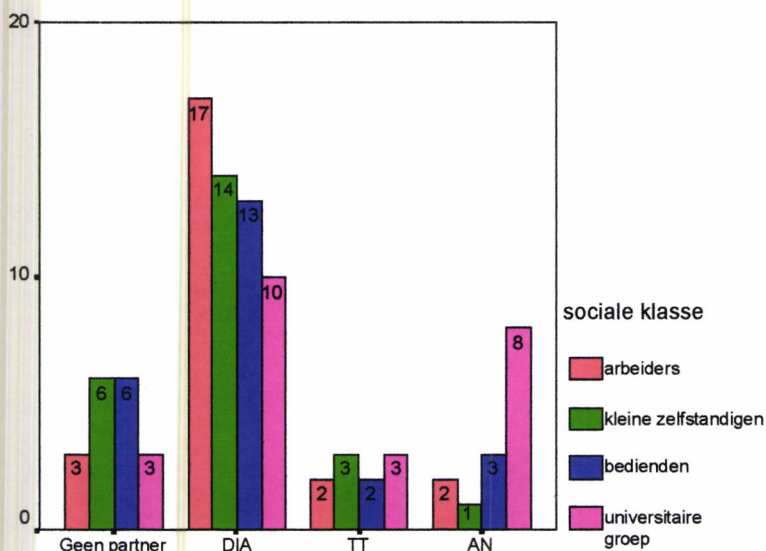
2.2.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw partner?

Hoewel wij verwachten dat vrouwen meer AN spreken, zeggen de vrouwen meer dialect te spreken dan de mannen.. Dit zijn significante gegevens. Nochtans zijn er wat meer vrouwen (7) met een partner die niet van Zottegem afkomstig is. In de partnersituatie heerst weinig sociale prestigedruk.

2.2.2.4 Sociale klasse

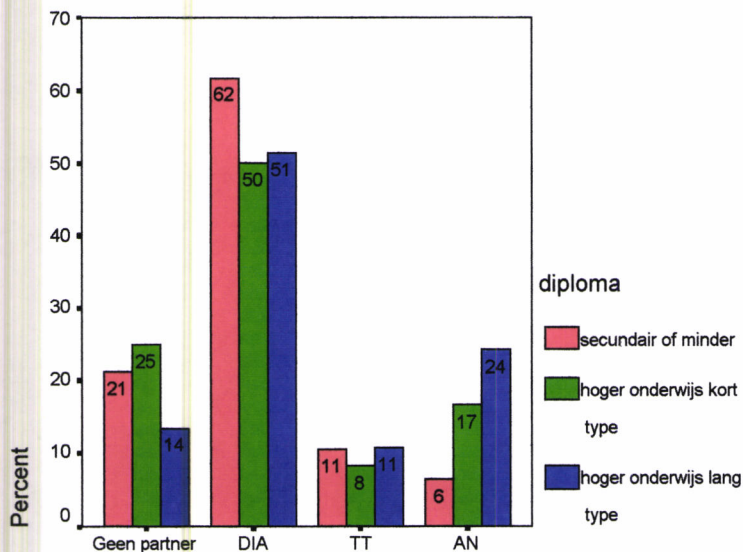

Wat spreekt u met uw partner?

Hier is duidelijk te zien dat de arbeiders meer dialect gebruiken dan de kleine zelfstandigen, die meer dialect gebruiken dan de bedienden, die op hun beurt hoger dan de universitaire klasse scoren voor het dialectgebruik met de partner. De relatie is significant. De verklaring is te zoeken in het feit dat de hogere klassen via hun studie en hun werk meer met

het AN vertrouwd zijn, wat een voorwaarde is om het in een informele situatie als die met de partner te spreken. Bij alle klassen zijn er ongeveer evenveel informanten met een partner die niet uit Zottegem afkomstig is.

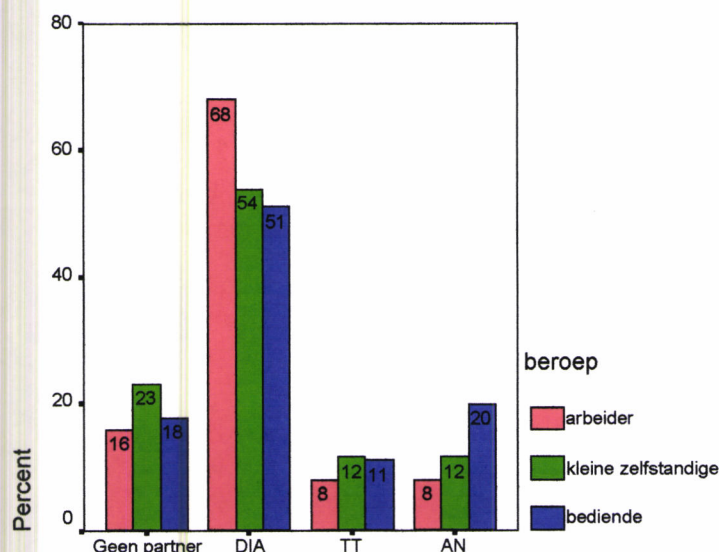
Diploma

Wat spreekt u met uw partner?

De minst geschoolden spreken het meest dialect. De verschillen tussen de hoger opgeleiden zijn kleiner. Toch is er een tendens dat het AN-gebruik met de partner toeneemt voor hoger opgeleiden. Er zijn heel weinig informanten met een partner van buiten Zottegem bij de middengroep, zodat de eigenlijke impact van het diploma groter zal zijn.

Beroep

Wat spreekt u met uw partner?

Nm
Naargelang het prestige van het beroep stijgt het AN-gebruik en daalt het dialectgebruik. Hoewel de verschillen in de lijn liggen van de cijfers voor sociale klasse en diploma is deze relatie niet significant. Bij de bedienden hebben meer informanten een partner van buiten Zottegem.

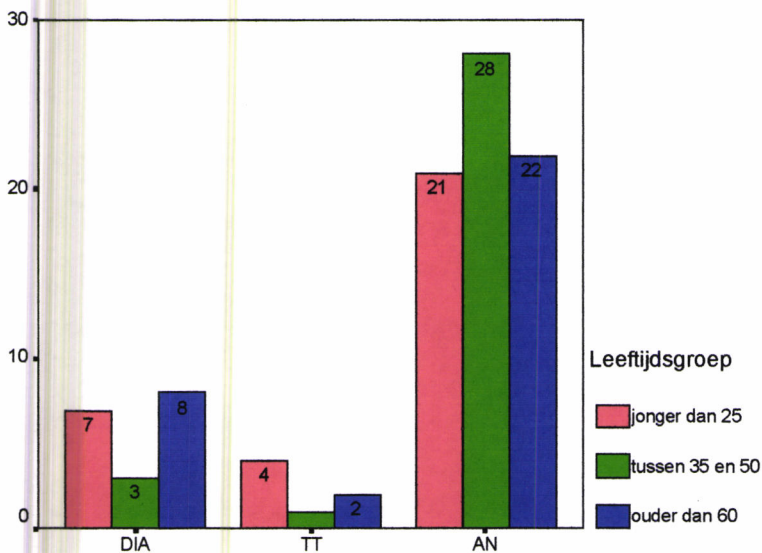
2.3 Wat spreekt u aan het loket van het postkantoor? Dialect of AN?

2.3.1 Algemeen

Bijna driekwart van de informanten (74,0%) spreken AN aan het loket van de post, of zeggen althans dit te doen. Een groepje van 7,3% zegt tussentaal te spreken en 18,8% spreekt dialect tegen de postbeamte.

2.3.2 Per parameter

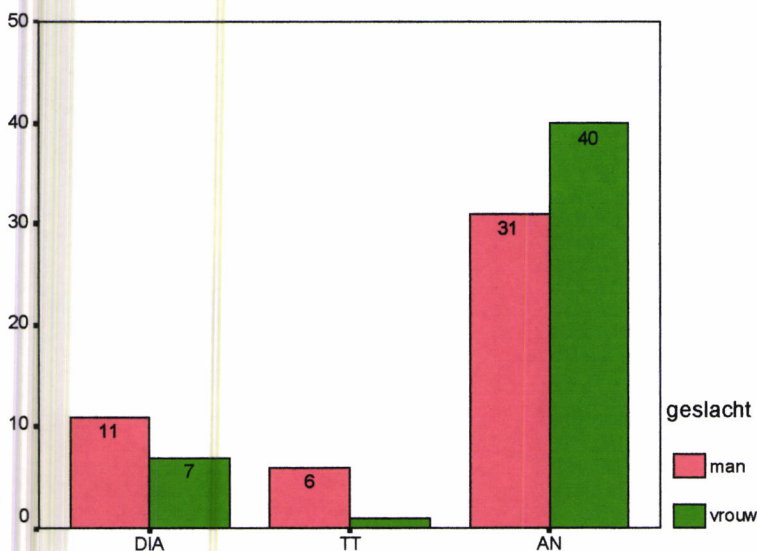
2.3.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u aan het loket van het postkantoor?

De middenleeftijd spreekt het meest AN. De jongste en de oudste groep halen een gelijkaardige score die meer dialectgebruik insluit. De relatie tussen leeftijdsgroep en wat men aan het postloket spreekt, is niet significant.

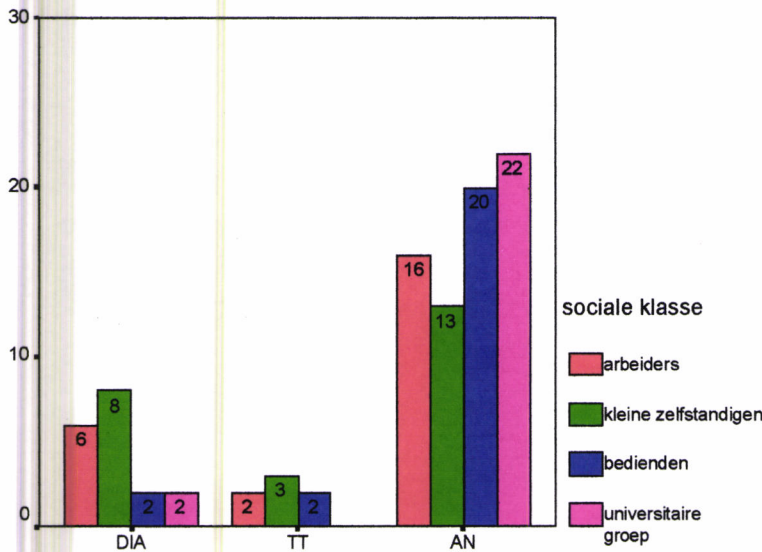
2.3.2.2 Sekse

Wat spreekt u aan het loket van het postkantoor?

De aantallen voor dialect verschillen zoals verwacht: mannen gebruiken meer dialect, ook meer tussentaal. Vrouwen gebruiken meer AN. Dit is een tendens. Vrouwen bezigen meer de prestigieuze variëteit omdat zij meer belang hechten aan uiterlijke erkenning.

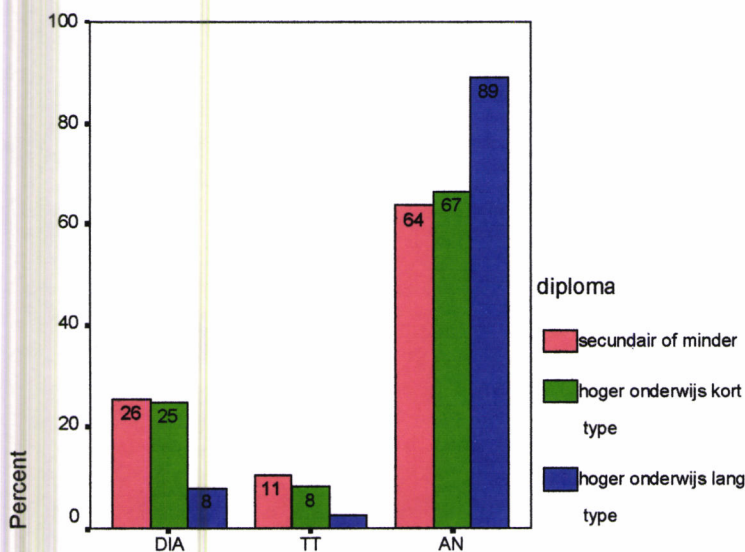
2.3.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u aan het loket van het postkantoor?

De twee hoogste klassen spreken het meest AN. De verschillen tussen beide klassen zijn klein. De klasse van de kleine zelfstandigen gebruiken het meest dialect, meer dan de arbeiders. Het verband is significant. Het prestige van een hogere klasse en de standaardtaal gaan samen. Waarschijnlijk ondervinden de kleine zelfstandigen hier weer minder sociale druk dan de arbeiders om te doen zoals de hogere klassen.

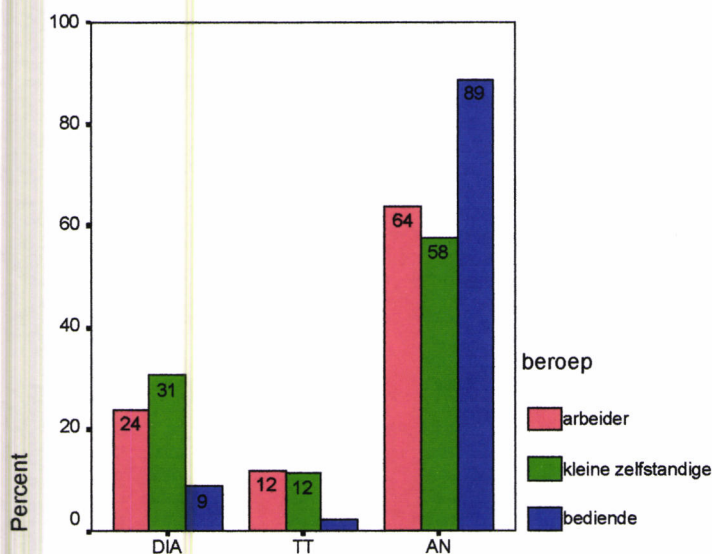
Diploma

Wat spreekt u aan het loket van het postkantoor?

De meerderheid van alle groepen zeggen AN te spreken. Voor dialect en tussentaal geldt dat wie minder gestudeerd heeft meer dialect gebruikt. Het AN-gebruik stijgt naarmate men hoger opgeleid is. Dit is een significant verband dat geen verklaring meer behoeft.

Beroep

Wat spreekt u aan het loket van het postkantoor?

De bediendengroep gebruikt het meest AN, dan de arbeiders, gevolgd door de kleine zelfstandigen. De bedienden tornen boven de twee andere groepen uit. Ook deze relatie is significant. De bedienden kunnen de prestigieuzere standaardtaal beter en gebruiken ze meer. De arbeiders hebben waarschijnlijk meer nood om zich via taal prestige toe te eigenen dan de kleine zelfstandigen.

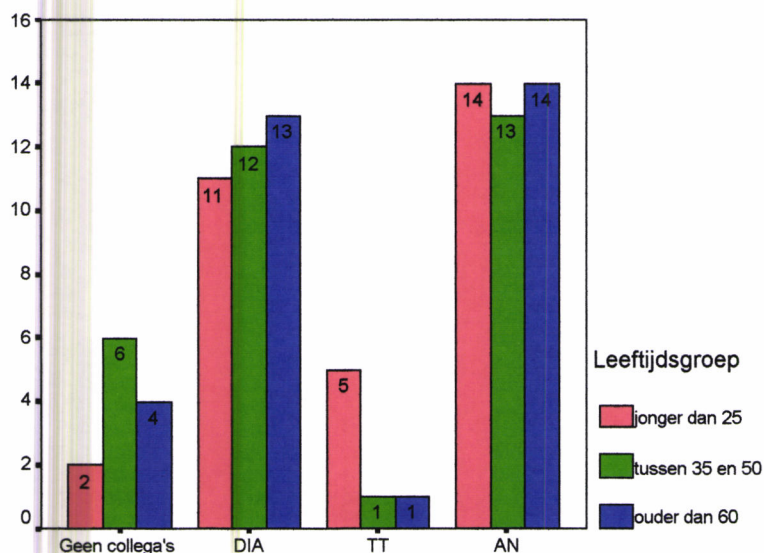
2.4 Wat spreekt u met uw collega's op het werk? AN of dialect?

2.4.1 Algemeen

Geen van de variëteiten haalt een meerderheid. Het AN scoort het hoogst (48,8%). 42,9% van de informanten spreken dialect met hun collega's. De overige 8,3% zegt tussentaal te spreken.

2.4.2 Per parameter

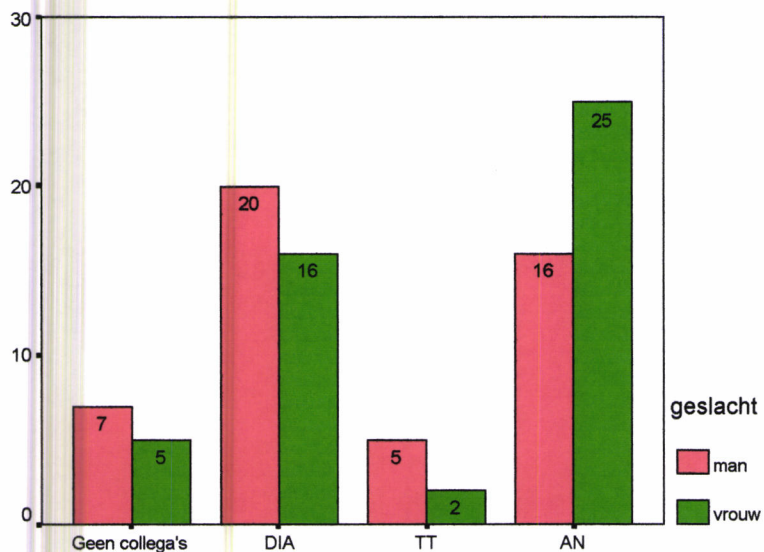
2.4.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met uw collega's op het werk?

Er zijn enkel kleine verschillen. De jongeren vermelden meer tussentaal. Dit is geen significant verband.

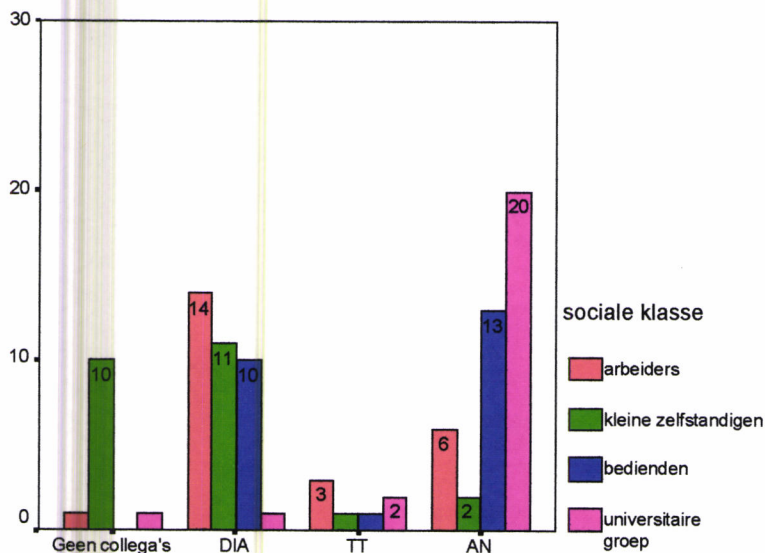
2.4.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw collega's op het werk?

De antwoorden liggen volledig in de lijn der verwachtingen. Iets meer vrouwen spreken AN. De cijfers zijn niet significant.

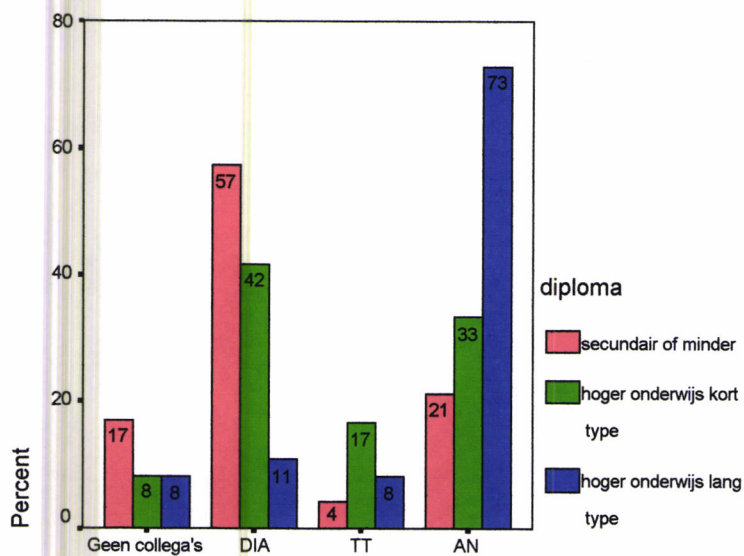
2.4.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met uw collega's op het werk?

Slechts één informant van de hoogste klasse spreekt dialect met zijn collega's. Bij de bedienden wordt ongeveer evenveel dialect als AN gesproken, iets meer AN. De kleine zelfstandigen die collega's hebben praten er bijna allemaal dialect mee. Van de arbeiders zijn er zes die zeggen AN te spreken (wat vrij veel is) tegenover veertien die dialect spreken. De situatie met de collega's wordt significant beïnvloedt door de sociale klasse. De verklaring zit zowel in hang naar prestige als in het beheersen van de standaardtaal door studie en beroep.

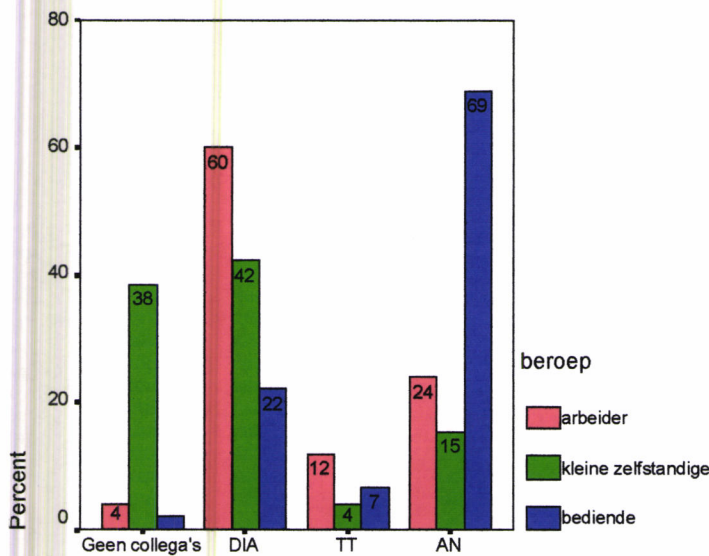
Diploma

Wat spreekt u met uw collega's op het werk?

Wij zien dat de factor diploma sterk bepalend is voor wat men met zijn collega's spreekt. Dit zijn significante cijfers. Hoe hoger men opgeleid is, hoe meer men AN spreekt.

Beroep

Wat spreekt u met uw collega's op het werk?

De bedienden spreken veel meer AN met de collega's dan de arbeiders en de kleine zelfstandigen. De kleine zelfstandigen die op deze vraag geantwoord hebben antwoorden in verhouding ongeveer evenveel AN als de arbeiders (24/72 en 15/46). De arbeidssituatie en het taalgebruik met collega's staan in een significante relatie tot elkaar. Uiteraard hangt de beroeps categorie samen met de opleiding en met prestige. Het werk van bedienden is ook nauwer verbonden met het AN, de schrijftaal. Eigenlijk speelt de beroepsfactor dubbel omdat de gesprekspartners, de collega's, tot dezelfde beroeps categorie als de informant behoren.

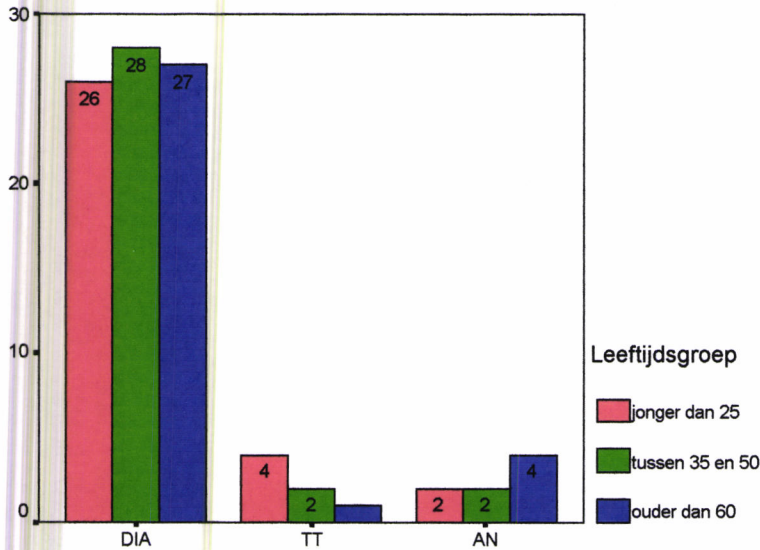
2.5 Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé? Dialect of AN?

2.5.1 Algemeen

Zoals te verwachten is voor deze situatie, spreken zeer veel informanten (84,4%) dialect. Er zijn 8,3% AN- en 7,3% tussentaalsprekers.

2.5.2 Per parameter

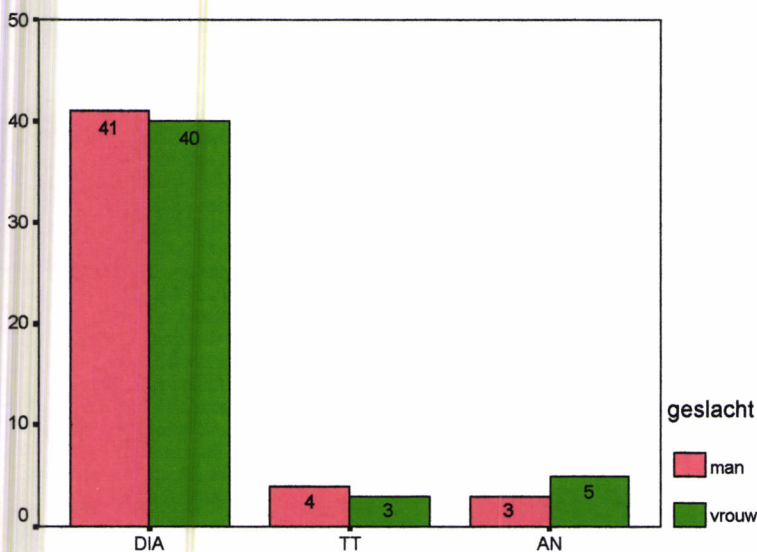
2.5.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé?

Er zijn slechts kleine onderscheiden tussen de leeftijdsgroepen. De parameter leeftijd is niet significant in relatie tot het taalgebruik in het stamcafé.

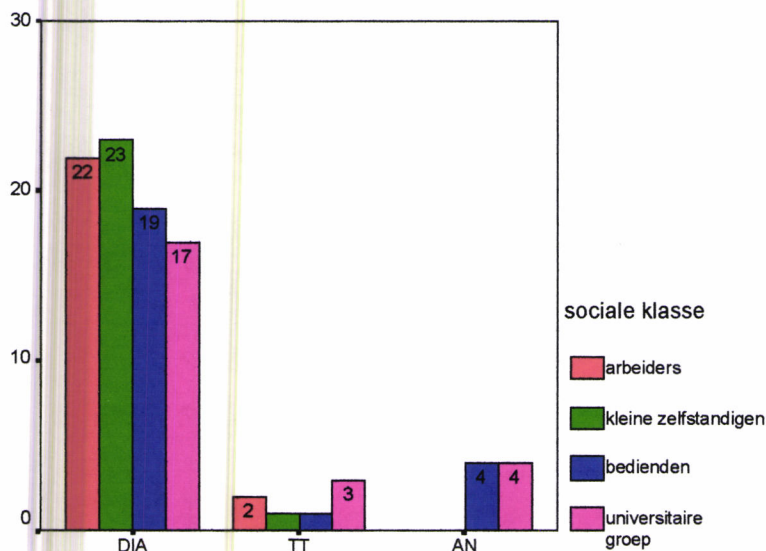
2.5.2.2 Sekse

Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé?

De twee seksen houden er minieme verschillen in taalgebruik op na. Toch in de richting van de verwachtingen, zeggen twee vrouwen meer dat zij AN praten. Dit is geen significant verband.

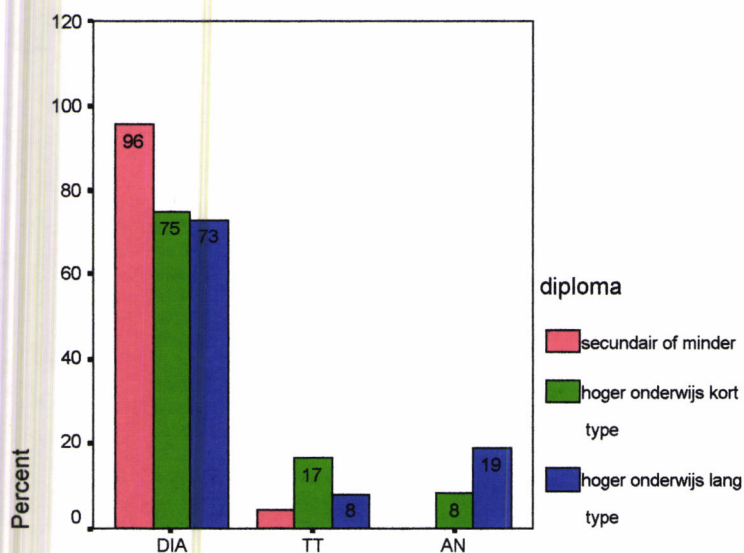
2.5.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé?

De dialectcijfers nemen af met de sociale klasse. De kleine zelfstandigen doorbreken dit patroon. Zij bezigen meer dialect dan de arbeiders. Enkel de twee hoogste klassen geven op AN te spreken. De relatie tussen sociale klasse en taalgebruik in het stamcafé is significant. Om AN te willen spreken moet men het kunnen, om het te kunnen moet men er via studie, werk of opvoeding mee geconfronteerd zijn.

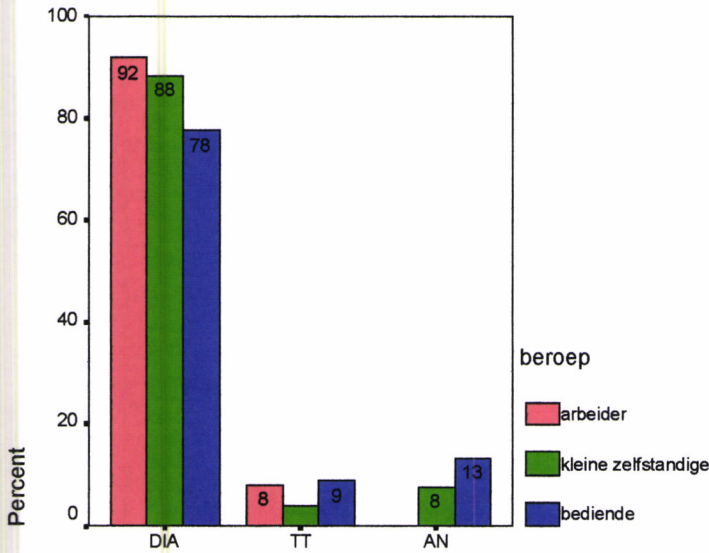
Diploma

Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé?

De laagst geschoolden spreken het meest dialect (bijna allemaal). De hoger en de hoogst geschoolden scoren analoog. De middengroep kiest het meest voor tussentaal. Het verband tussen diploma en taalgebruik in het stamcafé is significant. Gedurende een opleiding komt men met AN in contact.

Beroep

Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé?

Zoals verwacht neemt het dialectgebruik af met het toenemende prestige van het beroep. Toch zeggen wel acht percent kleine zelfstandigen AN te spreken. Deze verschillen zijn niet significant.

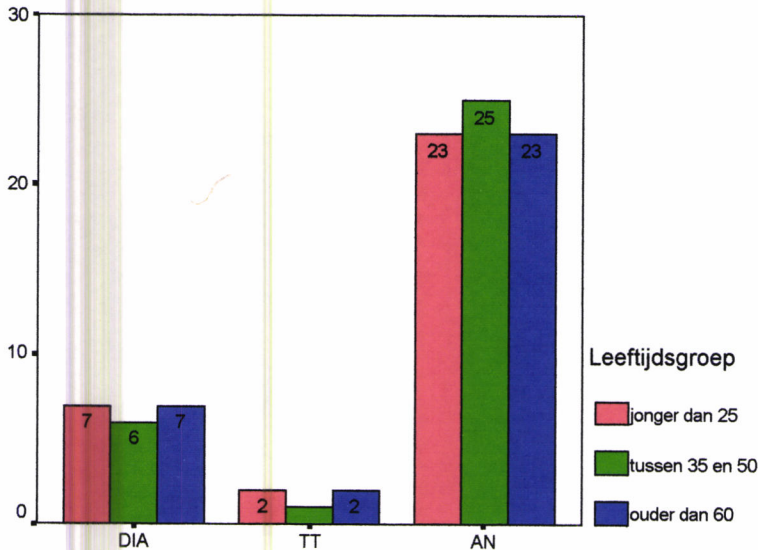
2.6 Wat spreekt u op het gemeentehuis? Dialect of AN?

2.6.1 Algemeen

Driekwart van de geënquêteerden (74,0%) gebruiken standaardtaal. Eén op vijf (20,8%) gebruikt dialect en de overige 5,2% spreken tussentaal.

2.6.2 Per parameter

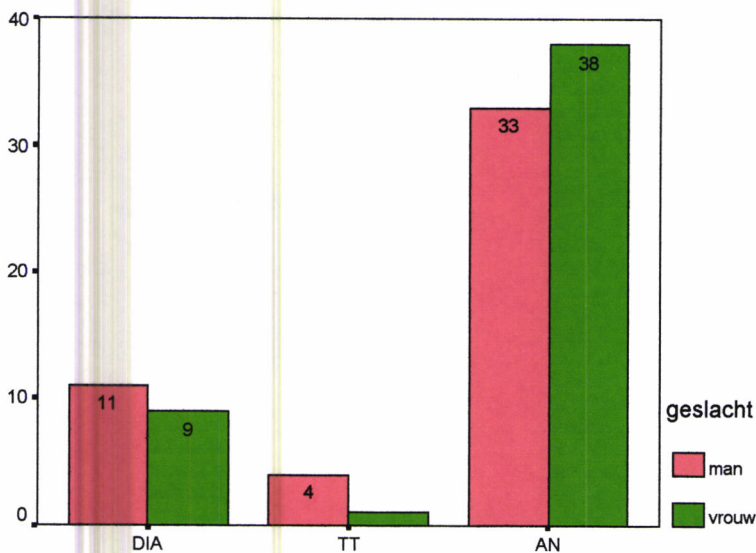
2.6.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met het personeel op het gemeentehuis?

De middenklasse gebruikt iets meer AN. De drie leeftijdsgroepen antwoorden weer quasi identiek. Het verband tussen leeftijdsgroep en taalgebruik is hier niet significant.

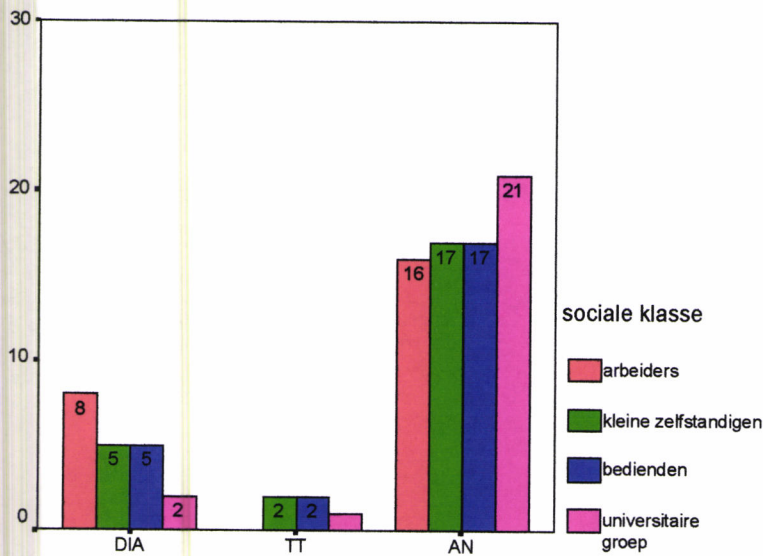
2.6.2.2 Sekse

Wat spreekt u met het personeel op het gemeentehuis?

Mannen spreken meer dialect en tussentaal, vrouwen meer AN. De cijfers zijn niet significant.

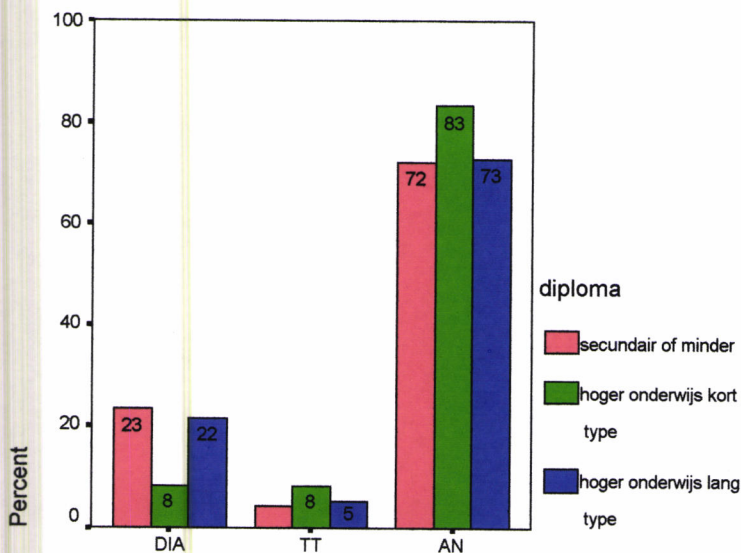
2.6.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met het personeel op het gemeentehuis?

Enkel de universitaire informanten steken eruit voor het AN-gebruik. De arbeiders bezigen meer dialect dan de kleine zelfstandigen en de bedienden –die identieke scores halen. Er is een tendens dat de hogere klassen meer AN (en minder dialect) gebruiken.

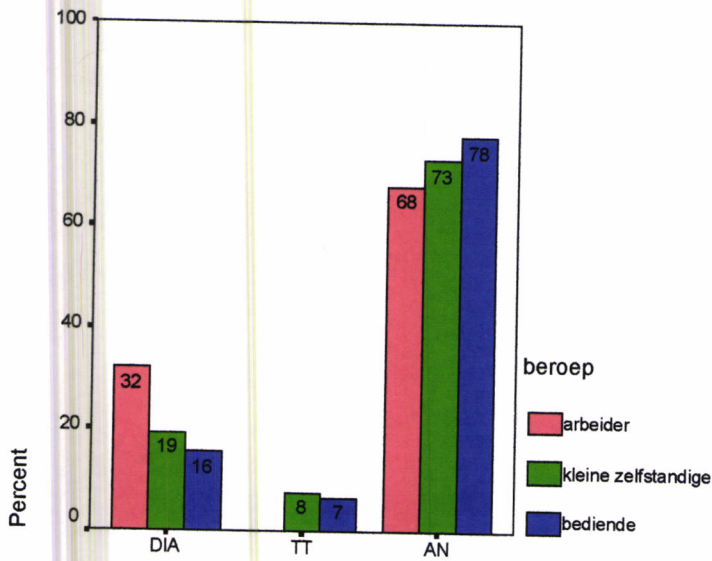
Diploma

Wat spreekt u met het personeel op het gemeentehuis?

De middenklasse haalt merkwaardig hoge frequenties voor het AN-gebruik en lage voor het dialectgebruik. De hoogst opgeleiden handelen zoals de minst opgeleiden. Deze cijfers zijn niet significant.

Beroep

Wat spreekt u met het personeel op het gemeentehuis?

Het dialectgebruik neemt af als het beroepsprestige toeneemt. Voor AN geldt het omgekeerde. Dit verband is niet significant.

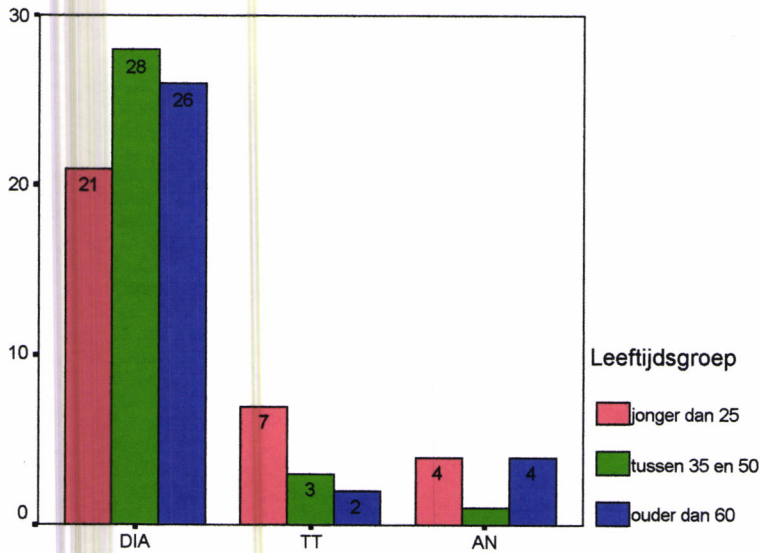
2.7 Wat spreekt u met uw buren? AN of dialect?

2.7.1 Algemeen

Met de buren wordt grotendeels (78,1%) dialect gesproken. Van de informanten zegt 12,5% tussentaal te spreken en 9,4% AN.

2.7.2 Per parameter

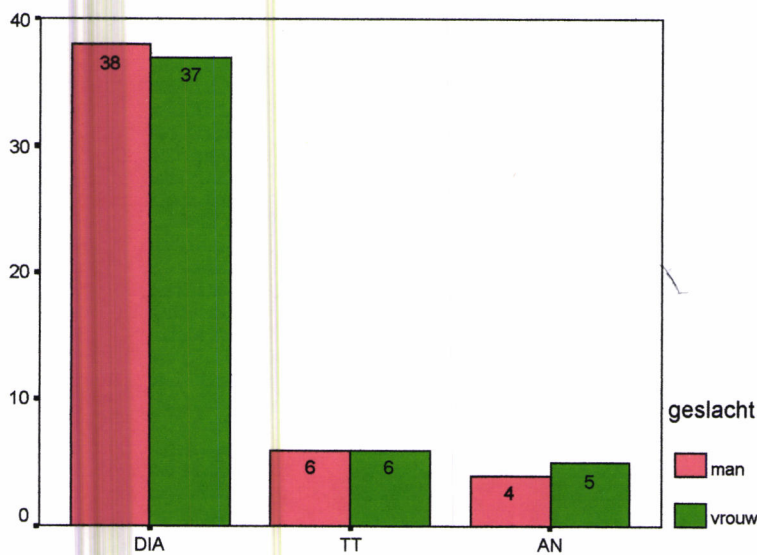
2.7.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met uw buren?

De jongeren spreken aanzienlijk minder dialect met de buren dan de oudere groepen. Er is echter geen significant verband tussen de leeftijdscategorie en de buurtgesprekken.

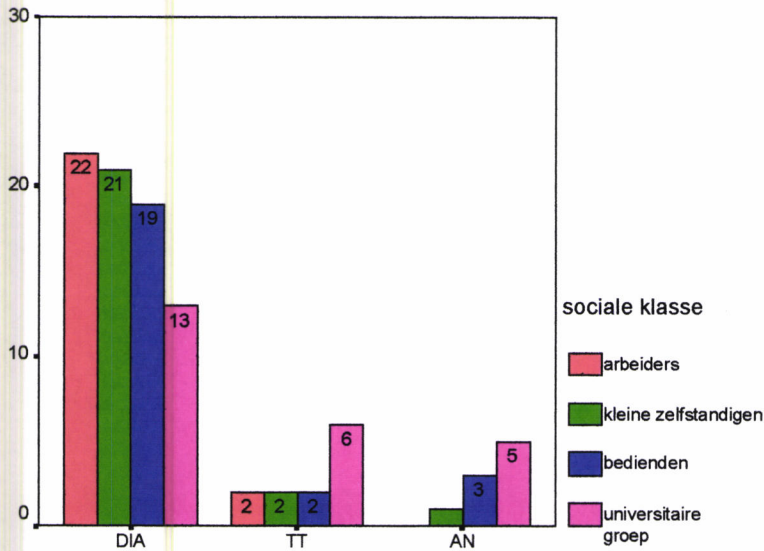
2.7.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw buren?

De antwoorden van de seksen zijn bijna identiek. Er is hier dus geen significantie.

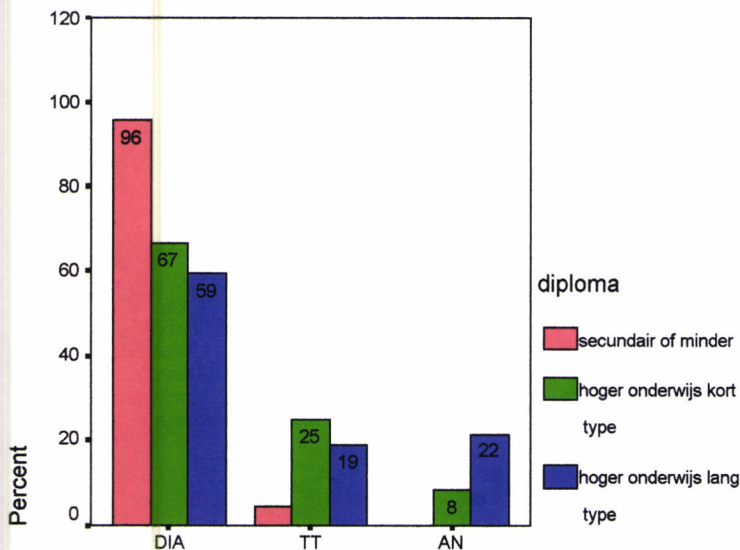
2.7.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met uw burens?

Het dialectgebruik neemt af naarmate de sociale klasse stijgt. Vooral de universitaire klasse spreekt heel wat minder dialect. Dit verband is significant. Dit steeds terugkerend fenomeen behoeft hier geen verklaring meer.

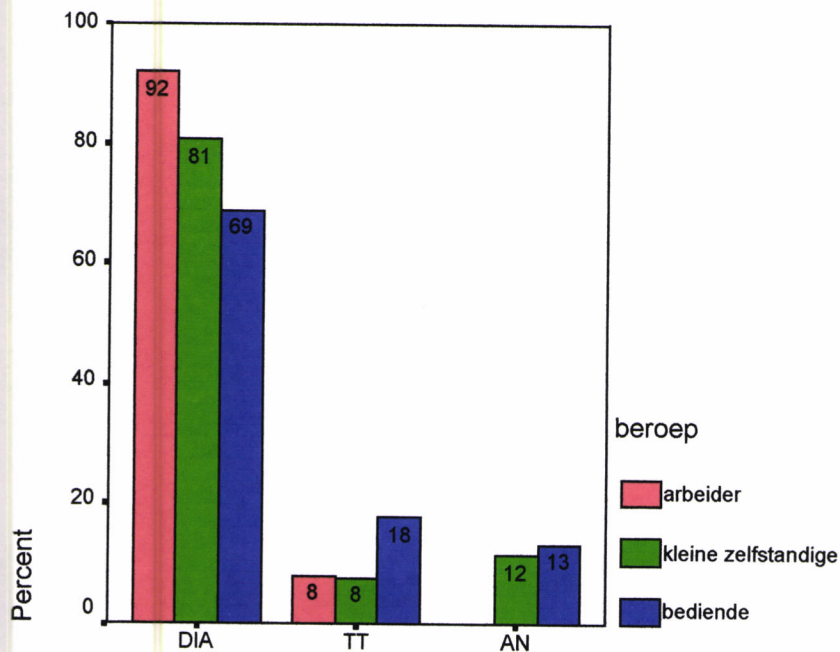
Diploma

Wat spreekt u met uw burens?

Naarmate de opleiding langer wordt, wordt er minder dialect gesproken. Er is een kloof tussen de minst geschoolden en de twee hogere categorieën. Het verband tussen de opleiding en de taal van de buurtgesprekken is significant.

Beroep

Wat spreekt u met uw burens?

De percentages dialectsprekers nemen af met de toename van het beroepsprestige. De cijfers zijn wel niet significant.

2.8 Wat spreekt/sprak u met een (vroegere) leraar van uw kind? Dialect of AN?

2.8.1 Algemeen

Bijna iedereen (94,4%) van de mensen die de vraag beantwoord hebben, gebruikt standaardtaal. Een groepje van 3,3% spreekt tussentaal en 1,9% spreekt dialect. Omdat bijna iedereen AN gebruikt, lijkt het mij hier niet zinvol de invloed van de parameters te onderzoeken.

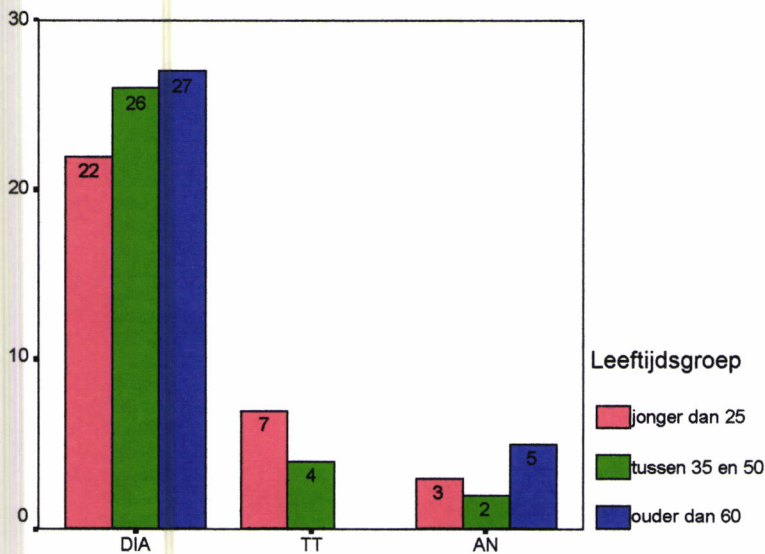
2.9 Wat spreekt/sprak u met uw ouders? Dialect of AN?

2.9.1 Algemeen

Meer dan drie op vier (78,1%) bezigt dialect tegen de ouders. Tussentaal wordt door 11,5% gekozen en AN door 10,4% van de geënquêteerden. In vergelijking met de taal waarin men opgevoed is, spreken 8% informanten die in het AN opgevoed zijn nu dialect tegen hun ouders. De cijfers komen dus goed overeen.

2.9.2 Per parameter

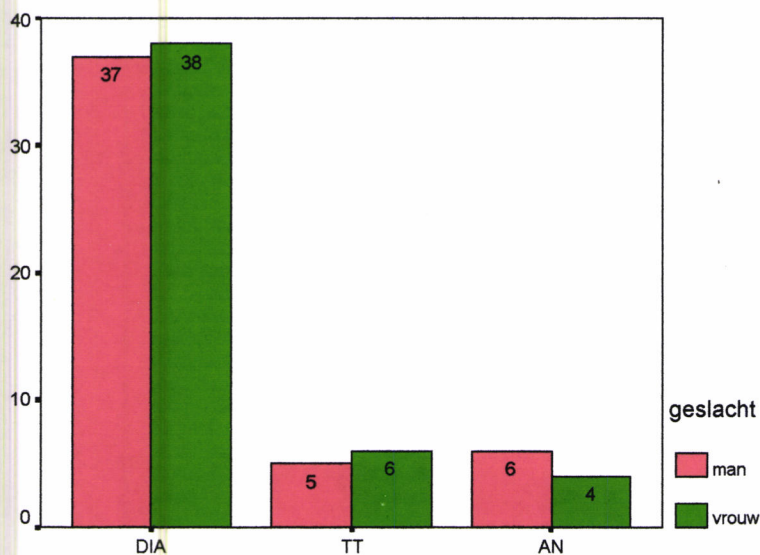
2.9.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met uw ouders?

Hoe jonger men is, hoe minder men dialect tegen de ouders spreekt. Geen enkele zestig plusser spreekt tussentaal; wel AN. Zeven jongeren kiezen tussentaal. Het verband is niet significant.

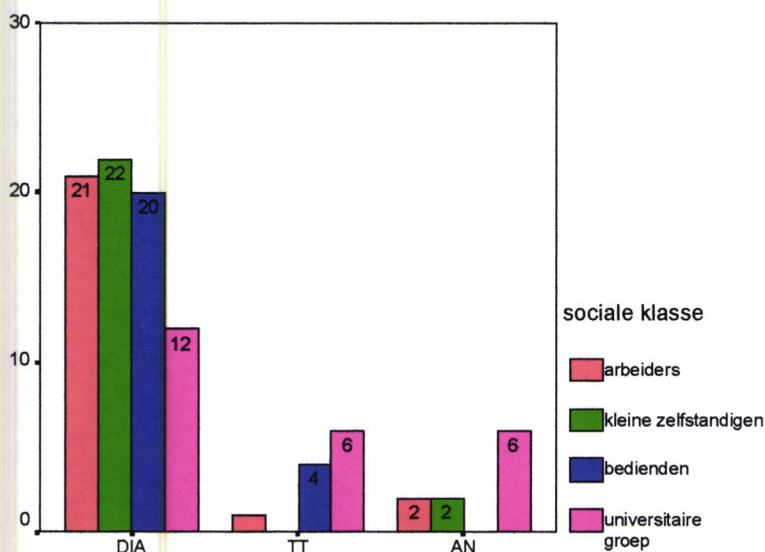
2.9.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw ouders?

De subgroepen vertonen op dit diagram slechts minieme verschillen. Het verband tussen sekse en de taalvariëteit die met de ouders gesproken wordt, is niet significant.

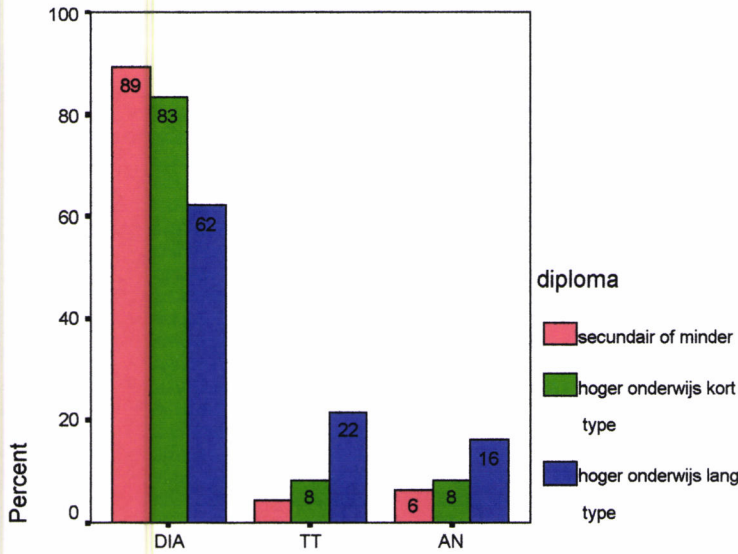
2.9.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met uw ouders?

Het dialectgebruik neemt lichtjes af voor een stijgende sociale klasse. De universitaire klasse neemt een eigen positie in. Dit is een significant verband. Diploma en prestige oefenen invloed uit op de taalvariëteit die met de ouders gesproken wordt.

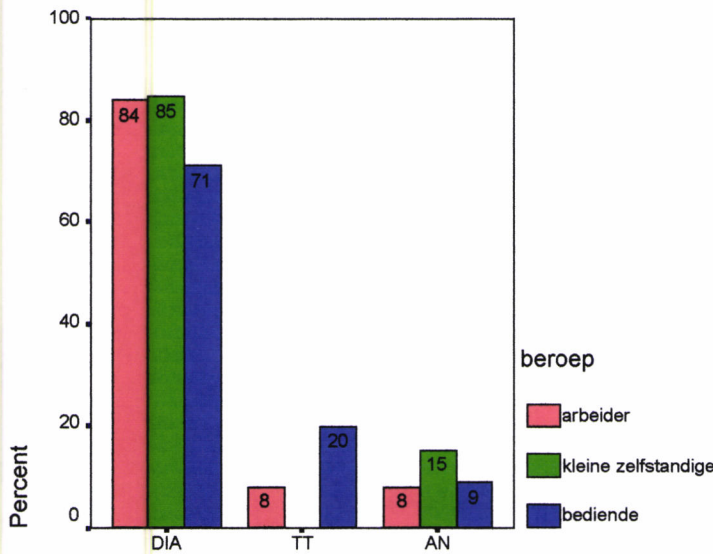
Diploma

Wat spreekt u met uw ouders?

Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe minder dialect en hoe meer tussentaal en AN gebezigd wordt. Deze relatie is significant. De verklaring herinnert ons weer aan de discussie tussen Labov en Bernstein.

Beroep

Wat spreekt u met uw ouders?

De bedienden spreken het minst dialect met hun ouders. 15% kleine zelfstandigen, wat overeenkomt met vier informanten, zegt AN te spreken. Geen enkele kleine zelfstandige spreekt daarentegen tussentaal met zijn ouders. Dit verband is niet significant.

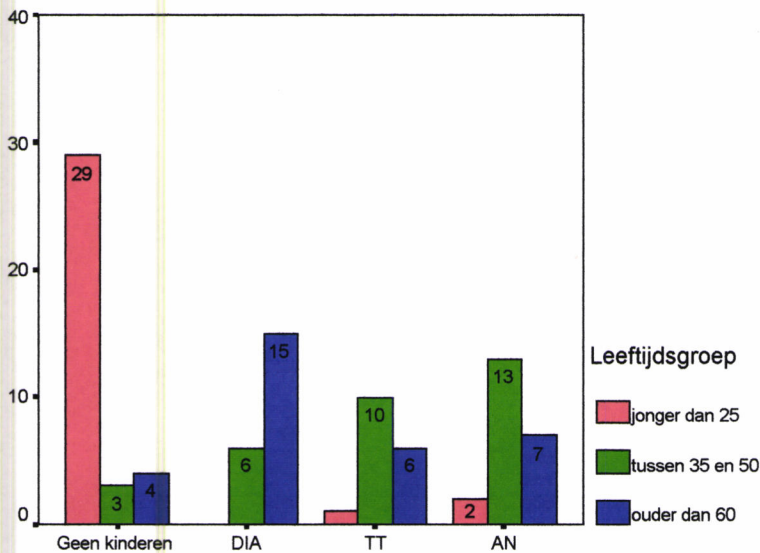
2.10 Wat spreekt u met uw kinderen? AN of dialect?

2.10.1 Algemeen

Voor deze situatie zijn de scores verdeeld. AN haalt de hoogste frequentie met 36,7% van de informanten. Dialect haalt 35,0% en tussentaal 28,3%.

2.10.2 Per parameter

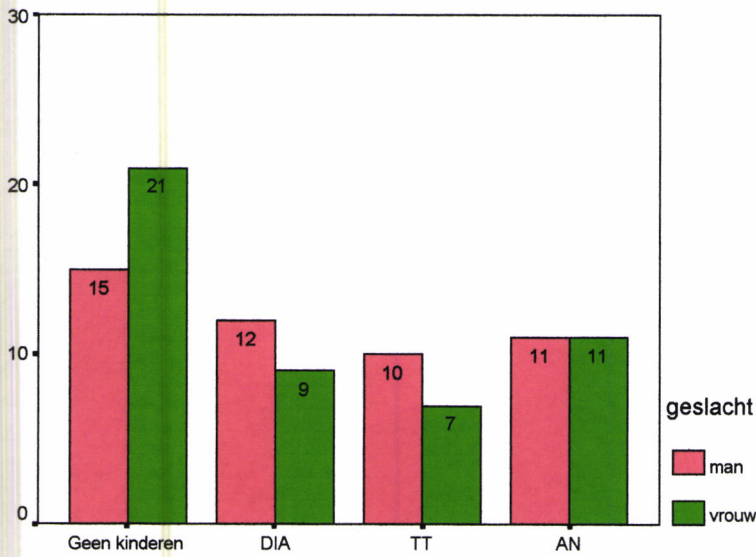
2.10.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met uw kinderen?

De meeste informanten die jonger zijn dan vijftientig hebben nog geen kinderen. Tussen de oudste groep en de middenleeftijd is er een groot verschil: de middenleeftijd gebruikt meer AN. Dit verband is significant. Via het onderwijs en de media groeide bij de middenleeftijd een prominentere AN-gerichtheid. In de toekomst zullen waarschijnlijk steeds minder kinderen thuis dialect leren.

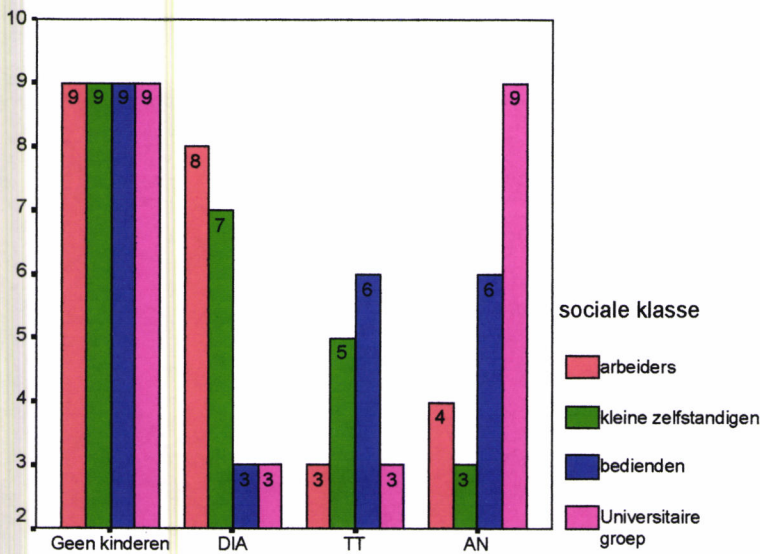
2.10.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw kinderen?

Van de informanten die deze vraag konden beantwoorden, hebben proportioneel meer vrouwen voor AN gekozen dan voor dialect. De verschillen zijn echter klein en niet significant.

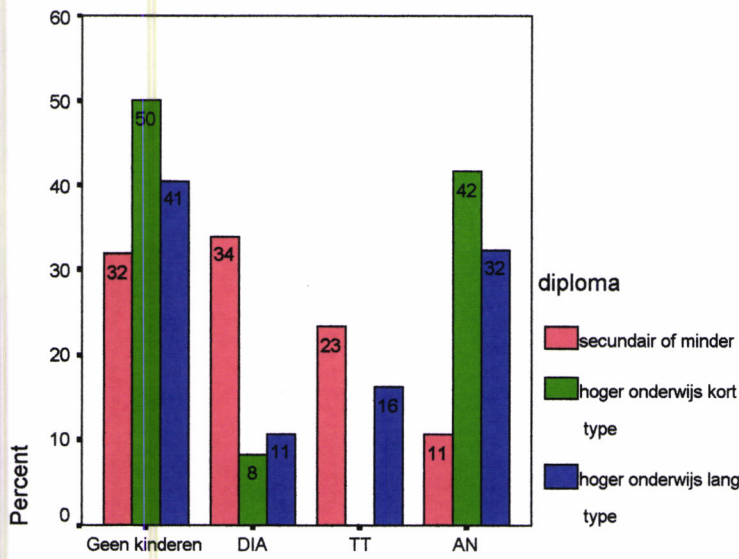
2.10.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met uw kinderen?

Omdat evenveel mensen van elke klasse geen kinderen hebben, is het diagram hier wel duidelijk. De twee laagste klassen spreken het meest dialect tegen hun kinderen. De twee hoogste het meest AN. Voor tussentaal scoren de middelste klassen het hoogst. Het verband tussen sociale klasse en het taalgebruik tegen de kinderen is echter niet significant.

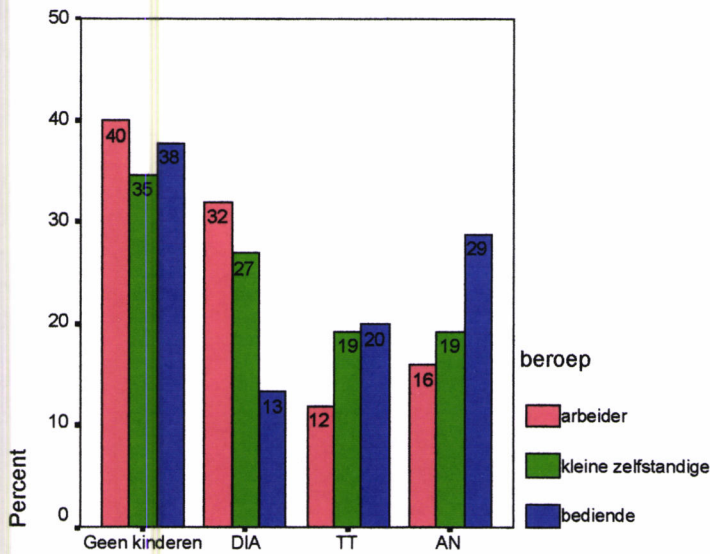
Diploma

Wat spreekt u met uw kinderen?

De helft van de minst opgeleiden met kinderen spreekt dialect. Van de middelgroep praten meer dan drie op vier informanten AN. De hoogst geschoolden kiezen minder dan de middengroep voor AN. Deze relatie is niet significant.

Beroep

Wat spreekt u met uw kinderen?

De arbeiders praten het meest dialect met hun kinderen. De kleine zelfstandigen ook, maar die praten toch al vrij veel tussentaal en AN ook. De bediendengroep spreekt het meest AN en het minst dialect. Deze relatie is niet significant.

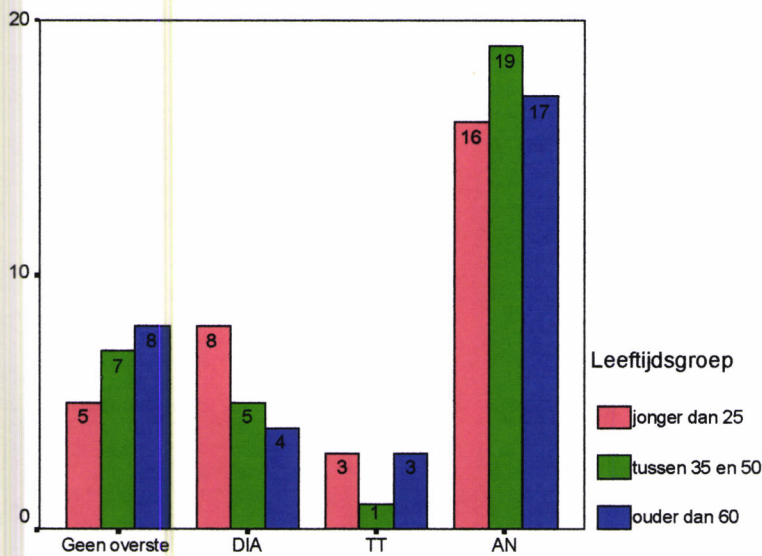
2.11 Wat spreekt u met uw overste op het werk? Dialect of AN?

2.11.1 Algemeen

De meerderheid (68,4%) spreekt AN tegen zijn overste. Dialect haalt 22,4% en tussentaal 9,2%.

2.11.2 Per parameter

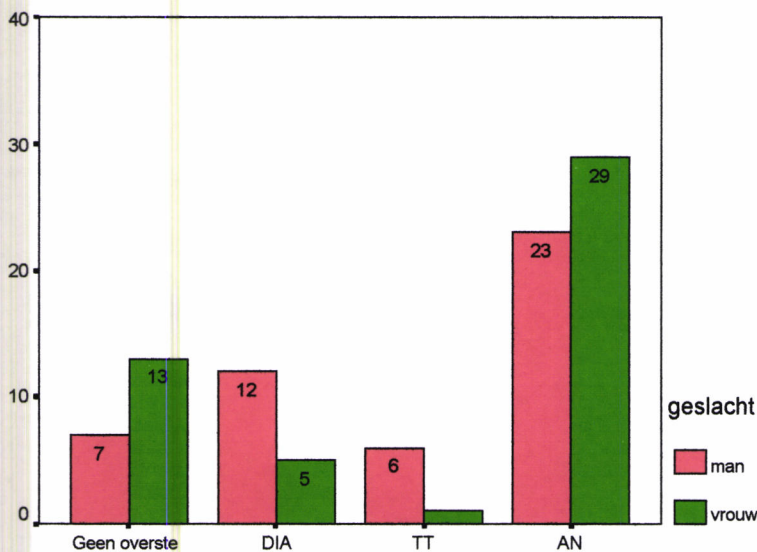
2.11.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met uw overste op het werk?

Proportioneel spreken de jongeren het minst AN tegen hun overste. De middenleeftijd spreekt het meest AN. Deze relatie is niet significant.

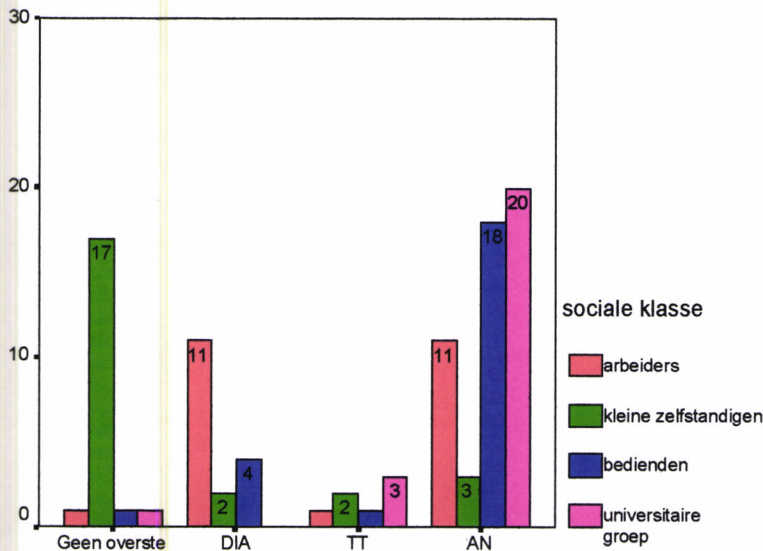
2.11.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw overste op het werk?

De vrouwen spreken meer AN dan de mannen. Het verband tussen de sekse en het taalgebruik tegen de overste is significant. De vrouwen gebruiken meer de prestigieuzere variëteit dan de mannen.

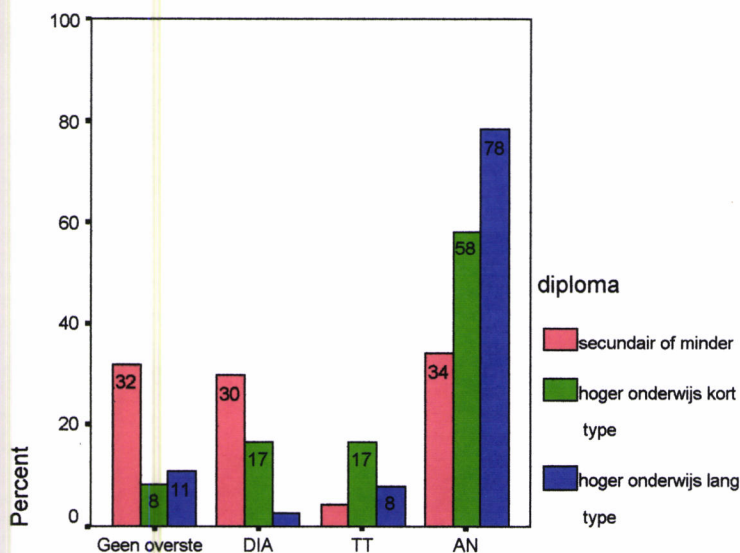
2.11.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met uw overste op het werk?

Over de kleine zelfstandigen valt op basis van zeven informanten niets te zeggen. De arbeiders spreken evenveel dialect als AN tegen hun overste. De bedienden en de universitaire groep spreken bijna enkel AN. Deze relatie is significant. De verklaring steunt zowel op prestige als op kennis.

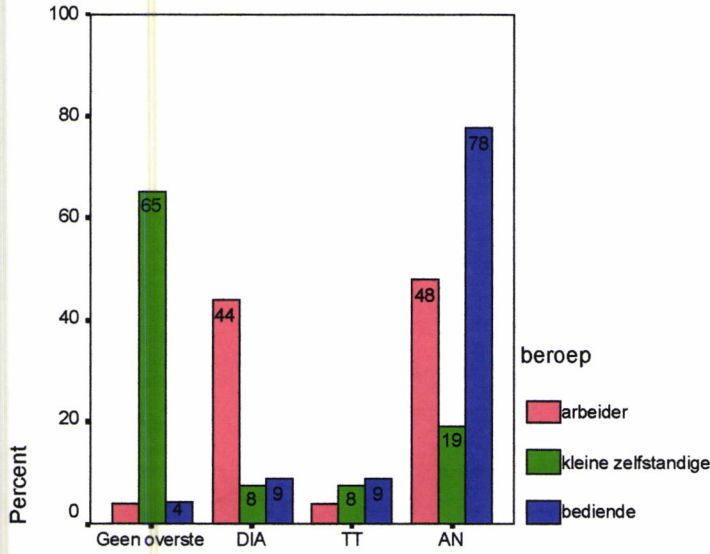
Diploma

Wat spreekt u met uw overste op het werk?

Hoe hoger het diploma, hoe meer er AN gesproken wordt. Dit verband is significant. Door een langere studie raakt men meer vertrouwd met het AN en vaak verwerft men er prestige mee.

Beroep

Wat spreekt u met uw overste op het werk?

Over de kleine zelfstandigen kan ik op basis van negen informanten niets zeggen. De arbeiders praten ongeveer evenveel dialect als AN. De bedienden daarentegen, praten duidelijk meer AN. Deze relatie is significant. Hoog AN-gebruik steunt op vertrouwdheid en prestige.

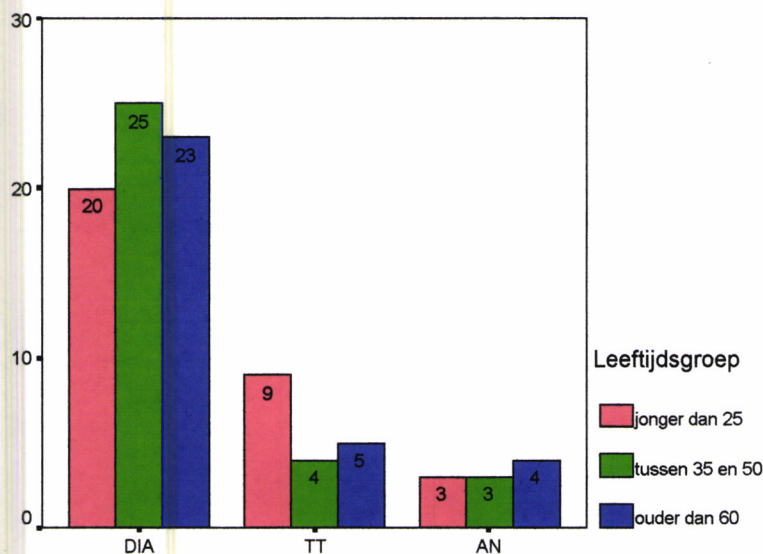
2.12 Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen? Dialect of AN?

2.12.1 Algemeen

De meeste informanten (70,8%) spreken dialect tegen vrienden die thuis op bezoek komen. Tussentaal wordt door 18,8% gesproken en AN maar door 10,4%.

2.12.2 Per parameter

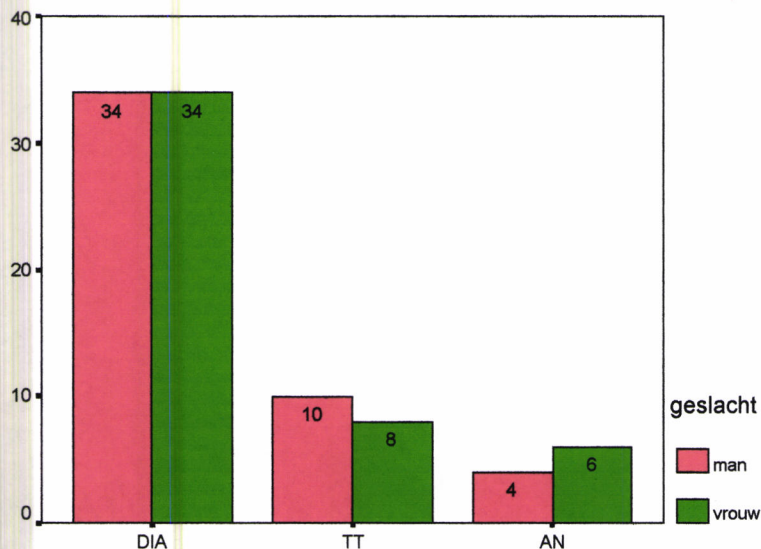
2.12.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen?

De jongeren spreken wat meer tussentaal. De meerderheid van alle groepen spreekt dialect. Dit is geen significante relatie.

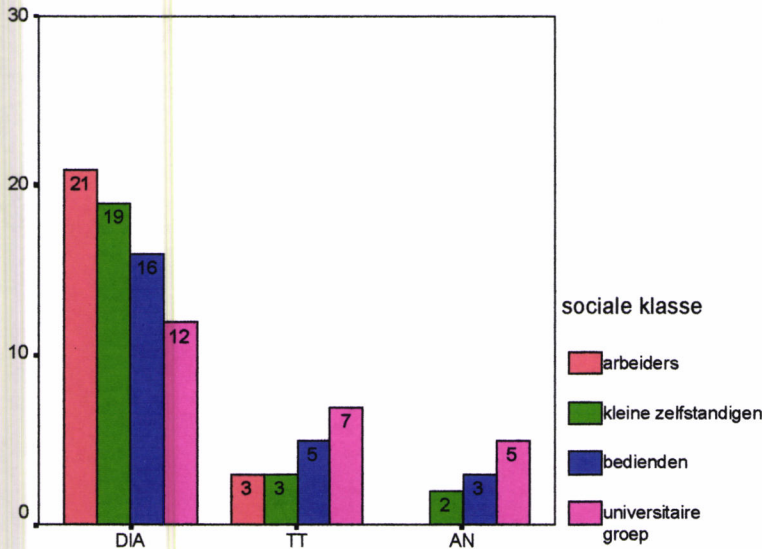
2.12.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen?

De meerderheid spreekt dialect. Iets meer mannen spreken tussentaal en iets meer vrouwen spreken AN. Dit is geen significant verband.

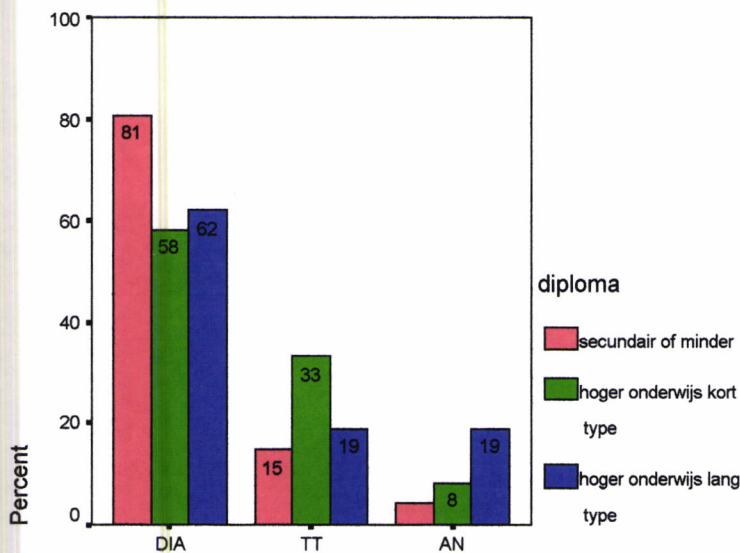
2.12.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen?

Het dialectgebruik neemt af als de sociale klasse hoger wordt. Het tussentaal- en AN-gebruik neemt toe voor hogere klassen. Dit is een significant verband. Het hogere AN-gebruik is gebaseerd op vertrouwdheid en prestige.

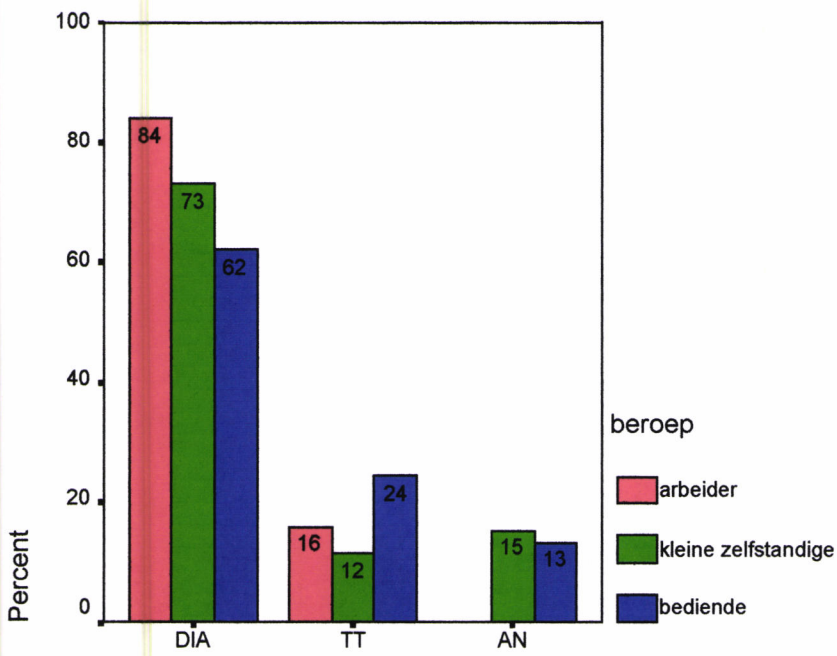
Diploma

Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen?

De minst opgeleiden spreken het meest dialect. De anderen ook maar de tussengroep spreekt vrij veel tussentaal. De hoogst opgeleiden spreken het meest AN. Dit is geen significant verband.

Beroep

Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen?

Het dialectgebruik neemt af naarmate het beroepsprestige stijgt. De kleine zelfstandigen praten nog wat meer AN dan de bedienden. Dit verband is niet significant.

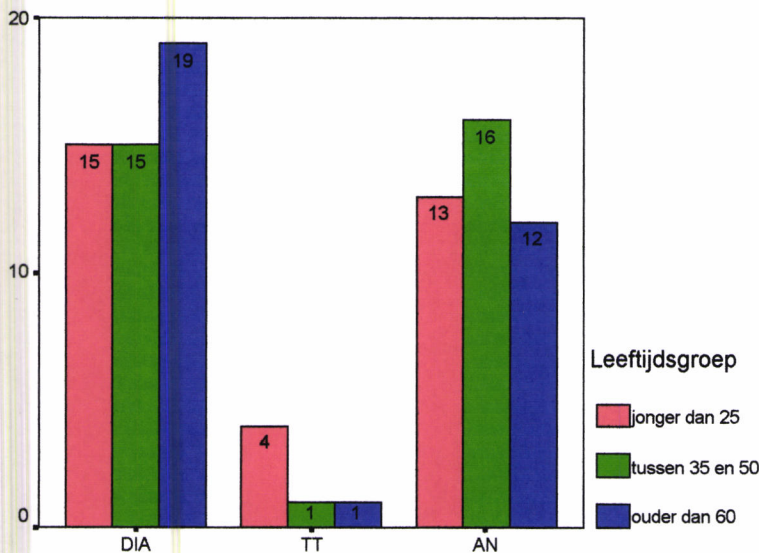
2.13 Wat spreekt u bij de slager/bakker/kruidenier in uw buurt? Dialect of AN?

2.13.1 Algemeen

Iets meer dan de helft van de informanten (51,0%) praten dialect in een buurtwinkel. Heel wat mensen (42,7%) praten AN en 6,3% praat tussentaal.

2.13.2 Per parameter

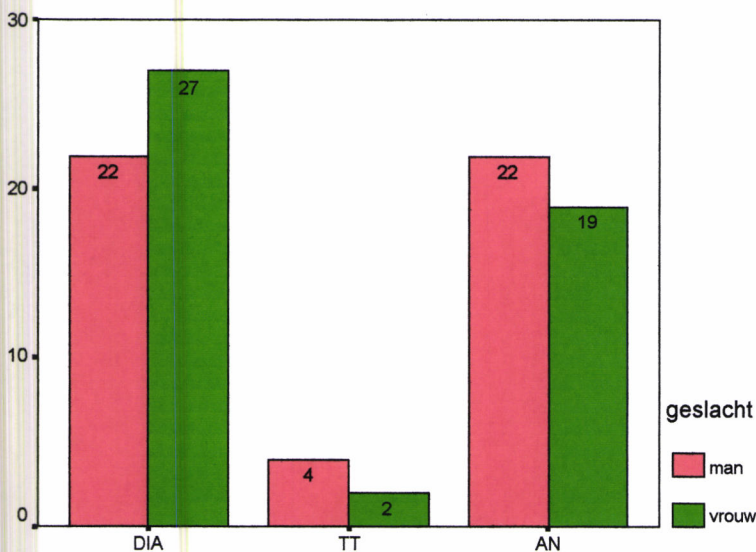
2.13.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u bij de slager/bakker/kruidenier in uw buurt?

De oudste groep gebruikt het meest dialect. Bij de jongeren wordt vrij veel gekozen voor tussentaal. De middenleeftijd kiest het meest AN. Deze relatie is niet significant.

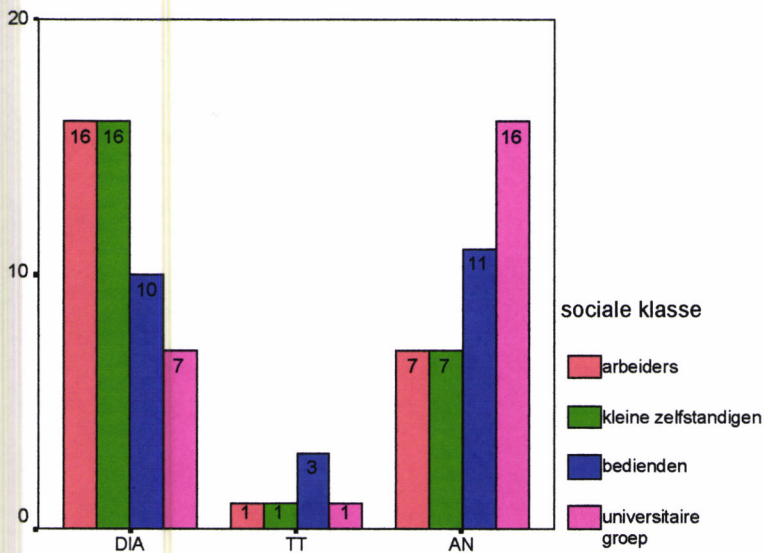
2.13.2.2 Sekse

Wat spreekt u bij de slager/bakker/kruidenier in uw buurt?

De vrouwen spreken wat meer dialect en wat minder tussentaal en AN dan de mannen.

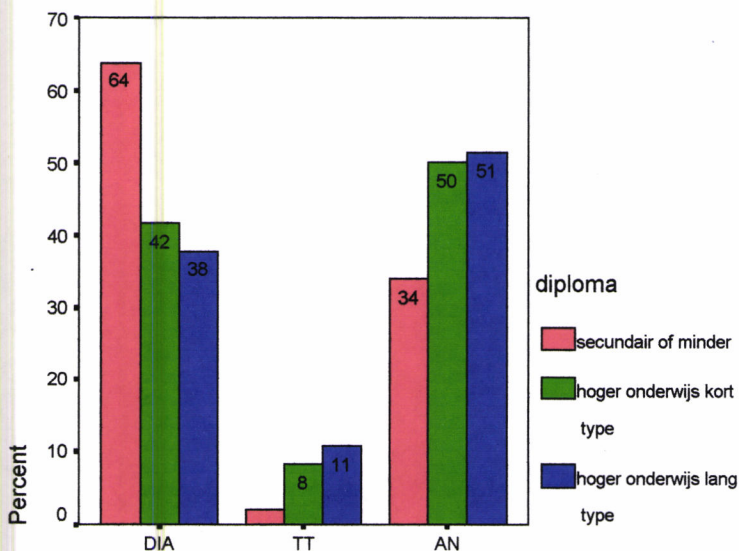
2.13.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u bij de slager/bakker/kruidenier in uw buurt?

De arbeiders en de kleine zelfstandigen geven dezelfde antwoorden. De bedienden praten minder dialect en de universitaire groep praat het minst dialect. Het AN wordt het meest gebruikt door de universitaire groep maar ook vrij veel door de bedienden. Dit is een significant verband. Voor de verklaring wijs ik weer naar prestige en opleiding.

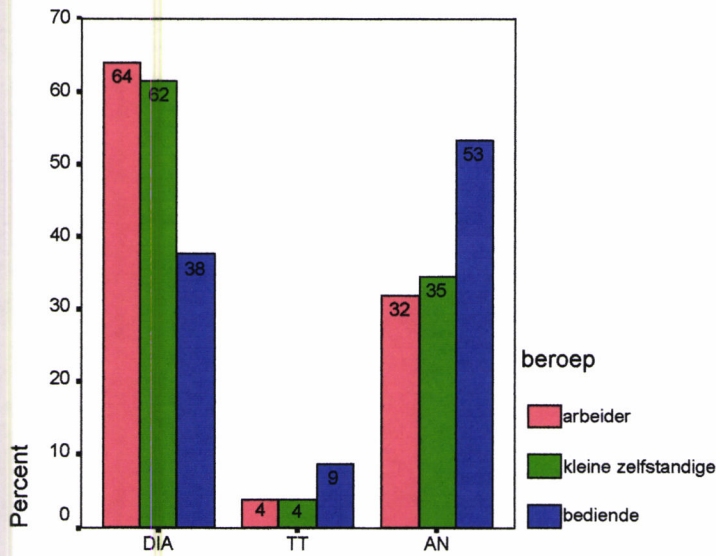
Diploma

Wat spreekt u bij de slager/bakker/kruidenier in uw buurt?

Hoe hoger de opleiding, hoe lager het dialectgebruik en hoe hoger het tussentaal- en AN-gebruik. De middengroep sluit aan bij de hoogst opgeleiden. Dit zijn significante cijfers. Via de studie worden mensen vertrouwd met het AN.

Beroep

Wat spreekt u bij de slager/bakker/kruidenier in uw buurt?

Het dialectgebruik in de buurtwinkel neemt af naarmate het beroepsprestige stijgt. Voor het AN-gebruik geldt het omgekeerde. De kleine zelfstandigen gedragen zich zoals de arbeiders. Deze cijfers hebben de waarde van een tendens.

2.14 Wat spreekt u met een onbekende die u hier in Zottegem de weg vraagt in het AN? AN of dialect?

2.14.1 Algemeen

Bijna iedereen (93,8%) gebruikt AN om de weg uit te leggen. Zo'n 4,2% van de informanten praat tussentaal en 2,1% praat dialect. Het lijkt mij dan ook absurd om de invloed van de parameters voor deze vraag te overlopen.

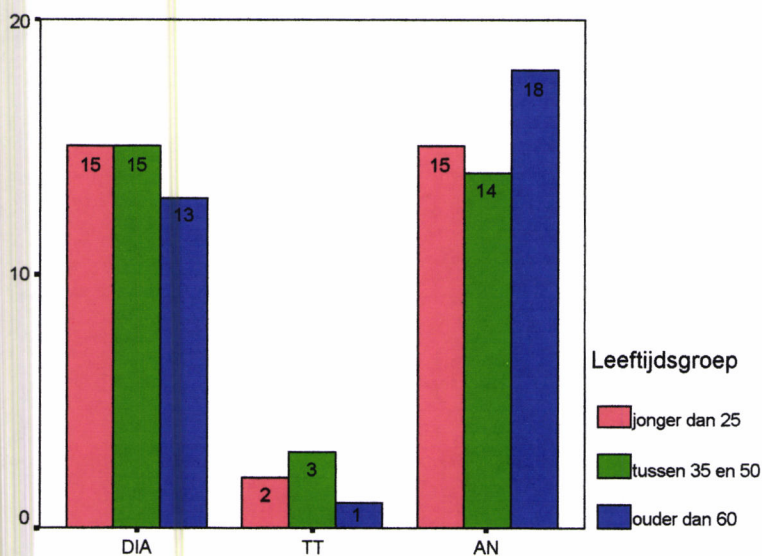
2.15 Wat spreekt u met uw huisdokter? Dialect of AN?

2.15.1 Algemeen

Veel patiënten (44,8%) spreken dialect tegen hun huisdokter, enkelen tussentaal (6,3%) maar de meesten (49,0%) praten in het AN over hun ziektes.

2.15.2 Per parameter

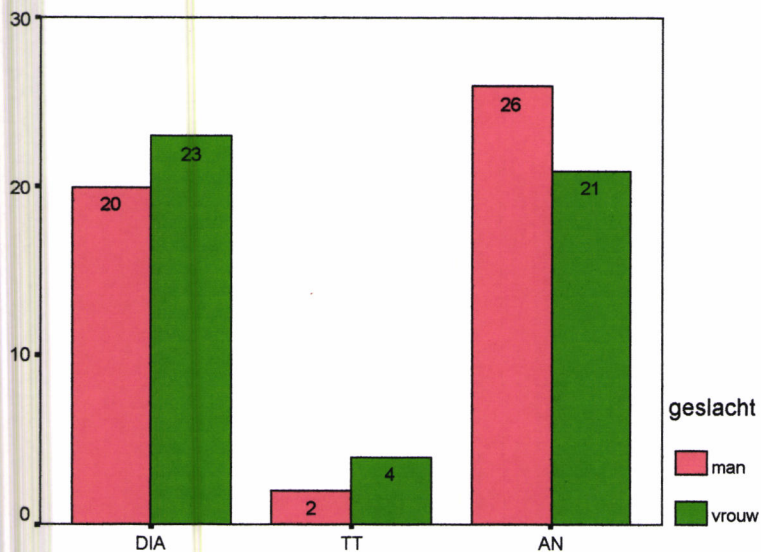
2.15.2.1 Leeftijd

Wat spreekt u met uw huisdokter?

Bij de twee jongste groepen zijn de meningen verdeeld, alleen de oudsten spreken iets meer AN dan dialect. Dit zijn geen significante cijfers.

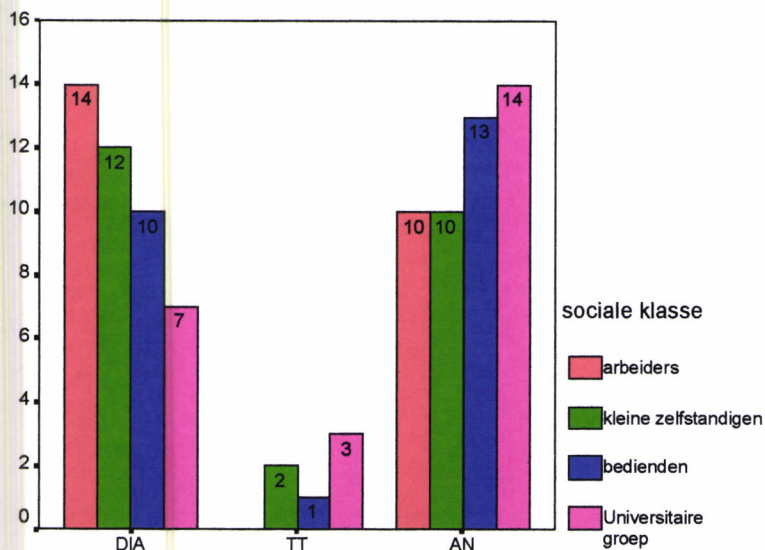
2.15.2.2 Sekse

Wat spreekt u met uw huisdokter?

De vrouwelijke informanten bezigen iets meer dialect en iets meer tussentaal dan de mannen. De mannen gebruiken dus meer AN dan de vrouwen. Dit verband is niet significant.

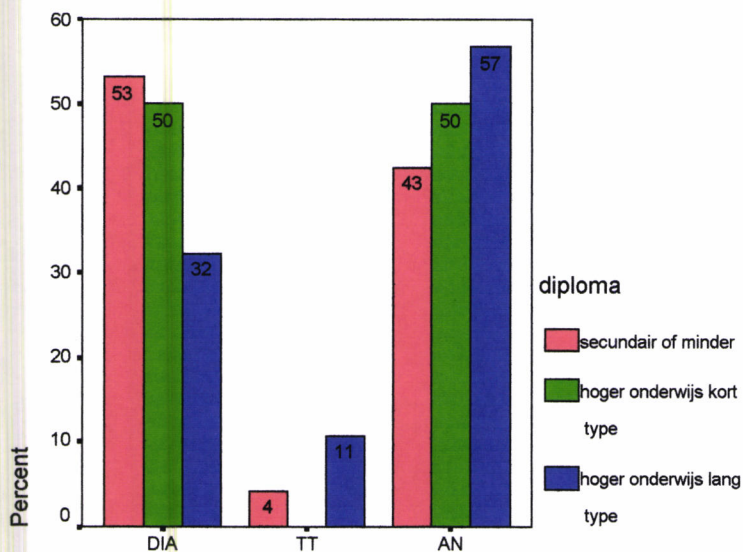
2.15.2.3 Sociale klasse

Wat spreekt u met uw huisdokter?

Hoe hoger de sociale klasse, hoe meer tussentaal en vooral AN er gebruikt wordt ten koste van het dialect. Dit is een tendens. De steeds terugkerende verklaring steunt zowel op prestige als schoolse kennis.

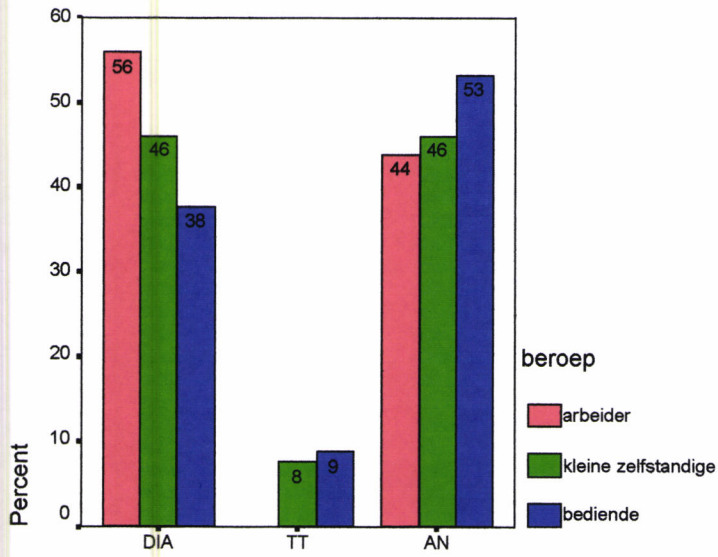
Diploma

Wat spreekt u met uw huisdokter?

Hoe meer men gestudeerd heeft, hoe meer tussentaal en AN men gebruikt. Dit is geen significant verband.

Beroep

Wat spreekt u met uw huisdokter?

Hoe hoger het beroepsprestige, hoe minder dialect en hoe meer tussentaal en AN men spreekt. Dit is geen significant verband.

3. Coëfficiënten voor negen situaties

3.1 Algemeen

Om een algemeen overzicht te krijgen op de verschillende situaties wou ik de scores voor alle situaties samentellen. Informanten van een bepaald profiel (vooral jongeren en kleine zelfstandigen) konden echter verscheidene vragen niet beantwoorden. Daarom heb ik vijf vragen niet meegerekend voor deze coëfficiënt. De vijf situaties die niet meetellen zijn de situatie met de partner, die met de collega's, die met de leraar van een kind, die met de kinderen en die met de overste. Omdat de vraag in welke taal bent u opgevoed bijna identiek dezelfde resultaten geeft als de vraag wat spreekt u met uw ouders heb ik ook de vraag over de opvoeding niet meegerekend. Ik heb zowel een score voor dialect als een voor AN. Omdat tussentaal zo'n vaag begrip is, laat ik het hier buiten beschouwing. Een hoge score op de coëfficiënt komt dus overeen met een hoog dialect- of een hoog AN-gebruik. Deze coëfficiënt is volledig afhankelijk van de situaties en is dus moeilijk te vergelijken met andere onderzoeken. Om de invloed van de parameters na te gaan, is hij daarentegen des te interessanter. De gemiddelde score is op 4,49 voor dialect en 3,72 voor AN.

3.2 Per parameter

Hieronder geef ik, om een overzicht te krijgen, tabellen met de gemiddelden per subgroep. Zo krijgt de lezer een (beperkt maar) overzichtelijk beeld van de cijfers.

3.2.1 Leeftijd

leeftijdsgroep	Hoeveel keer spreekt men dialect (op negen)?	Hoeveel keer spreekt men AN (op negen)?
jonger dan 25	4,22	3,53
tussen 35 en 50	4,56	3,84
ouder dan 60	4,69	3,78

De gemiddelden van de drie leeftijdsgroepen liggen dicht bij elkaar. De leeftijd is niet significant in relatie tot de situatiecoëfficiënt.

3.2.2 Sekse

sekse	Hoeveel keer spreekt men dialect (op negen)?	Hoeveel keer spreekt men AN (op negen)?
man	4,50	3,58
vrouw	4,48	3,85

Het is niet zo dat mannen of vrouwen hoger scoren voor de coëfficiënt. De sekse is niet significant in relatie tot de situatietoëfficiënt.

3.2.3 Sociale klasse

sociale klasse	Hoeveel keer spreekt men dialect (op negen)?	Hoeveel keer spreekt men AN (op negen)?
arbeiders	5,46	3,04
kleine zelfstandigen	5,29	3,04
bedienden	4,21	3,92
universitaire klasse	3,00	4,88

De hogere klassen gebruiken minder dialect en wat meer AN. De arbeiders en de kleine zelfstandigen scoren ongeveer gelijk. Dit zijn significante verbanden. De hogere klassen zijn vertrouwd met het AN door hun opvoeding, studie en job. Waarschijnlijk versterken het prestige van de klasse en het AN elkaar. De klassenverschillen zijn sterker voor het dialect- dan voor het AN-gebruik.

Diploma

diploma	Hoeveel keer spreekt men dialect (op negen)?	Hoeveel keer spreekt men AN (op negen)?
secundair of minder	5,32	3,13
hoger onderwijs kort type	4,08	3,83
hoger onderwijs lang type	3,57	4,43

Hoe hoger de opleiding, hoe meer men blijkbaar AN praat. Deze relatie is significant. Via een langere studie wordt men vertrouwder met de schrijftaal, het AN. Zaken als opvoeding, diploma, job en prestige beïnvloeden elkaar.

Beroep

beroep	Hoeveel keer spreekt men dialect (op negen)?	Hoeveel keer spreekt men AN (op negen)?
arbeider	5,32	3,08
kleine zelfstandige	4,88	3,50
bediende	3,80	4,20

De bedienden bezigen minder dialect en meer AN dan de kleine zelfstandigen die iets meer AN en iets minder dialect praten dan de arbeiders. De cijfers voor dialect zijn significant. Voor het AN-gebruik geldt een tendens. De verklaring zit in de wisselwerking van beroep, diploma, opvoeding en prestige.

4. Besluit

De traditionele sociale klasse en de factor diploma blijken op het eerste zicht de interessantste parameters. Enkel voor de situatie *met de kinderen* is de parameter leeftijd significant. De middenleeftijd praat vooral dankzij het onderwijs maar ook door de media meer AN dan de zestig plussers. Uiteraard is de middenleeftijd via zijn job en kinderen de meest geconformeerde groep. Wij moeten er rekening mee houden dat niet alleen de taalcomponent maar ook de situaties door de verschillende leeftijden anders aanvoeld worden. Ik verwijs nog eens naar de visie van Stroop, dat onze maatschappij een informalisering doormaakt. Anderzijds wordt bijvoorbeeld een situatie als die met de burens door andere sociale gewoontes misschien formeler. Hoe dan ook, de invloed van de parameter leeftijd is veel kleiner dan verwacht.

De parameter die voor kleine maar constante verschillen zou zorgen, sekse, is één keer significant. Het taalgebruik *met de overste* hangt samen met het geslacht. Vrouwen zouden meer uit zijn op uiterlijke erkenning en praten dus meer AN. Dezelfde *tendens* geldt voor de situatie aan het loket van het *postkantoor*. De cijfers voor de situatie met de *partner* tonen een *omgekeerde tendens*; vrouwen praten meer dialect met hun partner. Overigens vinden wij analoge cijfers, die niet significant zijn voor de situaties met de slager, met de dokter en over de opvoeding. Weliswaar bezigen vrouwen in de meerderheid van de situaties (in tien van de vijftien) meer AN dan mannen. Tenslotte blijkt de parameter seks in vergelijking tot vorige onderzoeken minder constant.

Zoals vermeld is de parameter sociale klasse voor de meeste situaties significant. Voor tien van de vijftien situaties werd er een significante relatie gevonden en voor twee situaties een *tendens*. De drie situaties die geen significant verband tonen zijn de situaties met de kinderen en met de leraar van een kind, die maar op een gering aantal informanten van toepassing waren en de situatie met de onbekende, waar zo goed als iedereen AN spreekt. Het is altijd zo, dat de hogere klassen meer AN praten dan de lagere. Meestal gedragen de kleine zelfstandigen zich niet veel anders dan de arbeiders. Voor alle duidelijkheid geef ik een opsomming van de significante relaties: *met de partner, met de postbediende, met de collega's, in het stamcafé, met de burens, met de ouders, met de overste en met de vrienden thuis*. De twee *tendenzen* zijn de situatie aan het loket van het *gemeentehuis* en bij de *huisdokter*.

De invloed van de sociale klasse is niet terug te voeren tot die van het diploma. Het diploma is 'maar' voor acht situaties een significante parameter en voor twee een tendens. Weer zijn de situaties met de kinderen en met de onbekende niet significant. Maar ook de taalkeuze voor het gesprek met de vrienden, met de huisdokter en in het gemeentehuis zijn niet significant als de factor beroep(sprestige) buiten beschouwing gelaten wordt. Wel significant zijn dus: *de taal waarin men opgevoed is, de situatie aan het loket van de post, met de collega's, in het stamcafé, met de burens, met de ouders, met de overste en bij de slager*. Voor de situatie met de *partner* is er een *tendens* met het opleidingsniveau te variëren. Hoger opgeleiden spreken frequenter AN dan minder opgeleiden. De groep die secundair onderwijs of minder gevolgd heeft, verschilt veel van de groepen die hoger onderwijs gevolgd hebben. Of dat hoger onderwijs van het korte type of van het lange type is, blijkt minder invloed te hebben.

De andere factor waarop de sociale klasse gebaseerd is, beroep, is veel minder belangrijk. Enkel voor de situaties *met de collega's, met de overste en met de postbeampte* is er een significantie. Het taalgebruik bij de *slager* in de buurt *tendeert* ook met het beroepsprestige te variëren.

Behalve informatie over de parameters, hebben wij interessante informatie over hoe de Zottegemnaren de situaties aanvoelen. Hieronder geef ik een rangschikking van de situaties van hoog standaardtaalgebruik naar dialectgebruik. De twee formeelste situaties blijken de situatie met de leraar en met de onbekende te zijn. Dan volgen de situaties aan het postloket, aan het loket van het gemeentehuis en met de overste. Dan de situaties met de collega's, met de huisdokter, met de kinderen en in de buurtwinkel. En de meest informele situaties zijn die met de partner, die met de vrienden, met de ouders, met de burens en tenslotte in het stamcafé.

LEXICALE STANDAARDISERING

1. Inleiding

Om de Zottegemse taaltoestand te beschrijven heb ik naast attitudes en situationeel taalgebruik ook de lexicale standaardisatie onderzocht. Uiteraard geeft een onderzoek van het lexicale niveau maar informatie over een beperkt deel van de standaardtaal. Over fonologie, syntaxis of semantiek zal in het (beperkte) kader van deze licentieverhandeling niets gezegd worden.

In dit hoofdstuk bespreek ik hoe de informanten “in hun beste AN” de eenenvijftig items uit de enquête noemen. Op basis van een voorwerp, foto of omschrijving vroeg ik de informanten naar “hun beste AN-woord”. Deze vraag handelt over taalgebruik en niet over de taalnorm omdat de informanten zelf het woord moesten geven. Een normonderzoek moet de kennisfactor uitschakelen door de verschillende mogelijkheden te geven. De antwoorden zijn niet zonder meer wat de informanten gebruiken maar wat zij denken te moeten gebruiken. Hier wordt dus weer een vorm van gerapporteerd taalgebruik besproken.

De woorden worden, zoals gebruikelijk bij analoge onderzoeken, ook onderzocht aan de hand van drie features: [\pm AN], [\pm endogeen] en [\pm Frans]. Ik moet erop wijzen dat die features niet onproblematisch zijn. Om te bepalen of iets [\pm AN] was, heb ik mij gebaseerd op het groot woordenboek der Nederlandse taal van Van Dale (1995) en op het Roularta-corpus. Het feature [\pm endogeen] was het moeilijkste om vast te leggen. Eigenlijk verschilt dit van spreker tot spreker. Zo is het best mogelijk dat het als exogeen geklasseerde *duimspijker* voor sommige informanten endogeen is. Bij het toekennen van de features hebben De Vogelaer en ik ons gericht op een modale inwoner, die opgevoed is in een mengvorm van vooral dialect maar ook tussentaal. Voor het feature [\pm Frans] is niet de etymologie maar de fonotaxis doorslaggevend. Zo hebben wij *nonkel* als [-Frans] en *lucifer* als [+Frans] geklasseerd. Op basis van de drie features kunnen wij acht woordtypes onderscheiden. Eén type (type acht) is voor dit onderzoek irrelevant.

waak?

Type	1	2	3	4	5	6	7	8
[±AN]	+	+	+	+	-	-	-	-
[±endogeen]	+	-	+	-	+	+	-	-
[±Frans]	+	+	-	-	+	-	-	+

Ter verduidelijking geef ik hieronder een tabel met voor elk type twee voorbeelden. Een volledig overzicht van de indeling in features voor alle woorden²¹ is terug te vinden in de bijlage (p.196).

1	2	3	4	5	6	7
<i>Dessert</i>	<i>Benzine</i>	<i>Living</i>	<i>Geschenk</i>	<i>Stylo</i>	<i>Bot</i>	<i>Duimspijker</i>
<i>Portemonnee</i>	<i>Reductie</i>	<i>Wasbak</i>	<i>Batterij</i>	<i>Barchoc</i>	<i>Beenhouwer</i>	<i>Uurwerk</i>

Het interessantste is de indicatie van reële AN-kennis. Door te kijken in hoeveel gevallen de informanten een [+AN]-woord kiezen, kunnen wij nagaan welke informanten de standaardtaal het best beheersen –zij het enkel op vlak van woordenschat.

Wat meten wij met de andere features? Tweetaligen²² –hoewel dialect en AN niet echt twee afzonderlijke talen zijn- houden hun twee talen niet altijd strikt gescheiden. Zowel positieve als negatieve transfer is mogelijk. Vertaald naar de Vlaamse taalsituatie spreken wij van dialectinterferentie. Door te berekenen in hoeveel gevallen informanten kiezen voor een endogene vorm die geen AN is, krijgen wij een indicatie van de sterkte van dialectinterferentie. Volgens Deprez (1981: 172) speelt de status van de betrokken talen een grote rol bij interferentie. Hij doelt hier op een verschillende invloed van het Frans op de dialecten dan op de standaardtaal. Ik zal in dit verband het verschil onderzoeken tussen [±Franse] dialectismen.

²¹ Een typografische verduidelijking: de items geef ik weer in hoofdletters, de varianten worden cursief weergegeven.

²² Slechts 6,2% van de informanten zegt nooit dialect te spreken.

Tot rond 1950 was het dialect voor bijna alle Vlamingen de eerste taal. De opkomst van het AN in de volgende decennia verliep echter niet ideaal. Lange tijd werd voor alle hogere taalfuncties Frans gebruikt. Toen men daarna het A(B)N wou promoten, verketterde men min of meer het dialect. Het A(B)N dat verspreid werd, bevatte bovendien dialectische, archaïsche en gallicistische invloeden. Daardoor is de Vlaming op talig vlak onzeker geworden. Hier ligt de basis voor het exogenisme van de Vlaming. Taeldeman (1992: 34) omschrijft exogenisme als volgt:

Vanuit een algemene twijfel aan de correctheid van endogene taalelementen (woorden, woordvormen, woordverbindingen) geven vele Vlamingen correct endoog taalgoed prijs voor exogene taalbouwsels die formeel en situationeel minder correct zijn.

Een subcategorie van exogenisme is hypercorrectie. Ik definieer hypercorrectie als een exogene reactie die tot fouten in het AN-gebruik leidt. De nuance van situationele (on)gepastheid gooi ik dus overboord, om duidelijke lijnen te kunnen trekken. In dit onderzoek wordt hypercorrectie onderzocht aan de hand van purismen.

Bij het onderzoeken van de woorden aan de hand van de features worden wij met aanzienlijke problemen geconfronteerd. Voor elk item speelt de concurrentie tussen woorden van verschillende types. De types staan dus niet op zich. Daarbij komt dat niet elke informant alle mogelijkheden kent, waardoor de keuze voor iedereen anders is. Om de invloed van een enkel feature na te gaan, zouden wij minimale paren kunnen vergelijken. Bijvoorbeeld voor het kenmerk [\pm endoog] zouden wij de types één en twee moeten vergelijken. Van sommige types, zoals type twee, zijn er echter te weinig woorden voor een redelijke vergelijking. Op basis van het kleine aantal woorden (51) zullen ook bijna geen veralgemeningen naar de totale woordenschat gemaakt kunnen worden. Anderzijds kunnen wel algemene conclusies getrokken worden van de informanten naar de Zottegemse bevolking.

In een eerste deel bespreek ik de cijfers per item. In een volgend deel zal ik aan de hand van coëfficiënten peilen naar de AN-kennis, dialectinterferentie en exogenisme.

2. De cijfers per item

Ik heb voor dit deel de eenenvijftig woorden in vier groepen onderverdeeld. De eerste en de tweede groep zijn de woorden waarbij ik het exogenisme naga. Deze hebben een endogene variant die AN is. Ik maak een onderscheid tussen woorden waarbij ook de exogene variant AN is en de purismen. De derde groep zijn de dialectwoorden die [-Frans] zijn en de vierde groep zijn de [+Franse] dialectwoorden. Per groep zal ik een overzichtstabel geven, die ik daarna kort zal bespreken.

2.1 Woorden waarvan de endogene variant AN is.

2.1.1 Ook de exogene variant is AN

Hieronder geef ik een overzichtstabel met voor elk item de frequentie per variant en het percentage waarmee die frequentie overeenkomt. Elke parameter die significant is (op een niveau 0,05) krijgt twee plusjes. Eén plusje wijst op een tendens (niveau 0,1). De variant die de hoogste score haalt wordt vet gedrukt. Onder de tabel bespreek ik kort de cijfers en zeg ik wat meer (wie spreekt nu wat) over de significante parameters.

variant	frequentie	relatieve frequentie (%)	leeftijd	seks	sociale klasse	diploma	beroep
dessert	74	77,1	++				
<i>nagerecht /toetje</i>	22	22,9					
<i>zweten</i>	21	21,9					
transpireren	75	78,1	+				
<i>repareren</i>	23	24,0					
<i>maken</i>	1	1,0					
herstellen	72	75,0					
<i>living</i>	44	45,8					
woonkamer	52	54,2	++				
<i>cadeau</i>	29	30,2					
geschenk	67	69,8					

correspondentie	54	56,3					
<i>briefwisseling</i>	35	36,5					
geen antwoord	7	7,3					
<i>corrigeren</i>	32	33,3					
verbeteren	64	66,7	++				
<i>collecte</i>	18	18,8					
inzameling	73	76,0					
<i>omhaling</i>	4	4,2					
geen antwoord	1	1,0					
<i>etage</i>	6	6,3					
verdieping	83	86,5					
<i>verdiep</i>	7	7,3					
<i>crèche</i>	21	21,9					
kinderopvang /kinderdagverblijf	65	67,7					
<i>(kinder)kribbe</i>	9	9,4					
geen antwoord	1	1,0					

Het woord *dessert* wordt door 74 informanten in hun beste AN gebruikt. De 22 overige informanten gebruiken een exogene variant, nl. *nagerecht* of *toetje*. De parameter leeftijd is significant voor deze woordkeuze. Hoe jonger men is, hoe meer kans dat men een exogene variant bezigt. Misschien zijn de jongeren via het onderwijs en de media vertrouwder met die exogene vormen. De andere parameters zijn niet significant.

Voor het item ZWETEN gebruiken 21 informanten de endogene vorm en 75 het exogene *transpireren*. Voor de parameter leeftijdsgroep is er een tendens: het exogenisme is voor dit woord minder sterk bij jongere informanten. Het lijkt erop dat de jongeren zich voor dit item talig zekerder voelen dan de ouderen. De overige parameters zijn niet significant.

Ervoor zorgen dat iets dat kapot is weer werkt, is iets *herstellen*, *repareren* of iets *maken*. De meesten antwoordden *herstellen* (72), één informant zei *maken* en 23 mensen zeiden *repareren*. Voor deze woordkeuze is geen enkele parameter significant.

De meeste informanten gebruiken *woonkamer* (52), de 44 overige antwoordden het endogene *living*²³. De enige significante parameter is weer leeftijd. De jongste leeftijdsgroep gebruikt slechts zelden *living*. Ik denk dat jongeren via het onderwijs en de media meer met het woord *woonkamer* vertrouwd zijn.

Bij de concurrerende woorden *geschenk* en *cadeau* kiezen de meeste informanten voor het exogene *geschenk* (67). De overige 29 gebruiken het endogene woord *cadeau*. Geen enkele parameter is significant.

Correspondentie wordt door 54 informanten gebruikt, tegenover *briefwisseling* door 35. Zeven informanten konden geen woord geven voor de omschrijving. Geen enkele parameter oefent een significante invloed uit op deze woordkeuze.

Verbeteren wint de strijd met *corrigeren*: 64 informanten lieten het exogene *verbeteren* optekenen tegenover 32 *corrigeren*. De leeftijd is significant. Hoe ouder men is, hoe meer men *verbeteren* gebruikt. Waarschijnlijk zijn oudere sprekers onzekerder over de AN-status van *corrigeren*.

Voor het item COLLECTE zijn er drie mogelijkheden: *collecte*, het exogene *inzameling* en het dialectische *omhaling*. De grootste groep antwoordde *inzameling* (73); 18 mensen antwoordden *collecte* en 4 *omhaling*. Eén persoon vond geen woord. Geen enkele parameter is significant.

Ook bij de strijd tussen *etage* en *verdieping* komt een dialectwoord (*verdiep*) tussen. Toch antwoordden maar weinig informanten *verdiep* (7). Dat is één meer dan het aantal dat *etage* antwoordde. De meesten (83) gebruikten het woord *verdieping*. De parameters spelen hier geen significante rol.

²³ Volgens Van Dale is *living* in België synoniem met woonkamer.

Vooraleer zij naar de kleuterschool gaan, zitten kinderen die niet thuis opgevoed worden in de *crèche*, de *kinderopvang*, het *kinderdagverblijf* of, puristisch, in de (*kinder*)*kribbe*. Drie mogelijkheden zijn hier dus AN, waarvan er één ook endogeen is (*crèche*). Het purisme scoort niet hoog: 9 mensen antwoordden *kribbe*. Ongeveer één op vijf (21) informanten gebruiken *crèche* en 65 Zottegemnaren gebruiken een exogeen AN-woord. Voor deze woordkeuze is geen enkele van onze parameters significant.

2.1.2 De exogene variant is geen AN: de purismen

Ik geef weer eerst een overzichtstabel die ik daarna bondig bespreek.

varianten	frequentie	relatieve frequentie (%)	leeftijd	sekse	sociale klasse	diploma	beroep
<i>portemonnee</i>	29	30,2					
<i>geldbeugel</i>	67	69,8	+			++	
<i>horloge</i>	26	27,1					
<i>uurwerk</i>	70	72,9	++				
<i>punaise</i>	22	22,9					
<i>duimspijker</i>	71	74,0	++			++	
geen antwoord	3	3,1					
<i>etalage</i>	48	50,0	++				
<i>vitrine</i>	3	3,1					
<i>uitstalraam</i>	44	45,8					
geen antwoord	1	1,0					
<i>trottoir</i>	8	8,3	+				
<i>stoep</i>	12	12,5					
<i>plankier</i>	1	1,0					
<i>voetpad</i>	75	78,1					

Het purisme *geldbeugel* wordt meer (door 67 informanten) gebruikt dan *portemonnee* (door 29). Er is een voor het Nederlands positieve tendens te zien: jongeren durven meer *portemonnee* te gebruiken dan de twee oudere leeftijdsgroepen. Sekse, sociale klasse en beroep zijn niet significant. De parameter diploma is dat wel. De minst opgeleiden gebruiken beduidend meer *portemonnee* dan *geldbeugel*. Zij gebruiken het purisme niet omdat zij het waarschijnlijk nooit geleerd hebben.

Ook het purisme *uurwerk* wordt in het AN meer gebruikt dan het endogene *horloge*. 70 informanten antwoordden *uurwerk* tegenover 26 *horloge*. Enkel de parameter leeftijd is significant. De jongeren gebruiken het woord *horloge* meer dan de twee oudere groepen. De jeugd heeft de hetze tegen het dialect niet mee moeten maken en lijkt er hier geen negatieve invloed van te ondervinden.

Van de informanten antwoordden er 71 *duimspijker* in plaats van *punaise* (22). Drie mensen konden geen enkel woord verzinnen. De parameter leeftijdsgroep is significant. Enkel de jongeren en de ouderen gebruiken het woord *punaise*. Waarschijnlijk speelt de invloed van anti-dialectonderwijs enkel bij de middenleeftijd, die er het nauwst bij betrokken waren. Ook de invloed van het diploma is significant. Van de tweeëntwintig mensen die *punaise* antwoordden, komen er liefst zeventien uit de minst opgeleide groep. Wie gestudeerd heeft, kent en gebruikt waarschijnlijk het purisme.

Het item ETALAGE wordt door een kleine meerderheid van de informanten correct benoemd: 48 mensen zegden *etalage* tegenover 44 die uitstalraam zegden. Het woord *vitrine* werd door 3 mensen geantwoord en één persoon kon geen woord geven. De enige parameter die significant is, is de leeftijdsgroep. Hoe ouder men is, hoe meer men *uitstalraam* gebruikt. Waarschijnlijk wordt het purisme in het onderwijs vandaag minder aangeleerd.

Het laatste item waaraan het exogenisme onderzocht wordt, is dat met als mogelijkheden het *trottoir*, de *stoep* en het *voetpad*. Eén enkeling antwoordde het *plankier*. Meer dan drie vierde van de informanten antwoordde het purisme *voetpad* (75), 12 informanten zegden *stoep* en 8 bezigden het endogene *trottoir*. Er is een tendens dat de oudste leeftijd het meest *voetpad* gebruikt. De middenleeftijd zou iets meer *stoep*

gebruiken en de jongeren iets meer *trottoir*. Voor alle leeftijdsgroepen scoort *voetpad* wel een ruime meerderheid. De andere parameters zijn niet significant.

2.1.3 Besluit over woorden die een endogene AN-variant hebben.

Slechts voor drie van de vijftien items gebruikt de meerderheid een endogeen woord. Enkel *correspondentie*, *dessert* en *etalage* doen het beter dan hun exogene variant. Voor *dessert* en in mindere mate voor *correspondentie* is de meerderheid aanzienlijk. Toch wil ik op basis hiervan het exogenisme niet gaan veralgemenen naar alle woorden. Uitschieters als bij DESSERT en CORRESPONDENTIE tonen aan dat de woordkeuze per item sterk kan verschillen. Het is wel zo, dat voor de dertien bovenvermelde items een exogene houding speelt bij de Zottegemnaren. Om deze houding naar de volledige woordenschat te veralgemenen moet nog meer onderzoek verricht worden.

Op het gebied van woordkeuze zijn de parameters sekse, sociale klasse en beroep nergens significant. De parameter diploma is twee keer significant: bij TROTTOIR en bij PUNAISE. De purismen worden meer gebruikt door de hoger opgeleiden. De minst opgeleiden antwoorden correct omdat zij de puristische vorm niet kennen. Voor zes items is de parameter leeftijdsgroep significant en voor drie items is er een tendens. Die significanties tonen –als we leeftijd als schijnbare tijd opvatten– een positieve evolutie aan: het exogenisme neemt voor deze vijftien items af –of althans de jongere leeftijden zijn hier bij hun woordkeuzes minder exogeen gericht dan de oudere. Toch wijzen twee van de zes significanties in een andere richting: bij DESSERT en WOONKAMER kiezen minder jongeren de endogene varianten. Misschien is dit ook verschillend voor elk lexicaal item. Voor de items VERBETEREN, PUNAISE en ETALAGE kiezen de jongeren significant meer endogene woorden dan de ouderen. En voor ZWETEN, PORTEMONNEE en TROTTOIR geldt een analoge *tendens*.

2.2 Woorden waarvan de endogene variant dialect (en geen AN) is

2.2.1 De endogene variant is [-Frans]

Hieronder geef ik de overzichtstabel. Daarna volgt een beknopte bespreking ervan.

variant	frequentie	relatieve frequentie (%)	leeftijd	seks	sociale klasse	diploma	beroep
<i>ham</i>	37	38,5				++	
<i>hesp</i>	59	61,5					
<i>oom</i>	42	43,8			++	++	++
<i>nonkel</i>	54	56,3					
<i>knippen</i>	87	90,6	+	+	+	++	+
<i>snijden</i>	9	9,4					
<i>slager</i>	65	67,7	++		+	++	
<i>beenhouwer</i>	31	32,3					
<i>laars</i>	77	80,2	+		++	++	+
<i>bot</i>	19	19,8					
<i>fopspeen</i>	83	86,5					
<i>tut(ter)</i>	13	13,5					
<i>spijker</i>	32	33,3	++			++	
<i>nagel</i>	64	66,7					
<i>sinaasappel</i>	53	55,2	+				
<i>appelsien</i>	43	44,8					
<i>flessenopener</i> <i>/kroontjeswipper</i>	39	40,6			++	++	++
<i>aftrekker</i>	47	49,0					
ander	10	10,4					
<i>kurk</i>	82	85,4	++				
<i>stopsel</i>	13	13,5					
geen antwoord	1	1,0					

batterij	85	88,5	++			++	
<i>pielde</i>	11	11,5					
<i>ui</i>	20	20,8	++		++	++	++
ajuin	76	79,2					
veiligheidsspeld /sluitspeld	85	88,5				++	
<i>toespeld</i>	9	9,4					
geen antwoord	2	2,1					
<i>kopje</i>	24	25,0	++		++	++	++
tas	72	75,0					
<i>reductie</i>	3	3,1	++		++		++
<i>prijsvermindering</i>	30	31,3					
korting	39	40,6					
<i>afslag</i>	23	24,0					
geen antwoord	1	1,0					
<i>wasbak</i>	30	31,3	+				
<i>wastafel</i>	16	16,7					
lavabo	50	52,1					
veter	83	86,5	++	++			
<i>strik /rijkoorden</i>	11	11,5					
<i>nestel</i>	2	2,1					

De meeste informanten gebruiken *hesp* (59), de 37 overige geven het correcte AN-woord *ham*. De enige significante parameter is het diploma. Hoe hoger men opgeleid is, hoe meer men *ham* gebruikt. Voor dit item speelt waarschijnlijk de houding tegenover het Noord-Nederlands. In het laatste hoofdstuk keer ik hierop terug.

De broer van je vader of moeder is je *oom* of *nonkel*. De meerderheid gebruikt *nonkel* (54) terwijl een aanzienlijke groep van 42 informanten *oom* bezigen. De significante parameters zijn sociale klasse, diploma en beroep. Hoe hoger het prestige van de groep, hoe meer men *oom* kiest. Waarschijnlijk spelen zowel de kennis en vertrouwdeheid, als de taalwil (beïnvloed door power en prestige).

Slechts weinig informanten (9) laten hun haar *snijden* door de kapper; de meesten (87) gebruiken *knippen*. Er is een tendens dat ouderen meer *snijden* gebruiken, wat ook geldt voor mannen, voor lagere klassen en voor beroepen met gering prestige. De parameter diploma is significant op een niveau van 0.05. De hoger opgeleiden gebruiken bijna uitsluitend *knippen*.

De man die vlees verkoopt, is voor 65 informanten de *slager* en voor 31 de *beenhouwer*. De leeftijd speelt hier een significante rol: de jongeren bezigen het meest *slager*, de zestig plussers gebruiken al iets meer *beenhouwer* en de middengroep gebruikt beide varianten ongeveer evenveel. Voor de sociale klasse geldt een tendens: de hogere klassen gebruiken meer *slager*. Hierbij sluiten de kleine zelfstandigen nauw aan bij de bediendengroep in plaats van zoals gebruikelijk bij de arbeiders. Het diploma is significant voor deze woordkeuze: de hoger opgeleiden gebruiken meer *slager*.

Bij het volgende item wint *laars* (77) de strijd met *bot* (19). Er is een tendens dat ouderen meer *bot* gebruiken dan de middenleeftijd en de jongeren. Ook het beroep is significant op een niveau van 0,1. Arbeiders en kleine zelfstandigen antwoorden meer de variant *bot*. De sociale klasse en het opleidingsniveau zijn significant op een niveau van 0,05. Hoe hoger de klasse of opleiding, hoe meer men het woord *laars* in de mond neemt.

Fopspeen krijgt 83 informanten achter zich, tegenover *tut(ter)* 13. Geen enkele parameter is significant.

De informanten gebruiken meer het dialectische *nagel* (64) dan *spijker* (32). De ouderen en in iets geringere mate de middenleeftijd gebruiken significant het meest *nagel*. Ook de factor diploma is significant: hoger opgeleiden bezigen van alle groepen het meest *spijker*.

Bij de varianten *sinaasappel* (53) en *appelsien* (43) is de voorkeur van de informanten minder duidelijk. Er is een tendens dat ouderen meer *appelsien* gebruiken.

Het dialectische *aftrekker* haalt de hoogste score (47). De correcte varianten *flessenopener* en *kroontjeswipper* halen toch ook 39 informanten. Tien informanten zeiden

iets anders, van *biersleutel* tot *flesontstopper* tot *kurkentrekker*. De sociale klasse is significant. De twee hogere klassen bezigen meer de correcte vorm dan de twee lagere. Ook het diploma en het beroep zijn in dezelfde richting significant.

Hoewel één informant geen antwoord kon geven, was het volgende item gemakkelijker. 82 Zottegemnaars antwoordden *kurk* en 13 *stopsel*. Enkel de leeftijd is hier significant: de ouderen gebruiken meer *stopsel*.

Maar 11 informanten geven als antwoord *pielde* in plaats van *batterij* (85). De leeftijd is hier een significante parameter: enkel de oudsten gebruiken nog *piele*. Ook het diploma is hier significant: de twee groepen hoger opgeleiden geven vaker het correcte antwoord.

Voor het item UI scoort de AN-variant heel laag. 76 informanten gebruiken *ajuin* en 20 gebruiken het AN-woord *ui*. Deze cijfers zouden kunnen pleiten voor een opname van Belgische woorden als *ajuin* in de standaardtaal²⁴. Er zijn significante verschillen tussen de leeftijdsgroepen: de ouderen gebruiken meer *ajuin*. Ook de sociale klasse, het diploma en het beroep zijn significant in de zin dat *ui* meer gebruikt wordt door hoger opgeleiden en hogere klassen.

Het woord *veiligheidsspeld* (of *sluitspeld*) wordt door 85 informanten gebruikt. Negen informanten gebruiken het dialectische *toespeld* en twee kenden geen woord. Het diploma is de enige significante parameter: enkel de minst opgeleide groep gebruikt *toespeld*.

Een ander slechtscorend item is KOPJE. De grote meerderheid (72) kiest voor *tas*. Slechts 24 mensen gebruiken *kopje* in hun beste AN. Weer zouden deze cijfers kunnen pleiten voor een opname van *tas* in de standaardtaal maar die discussie valt buiten het kader van deze licentieverhandeling. De leeftijd, de sociale klasse, het diploma en het

²⁴ Het is niet de eerste keer dat dergelijke cijfers vastgesteld worden. Ik verwijs naar de licentieverhandeling van Frederik De Decker uit 1993 over "Attitudeverschillen tussen Vlamingen en Nederlanders met betrekking tot de verschillen in het Nederlands."

beroep zijn significante parameters. De jongeren, de hogere klassen, de hoger opgeleiden en de bedienden gebruiken meer *kopje* dan de rest.

Voor het volgende item werden vier varianten geantwoord. *Reductie* (3), *prijsvermindering* (30) en *korting* (39) zijn correct Nederlands. *Afslag* is dialect maar haalde 23 informanten. Eén informant kon geen term bedenken. Als wij *reductie* buiten beschouwing laten om lage celwaarden bij chi kwadraat te voorkomen, zijn leeftijd, sociale klasse en beroep significant. *Afslag* wordt vooral gebruikt door de zestig plussers en door arbeiders en kleine zelfstandigen. *Korting* daarentegen scoort vooral bij de twee andere leeftijden en groepen die een hoog prestige genieten. *Prijsvermindering* wordt door informanten van alle profielen gebruikt.

Lavabo is ook een dialectwoord dat door de meeste informanten (50) gebruikt wordt. De andere mogelijkheden zijn *wasbak* (30) en *wastafel* (16). Er is een tendens dat ouderen minder *lavabo* bezigen en meer *wasbak*.

De touwtjes waarmee wij onze schoenen dichtknopen zijn *veters* (83), *strikken* of *rijkoorden* (11) of *nestels* (2). Laten wij *nestel* buiten beschouwing om lage celwaarden bij chi kwadraat te voorkomen, dan zijn leeftijd en sekse significante parameters. De jongeren en de middenleeftijd gebruiken meer *veter* dan de zestig plussers en de mannen bezigen meer *strik* dan de vrouwen.

2.2.2 De endogene variant is [+Frans]

Hieronder geef ik een analoge tabel als in de vorige paragraaf. Daaronder worden de cijfers weer bondig besproken.

variant	frequentie	relatieve frequentie (%)	leeftijd	sekse	sociale klasse	diploma	beroep
<i>bord</i>	92	95,8		++	+	++	+

<i>telloor</i>	4	4,2					
<i>aansteker</i>	85	88,5			++	++	++
<i>briquet</i>	11	11,5					
<i>aardappel</i>	90	93,8		+			
<i>patat</i>	6	6,3					
<i>krant</i>	90	93,8		+			
<i>gazet</i>	6	6,3					
<i>broodje</i>	46	47,9	++		++	++	++
<i>pistolet</i>	50	52,1					
<i>elastiek</i>	74	77,1			+	++	+
<i>rekker</i>	22	22,9					
<i>postbode</i>	92	95,8	+		+	++	+
<i>facteur</i>	4	4,2					
<i>handtas</i>	90	93,8		+	+	++	
<i>sacoche</i>	6	6,3					
<i>das</i>	92	95,8					
<i>plastron</i>	4	4,2					
<i>stopcontact</i>	75	78,1	++			++	
<i>prise</i>	7	7,3					
ander	14	14,6					
<i>gebakje</i>	96	100					
<i>pateeke</i>	0	0					
<i>bumper</i>	81	84,4		++	++	++	
<i>barchok</i>	11	11,5					
geen antwoord	4	4,2					
<i>verwarming</i>	92	95,8			+	++	+
<i>chauffage</i>	4	4,2					
<i>fiets</i>	92	95,8			+	++	+
<i>velo</i>	4	4,2					
<i>balpen</i>	63	65,6	++		+	++	
<i>stylo /bic</i>	33	34,4					
<i>(room)ijs</i>	50	52,1				+	

<i>(ijs)crème</i>	44	45,8					
<i>ijsroom</i>	2	2,1					
benzine	83	86,5			+	+	+
<i>nafte</i>	10	10,4					
geen antwoord	3	3,1					
lucifer	86	89,6	++			+	
<i>stekje</i>	9	9,4					
geen antwoord	1	1,0					
advertentie	55	57,3	++				
<i>annonce</i>	20	20,8					
<i>aankondiging</i>	20	20,8					
geen antwoord	1	1,0					

Bijna iedereen gebruikt het woord **bord** (92), slechts 4 informanten gebruikten het dialectische *telloor*. Desondanks is de parameter sekse significant: mannen neigen meer naar *telloor* dan vrouwen. Ook het diploma is significant: enkel de minst opgeleide groep antwoordt *telloor*. Voor de traditionele sociale klasse en voor het beroep is er een analoge tendens.

Aansteker (85) is duidelijk de meest populaire variant tegenover *briquet* (11). De sociale klasse, het diploma en het beroep zijn significant. Enkel de arbeiders en de kleine zelfstandigen bezigen *briquet*. Deze informanten zijn ook te situeren in de minst opgeleide groep.

Voor het item AARDAPPEL antwoordden 90 Zottegemnaars **aardappel** en 6 *patat*. Er is een tendens dat mannen meer *patat* gebruiken dan vrouwen.

De foto van een KRANT leverde analoge cijfers op: **krant** 90 tegenover *gazet* 6. Ook hier is er een tendens dat mannen meer *gazet* gebruiken dan vrouwen.

Het benoemen van een *pistolet*²⁵ of *broodje* leverde geheel andere cijfers op. *Pistolet* werd door de meeste informanten (50) geantwoord maar *broodje* haalt ook 46 informanten. De jongeren gebruiken meer *pistolet* dan de twee oudere leeftijdsgroepen. Ook de parameters sociale klasse, diploma en beroep zijn significant. Bedienden en hoger opgeleiden gebruiken het vaakst *broodje* terwijl de andere groepen meer *pistolet* gebruiken.

Een grote meerderheid (74) spreekt van een *elastiek*; 22 mensen spreken van een *rekker(tje)*. Voor sociale klasse en beroep is er een tendens dat de minder prestigieuze groepen meer voor *rekker* opteren. Het opleidingsniveau is significant op een niveau van 0,05. Hoe hoger de opleiding, hoe minder men *rekker* gebruikt.

De brieven worden ons bezorgd door de *postbode* (92) of de *facteur* (4). Er is een tendens dat enkel mensen van de middenleeftijd of zestig plussers *facteur* gebruiken. Ook voor sociale klasse en beroep zien wij een tendens dat enkel arbeiders of kleine zelfstandigen *facteur* gebruiken. De parameter diploma is significant; enkel mensen uit de laagst opgeleide groep bezigen het woord *facteur*.

Bijna iedereen zegt *handtas* (90) en niet *sacoche* (6). Voor sekse geldt een tendens dat mannen meer het dialectwoord gebruiken. De sociale klasse is verantwoordelijk voor een tendens dat hogere klassen meer het correcte woord opgeven dan de lagere klassen. Het opleidingsniveau is significant; weer geven enkel informanten uit de laagste klasse het dialectwoord op.

Ook voor het item DAS antwoordt de meerderheid (92) de AN-vorm. Maar 4 mensen zegden *plastron*. Geen enkele parameter is voor deze woordkeuze significant.

De foto van een *stopcontact* werd door 75 mensen juist benoemd. Zeven informanten zegden *prise* en veertien zegden iets anders (*stekker*, *contactdoos*) of niets. De oudste groep antwoordt significant meer *prise*. Ook het diploma speelt een significante rol: enkel de laagst opgeleiden bezigen *prise*.

²⁵ Op basis van het Roularta-corpus hebben wij *pistolet* als [-AN] geklasseerd.

Iedereen gebruikt *gebakjes* en niemand *pateekes*. Hier spelen de parameters dus geen enkele rol.

De foto van een BUMPER werd door 81 Zottegemnaren goed (*bumper*) benoemd. Elf mensen zegden *barchok* en vier konden geen antwoord geven. De parameter sekse is significant. Vrouwen wisten minder het correcte AN-woord dan mannen. Hier gebruiken de vrouwen dus meer het dialectwoord dan mannen. Ik denk dat vrouwen minder op de hoogte zijn van auto-onderdelen en dat zij daardoor hier voor de mannen moeten onderdoen op vlak van AN-kennis. Referentiële factoren oefenen invloed uit op de taalkennis. Ook de sociale klasse en het diploma zijn significant. Hoe hoger de klasse of hoe hoger de opleiding, hoe minder *barchok* gebruikt wordt.

Het dialectwoord *chauffage* wordt maar door vier mensen gebruikt. De 92 anderen gebruiken in hun beste AN *verwarming*. Er is een tendens voor de sociale klasse en voor het beroep. Enkel de kleine zelfstandigen en de arbeiders bezigen *chauffage*. Het opleidingsniveau is significant op een niveau 0,05. Hoe hoger men opgeleid is, hoe minder kans dat men *chauffage* gebruikt.

Fiets heeft ook een frequentie van 92. De vier overige informanten antwoordden *velo*. Weer is er een tendens voor de sociale klasse en het beroep. De vier dialectantwoorden komen van arbeiders en kleine zelfstandigen. Ook het opleidingsniveau is weer significant. De vier onjuiste antwoorden komen uit de laagst opgeleide groep.

De keuze tussen *balpen* en *stylo*²⁶ of *bic* was minder evident. 63 informanten zegden *(bal)pen* tegenover 33 *stylo* of *bic*. De parameter leeftijd is significant: de ouderen zeggen meer *stylo* of *bic* dan de jongere Zottegemnaars. Voor de sociale klasse geldt een tendens en het diploma is weer significant op een niveau van 0,05. Minder opgeleiden of mensen uit de lagere klassen (wat dikwijls samengaat) laten vaker de dialectvarianten optekenen.

²⁶ Op basis van het Roularta-corpus werd *stylo* als [-AN] geklasseerd.

Een nipte meerderheid bezigt (*room*)*ijs* (50), een minderheid (44) bezigt (*ijs*)*crème* en twee informanten antwoordden het purisme *ijsroom*. Enkel voor diploma is er een tendens. Een hogere opleiding komt overeen met een betere AN-kennis.

Benzine krijgt een grotere meerderheid achter zich: 83 mensen. 10 Zottegemnaren antwoordden *naffe* en drie konden geen antwoord geven. Zowel voor de sociale klasse als voor het diploma als voor het beroep is er een tendens. Een hoger prestige of opleiding gaat samen met een beter AN-gebruik.

Ook *lucifer* heeft een hoge frequentie (86), tegenover *stekje* 9 en één informant die geen antwoord kon geven. De leeftijdsgroep is hier een significante parameter. De zestig plussers gebruiken meer *stekje* dan de twee jongere groepen. Voor het opleidingsniveau bemerken wij een tendens. Hoe hoger de opleiding, hoe minder dialectwoorden men antwoordt.

Het laatste item heeft drie mogelijkheden: *advertentie*, *annonce* en *aankondiging*. *Advertentie* scoort het hoogst (55). Zowel *aankondiging* als *annonce* hebben een frequentie van 20. Eén informant kon geen enkel woord bedenken. Enkel de parameter leeftijd is significant. *Advertentie* wordt vooral gebruikt door de twee jongste leeftijdsgroepen, *annonce* daarentegen enkel door de oudste leeftijdsgroep. *Aankondiging* wordt door alle leeftijden ongeveer evenveel gebezigd.

2.2.3 Besluit over de woorden die een dialectische endogene variant hebben.

Er is een heel groot verschil tussen de woorden waarbij de endogene variant [\pm Frans] is. De [+Franse] endogene varianten worden slechts door een heel kleine minderheid gebezigd. Enkel (*ijs*)*crème* en *pistolet* worden ongeveer door de helft van de informanten gebruikt. Bij de [-Franse] endogene varianten gebruiken de Zottegemnaars in zeven van de zeventien items het vaakst de dialectvariant. *Hesp*, *nonkel*, *nagel*, *aftrekker*, *ajuin*, *tas* en *lavabo* horen blijkbaar tot een substandaardtaal.

De meest invloedrijke parameters zijn diploma en leeftijdsgroep. Jongeren en hoger opgeleiden kennen beter AN. Dat geldt ook voor de hogere klasse en de beroepsgroep bedienden. Voor de parameter sekse zijn er drie significanties gevonden en vier tendenzen. Eén van die significanties schrijft mannen een betere AN-kennis toe: het item BUMPER (een auto-onderdeel...), de twee overige en de tendenzen stellen dat vrouwen meer AN-woorden bezigen. Voor een overzicht van de items waarvoor de significanties opgetekend werden, verwijs ik naar de overzichtstabellen.

3. Onderzoek van de features

Het problematische karakter van het feature-onderzoek heb ik reeds in de inleiding van het hoofdstuk over lexicale standaardisering vermeld. Ik beperk mij er hier toe te herhalen dat er te weinig woorden onderzocht zijn om conclusies over de Nederlandse woordenschat in het algemeen te kunnen trekken. Hieronder onderzoek ik niet de invloed van elk feature afzonderlijk. Van de talloze mogelijkheden heb ik mij tot de zeven meest evidente coëfficiënten beperkt. Ik heb een AN-score berekend, een score voor dialectismen –met uitsplitsing naar [\pm Frans]-, en een score voor exogenisme, met een uitsplitsing naar “positief” (standaardtalig) exogenisme en naar hypercorrectie. Voor elk van deze coëfficiënten onderzoek ik de invloed van de parameters leeftijd, sekse, sociale klasse, diploma en beroep aan de hand van een ANOVA-analyse²⁷.

3.1 AN-score

Voor deze score telt elk woord dat [+AN] is mee. Per informant wordt het aantal AN-woorden geteld. Dat getal wordt gedeeld door 44 (omdat men maar voor 44 woorden kon kiezen tussen [\pm AN]²⁸) en vermenigvuldigd met 100 om een procent te bekomen. Hieronder geef ik een tabel met voor elke parameter de gemiddelde score per subgroep en een aanduiding of de parameter significant is (één plusje is een tendens, twee plusjes een significantie op een niveau 0,05).

	relatieve frequentie (%)	Significant?
leeftijdsgroep		++
jonger dan 25	74,50	
tussen 35 en 50	71,87	
ouder dan 60	62,93	

²⁷ De ANOVA-techniek vergelijkt gemiddelden voor subgroepen. Voor verdere uitleg verwijs ik naar het boek van A. Woods, P. Fletcher en A. Hughes: “Statistics in language studies” (1986).

²⁸ Voor de items dessert, zweten, herstellen, woonkamer, cadeau, correspondentie, verbeteren en gebakjes zijn er enkel AN-varianten, zodat hier geen keuze speelt.

sekse		
man	68,84	
vrouw	70,69	
sociale klasse		++
arbeiders	65,34	
kleine zelfstandigen	65,06	
bedienden	71,12	
universitaire klasse	77,56	
diploma		++
secundair onderwijs of minder	63,83	
hoger onderwijs van het korte type	70,45	
hoger onderwijs van het lange type	77,09	
beroep		++
arbeider	65,91	
kleine zelfstandige	65,73	
bediende	74,24	

Het algemeen gemiddelde is 69,77. Wij zien dat de verschillen voor de parameter diploma het duidelijkst zijn. De sociale klassen (of beroepsgroepen) arbeiders en kleine zelfstandigen verschillen niet veel van elkaar. Zij scoren beide lager dan de twee hogere klassen. Ook de verschillen tussen de jongste leeftijd en de middenleeftijd zijn niet groot. De zestig plussers scoren het laagst. Alle parameters behalve sekse blijken dus significant voor de AN-kennis.

3.2 Dialectismen

Voor deze score telt elk antwoord dat [-AN] en [+endo] is. Dat getal wordt gedeeld door 38 omdat men maar bij 38 woorden²⁹ een dialectisme kon antwoorden. Ik geef weer het gemiddelde per subgroep en signaleer significanties.

	gemiddelde	Significant?
leeftijdsgroep		++
jonger dan 25	20,48	
tussen 35 en 50	21,30	
ouder dan 60	30,02	
sekse		
man	25,16	
vrouw	22,70	
sociale klasse		++
arbeiders	29,71	
kleine zelfstandigen	29,39	
bedienden	21,82	
universitaire klasse	14,80	
diploma		++
secundair onderwijs of minder	31,19	
hoger onderwijs van het korte type	22,81	
hoger onderwijs van het lange type	15,08	

²⁹ Deze items zijn: ijs, ham, bord, aansteker, reductie, oom, aardappel, knippen, krant, slager, laars, broodje, etalage, benzine, wastafel, collecte, elastiek, postbode, fopspeen, handtas, das, spijker, stopcontact, sinaasappel, flessenopener, kurk, veter, bumper, verwarming, fiets, etage, batterij, lucifer, balpen, ui, advertentie, veiligheidspeld, kopje.

beroep		++
arbeider	29,16	
kleine zelfstandige	28,34	
bediende	18,48	

Dialectismen worden in 23,93% van de mogelijkheden gebruikt. Weer zien wij dat de verschillen bij het opleidingsniveau het duidelijkst zijn, wat te verwachten is aangezien dialectismen het omgekeerde van AN-kennis weergeven. Alle parameters behalve sekse zijn significant. De scores van de kleine zelfstandigen en de arbeiders verschillen ook voor dialectinterferentie niet veel van elkaar, net zoals die van de twee jongste leeftijdsgroepen.

3.2.1 Franse dialectwoorden

Voor deze score wordt gekeken hoeveel Franse dialectwoorden er gebruikt worden. Omdat er maximaal 18 dergelijke woorden³⁰ gekozen kunnen worden bij de items uit de enquête wordt dat getal gedeeld door 18. Ik overloop de invloed van de parameters weer in tabelvorm.

	relatieve frequentie (%)	Significant?
leeftijdsgroep		+
jonger dan 25	15,45	
tussen 35 en 50	11,46	
ouder dan 60	19,44	
sekse		
man	16,20	
vrouw	14,70	
sociale klasse		++
arbeiders	18,75	
kleine zelfstandigen	20,14	

³⁰ De betrokken items zijn: ijs, bord, aansteker, aardappel, krant, broodje, etalage, benzine, wastafel, postbode, handtas, das, stopcontact, bumper, verwarming, fiets, balpen en advertentie.

bedienden	14,35	
universitaire klasse	8,70	
diploma		++
secundair onderwijs of minder	21,39	
hoger onderwijs van het korte type	14,35	
hoger onderwijs van het lange type	8,37	
beroep		+
arbeider	18,22	
kleine zelfstandige	19,02	
bediende	11,85	

De sociale klasse en het diploma zijn significant, voor leeftijdsgroep en beroep is er een tendens. De Franse dialectwoorden werden maar door heel weinig informanten als AN-woord gebruikt. Het algemeen gemiddelde is 15,45.

3.2.2 Niet-Franse dialectwoorden

Hier wordt geteld hoeveel niet-Franse dialectwoorden de informant gebruikt. Deze score wordt gedeeld door 20 omdat er 20 items³¹ zijn waar een niet-Frans dialectwoord geantwoord kon worden. Ik geef een analoge tabel als hierboven.

	relatieve frequentie (%)	Significant?
leeftijdsgroep		++
jonger dan 25	24,38	
tussen 35 en 50	29,69	
ouder dan 60	39,06	

³¹ Deze items zijn: ham, reductie, oom, knippen, slager, laars, collecte, elastiek, fopspeen, spijker, sinaasappel, flessenopener, kurk, veter, etage, batterij, lucifer, ui, veiligheidsspeeld en kopje.

sekse		
man	32,60	
vrouw	29,48	
sociale klasse		++
arbeiders	38,96	
kleine zelfstandigen	36,46	
bedienden	28,33	
universitaire klasse	20,42	
diploma		++
secundair onderwijs of minder	39,15	
hoger onderwijs van het korte type	29,58	
hoger onderwijs van het lange type	21,22	
beroep		++
arbeider	38,40	
kleine zelfstandige	35,58	
bediende	24,33	

De niet-Franse dialectwoorden (algemeen gemiddelde: 31,04) worden door de informanten dubbel zo veel gebruikt als Franse (15,45). Alle parameters behalve sekse zijn significant.

3.3 Exogenisme

Hiervoor tel ik alle antwoorden waarvoor een [-endogene] variant gekozen is waar de [+endogene] variant AN was, ongeacht of de gekozen variant AN is. Dat aantal deel ik door 18, het maximum aantal items waarbij de informanten deze mogelijkheid hadden³². Om een idee te krijgen van de invloed van de parameters hierop, geef ik weer een tabel.

	relatieve frequentie (%)	Significant?
leeftijdsgroep		
jonger dan 25	53,99	
tussen 35 en 50	57,29	
ouder dan 60	55,38	
sekse		
man	54,40	
vrouw	56,71	
sociale klasse		
arbeiders	54,17	
kleine zelfstandigen	52,78	
bedienden	56,71	
universitaire klasse	58,36	
diploma		++
secundair onderwijs of minder	51,77	
hoger onderwijs van het korte type	61,57	
hoger onderwijs van het lange type	58,41	
beroep		
arbeider	54,67	
kleine zelfstandige	53,63	

³² Die items zijn: dessert, portemonnee, reductie, trottoir, zweten, etalage, herstellen, wastafel, collecte, horloge, punaise, woonkamer, cadeau, flessenopener, correspondentie, corrigeren, etage, crèche.

bediende	57,16	
----------	-------	--

Enkel de parameter diploma is significant. Exogenisme komt is meer dan de helft van de gevallen voor. Het algemeen gemiddelde is 55,56.

3.3.1 Standaardtalig exogenisme

Bij deze coëfficiënt worden de antwoorden geteld die [-endogeen] en [+AN] zijn. Hier wordt dus nagegaan in hoeveel gevallen men voor een correct en exogeen woord kiest. Het maximum³³ waardoor dat aantal gedeeld wordt, is 13. De invloed van de parameters overloop ik in een tabel. Op basis van dertien items kunnen wij wel moeilijk extrapoleren naar de hele Nederlandse woordenschat.

	relatieve frequentie	Significant?
leeftijdsgroep		
jonger dan 25	52,88	
tussen 35 en 50	50,00	
ouder dan 60	47,12	
sekse		
man	49,52	
vrouw	50,48	
sociale klasse		
arbeiders	50,64	
kleine zelfstandigen	48,08	
bedienden	48,72	
universitaire klasse	52,56	
diploma		(+) ³⁴
secundair onderwijs of minder	47,14	

³³ De items zijn: dessert, reductie, trottoir, zweten, herstellen, wastafel, collecte, woonkamer, cadeau, correspondentie, verbeteren, etage, crèche.

³⁴ Enkel Kendalls tau geeft hier een significantie, ANOVA niet.

hoger onderwijs van het korte type	57,05	
hoger onderwijs van het lange type	51,35	
beroep		
arbeider	51,69	
kleine zelfstandige	48,22	
bediende	50,09	

Geen enkele parameter is significant. (Alleen met de significantieparameter Kendalls tau is er een tendens voor diploma.) Het algemeen percentage is 50,00. In de helft van de gevallen uit de lijst kiest men een correcte exogene vorm.

3.3.2 Hypercorrectie

Hier worden de antwoorden geteld die [-endogeen] en [-AN] zijn. De vraag is dus in hoeveel gevallen de informanten voor een purisme kiezen. Deze som wordt gedeeld door 6, wat het maximum is³⁵. Wij zien onmiddellijk de beperkingen van deze coëfficiënt aangezien hij op weinig items betrekking heeft.

	relatieve frequentie (%)	Significant?
leeftijdsgroep		++
jonger dan 25	47,40	
tussen 35 en 50	63,54	
ouder dan 60	64,06	
sekse		
man	55,90	
vrouw	60,76	
sociale klasse		
arbeiders	52,78	

³⁵ De items zijn: portemonnee, trottoir, etalage, horloge, punaise en crèche.

kleine zelfstandigen	54,17	
bedienden	64,58	
universitaire klasse	61,81	
diploma		(+)
secundair onderwijs of minder	53,19	
hoger onderwijs van het korte type	61,11	
hoger onderwijs van het lange type	63,96	
beroep		(+)
arbeider	52,00	
kleine zelfstandige	56,41	
bediende	62,96	

Enkel de leeftijdsgroep is met de ANOVA-techniek significant. De significantieparameter Kendalls tau wijst voor diploma en beroep een tendens aan. Voor de zes items die hier van tel zijn, kiezen de middenleeftijd en de zestig plussers het meest voor de purismen. De algemene score voor purismen is 58,33 (3,50 op zes).

3.4 Besluit over het feature-onderzoek

De informanten antwoorden bij benadering 70% (of 35,58 op 51) correcte AN-woorden. *Dialectismen* sluipen in ongeveer één op vijf betrokken items de standaardtaal binnen. [+Franse] dialectwoorden doen dat maar half zoveel als [-Franse]. Voor iets meer dan de helft van de items in kwestie bezigen de informanten een *exogene variant*. Bij de zes puristische items kiest men nog meer voor de exogene en foute variant. Voor de helft van de betreffende items kiest men echter een exogeen woord uit de standaardtaal.

De invloedrijkste parameter is het *opleidingsniveau*. Enkel voor de opsplitsingen van exogenisme is het diploma niet significant. De bijhorende *sociale klasse* is significant voor de AN-score en voor de dialectismen met beide opsplitsingen. Het *beroep* ook, behalve voor de [+Franse] dialectwoorden, waar maar een tendens geldt. De *leeftijdsgroep* is, naast voor AN-score, significant voor de dialectismen (ook voor [+Franse] een tendens en voor [-Franse] een significantie) en voor de zes purismen. Nergens speelt de *seks* een significante rol.

**VERBANDEN TUSSEN DE
ZELFBEOORDELINGEN, DE
ATTITUDES, HET SITUATIONELE
TAALGEBRUIK EN DE LEXICALE
STANDAARDISERING**

1. Inleiding

Na het gedetailleerde onderzoek van de attitudes, de situationele verdeling en het woordgebruik in de standaardtaal, is het zeer interessant ook de onderlinge verbanden daartussen te onderzoeken. Ik doe dat niet door de algemene trends van elk hoofdstuk te vergelijken maar door bij de individuele informanten op zoek te gaan naar correlaties tussen hun antwoorden voor de verschillende componenten. De samenhang tussen twee componenten wordt uitgedrukt door een statistische maat tussen nul en één. Het teken van de maat geeft aan of de componenten gelijklopend of tegengesteld zijn. Dergelijke zaken kan ik op een relatief eenvoudige wijze berekenen dankzij het computerprogramma SPSS. Deze methode is uiteraard veel sluitender dan het vergelijken van trends op basis van – vaak veel uitvlakkende- gemiddelden. Verder in dit hoofdstuk zal ik dat met cijfers illustreren. De correlaties zullen ons inzicht verschaffen over de vele vragen die wij hebben bij de werking van taal. In welke mate beïnvloeden de ideeën over het AN het taalgebruik? Welke rol spelen taalkennis en hoe men die kennis evalueert bij het AN-gebruik? Staan mensen die goed AN kunnen anders tegenover het dialect...?

Eerst bespreek ik correlaties van de zelfbeoordelingen met de attitudes, het situationele taalgebruik en het feature-onderzoek. Daarna ga ik de samenhang van de taalattitudes met het situationele en het lexicale taalgebruik na. Ten slotte onderzoek ik ook de onderlinge samenhang van het situationele taalgebruik met de woordkeuzes.

Ik onderzoek de correlatie aan de hand van de correlatieparameter van Kendall voor de ordinale gegevens (de zelfbeoordelingen) en voor het onderzoek per parameter. Voor gegevens van intervalniveau (alle coëfficiënten³⁶) gebruik ik de parameter van Pearson. De cijfers worden in tabelvorm weergegeven, waarbij de significante correlaties³⁷ met twee sterretjes aangeduid worden. De tendenzen (correlaties die op een niveau van 0,1 significant zijn) krijgen één sterretje achter zich. Ter verduidelijking van de

³⁶ Voor alle duidelijkheid overloop ik kort waarvoor de coëfficiënten staan: dialectattitude=score voor de 5 dialectvragen, zuidelijk gerichte coëfficiënt=score voor de vier vragen over het noordelijke Nederlands, endogene attitude=combinatie van de vorige twee, situationeel AN-gebruik=hoeveel keer men AN koos in 9 situaties (post, café, gemeentehuis, burens, ouders, vrienden, slager, onbekende, huisdokter), situationeel dialectgebruik=hoeveel keer men dialect koos (in dezelfde situaties), AN-score=hoeveel keer men een [+AN]-woord gekozen heeft (cf. p. 151), dialectismen=hoeveel keer men een [-AN] en [+endogeen]-woord gekozen heeft (cf. p. 153), exogenisme=hoeveel keer men een [-endogeen]-woord gekozen heeft waar het [+endogeen] correct was (ongeacht of de gekozen vorm AN is, cf. p.157).

correlatieparameters zal ik soms het percentage geven dat door de correlatie verklaard wordt³⁸.

Eerst geef ik de algemene cijfers, vervolgens de cijfers per parameter.

³⁷ Het gekozen significantieniveau is 0,05.

³⁸ Dat percentage staat in de statistiek bekend als R^2 , de gekwadraterde correlatieparameter.

2. De cijfers

2.1 De zelfbeoordelingen met de attitudes, het situationele taalgebruik en de lexicale standaardisering.

2.1.1 Algemeen

	zelfoordeel over AN	zelfoordeel over dialect
dialectattitude	-0,070	0,055
zuidelijk gerichte attitude	-0,009	0,005
endogene attitude ³⁹	-0,050	0,036
situationeel AN-gebruik	0,346 **	-0,330 **
situationeel dialectgebruik	-0,243 **	0,441 **
AN-score	0,184 **	-0,123
dialectismen	-0,153 **	0,100
exogenisme	0,027	-0,105

Alle correlaties zijn opvallend klein. Wij zien geen significant verband tussen de zelfbeoordelingen en de attitudes. Wij kunnen de nulhypothese, nl. dat er geen verband is, niet verwerpen. Toch hebben wij hiermee niet noodzakelijk aangetoond dat er geen verband is. Mijn gegevens komen alvast niet overeen met de theorie van K. Deprez (1981), over de evaluatieve attitudecomponent (cf. p.15). Met het situationele taalgebruik en de AN-score zijn er wel significante –kleine- correlaties. Waarschijnlijk hangt dat ermee samen dat die vragen concreter zijn dan de attitudevragen.

De mate waarin iemand van zichzelf vindt dat hij goed AN spreekt, verklaart⁴⁰ voor 12% of die persoon in veel situaties AN spreekt en vice versa. Dat is een matig maar significant verband. Voor situationeel dialectgebruik geldt logischerwijs het omgekeerde.

De reële AN-kennis (op lexicaal vlak) correleert significant, zij het zwak, met de zelfbeoordeling. Ofwel vlakken bescheidenheid en invloed van de enquêteur veel uit,

³⁹ De endogene attitude is de combinatie van de dialect- en de zuidelijk gerichte attitude.

⁴⁰ Dit 'verklaren' wordt technisch gebruikt en suggereert geen causaal verband. De gekwadrateerde correlatieparameter geeft het percentage dat door de correlatie verklaard wordt.

ofwel kunnen de mensen hun AN-kennis niet goed inschatten. De cijfers voor dialectismen vormen het complement van die voor de AN-kennis. Voor het exogenisme is er geen verband met de AN-beoordeling, en een heel klein negatief verband met de dialectbeoordeling. Het is echter niet significant. Het blijkt dus niet dat wie denkt goed AN te kunnen, meer exogene woorden gebruikt.

2.1.2 Per parameter

2.1.2.1 Leeftijd

Voor de bespreking per parameter beperk ik mij tot de vijf interessantste coëfficiënten: voor dialect, zuidelijk gerichte attitude, situationeel AN-gebruik, AN-score en exogenisme.

leeftijdsgroep	zelfoordeel over AN			zelfoordeel over dialect		
	tot 25	35-50	60+	tot 25	35-50	60+
dialectattitude	0,107	-0,208	-0,113	0,221	-0,079	0,047
zuidelijk gerichte attitude	0,134	0,022	-0,167	0,065	0,151	0,140
situationeel AN-gebruik	0,474**	0,075	0,431**	-0,462**	-0,283*	-0,278
AN-score	0,294**	0,130	0,291**	-0,240*	0,175	-0,144
exogenisme	-0,060	-0,006	0,099	-0,097	-0,182	-,0073

De correlatie tussen de dialectattitude en de zelfbeoordeling voor AN varieert zwakjes per leeftijdsgroep. Enkel bij de jongere informanten komt een hoge AN-beoordeling lichtjes met een hoge dialectattitude overeen. Bij de oudere groepen is het verband omgekeerd. Het lijkt mij positief dat een dialectgezinde houding bij de jeugd niet samengaat met een lage AN-beoordeling. Het valt vooral op dat de correlatie met het situationele AN-gebruik en de AN-score niet geldt voor de middenleeftijd. Voor hen blijkt niet dat wie denkt goed AN te kunnen, in meer situaties AN praat (wat nochtans logisch zou zijn). Waarschijnlijk speelt mee dat de middenleeftijd de meest geconformeerde groep is, maar ook dat die groep onder een geforceerde taalpolitiek opgegroeid is.

Het zelfoordeel voor dialect hangt bij de jongste leeftijdsgroep het nauwst (maar niet significant) met de dialectattitude samen. Een hoge zelfbeoordeling voor dialect gaat enkel voor de middenleeftijd (hoewel niet significant) samen met een wat hogere AN-

score. Het zelfoordeel voor dialect correleert bij de jongeren het sterkst met het situationele AN-gebruik. Misschien heeft dat zelfoordeel het meeste impact in de groep waar de dialectkennis het meest varieert. Dan ga ik ervan uit dat er wel een verschil is in dialectkennis maar dat dit niet blijkt uit de antwoorden op mijn vraag, bijvoorbeeld door bescheidenheid, invloed van de enquêteur, verschillende interpretaties van 'goed'...

2.1.2.2 Sekse

	zelfoordeel over AN		zelfoordeel over dialect	
	man	vrouw	man	Vrouw
dialectattitude	-0,146	0,042	0,125	-0,027
zuidelijk gerichte attitude	0,026	-0,053	0,027	-0,026
situationeel AN-gebruik	0,418**	0,253**	-0,314**	-0,352**
AN-score	0,192*	0,185	-0,115	-0,134
exogenisme	0,050	-0,020	-0,176	-0,046

Bij de mannen is de correlatie tussen het zelfoordeel voor AN en de dialectattitude iets sterker én negatief. Ook het verband tussen de AN-beoordeling en het situationele AN-gebruik is wat sterker bij de mannen. Misschien zijn de zelfbeoordelingen van de mannen genuanceerder dan die van de vrouwen of laten mannen zich minder beïnvloeden door de enquêteur. De verschillen zijn echter niet groot. De correlaties met het zelfoordeel voor dialect verschillen niet veel tussen mannen en vrouwen.

2.1.2.3 Sociale klasse

	zelfoordeel over AN				zelfoordeel over dialect			
	arb.	kl.ze.	bed.	univ.	arb.	kl.ze.	bed.	univ.
dialectattitude	-0,045	-0,167	0,056	-0,298 *	0,038	0,145	-0,038	-0,033
zuidelijk gerichte attitude	0,118	0,095	-0,109	0,135	-0,057	-0,194	0,050	0,163
situationeel AN-gebruik	0,283	0,540 **	0,172	-0,015	-0,433 **	0,030	-0,405 **	-0,594 **
AN-score	0,119	0,396 **	-0,141	-0,356 **	-0,020	0,066	-0,247	-0,254

exogenisme	-0,056	0,306	-0,216	-0,296 **	-0,307 *	-0,119	0,084	-0,050
-------------------	--------	-------	--------	--------------	-------------	--------	-------	--------

Het verband tussen het zelfoordeel voor AN en de dialectattitude is het sterkst (maar nog niet groot) bij de universitaire klasse en de kleine zelfstandigen. Een lage zelfevaluatie voor AN en een grotere dialectgezindheid gaan bij hen samen. Ik denk dat zij het minst sociale druk ondervinden en daardoor eerlijker antwoorden. Of de dialectgezindheid verantwoordelijk is voor de lagere AN-beoordeling, dan wel of de dialectattitude een compensatie is, weten wij niet. De cijfers zijn overigens niet overtuigend genoeg om er een hele theorie aan op te hangen.

Het situationele AN-gebruik komt enkel bij de lagere klassen (zwakjes) overeen met de zelfbeoordeling. Bij de kleine zelfstandigen verklaart de zelfbeoordeling liefst 29% van het situationele AN-gebruik. Bij de universitaire groep is het verband miniem. Ook de correlatie met de AN-score is het sterkst (het minst zwak) bij de kleine zelfstandigen. Bij de universitaire klasse is er een negatief verband, een soort bescheidenheid (of overmoed) bij de zelfbeoordeling. Het is niet zo, dat de AN-score sterk beïnvloed is door de zes puristische items (die door de hogere klassen het meest gekozen werden). De correlatie zonder die items is namelijk nog wat sterker (-0,365). Waarschijnlijk zijn de universitaire informanten dus bescheiden, of hebben zij bij de zelfbeoordeling andere referentiepunten. Door gemiddelden te vergelijken zouden wij hier tot een andere conclusie gekomen zijn. Hoewel de hogere klassen hun zelfkennis gemiddeld het hoogst inschatten en zij gemiddeld het hoogst scoren voor de AN-kennis, mogen wij er niet van uitgaan dat wie hoog scoort voor het zelfoordeel dat ook doet voor de AN-score, en dat beide scores met de sociale klasse samenhangen. De correlatie blijkt namelijk maar zwak en per parameter verschillend.

Tussen het algemene exogenisme en de zelfbeoordeling voor AN is er bij de hoogste klassen een negatief verband. Waarschijnlijk wijst dat erop dat zij zich wat zekerder voelen. Dit verband is weer niet sterk.

Enkel bij de kleine zelfstandigen is er geen verband tussen de zelfbeoordeling voor dialect en het situationele AN-gebruik. Bij de zelfstandigen heeft het AN-oordeel meer impact. Misschien heeft de factor die in een subgroep het minst evident is de grootste

impact (cf. het dialectoordeel bij jongeren voor het situationele AN-gebruik). Bij de lagere klassen is dat dan het AN-oordeel en bij de hogere het dialectoordeel. De antwoorden van de arbeiders passen niet in deze redenering maar die zouden wel eens sterk door sociale druk beïnvloed kunnen zijn. De AN-score correleert bij de twee hoogste klassen (weliswaar zwak en niet significant) negatief met de dialectbeoordeling.

Diploma

diploma	zelfoordeel over AN			zelfoordeel over dialect		
	secundair of minder	h.o. kort type	h.o. lang type	secundair of minder	h.o. kort type	h.o. lang type
dialectattitude	-0,270**	0,082	-0,045	-0,018	0,496**	0,044
zuidelijk gerichte attitude	-0,016	0,154	0,025	-0,094	-0,156	0,145
situationeel AN-gebruik	0,429**	-0,058	0,244*	-0,143	-0,640**	-0,463**
AN-score	0,129	-0,038	-0,241*	-0,022	-0,286**	-0,178
exogenisme	0,005	-0,095	-0,102	-0,207	-0,077	0,043

Een grotere dialectattitude gaat bij de minst opgeleide groep lichtjes samen met een lage zelfbeoordeling voor AN. Of de dialectgezindheid verantwoordelijk is voor de lagere AN-beoordeling, dan wel of de dialectattitude een compensatie is, weten wij niet. Het is merkwaardig dat dit verband eerst bij de universitaire klasse en nu bij de laagst geschoolden voorkomt. De AN-beoordeling gaat enkel bij de middengroep niet samen met het situationele AN-gebruik. De middengroep bestaat wel maar uit twaalf informanten. Voor de AN-score zien wij bij de universitaire klasse de reeds vermelde bescheidenheid.

Het zelfoordeel voor dialect correleert enkel bij de middengroep positief (24,6% wordt verklaard) met de dialectattitude. Wie van de twee hoger opgeleide groepen een hogere dialectevaluatie heeft, praat in minder situaties AN. Bij de middengroep wordt het AN-gebruik voor 40,96% verklaard door het dialectoordeel. Bij de minst geschoolden is het zelfoordeel voor AN het belangrijkste. Weer lijkt de factor die in de subgroep het minst evident is, het sterkst te correleren.

Beroep

	zelfoordeel over AN			zelfoordeel over dialect		
	arb.	kl. zelf.	bed.	arb.	kl. zelf.	bed.
dialectattitude	-0,042	-0,159	-0,036	0,049	0,122	0,014
zuidelijk gerichte attitude	0,124	0,060	-0,105	-0,046	-0,093	0,077
situationeel AN-gebruik	0,248	0,569**	0,169	-0,443**	-0,170	-0,387**
AN-score	0,068	0,405**	-0,035	-0,113	-0,012	-0,163
exogenisme	-0,091	0,328*	-0,202*	-0,343**	-0,179	0,039

Het zelfoordeel en het situationele AN-gebruik correleren bij de kleine zelfstandigen vrij sterk (32,4% wordt verklaard). Nog bij de kleine zelfstandigen is er een significant verband met de AN-score. Het exogenisme correleert bij de kleine zelfstandigen positief en bij de bedienden negatief met het AN-oordeel, al zijn dat maar tendenzen.

De correlaties tussen het zelfoordeel over dialect en de attitudes zeggen heel weinig. Het verband met het situationele AN-gebruik is het zwakst bij de kleine zelfstandigen (waar het AN-oordeel belangrijk was). Bij de arbeiders gebruikt wie beter dialect denkt te kunnen, minder exogenismen.

2.2 Het verband tussen de attitudes en het lexicale en situationele taalgebruik

2.2.1 Algemeen

	dialectcoëfficiënt	zuidelijk gerichte coëfficiënt	endogene coëfficiënt
situationeel AN-gebruik	-0,150**	0,052	-0,076
situationeel dialectgebruik	0,181**	0,013	0,126
AN-score	0,072	-0,041	0,056
exogenisme	0,054	-0,061	0,065

Het situationele AN-gebruik (en logischerwijs ook het situationele dialectgebruik) correleert significant maar zwak met de dialectattitude. Ook de overige correlaties zijn heel klein (en niet significant). Het lijkt niet zo te zijn dat wie een beperkte AN-kennis heeft dat legitimeert via zijn attitudes want er is geen verband tussen de dialectattitude en de AN-score. De zuidelijk gerichte coëfficiënt correleert niet met de score voor typisch Belgische woorden (hesp, nonkel, ajuin, nagel en tas⁴¹). Het aantal woorden (en attitudevragen) is echter te beperkt om hierover een gegronde conclusie te trekken.

2.2.2 Per parameter

2.2.2.1 Leeftijd

leeftijd	dialectcoëfficiënt			zuidelijk gerichte coëfficiënt		
	tot 25	35-50	60+	tot 25	35-50	60+
situationeel AN-gebruik	-0,086	-0,196	-0,145	-0,075	0,129	0,093
AN-score	-0,120	0,199	0,126	-0,010	-0,023	-0,102
exogenisme	-0,084	-0,025	0,252**	0,063	-0,318**	0,056

Alleen bij de oudste klasse is er een significant, zwak, positief verband tussen de dialectattitude en het exogenisme. Tussen de zuidelijk gerichte attitude en het exogenisme.

⁴¹ Dat zijn de vijf woorden die door meer dan 55% van de informanten als AN bestempeld werden.

is er enkel voor de middenleeftijd een significant verband. Een kleine zuidelijke attitude komt (licht) overeen met het gebruik van veel exogenismen.

2.2.2.2 Sekse

	dialectcoëfficiënt		zuidelijk gerichte coëfficiënt	
	man	vrouw	man	vrouw
situationeel AN-gebruik	-0,160	-0,128	0,095	-0,017
AN-score	0,030	0,117	-0,139	0,055
exogenisme	0,051	0,091	-0,040	-0,086

De verschillen tussen de seksen zijn verwaarloosbaar.

2.2.2.3 Sociale klasse

	dialectcoëfficiënt				zuidelijk gerichte coëfficiënt			
	arb.	kl.ze.	bed.	univ.	arb.	kl.ze.	bed.	univ.
situationeel AN-gebruik	-0,160	-0,333 *	-0,010	-0,190	0,249	0,309 **	-0,056	-0,212
AN-score	0,021	0,025	0,060	-0,013	-0,052	0,019	-0,024	0,041
exogenisme	0,214	-0,119	0,009	0,174	-0,09.3	-0,044	0,226	-0,316 **

Tussen de dialectcoëfficiënt en het situationele AN-gebruik is er bij alle sociale klassen een klein, negatief verband, dat bij de kleine zelfstandigen het sterkst is (het verklaart 11%). De zuidelijk gerichte attitude varieert analoog met het situationele AN-gebruik voor de kleine zelfstandigen (en de arbeiders). Bij de universitaire groep blijkt het exogenisme samen te hangen met de zuidelijke gerichtheid. Hoe positiever zij tegenover het zuidelijke Nederlands staan, hoe minder exogene woorden zij gebruiken.

Omdat onderzoek van de attitudecijfers nergens veel interessante gegevens blijkt op te leveren, beperk ik mij hier tot het geven van de tabellen voor de factoren diploma en beroep.

Diploma

diploma	dialectcoëfficiënt			zuidelijk gerichte coëfficiënt		
	secundair of minder	h.o. kort type	h.o. lang type	secundair of minder	h.o. kort type	h.o. lang type
situationeel AN-gebruik	-0,166	-0,487**	-0,119	0,222*	0,194	-0,222*
AN-score	-0,074	0,018	0,064	-0,028	0,095	-0,004
exogenisme	-0,040	0,072	0,047	0,001	-0,077	-0,147

Beroep

beroep	dialectcoëfficiënt			zuidelijk gerichte coëfficiënt		
	arb.	kl. zelf.	Bed.	arb.	kl. zelf.	bed.
situationeel AN-gebruik	-0,157	-0,283	-0,113	0,234	0,201	-0,173
AN-score	0,012	0,064	0,084	-0,056	0,008	-0,054
exogenisme	0,206	-0,064	0,064	-0,090	-0,062	-0,048

2.3 Het verband tussen het situationele taalgebruik en de lexicale standaardisering

2.3.1 Algemeen

	AN-score	exogenisme
situationeel AN-gebruik	0,214**	0,114
situationeel dialectgebruik	-0,239**	-0,150**

Wij verwachten dat wie hoger scoort voor de AN-woordenschat, in meer situaties AN (en in minder situaties dialect) zal gebruiken. Dat blijkt ook uit de cijfers maar de (significante) correlaties zijn veel zwakker dan verwacht. Goed AN kunnen verklaart maar voor 4,6% of men het veel gebruikt (of omgekeerd). Ten eerste kan het dat het gerapporteerde taalgebruik met een intentionele definitie van de variëteiten veel uitvlakt. Ten tweede kan het dat een enkel op woordenschat gebaseerde AN-score een vertekend beeld geeft. Tenslotte kan het ook dat de relatie tussen taalgebruik, en –kennis van spreker tot spreker verschilt. Verder onderzoek hieromtrent zou nuttig zijn.

Wie meer dialect gebruikt, antwoordt iets minder exogene woorden, wat overeenkomt met een lagere AN-score.

2.3.2 Per parameter

2.3.2.1 Leeftijd

	AN-score			exogenisme		
	tot 25	35-50	60+	tot 25	35-50	60+
situationeel AN-gebruik	0,414**	-0,088	0,533**	-0,048	0,104	0,266*
situationeel dialectgebruik	-0,372**	-0,002	-0,424**	-0,045	-0,196	-0,225

Net zoals bij de zelfbeoordelingen valt het op dat de correlaties voor de middenleeftijd zeer klein zijn. Voor de jongste en de oudste groep zijn er wel correlaties. Bijvoorbeeld voor de oudste groep, bepaalt een hoge AN-score voor 28,4% dat men in veel situaties AN praat (en vice versa). De cijfers voor exogenisme leveren geen nieuwe interessante inzichten.

2.3.2.2 Sekse

	ANscore		exogenisme	
	man	vrouw	man	vrouw
situationeel AN-gebruik	0,309**	0,128	0,035	0,214*
situationeel dialectgebruik	-0,291**	-0,206*	-0,119	-0,202*

Bij de mannen is het verband tussen de AN-score en het situationele taalgebruik iets sterker dan bij de vrouwen. Toch verklaart het sterkste verband maar 9,5%. Het exogenisme lijkt bij vrouwen iets sterker samen te hangen met het situationele taalgebruik.

2.3.2.3 Sociale klasse

	AN-score				exogenisme			
	arb.	kl. z e.	bed.	univ.	arb.	kl. ze.	bed.	univ.
situationeel AN-gebruik	0,144	0,281*	0,000	0,042	-0,055	0,311**	0,004	-0,013
situationeel dialectgebruik	-0,101	-0,176	-0,045	-0,255	-0,050	-0,276*	0,062	-0,154

Het verband tussen de AN-score en het situationele AN-gebruik verschilt per klasse. Bij de kleine zelfstandigen is dat verband het sterkst (hoewel nog maar 7,9% verklaard wordt). Bij de twee hoogste klassen is het verband zeer klein. Het exogenisme correleert enkel bij de kleine zelfstandigen met het situationele taalgebruik. Deze relatie is sterker dan die met de AN-score, zodat het er geen afspiegeling van kan zijn. De kleine zelfstandigen blijken de hoofdverantwoordelijken voor de algemene correlaties.

Diploma

	AN-score			exogenisme		
	secundair of minder	h.o. kort type	h.o. lang type	secundair of minder	h.o. kort type	h.o. lang type
situationeel AN-gebruik	0,168	0,250	0,067	0,205*	-0,252	0,046
situationeel dialectgebruik	-0,129	-0,116	-0,172	-0,217**	-0,033	-0,012

Het is merkwaardig dat het verband tussen de AN-score en het situationele AN-gebruik bij de hoogst opgeleiden het minst merkbaar is. Voor de relatie tot het situationele dialectgebruik zijn er bijna geen verschillen tussen de subgroepen. De correlatie tussen het exogenisme en het AN-gebruik is positief bij de minst opgeleiden, negatief bij de middengroep en quasi nihil bij de hoogst opgeleiden. Het dialectgebruik correleert enkel bij de minst opgeleiden (lichtjes) negatief met het exogenisme.

Beroep

beroep	AN-score			exogenisme		
	arb.	kl. zelf.	bed.	arb.	kl. zelf.	bed.
situationeel AN-gebruik	0,174	0,295**	0,114	-0,035	0,335**	0,000
situationeel dialectgebruik	-0,159	-0,206	-0,220*	-0,106	-0,305**	-0,027

Vooraf bij de kleine zelfstandigen correleren de AN-score en het AN-gebruik (weliswaar zwak). Voor de correlatie tussen dialectgebruik en AN-score zijn er bijna geen verschillen tussen de subgroepen. Het exogenisme correleert bij de kleine zelfstandigen het sterkst met het taalgebruik.

3. Besluit

Het onderzoek van de correlaties levert helemaal niet de verwachte verbanden op. De componenten van het onderzoek blijken veel minder met elkaar samen te hangen dan verwacht. Dat kan er ten eerste op wijzen dat taal moeilijk volgens éénduidige relaties gevat kan worden. De werking van taal of de verhoudingen tussen kennis, gebruik en attitudes zijn complex en van spreker tot spreker afhankelijk. De invloed van de geëxpliciteerde attitudes blijkt miniem te zijn en ook de andere componenten oefenen maar een geringe invloed op elkaar uit.

Ten tweede kunnen de weinige correlaties wijzen op methodologische invloed. In dat opzicht zouden de attitudevragen verfijnd moeten worden. Men kan bijvoorbeeld voor verschillende begrippen (gezelligheid, mooiheid, belang, rijkdom...) werken met een puntenschaal, waarbij steeds zowel voor het dialect als voor het AN een cijfer toegekend wordt. Het kan ook goed zijn eens totaal andere vragen te proberen. Bijvoorbeeld vragen naar voor- en nadelen van dialect en AN, vragen of ministers dialect mogen spreken (op TV, thuis, elders)... Ter verfijning van de zelfbeoordelingen zou men een cijfer van één tot tien kunnen laten toekennen. Misschien kan de invloed van de enquêteur verminderd worden door de informanten sommige antwoorden te laten aankruisen, wat onpersoonlijker en minder bedreigend is.

Ten derde kan het altijd dat wij met een uitzonderlijke steekproef te maken hebben. De methode van dit soort onderzoek is nooit volledig sluitend. Er is altijd de kans op zogenaamde type-twee-fouten waarbij wij de nulhypothese niet verwerpen terwijl zij niet klopt. Ook wil ik er nog eens op wijzen dat onze significantietests voor het verwerpen van de nulhypothese een kans van één op twintig (voor tendenzen één op tien) inbouwen dat de cijfers op toeval berusten. Eigenlijk is er op twintig testen dus gemiddeld één met een foute conclusie.

De parameters hebben niet veel invloed op de correlaties. Bij de attitudes is de invloed zeer beperkt, voor zover het al zinvol is de attitudegegevens per parameter te onderzoeken. De correlaties met de zelfbeoordelingen en tussen het situationele en het lexicale taalgebruik zijn voor een onderzoek van de parameters interessanter. Het blijkt dat

bij de middenleeftijd bijna geen correlaties optreden. Het zou kunnen dat hun talig functioneren bijvoorbeeld door sociale druk anders is, of dat het door een anti-dialectpolitiek verstoord is, maar om dat te begrijpen zou eerst verder onderzoek gedaan moeten worden.

Voor de seksen zijn de correlatieverschillen klein. Bij de sociale klasse zijn de kleine zelfstandigen voor de minst zwakke verbanden verantwoordelijk. Opvallend is ook dat er bij de universitaire klasse een negatief verband is tussen de zelfbeoordeling voor AN en de AN-score. Bij de minst opgeleiden correleert het situationele AN-gebruik meer met de zelfevaluatie over AN dan over dialect zoals bij de hoger opgeleide groepen. De parameter beroep tenslotte, toont ook dat de cijfers van de kleine zelfstandigen het meest samenhang vertonen.

ALGEMEEN OVERZICHT

1. Inleiding

Als slot van deze licentieverhandeling breng ik hier in een globaal overzicht de interessantste bevindingen van mijn onderzoek samen. In een eerste paragraaf breng ik enkele methodologische opmerkingen samen. Daarna herhaal ik voor de taalattitudes, het situationele taalgebruik en de lexicale standaardisering de belangrijkste antwoorden en of er invloedrijke parameters gelden. Ik herhaal ook de inwerking van de geregistreeerde attitudes, het situationele taalgebruik en de AN-woordenschat op elkaar. Het onderzoek van de parameters vormt zoals gewoonlijk in de 'traditie' (cf. methodologie p.6) een lijvig deel van dit onderzoek. Zoals in de algemene inleiding aangekondigd zal ik in dit slotstuk echter terugkomen op de these van Stroop en Geeraerts dat bij de jongeren het prestige van het AN aan belang zou inboeten. Of anders geformuleerd, dat de invloed van de sociale parameters op de taal aan het verminderen zou zijn.

2. Methodologische opmerkingen

De in dit onderzoek reeds doorgevoerde methodologische veranderingen hebben getoond dat wij voorzichtig moeten omspringen met het cijfermateriaal. Er bleken maar weinig resultaten significant. De ingevoerde samenvattende coëfficiënten boden een goed overzicht op terugkerende invloed van de parameters. Het interessante onderzoek van de verbanden tussen de componenten van dit onderzoek bleek onverwachte resultaten op te leveren (zie p.182). In de toekomst moeten wij zeker met correlaties blijven werken.

Het is gebleken dat de vragenlijst waarmee gewerkt wordt, best wat aangepast zou worden aan de methode van dit onderzoek. De verwerking met SPSS zou een stuk vruchtbaarder zijn als er meer puntenscalen gebruikt zouden worden. Vooral de attitudevragen die nu niet veel waardevolle gegevens opgeleverd hebben zouden er interessanter door worden. Zelfs voor het situationele taalgebruik zou een puntenschaal zinvol kunnen zijn. Voor het lexicale onderzoek zijn er tenslotte meer woorden nodig om veralgemeningen naar de gehele woordenschat te kunnen maken. Om iets over purismen in het algemeen te kunnen zeggen, moet het onderzoek op meer dan zes items steunen.

3. Overzicht

De zelfbeoordelingen leverden vooral vage antwoorden als ‘goed’ en ‘matig’ op. Ook de taalattitudes van de Zottegemnaren zijn niet echt divers. Bijna iedereen vindt AN-sprekers beschaafder dan dialectsprekers, vindt dialect gezelliger dan AN en zou het spijtig vinden dat de dialecten verdwijnen. Enkel voor de vragen wat de mooiste en wat de rijkste variëteit is, zijn de meningen verdeeld. Bijna niemand wil als de Nederlanders spreken. De grote meerderheid velt dan ook een negatief oordeel over de Nederlandse uitspraak. Het Nederlandse woordgebruik komt er wat beter vanaf. Toch vindt drie vierde van de informanten dat Vlaanderen een eigen koers moet varen. De parameters oefenen niet veel invloed uit op de taalattitudes. Enkel de sociale klasse –de factor beroep meer dan diploma- komt met enkele attitudeverschillen overeen. In het besluit van het hoofdstuk³⁹ over de attitudes vindt de lezer welke parameters voor welke vraag significant waren en wie wat vindt.

Het situationele taalgebruik –althans het intentionele en gerapporteerde taalgebruik- verschilt sterk per sociale klasse. Hier is het diploma de belangrijkste factor. De twee lagere klassen gebruiken minder AN (en meer dialect) dan de hogere. De twee formeelste situaties blijken die met de leraar en met een onbekende te zijn. Daarna volgen de situaties aan de loketten van het postkantoor en het gemeentehuis, de situatie met de overste, met de collega’s, met de huisdokter, met de kinderen en in de buurtwinkel. De meest informele situaties zijn die met de partner, met de vrienden, met de ouders, met de burens en tenslotte in het stamcafé. In het besluit van het hoofdstuk taalgebruik⁴⁰ (op p. 128) geef ik een overzicht van alle significanties.

³⁹ Hier beperk ik mij tot een korte opsomming. Leeftijd: nergens. Sekse: dialect mooier en een tendens voor AN gezelliger en de dialectattitude. Sociale klasse: Zelfoordeel AN, dialect mooier, Nederlandse uitspraak, spreken als Nederlanders en tendenzen voor AN beschaafder en dialectverlies. Diploma: Zelfoordeel AN, dialect mooier, Nederlandse uitspraak dialectverlies, rijkst, en een tendens voor eigen weg. Beroep: Zelfoordeel AN, dialect mooier, Nederlandse uitspraak, dialectverlies, AN beschaafder, endogene attitude, spreken als Nederlanders, en tendenzen voor Nederlandse woorden en dialectattitude.

⁴⁰ Leeftijd: met de kinderen. Sekse: met de overste, en tendenzen met de postbeambte en de partner. Sociale klasse: met de partner, de postbeambte, de collega’s, in het café, met de burens, de ouders, de overste, de vrienden, en tendenzen met de dokter en in het gemeentehuis. Diploma: met de postbeambte, de collega’s, in

Voor 70% van de items kiezen de informanten een correct AN-woord. Bij één op vijf mogelijkheden sluipt een dialectisme de standaardtaal binnen. Dialectwoorden die niet Frans klinken doen dat dubbel zo veel als hun tegenhangers. Ongeacht of de vorm correct is, kiezen de informanten in de helft van de relevante gevallen een exogene vorm. De belangrijkste factor bij de woordkeuzes is het opleidingsniveau (ook de sociale klasse en het beroep). Ook de leeftijd blijkt ook van significante invloed voor de AN-kennis (en ook voor dialectinterferentie). Jongeren en hoger opgeleiden kunnen het best AN. De woorden *hesp*, *nonkel*, *nagel*, *aftrekker*, *ajuin*, *tas* en *lavabo* lijken tot een substandaard te behoren.

Hoe zit het nu met de verbanden tussen de verschillende componenten van dit onderzoek? Er blijken heel weinig en heel zwakke correlaties te zijn. Er is een correlatie tussen de dialectattitude en het situationele taalgebruik. Een hogere score voor de dialectattitude komt lichtjes overeen met een hogere score voor situationeel dialectgebruik. Een lagere dialectattitude komt analoog lichtjes overeen met frequenter AN-gebruik. Dat is logisch, vooral omdat het hier over intentioneel en gerapporteerd taalgebruik gaat, wat vrij nauw bij attitudes aansluit. Ook de zelfbeoordelingen sluiten nauw bij de attitudes aan; misschien geven ze zelfs een beter beeld dan de antwoorden op de attitudevragen. Een hogere zelfbeoordeling voor AN gaat (weliswaar niet sterk) samen met een hoger aantal situaties waarin men AN praat.

Tussen het situationele taalgedrag en de AN-kennis bestaan duidelijkere correlaties dan met de attitudes, hoewel ook die allerm minst sterk zijn. Wie in vele situaties AN gebruikt, kiest iets meer AN-woorden en iets minder dialectismen. Wie daarentegen in de situaties veel dialect bezigt, kiest wat minder AN-woorden en wat meer dialectismen. Er is ook een tendens dat een exogeen woordgebruik met frequenter situationeel AN-gebruik overeenkomt. Wij mogen echter niet vergeten dat er bij een tendens een kans van één op tien is dat de overeenkomst op toeval berust.

De invloed van de parameters op de correlaties is het interessantst bij de relaties tussen de zelfbeoordelingen, het situationele en het lexicale taalgebruik. Nergens is de

het café, met de burens, de ouders, de overste, in de buurtwinkel en een tendens met de partner. Beroep: met de collega's, de overste, de postbeambte en een tendens in de buurtwinkel.

invloed groot. Bij de middenleeftijd zien wij de kleinste correlaties. De mannelijke correlaties verschillen maar weinig van de vrouwelijke. Onderzoek van de parameter sociale klasse, toont dat de arbeiders en de kleine zelfstandigen de minst zwakke correlaties laten optekenen. Het situationele taalgebruik blijkt bij de minst opgeleiden het meest door het zelfoordeel over AN bepaald te worden terwijl bij de hoger opgeleiden het dialectoordeel belangrijker is. Bij de beroepsklassen weegt bij de kleine zelfstandigen het AN-oordeel het meest door, tegenover bij de bedienden en de arbeiders het dialectoordeel.

4. Een tanende standaardtaalwil?

Blijkt nu uit de cijfers, zoals Stroop en Geeraerts beweren, dat er bij jongeren een tanende standaardtaalwil heerst? Qua taalattitude blijkt er geen verschil tussen de leeftijden te zijn. Ook voor het situationele taalgebruik, dat nauw bij de gedragsintenties of standaardtaalwil aansluit, zijn er geen significante verschillen. Wel blijkt uit het hoofdstuk lexicale standaardisering dat jongeren een betere AN-woordenschat hebben.

Wordt de invloed van de sociale parameters nu kleiner door de postmoderne tijdsgeest of een informalisering van de maatschappij? Ik heb per leeftijdsgroep de invloed van de parameters sekse, sociale klasse, diploma en beroep nagegaan voor de dialect-, de zuidelijk gerichte en de endogene attitude, het situationeel AN- en dialectgebruik, de AN-score, de dialectismen en het exogenisme. Daaruit bleek dat inderdaad voor de zestig plussers de meeste significanties opduiken. Anderzijds laat niet de jongste maar de middelste leeftijd de kleinste invloed van de parameters optekenen. De stelling van Stroop en Geeraerts wordt dus niet bevestigd door de Zottegemse cijfers.

5. Algemeen besluit

Ten slotte kan ik stellen dat het beeld dat wij krijgen van de Zottegemse taaltoestand er niet slecht uitziet. Het attitudeonderzoek heeft ons niet veel geleerd. Voor het situationeel onderzoek zeggen de hogere sociale klassen (vooral hoger opgeleiden) meer AN te gebruiken dan de lagere. Dat AN-gebruik blijkt min of meer overeen te komen met de lexicale AN-kennis. Minder geschoolden zouden enerzijds vertrouwder moeten raken met het AN maar anderzijds zal taal altijd een middel tot sociale profilering blijven. Voor de toekomst zien wij geen tanende standaardtaalwil. De jongeren hebben daarentegen een betere AN-woordenschat, wat een positieve evolutie laat veronderstellen⁴¹.

⁴¹ Als wij de reële leeftijden als schijnbare tijd opvatten.

BIBLIOGRAFIE

Aertsens, G.

1970 "A.B.N.: Ideaal en werkelijkheid". *Nu Nog* 18, 53-61 en 73-81.

1972 "De Zuidnederlandse woordenschat en het A.B.N." *Nu Nog* 20, 73-83.

Boeck, A. De

1991 *Taalattitudes, taalgebruik en lexicale standaardisering in Baasrode, met speciale aandacht voor sekseverschillen in taal*. Onuitgegeven licentieverhandeling. R.U.Gent.

Creten, J.

1982 "Status en gebruik van endogene woorden" In: J. Taeldeman en H. Dewulf (eds), *Dialect, standaardtaal en maatschappij*. Leuven, 65-78.

Craen, P. Van de en R. Willemyns (red.)

1982 *Sociolinguïstiek en ideologie*. V.U.Brussel.

Daan, J.

1985 "Dialectologie en sociolinguïstiek" In: J. Taeldeman en H. Dewulf (eds), *Dialect, standaardtaal en maatschappij*. Leuven, 11-22.

De Brabandere, F.

1975 "Een woordje over purisme." *Nu Nog* 23, 77-81.

De Bruyckere, A.

1996 *Taalattitudes, taalkennis, taalgebruik en lexicale standaardisering in Kluisbergen. Taalkennis, taalgebruik en taalattitudes in Mont De L'Enclus. Een vergelijking*. Onuitgegeven licentieverhandeling. R.U.Gent.

De Decker, F.

1993 *Attitudeverschillen tussen Vlamingen en Nederlanders met betrekking tot de verschillen in het Nederlands*. Onuitgegeven licentieverhandeling. R.U.Gent.

Degoe, J.

1994 *Taalgebruik, taalattitude en lexicale standaardisering in Oostende*. Onuitgegeven licentieverhandeling. R.U.Gent.

Deprez, K.

1981 *Naar een eigen identiteit*. Proefschrift, K.U.Leuven.

1985 "Aspecten van het Belgisch-Nederlands." *Nederlands van Nu* 33, 173-184.

1985 "De aard van het Nederlands in Vlaanderen." *Heibel* 19, 101-127.

Encarta

1998 *Encyclopedie Winkler Prins editie*. (cd-rom).

Erregat, K.

1988 *Taalgebruik, taalattitudes en taalgedrag in Ronse*. Onuitgegeven licentieverhandeling. R.U.Gent.

Fasold, R.

1983 *The Sociolinguistics of Society*. Oxford.

Frankfort-Nachmias, C., Nachmias, D. en Arnold, E.

1992 *Research Methods in the Social Science*. Milwaukee.

Geeraerts, D.

1993 "Postmoderne taalattitudes?" *Streven*, 346-353.

Geerts, G.

1973 "Tweetaligheid binnen het Nederlands" *Ons Erfdeel* 17, 646-660.

1974 *Aspekten van het Nederlands in Vlaanderen*. Leuven.

1978 *Taal of taaltje? Een bloemlezing taalpolitieke beschouwingen over het Nederlands*. Leuven.

Geerts, G. en Hagen, A.(red.)

1980 *Sociolinguïstische Studies 1*. Groningen.

1981 *Sociolinguïstische Studies 2*. Groningen.

Goossens, J.

1975 "Vlaamse purismen" *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* XCI, 112-132.

1978 "Nederlandse taalintegratie en Vlaamse taalfrustratie." *Onze Taal* 47,14-19.

Hauwermeiren, P. Van en Simonis F.

1990 *Waar Nederlands de voertaal is*. Lier – Brussel.

Lamarcq, D.

1989 *Drieduizend jaar Zottegem*. Zottegem.

Meersschaut, N. Van den

1989 *Taalgebruik, taalattitude en lexicale standaardisering in Assenede en Westdorpe*. Onuitgegeven licentieverhandeling, R.U.Gent.

Meeus, B.

1990 "De discrepantie tussen taalgebruik en taalhouding. Of de oplossing van een verkeerd gesteld methodologisch probleem." *Taal en Tongval* 32, 26-52.

Müller, H.M.

1997 "De taalsituatie in Zwitserland" *Verlagen en Mededelingen van de Kononkelijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 43-59.

Page, H.

1998 *Kwantitatieve analysemethoden I: inleiding tot de beschrijvende statistiek*. Syllabus voor de eerste kandidatuur Politieke en Sociale Wetenschappen (onuitgeg.). R.U.Gent.

Roelants, K.

1988 *Taalgebruik en taalattitudes in Mol en Valkenswaard*. Onuitgegeven licentieverhandeling. R.U.Gent.

Roose, J. De en J. Taeldeman

1984 "Franse interferentie in het cultuurtaalgebruik aan weerszijden van de Belgisch-Nederlandse rijksgrens. Een empirisch onderzoek." *Grenzen en grensproblemen, Driemaandelijks Bladen*, 116-133.

Schutter, G. De

1979 "Norm en normgevoelens bij Nederlandstaligen in België" *De Nieuwe Taalgids* 73,93-109.

Streets 66

1997 *Benelux Stratenatlas*. (Cd-rom).

Strijkers, H.

1989 *Taalgebruik, taalattitude en lexicale standaardisering in Melle*. Onuitgegeven licentieverhandeling, R.U.Gent.

Stroop, J.

1992 "Weg standaardtaal. De nieuwe koers van het Nederlands." *Onze Taal* 61, 179-182.

Taeldeman, J.

1991 "Welk Nederlands voor Vlamingen?" *Nederlands van Nu* 40, 33-65.

1993 "De taaltoestand in Vlaanderen." *Bundel artikelen over het Nederlands* (onuitgeg.) R.U.Gent.

1993 *Externe geschiedenis van het Nederlands*. Syllabus tweede kandidatuur Germaanse Talen (onuitgeg.) R.U.Gent.

Teirlinck, I.

1908-1922 *Zuid-Oost-Vlaandersch Idioticon*. Gent.

Trudgill, P.

1974 *The Social Differentiation of English in Norwich*. Cambridge.

Van Dale

1995 *Groot woordenboek der Nederlandse taal*. Twaalfde uitgave in de nieuwe spelling. Utrecht – Antwerpen.

Willemyns, R.

1970 “ABN in Zuid-Nederland: een kwestie van taalpolitiek.” *Ons Erfdeel* 14, 5-17.

1979a “Bedenkingen bij het taalgedrag van Vlaamse universiteitsstudenten uit Brussel – Halle – Vilvoorde.” *Taal en Sociale integratie II*, 141-160.

1979b “Invloed van “power” en “solidarity” op het gebruik van dialect en standaardtaal in Vlaanderen.” *De Nieuwe Taalgids* 72, 289-302.

1980 “Beschaafd Nederlands of Beschaafdennederlands?” *Nederlands van Nu* 28, 4-9.

1981a “Attitude en gedrag: de (soms) verhullende rol van cijfers.” *Taal en Tongval* 33, 138-144.

1981b “Taalgedrag en taalgebruik als klasse-indicatoren.” *De Nieuwe Taalgids* 74, 134-138.

1981c “De Nederlandse taal: een zuidelijk geluid.” *De Vlaamse Gids* 65, 69-74.

Woods, A., Fletcher, P. en Hughes, A.

1986 *Statistics in Language Studies*. Cambridge.

BIJLAGE1: DE VRAGENLIJST

Personalialia

1. Leeftijd: ... jaar
2. Geslacht: mannelijk / vrouwelijk
3. Hoelang woont u al in Zottegem? ... jaar
Sedert...
4. Vorige verblijfplaats:
Van tot in
5. Waar is uw partner vandaan?
6. Waar zijn uw ouders vandaan?
Vader:
Moeder:
7. Wat is / was uw beroep?
Arbeider
Zelfstandige
Bediende
8. Studierichting van laatste diploma:
L.O.
S.O.
A.2
A.1
Univ.
9. Partner:
-Beroep:
-Studieniveau:

I. Taalgebruik

10. Spreekt u soms nog dialect? Ja / Neen
11. Zo ja, welk? Zottegems / Ander
12. In welke taal bent u thuis opgevoed?
Dialect
Tussentaal (TT)
AN
13. Vindt u van uzelf dat u:
zeer slecht / slecht / matig / goed / zeer goed
dialect spreekt?
14. Vindt u van uzelf dat u:
zeer slecht / slecht / matig / goed / zeer goed
AN spreekt?
15. Wat spreekt u met uw partner?
DIA / TT / AN
16. Wat spreekt u aan het loket van de post?
DIA / TT / AN
17. Wat spreekt u met uw collega's op het werk?
DIA / TT / AN
18. Wat spreekt u met bekenden in het stamcafé?
DIA / TT / AN

19. Wat spreekt u op het gemeentehuis?
DIA / TT / AN
20. Wat spreekt u met uw buren?
DIA / TT / AN
21. Wat sprak / spreekt u met een (vroegere) leraar van uw kind?
DIA / TT / AN
22. Wat spreekt / sprak u met uw ouders?
DIA / TT / AN
23. Wat spreekt u met uw kinderen?
DIA / TT / AN
Waarom: Meer kansen / Andere
24. Wat spreekt u met uw overste op het werk?
DIA / TT / AN
25. Wat spreekt u met uw vrienden die thuis op bezoek komen?
DIA / TT / AN
26. Wat spreekt u bij de slager / bakker in uw buurt?
DIA / TT / AN
27. Wat spreekt u met een onbekende die u hier in Zottegem de weg vraagt in het AN?
DIA / TT / AN
28. Wat spreekt u met uw huisdokter?
DIA / TT / AN
29. Indien u AN spreekt, hoe zou u het volgende noemen?
 1. Dessert - nagerecht
 2. Crème – ijskroom – ijsroom – roomijs - ijs
 3. Ham - hesp
 4. Bord - telloor
 5. Portemonnee – geldbeugel
 6. Briquet – aansteker
 7. Reductie – korting – afslag – prijsvermindering
 8. Trottoir – voetpad – stoep
 9. Oom – nonkel
 10. Patatten – aardappelen
 11. (haar) knippen – snijden
 12. gazet – krant – dagblad
 13. transpireren – zweten
 14. slager - beenhouwer
 15. laars – bot
 16. pistolet – broodje
 17. etalage – uitstalraam
 18. benzine – nafte
 19. repareren – herstellen
 20. wastafel – lavabo – wasbak
 21. collecte – inzameling
 22. elastiek – rekker
 23. horloge – uurwerk
 24. fopspeen – tut(ter)
 25. facteur – postbode
 26. sacoche – handtas

27. plastron – das
28. spijker – nagel
29. prise – stopcontact
30. sinaasappel – appelsien
31. punaise – duimspijker
32. living – woonkamer
33. flessenopener – aftrekker
34. cadeau – geschenk
35. kurk – stopsel
36. pateekes – gebakjes – taartjes
37. veter – nestel – strik
38. correspondentie – briefwisseling
39. parechoc – bumper – schokbreker
40. chauffage – centrale verwarming
41. corrigeren – verbeteren
42. velo – fiets
43. etage – verdieping – verdiep
44. batterij – piel(e)
45. lucifer – stekje
46. stylo – bic – balpen
47. ui – ajuin
48. crèche – kinderdagverblijf
49. advertentie – annonce – aankondiging
50. veiligheidsspeld – toespeld
51. tas – kopje

II. Taalattitude

30. Maken AN-sprekers een beschaafdere indruk op u dan dialectsprekers? En waarom?
- Ja -omdat de taal verzorgder is
 -door de mooie klanken
 -omdat het de taal is van de hogere klasse
 -omdat het overal bruikbaar is
 -andere:
- Neen -omdat dit mijn eigen taal niet is
 -omdat ik sommige klanken lelijk vind
 -omdat bepaalde woorden, uitdrukkingen of zinswendingen mij niet
 aanstaan -andere:

31. Vindt u AN gezelliger dan dialect? En waarom?
- Ja -door de mooie klanken
 -omdat dit mijn eigen taal is
 -andere:
- Neen -omdat ik sommige klanken lelijk vind
 -omdat ik (bijna) nooit zelf zo spreek
 -omdat bepaalde woorden, uitdrukkingen of zinswendingen mij niet
 aanstaan

-omdat die taalvorm een minder uitgebreide en minder gevarieerde woordenschat heeft

-andere:

32. Vindt u dialect mooier dan AN? En waarom?

Ja -omdat dit mijn eigen taal is

-door de mooie klanken

-omdat het een spontane taal is

-andere:

Neen -omdat ik sommige klanken lelijk vind

-omdat dit mijn eigen taal niet is

-omdat ze dialectisch is

-omdat bepaalde woorden, uitdrukkingen of zinswendingen mij niet

aanstaan

-andere:

33. Wat vindt u het rijkst in woordenschat, zinsbouw? En waarom?

DIA -omdat het dialect gevarieerd is

-door de mooie klanken

-omdat ze een uitgebreide en gevarieerde woordenschat heeft

-omdat het een gesproken taalvorm is

-omdat het AN stijf en deftig is

-andere:

AN -omdat het AN gevarieerd is

-door de mooie klanken

-door de complexiteit

-omdat het een geschreven taalvorm is

-andere:

34. Zou u het jammer of goed vinden dat onze Vlaamse dialecten uitsterven? En waarom?

Jammer -omdat onze eigenheid verloren gaat

-omdat er een stuk gezelligheid zal verdwijnen

-omdat dialect pittiger / sappiger is dan AN

-andere:

Goed -omdat men elkaar beter verstaat als men AN praat

-omdat AN beschaafder is

-andere:

35. Zou u willen spreken als de Nederlanders? En waarom?

Ja -omdat zij vlotter en spontaner spreken

-omdat zij hun taal goed verzorgen

-andere:

Neen -omdat zij hun taal niet goed verzorgen

-omdat zij verwaand klinken

-omdat zij lelijke klanken gebruiken

-andere:

36. Wat vindt u van de uitspraak van de Nederlanders?

-Mooi

-Lelijk

-Beschaafd

-Onbeschaafd

37. Wat vindt u van het woordgebruik van de Nederlanders?

-Gevarieerd

-Ze gebruiken te veel vreemde woorden

-Goed

-Slecht

-Andere:

38. Vindt u dat wij moeten streven naar een eigen Vlaamse taal? Ja / Neen

En waarom?

Bijvoorbeeld:

-uitspraak: harde g, f, s bij Nederlanders tegenover een zachte g, v, z in Vlaanderen

-woordenschat: goesting - zin
 valling – verkoudheid
 ajuin – ui
 nagel - spijker

BIJLAGE 2: DE ITEMS

DESSERT	<i>Dessert: 1</i>	<i>Nagerecht: 4</i>	<i>Toetje: 4</i>
IJS	<i>(room)ijs: 4</i>	<i>Ijsroom: 7</i>	<i>(ijs)crème: 5</i>
HAM	<i>Ham: 4</i>	<i>Hesp: 6</i>	
BORD	<i>Bord: 4</i>	<i>Telloor: 6</i>	
PORTEMONNEE	<i>Portemonnee: 1</i>	<i>Geldbeugel: 7</i>	
AANSTEKER	<i>Aansteker: 4</i>	<i>Briquet: 5</i>	
REDUCTIE	<i>Reductie: 2</i>	<i>Korting: 4</i>	<i>Prijsvermindering: 3</i>
	<i>Afslag: 6</i>		
TROTTOIR	<i>Trottoir: 1</i>	<i>Stoep: 4</i>	<i>Voetpad: 7</i>
	<i>Plankier: 6</i>		
OOM	<i>Oom: 4</i>	<i>Nonkel: 6</i>	
AARDAPPEL	<i>Aardappel: 4</i>	<i>Patat: 5</i>	
KNIPPEN	<i>Knippen: 4</i>	<i>Snijden: 6</i>	
KRANT	<i>Krant: 4</i>	<i>Dagblad: 4</i>	<i>Gazet: 5</i>
ZWETEN	<i>Zweten: 3</i>	<i>Transpireren: 2</i>	
SLAGER	<i>Slager: 4</i>	<i>Beenhouwer: 6</i>	
LAARS	<i>Laars: 4</i>	<i>Bot: 6</i>	
BROODJE	<i>Broodje: 4</i>	<i>Pistolet: 5</i>	
ETALAGE	<i>Etalage: 1</i>	<i>Vitrine: 5</i>	<i>Uitstalraam: 7</i>
BENZINE	<i>Benzine: 2</i>	<i>Nafte: 6</i>	
HERSTELLEN	<i>Herstellen: 4</i>	<i>Repareren: 1</i>	<i>Maken: 3</i>
WASTAFEL	<i>Wastafel: 4</i>	<i>Lavabo: 5</i>	<i>Wasbak: 3</i>
COLLECTE	<i>Collecte: 1</i>	<i>Inzameling: 4</i>	<i>Omhaling: 6</i>
ELASTIEK	<i>Elastiek: 1</i>	<i>Rekker: 6</i>	
HORLOGE	<i>Horloge: 1</i>	<i>Uurwerk: 7</i>	
FOPSPEEN	<i>Fopspeen: 4</i>	<i>Tut(ter): 6</i>	
POSTBODE	<i>Postbode: 4</i>	<i>Fakteur: 5</i>	<i>Brievenbesteller: 4</i>
HANDTAS	<i>Handtas: 4</i>	<i>Sacoche: 5</i>	
DAS	<i>Das: 4</i>	<i>Plastron: 5</i>	
SPIJKER	<i>Spijker: 4</i>	<i>Nagel: 6</i>	
STOPCONTACT	<i>Stopcontact: 4</i>	<i>Prise: 5</i>	
SINAASAPPEL	<i>Sinaasappel: 4</i>	<i>Appelsien: 6</i>	
PUNAISE	<i>Punaise: 1</i>	<i>Duimspijker: 7</i>	
WOONKAMER	<i>Woonkamer: 4</i>	<i>Living: 3</i>	
FLESSENOPENER	<i>Flessenopener: 4</i>	<i>Kroontjeswipper: 4</i>	<i>Ontkurker: 4</i>
	<i>Aftrekker: 6</i>	<i>Biersleutel: 6</i>	
CADEAU	<i>Cadeau: 1</i>	<i>Geschenk: 4</i>	<i>Pakje: 4</i>
KURK	<i>Kurk: 4</i>	<i>Stopsel: 6</i>	
GEBAKJES	<i>Gebakjes: 4</i>	<i>Taartjes: 4</i>	<i>Pateekes: 5</i>
VETER	<i>Veter: 4</i>	<i>Strik: 6</i>	<i>Nestel: 7</i>
	<i>Rijkoorden: 6</i>		
CORRESPONDENTIE	<i>Correspondentie: 1</i>	<i>Briefwisseling: 4</i>	
BUMPER	<i>Bumper: 4</i>	<i>Barchoc: 5</i>	<i>Schokbreker: 4</i>
VERWARMING	<i>Verwarming: 4</i>	<i>Chauffage: 5</i>	
VERBETEREN	<i>Verbeteren: 4</i>	<i>Corrigeren: 1</i>	<i>Rechtzetten: 4</i>
FIETS	<i>Fiets: 4</i>	<i>Velo: 5</i>	<i>Rijwiel: 4</i>

ETAGE	<i>Etage: 1</i>	<i>Verdieping: 4</i>	<i>Verdiep: 6</i>
BATTERIJ	<i>Batterij: 4</i>	<i>Piele: 6</i>	
LUCIFER	<i>Lucifer: 2</i>	<i>Stekje: 6</i>	
BALPEN	<i>Balpen: 4</i>	<i>Bic: 5</i>	<i>Stylo: 5</i>
UI	<i>Ui: 4</i>	<i>Ajuin: 6</i>	
CRECHE	<i>Crèche: 1</i>	<i>Kinderdagverblijf: 4</i>	<i>Kinderopvang: 4</i>
	<i>Kinderkribbe: 7</i>		
ADVERTENTIE	<i>Advertentie: 2</i>	<i>Annonce: 5</i>	<i>Aankondiging: 7</i>
VEILIGHEIDSSPELD	<i>Veiligheidsspeld: 4</i>	<i>Sluitspeld: 4</i>	<i>Toespeld: 6</i>
KOPJE	<i>Kopje: 4</i>	<i>Tas: 6</i>	

BIJLAGE 3: DE DATABASE
